

RACHUNKOWOŚĆ WOBEC WYZWAŃ XXI WIEKU. TOM 2

X OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA SIGMA MARATON

Ewa Śnieżek

SIZ

wydawnictwo

Sponsorzy konferencji

Patroni konferencji

Prezentmarzeń

Patronat medialny konferencji

PREZYDENT MIASTA ŁÓDZI
HANNA ZDANOWSKA

Rachunkowość wobec wyzwań XXI wieku. Tom 2

X Ogólnopolska Konferencja Naukowa
SIGMA MARATON

pod red. Ewy Śnieżek

SIZ

wydawnictwo

ŁÓDŹ 2021

Redaktor naukowy
dr hab. Ewa Śnieżek, prof. UŁ

Autorzy:

Klaudia Bednarczyk, Wiktoria Biernat, Marzena Brewińska, Magdalena Caputa, Agnieszka Ciućka,
Agnieszka Galarowicz, Arkadiusz Górny, Hanna Janulek, Paulina Jasiorska, Zuzanna Kiełbasa,
Magda Klimek, Agnieszka Konior, Wiktoria Kopytek, Monika Kowalska, Aleksandra Krawczyk,
Marta Kubiak, Aleksandra Kwiatkowska, Julia Machalewska, Katarzyna Olak, Paulina Owczarek,
Angela Piechota, Alicja Piotrowska, Dariusz Pyzia, Jagoda Rozmiarok, Jowita Tera, Klaudia Wagner,
Wiktoria Walkowiak, Marcel Warda, Sebastian Wardzała, Sylwia Wawrzyńczak, Eliza Wojtkowiak,
Weronika Zagrosik

Recenzja naukowa
dr hab. Ewa Śnieżek, prof. UŁ, dr Joanna Stępień-Andrzejewska,
dr Michał Wiatr, dr Przemysław Czajor

Projekt okładki
Kamil Dura

Projekt typograficzny, skład i łamanie
Mateusz Poradecki

Redakcja językowo-stylistyczna i techniczna
Monika Poradecka

© Copyright by the Authors
© Copyright for this edition by Wydawnictwo SIZ, Łódź 2021
Wszelkie prawa zastrzeżone

Zezwala się na kopiowanie, dystrybucję, wyświetlanie tylko dokładnych (dosłownych) kopii dzieła.
Niedozwolone jest jego zmienianie i tworzenie na jego bazie pochodnych.

ISBN 978-83-65766-66-3

SIZ

wydawnictwo

Wydawnictwo SIZ
ul. Matejki 22/26, pok. 112
90-237 Łódź
tel. 42 635 47 91
e-mail: biuro@wydawnictwo-siz.pl

Spis treści

Część I

Różne oblicza rachunkowości

Wiktoria Biernat, Magdalena Caputa

Rok 2020 oczami księgowych, czyli o ewidencji pomocy rządowych 11

Marta Kubiak, Katarzyna Olak

Ewolucja rachunkowości na przestrzeni wieków 23

Angela Piechota, Jowita Tera

Zwierzęta w rachunkowości 31

Agnieszka Konior, Zuzanna Kielbasa

Wyzwania związane z obrotem kryptowalutami w XXI wieku 41

Hanna Janulek, Klaudia Bednarczyk

Sposób prezentacji danych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej na przykładzie spółek indeksu WIG20 51

Część II

Rachunkowość – zmiany, wiedza, zawód

Paulina Jasiorska, Aleksandra Krawczyk

Czy łatwo zdobywać wiedzę w dzisiejszym świecie – tradycyjne i alternatywne formy nauki rachunkowości 63

Sylvia Wawrzyńczak, Weronika Zagrosik

Robot czy człowiek? Kto wygra bitwę o zawód księgowego? 79

Marzena Brewińska, Agnieszka Ciućka

Ewolucja zawodu księgowego na przykładzie audytorów śledczych 91

Eliza Wojtkowiak, Dariusz Pyzia

Stosunek społeczeństwa do bieżących zmian w rachunkowości 99

Część III

Informacje niefinansowe w rachunkowości

Agnieszka Galarowicz, Sebastian Wardzała

Informacje niefinansowe w rachunkowości – za i przeciw 111

Julia Machalewska, Wiktoria Walkowiak

Rachunkowość środowiskowa – modny temat czy niezbędne rozwiązanie? 119

Klaudia Wagner, Marcel Warda

Polityka CSR w spółkach giełdowych – analiza wskaźnika Respect Index 129

Część IV

Podatki w rachunkowości

Wiktoria Kopytek, Paulina Owczarek

Wybrane problemy związane z rozliczaniem i ewidencjonowaniem transakcji zagranicznych 143

Arkadiusz Górny, Magda Klimek

Nowy JPK_VAT z deklaracją – istota, szanse, zagrożenia 159

Alicja Piotrowska, Jagoda Rozmiarok

JPK_VAT 2020 – nowa struktura, czyli nowe wyzwanie dla księgowych XXI wieku ... 167

Monika Kowalska, Aleksandra Kwiatkowska

CIT estoński. Czy nowy model opodatkowania osób prawnych ma szansę powodzenia w polskich realiach? 177

Słowo wstępne

Dokąd zmierza współczesna rachunkowość? To pytanie nurtuje wszystkich zaangażowanych w funkcjonowanie obrotu gospodarczego w trudnych czasach pandemii, rozwoju technologicznego, wzrostu konkurencji, degradacji środowiska i rosnącej świadomości społecznej. Czy rachunkowość sprosta wyzwaniom, które przynosi tak dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość gospodarcza?

Niniejsze opracowanie powstało jako publikacja pokonferencyjna po X Ogólnopolskiej Konferencji Studenckich Kół Naukowych Rachunkowości „Rachunkowość wobec wyzwań XXI wieku”, która odbyła się w formie zdalnej w dniach 24–25 marca 2021 roku. Organizatorem konferencji było Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości SIGMA działające przy Katedrze Rachunkowości na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego. W toku obrad konferencyjnych studenci próbowali zidentyfikować i ocenić szczegółowe problemy, z którymi musi zmierzyć się rachunkowość XXI wieku. Poświęcona temu publikacja została podzielona na cztery części.

Część I – *Różne oblicza rachunkowości* – pokazuje, jak współczesna rzeczywistość skomplikowała prowadzenie działalności gospodarczej. Coraz częściej sytuacja finansowa podmiotu zależy od sytuacji na rynkach finansowych, a nie od rezultatów jego działalności operacyjnej. Takie zagadnienia, jak kryptowaluty, pomoc rządowa w okresie pandemii, sposób prezentacji informacji w sprawozdaniu finansowym czy wycena specyficznych pozycji bilansowych (np. zwierząt w ogrodach zoologicznych) to tylko kilka problemów, które musi rozwiązać rachunkowość w XXI wieku.

Tak dynamicznych zmian w praktyce rachunkowości w tak krótkim czasie dotąd nie obserwowano. Część II – *Rachunkowość – zmiany, wiedza, zawód* – stara się dać odpowiedzi na ważne pytania: „Jak obecnie zdobywać wiedzę w rachunkowości?”, „Kto wygra batalię o zawód księgowego – roboty czy ludzie?”, „Jak wpisują się w obraz praktyki gospodarczej takie zawody jak na przykład audytor śledczy?”.

Część III nosi tytuł *Informacje niefinansowe a rachunkowość*. Wraz z rozwojem koncepcji zrównoważonego rozwoju zwiększa się świadomość społeczna, a wraz z nią wzrasta zainteresowanie społecznym i środowiskowym aspektem prowadzenia działalności. Przyszłość raportowania biznesowego należy do sprawozdawczości zintegrowanej, która ma dostarczać odbiorcom sprawozdań spójnej, przejrzystej i kompletnej informacji o charakterze finansowym i niefinansowym.

Część IV – *Podatki w rachunkowości* – dotyczy istotnego kierunku rozwoju różnych obszarów rachunkowości, jakim są podatki. Rozliczanie i ewidencjonowanie transakcji zagranicznych, nowy JPK_VAT 2020 jako wyzwanie dla księgowych

XXI wieku czy CIT estoński to obecnie tematy szeroko omawiane i komentowane w środowisku biznesowym.

Wszystkie zagadnienia poruszane w niniejszym opracowaniu są ważne i ciekawe. Gorąco popieram taką aktywność studentów, szczególnie w tak trudnych czasach. Życzę wszystkim opiekunom kół, studentom, autorom referatów oraz ich opiekunom naukowym satysfakcji z działalności w studenckim ruchu naukowym. Studentom życzę dodatkowo, aby praca w kole naukowym była dla nich zachętą do podejmowania nowych, ciekawych wyzwań i przepustką do sukcesu w ich przyszłej karierze zawodowej.

Opiekun

Studenckiego Koła Naukowego Rachunkowości SIGMA

Dr hab. Ewa Śnieżek, prof. UŁ

Część I

Różne oblicza rachunkowości

Wiktoria Biernat, Magdalena Caputa

Koło Naukowe Rachunkowości SKNR KONTO

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości
i Finansów Przedsiębiorstw, al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań

Rok 2020 oczami księgowych, czyli o ewidencji pomocy rządowych

1. Wprowadzenie

Rok 2020 był ciężkim okresem dla gospodarki krajów na całym świecie. W marcu 2020 roku rozprzestrzenił się wirus SARS-CoV-2, który w ciągu następnych miesięcy ewoluował. W celu ratowania ludzi przed zachorowaniem i rosnącym odsetkiem zgonów spowodowanych wirusem państwa zostały zmuszone do wprowadzenia specjalnych obostrzeń życia obywateli. Ograniczono przemieszczanie się, działanie przedsiębiorstw oraz kontakty międzyludzkie. Przedsiębiorstwa były zmuszone do tymczasowego zamknięcia lokali, co uniemożliwiło osiągnięcie przychodów z tytułu działalności. Coraz więcej firm było zagrożonych likwidacją. Państwo polskie wprowadziło liczne programy wsparcia antykryzysowego.

Mając na celu ochronę miejsc pracy, zapewnienie środków do życia zarówno mieszkańcom-pracownikom, jak i przedsiębiorcom uruchomiono wsparcie w postaci świadczeń postojowych, dofinansowanie wynagrodzeń, zwolnienie z kosztów w postaci obowiązkowych składek ZUS-owskich, utworzono specjalne fundusze na rzecz dofinansowań na koszty działalności, zbierano środki na przetrwanie. W artykule przedstawiono formy pomocy z Funduszu Rozwoju, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i urzędów pracy.

W związku z możliwymi dofinansowaniami nasuwają się następujące pytania: „Jak ująć otrzymaną pomoc w księgach rachunkowych?”, „Czy jest ona przychodem podatkowym?”. Odpowiedzi na nie zaprezentowano w artykule. Problem zostanie objaśniany zarówno dla ksiąg rachunkowych, jak i dla podatkowej księgi przychodów i rozchodów (PKPiR).

2. Pomoc ze środków Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

2.1. Świadczenia postojowe

Świadczenie postojowe jest formą pieniężnego wsparcia z powodu przestoju w pracy spowodowanego pandemią wirusa SARS-CoV-2.

Świadczeniobiorcami mogły zostać osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą oraz pracujące na podstawie umów cywilnoprawnych. Osoba prowadząca działalność gospodarczą mogła otrzymać świadczenie postojowe, gdy:

- niezawieszoną działalność rozpoczęto przed 1 lutego, a przychód w miesiącu poprzedzającym miesiąc złożenia wniosku był co najmniej o 15% niższy od przychodu uzyskanego w miesiącu poprzedzającym ten miesiąc (tzn. jeżeli wniosek złożono w marcu, przychód w lutym musiał być o 15% niższy niż w styczniu);
- prowadzenie działalności zostało zawieszono po 31 stycznia;
- przychód w miesiącu poprzedzającym miesiąc, w którym wniosek został złożony, nie mógł przekroczyć 300% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału;
- nie posiadano ubezpieczeń społecznych z innego tytułu.

Nie dotyczyło to jednak osób korzystających z opodatkowania w formie karty podatkowej i równocześnie zwolnionych z podatku VAT na podstawie przepisów szczególnych. Tej grupie przysługiwało niższe świadczenie, które wynosiło jedynie 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2020 roku. Standardowa stawka świadczenia to 80% tej samej podstawy, czyli 2080 zł. W przypadku zleceniobiorców świadczenie mogło być niższe. Nie podlegało ono opodatkowaniu ani oskładkowaniu.

Z czasem dopuszczono możliwość maksymalnie trzykrotnej wypłaty świadczenia. Zniesiono również wcześniejszy wymóg dotyczący wysokości przychodu¹.

Tarcza antykryzysowa 4.0 poszerzyła krąg potencjalnych świadczeniobiorców o przedsiębiorców, którzy podlegają ubezpieczeniom społecznym z innych tytułów, pod warunkiem że tytułem do ubezpieczeń była działalność².

Jesienią została podpisana tarcza antykryzysowa 5.0, nazwana powszechnie tarczą branżową. W jej ramach pomoc została zaoferowana wybranym branżom, określonym za pomocą kodów PKD.

Agenci turystyczni, piloci wycieczek i przewodnicy turystyczni mogli otrzymać świadczenie postojowe nawet trzykrotnie. Wprowadzone zostało także dodatkowe świadczenie postojowe dla przedsiębiorstw branży estradowej i wystawienniczej. Warunki konieczne w tym przypadku to: odpowiedni kod PKD, otrzymanie co naj-

1 Świadczenia postojowe – tarcza antykryzysowa 1.0 i 2.0, 24.04.2020, <https://kancelariapaluszkiwicz.pl/2020/04/24/swiadczenia-postojowe-tarcza-antykryzysowa-1-0-i-2-0/> (dostęp: 14.01.2021).

2 Pracownicy RP, Tarcza antykryzysowa. Tarcza 4.0, <https://pracodawcy.rp.pl/tarcza-40> (dostęp: 14.01.2020).

mniej jednego świadczenia postojowego w przeszłości, przychód podatkowy w miesiącu przed złożeniem wniosku o 75% niższy niż rok wcześniej³. Kolejna tarcza wdrożyła jednorazowe dodatkowe świadczenie postojowe dla branż dotkniętych kolejnym lockdownem. Tym razem przychód w październiku lub listopadzie musiał być niższy o 40% względem tego samego miesiąca w 2019 roku. Otrzymane świadczenie było równoważnością poprzedniego, czyli 2080 zł lub 1300 zł⁴.

2.2. Świadczenie postojowe – ujęcie w księgach

Świadczenie postojowe nie jest przychodem podatkowym, dlatego nie ma obowiązku ujęcia jego otrzymania w PKPiR. Opcjonalnie można to zrobić w kolumnie 18, która jest przeznaczona na uwagi⁵.

Ujęcie takiego zdarzenia w księgach rachunkowych przedstawia rysunek 1.

Rachunek bankowy	Pozostałe przychody operacyjne
1) xxxx	1) xxxx

1. Otrzymanie świadczenia postojowego

Rysunek 1. Dekretacja otrzymania świadczenia postojowego

Źródło: opracowanie własne.

2.3. Zwolnienie z ZUS

Kolejną formą pomocy publicznej było zwolnienie ze składek ZUS. Obejmowało ono składki na: ubezpieczenia zdrowotne, ubezpieczenia społeczne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Solidarnościowy, Fundusz Emerytur Pomostowych.

Osobą uprawnioną do zwolnienia był płatnik składek na dzień 1 lutego 2020 roku, który jednocześnie spełniał jeden z warunków:

- zgłosił do ZUS-u na dzień 29 lutego 2020 roku mniej niż 10 osób (siebie, pracowników i zleceniobiorców);

³ Zakład Ubezpieczeń Społecznych, *Tarcza 5.0 (Tarcza branżowa)*, 14.10.2020, https://www.zus.pl/ozus/aktualnosc/-/publisher/aktualnosc/1/tarcza-5_0-tarcza-branzowa-/2676683 (dostęp: 14.01.2021).

⁴ Tamże.

⁵ M. Szymankiewicz, *Koronawirus: czy postojowe można ująć w podatkowej księdze przychodów i rozchodów*, 31.05.2021, <https://www.rp.pl/Podatek-dochodowy/305319993-Koronawirus-czy-postojowe-mozna-ujac-w-podatkowej-ksiedze-przychodow-i-rozchodow.html> (dostęp: 14.01.2021).

- prowadzi działalność lub jest osobą współpracującą, opłaca składki sam za siebie, a jego przychód nie przekroczył 15 681 zł;
- jest duchownym.

W kryterium przychodu brany był pod uwagę pierwszy miesiąc, którego dotyczył wniosek. Zwolnienie ze składek obejmowało trzy miesiące (marzec, kwiecień, maj) i było realizowane na zasadzie ich umorzenia. Pomimo tego składki zostały zewidencjonowane na kontach ubezpieczonych, będą zatem brane pod uwagę w przypadku renty lub emerytury.

Tarcza antykryzysowa 2.0 pozwoliła płatnikom zgłaszającym do ubezpieczeń społecznych od 10 do 49 osób uzyskać częściowe zwolnienie. W tym wypadku zwolnienie dotyczyło 50% nieuregulowanych należności z tytułu składek. Natomiast tarcza 3.0 uprawniała do zwolnienia przedsiębiorców, którzy przekroczyli wymagany przychód, ale ich dochód nie przekroczył 7000 zł. Dodatkowo korzystający z ulgi na start mogli zostać zwolnieni z płacenia składki na ubezpieczenie zdrowotne. Zwolnienia obejmowały kwiecień i maj. Opłacone składki zaliczano na poczet przyszłych zobowiązań, z możliwością zwrotu nadpłaty⁶.

Tarcza 5.0 uwzględniła zwolnienie ze składek ZUS dla płatników o przewyższającej działalności pod odpowiednim PKD. Dodatkowo przychód podatkowy w pierwszym miesiącu zwolnienia powinien być niższy o 75% względem przychodu rok wcześniej. Zwolnienie obejmowało okres od lipca do września włącznie⁷. Tarcza 6.0 rozszerzyła listę branż i dała możliwość zwolnienia z opłacania składek za listopad⁸.

2.4. Zwolnienie z ZUS – dekretacja

W przypadku braku informacji o zwolnieniu w PKPiR wynagrodzenia należało ująć w kwocie brutto, a w chwili otrzymania pozytywnej decyzji wartość składek ująć w wynagrodzeniach na minusie⁹. Ujęcie tego w księgach rachunkowych możliwe jest w kilku wariantach. Pierwszy z nich przedstawia się następująco:

6 Pracownicy RP, *Tarcza antykryzysowa. Tarcza 1.0*, <https://pracodawcyrp.pl/tarcza-antykryzysowa> (dostęp: 14.01.2021).

7 Zakład Ubezpieczeń Społecznych, *Zwolnienie z opłacania składek za lipiec, sierpień i wrzesień 2020 r. dla płatników z określonych branż*, 1.12.2020, https://www.zus.pl/baza-wiedzy/biezace-wyjasnienia-komorek-merytorycznych/firmy/-/publisher/details/1/zwolnienie-z-oplacania-skladek-za-lipiec-sierpień-i-wrzesień-2020-r_-dla-platników-z-określonych-branz/2676755 (dostęp: 14.01.2021).

8 Zakład Ubezpieczeń Społecznych, *Tarcza 6.0 – jakie wnioski można złożyć od 30 grudnia*, 29.12.2020, https://www.zus.pl/o-zus/aktualnosci/-/publisher/aktualnosc/1/tarcza-6_0-jakie-wnioski-mozna-zlozyc-od-30-grudnia/3754549 (dostęp: 14.01.2021).

9 M. Jagusiak, *ZUS od wynagrodzeń a zwolnienie z zapłaty składek ZUS*, 16.07.2020 <https://www.ifirma.pl/aktualnosci/zus-od-wynagrodzen-a-zwolnienie-z-zaplaty-skladek-zus.html> (dostęp: 14.01.2021).

Rozrachunki z ZUS	Pozostałe przychody operacyjne
1) xxx	1) xxx

- Otrzymanie zwolnienia ze składek ZUS (50%/całość), które pieniężnie wynosi: xxx

Rysunek 2. Dekretacja zwolnienia ze składek ZUS – wariant 1

Źródło: opracowanie własne.

Wariant 1 wydawał się najlepszym rozwiązaniem dla przedsiębiorstw, które nie otrzymały jeszcze decyzji.

Wariant 2 przedstawia się nieco inaczej:

Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń/Wynagrodzenia	Rozrachunki z ZUS	Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia na rzecz pracowników
1) xxx	1) xxx 2) xxxx	2) xxxx

Otrzymanie zwolnienia ze składek ZUS (całość/50%):

- Wartość zwolnionych składek, które standardowo byłyby finansowane przez ubezpieczonego (pracownika): xxx
- Wartość zwolnionych składek, które standardowo byłyby finansowane przez pracodawcę: xxxx

Rysunek 3. Dekretacja zwolnienia ze składek ZUS – wariant 2

Źródło: opracowanie własne.

3. Polski Fundusz Rozwoju

3.1. Subwencja – geneza

Polski Fundusz Rozwoju (PFR) w ramach pomocy przedsiębiorstwom z tytułu tarczy antykryzysowej w pierwszej fazie udzielił wsparcia w formie subwencji finansowej. Na stronie funduszu można przeczytać, że:

[...] instrumentem finansowym przewidzianym przez Program w celu udzielenia wsparcia przedsiębiorcom jest subwencja finansowa PFR. Subwencja finansowa udzielana jest na podstawie umowy o udzielenie subwencji finansowej, której zawarcie przez przedsiębiorcę jest konieczne i niezbędne dla otrzymania subwencji finan-

sowej. Subwencja finansowa będzie miała w znacznej mierze charakter bezzwrotny, uzależniony jednak od spełnienia przez przedsiębiorcę dodatkowych warunków. Po spełnieniu warunków określonych w Programie, aż do 75% otrzymanej subwencji może nie podlegać zwrotowi¹⁰.

Bezpośrednimi instytucjami obsługującymi wnioski były banki – poprzez system elektroniczny i umowy zawarte z PFR.

O wsparcie z Polskiego Funduszu Rozwoju mogło ubiegać się każde przedsiębiorstwo, które spełniło następujące warunki:

- zatrudnia od 1 do 9 pracowników, a jego roczny obrót lub suma bilansowa nie przekracza kwoty 2 mln euro lub zatrudnia do 249 pracowników, a roczny obrót nie może przekraczać 50 mln euro bądź suma bilansowa 43 mln euro;
- jego obroty spadły co najmniej o 25% w dowolnym miesiącu, począwszy od lutego 2020 roku w porównaniu do miesiąca poprzedniego lub analogicznego w roku 2019;
- na dzień składania wniosku prowadzi działalność gospodarczą, tj. właściciel nie postawił działalności w stan likwidacji i nie jest toczony przeciwko niemu postępowanie upadłościowe lub restrukturyzacyjne;
- rezyduje na terytorium Polski;
- prowadziło działalność na dzień 31 grudnia 2019 roku i nie zalegało z płatnościami podatków i składek.

Mikroprzedsiębiorca, aby móc ubiegać się o umorzenie nawet do 75% subwencji, musiał spełnić następujące przesłanki: kontynuować prowadzenie działalności przez następne 12 miesięcy (gwarancja umorzenia 25%) i utrzymać średnie zatrudnienie (umorzenie do 50%). Natomiast dla małych i średnich firm dodatkowym warunkiem było odnotowanie straty na sprzedaży (każdy warunek to 25% umorzenia).

3.2. Zasady rozliczania subwencji

Na 31 stycznia konsekwencje podatkowe otrzymanej pomocy kształtowały się następująco:

- otrzymane dofinansowanie nie zalicza się do przychodów podatkowych;
- zwrócone dofinansowanie nie zalicza się do kosztów uzyskania przychodów;
- koszty sfinansowane z udzielonych środków kwalifikowane są do kosztów uzyskania przychodów na zasadach ogólnych;
- umorzenie pożyczki będzie stanowić przychód podatkowy.

Mówią o tym między innymi ustawy o PIT i CIT:

¹⁰ Polski Fundusz Rozwoju, <https://pfrsa.pl/tarcza-finansowa-pfr/tarcza-finansowa-pfr-10/tarcza-finansowa-pfr-10-dla-mmsp/tarcza-finansowa-pfr-dla-mmsp-faq.html> (dostęp: 14.01.2021).

[...] do przychodów zalicza się wartość umorzonych zobowiązań, w tym z tytułu zaciągniętych pożyczek, z wyjątkiem umorzonych pożyczek z Funduszu Pracy¹¹.

Ujęcie w księgach rachunkowych obrazuje rysunek 4. Natomiast w podatkowej księdze przychodów i rozchodów nie ma potrzeby ujmowania subwencja w zapisach, gdyż jest ona formą pożyczki, dlatego też nie jest ujmowana po stronie przychodów. Równocześnie osiągnane koszty pokrywane z kwoty pożyczki są ujmowane w kosztach uzyskania przychodu w PKPiR. Umorzona część subwencji traktowana jest jako przychód i podlega ujęciu w PKPiR. Minister Finansów analizuje z Polskim Funduszem Rozwoju możliwe częściowe zwolnienie z opodatkowania umorzonych części subwencji – jednak na 31 stycznia 2021 roku podlegała ona opodatkowaniu.

Rachunek bankowy		Inne rozrachunki		Pozostałe przychody operacyjne	
1) xxxxx	3) xxx	2) %xxx	1) xxxxx		2) %xxx
		3) xxx			

Otrzymanie subwencji: xxxx

Częściowe umorzenie subwencji: %xxx

Zwrot nieumorzonej subwencji: xxx

Rysunek 4. Dekretacja subwencji PFR

Źródło: opracowanie własne.

4. Pomoc rządowa – z urzędu pracy

4.1. Mikropożyczka

Mikropożyczka, inaczej dotacja dla mikro- i małych przedsiębiorstw, jest usługą realizowaną wyłącznie przez powiatowe urzędy pracy w ramach tarczy antykryzysowej. Starosta powiatu lub prezydent miasta na prawach powiatu może na podstawie umowy udzielić ze środków Funduszu Pracy jednorazowej dotacji na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności. Wniosek o dotację przedsiębiorca składa wyłącznie elektronicznie.

Forma mikropożyczki jako wsparcia dla przedsiębiorców została powołana zarówno w pierwszej fazie zagrożenia epidemiologicznego, które nastąpiło wiosną

11 Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 1992 r. Nr 21, poz. 86 późn. zm.) – art. 12 ust. 1 pkt 3 lit. A; Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350 późn. zm.) – art. 14 ust. 2 pkt 6 (dalej: ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych).

2020 roku, jak i w drugiej fazie – rozpoczętej jesienią 2020 roku, jednakże z innymi warunkami. W fazie jesiennej z pomocy z tytułu tarcz antykryzysowych mogli korzystać jedynie przedsiębiorcy z określonym kodem PKD.

Forma wsparcia w obu fazach pozostała bez zmian. Dotacja udzielana ze środków Funduszu Pracy w wysokości maksymalnie 5000 zł jest pomocą bezzwrotną w przypadku, gdy przedsiębiorca będzie wykonywał działalność gospodarczą przez okres trzech miesięcy od dnia udzielenia dotacji. W przypadku złożenia wniosku niezgodnego ze stanem faktycznym czy nieprzestrzegania warunku ciągłości działalności przez trzy miesiące przedsiębiorca zobowiązany jest do zwrócenia otrzymanej kwoty dotacji.

Mikropożyczka i jej umorzenie w ujęciu księgowym nie są przychodem. Zgodnie z przepisami ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych „[...] umorzone pożyczki z Funduszu Pracy nie stanowią przychodu w działalności gospodarczej”¹². Dlatego też ani otrzymanie, ani umorzenie pożyczki nie jest ujmowane w podatkowej księdze przychodów i rozchodów. Wydatki, na które zostały przeznaczone środki z dofinansowania, są w ujęciu podatkowym kosztami uzyskania przychodu – ujmowane są w PKPiR po stronie kosztów.

W księgach rachunkowych mikropożyczka w momencie otrzymania zostaje zaksięgowana jako zobowiązanie publicznoprawne. Natomiast w momencie jej umorzenia staje się pozostałym przychodem operacyjnym, niepodlegającym opodatkowaniu podatkiem od osób prawnych i fizycznych. Z kolei wszelkie koszty poniesione z otrzymanych środków są ujmowane zgodnie z obowiązującymi zasadami rachunkowości, bez zmian.

4.2. Dofinansowanie wynagrodzeń

W związku z przymusowym tymczasowym zamknięciem swoich działalności, zakładów, miejsc pracy pracodawcy mogli obniżyć wymiar czasu pracy maksymalnie o 20%. Z tytułu tarczy antykryzysowej powiatowe urzędy pracy udzieliły pomocy w formie dofinansowań wynagrodzeń dla pracowników w wysokości połowy obniżonego wymiaru czasu pracy, jednak nie więcej niż 40% przeciętnego wynagrodzenia. Dopłaty do wynagrodzeń obejmowały kolejne trzy miesiące.

Dofinansowanie nie przysługuje do wynagrodzeń pracowników, których wynagrodzenie uzyskane w miesiącu poprzedzającym miesiąc, w którym zostały złożone wnioski, było wyższe niż 300% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego

¹² Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych – art. 14 ust. 2 pkt 6.

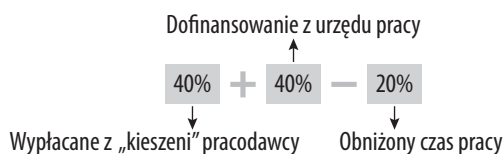
na podstawie przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, obowiązującego na dzień złożenia wniosku.¹³

Tabela 1 przedstawia wysokości przeciętnych wynagrodzeń według podziału na kwartały – pracodawca z „własnej kieszeni” płaci 40% owego wynagrodzenia.

Tabela 1. Wielkości przeciętnych wynagrodzeń (w zł)

Rok	Kwartał	Wysokość przeciętnego wynagrodzenia
2019	czwarty	5198,58
2020	pierwszy	5331,47
2020	drugi	5024,48
2020	trzeci	5168,93
2020	czwarty	5457,98

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 5. Finansowanie minimalnego wynagrodzenia w ramach dopłat do wynagrodzeń

Źródło: opracowanie własne.

Dofinansowanie w fazie wiosennej możliwe było po spełnieniu warunku osiągnięcia spadku obrotów w dwóch wariantach:

- nie mniej niż o 15% – stosunek łącznych obrotów w ciągu dowolnie wskazanych dwóch kolejnych miesięcy kalendarzowych przypadających po 31 grudnia 2019 roku do dnia poprzedzającego dzień złożenia wniosku o przyznanie świadczeń na rzecz ochrony miejsc pracy w porównaniu do obrotów z analogicznych dwóch kolejnych miesięcy roku poprzedniego;
- nie mniej niż o 25% – stosunek obrotów z dowolnie wskazanego miesiąca kalendarzowego przypadającego po 31 grudnia 2019 roku do dnia poprzedzającego dzień złożenia wyżej wymienionego wniosku w porównaniu do obrotów z miesiąca poprzedniego.

Natomiast jesienią zmieniono zasady pomocy. Warunki otrzymania wsparcia były następujące:

- prowadzenie działalności w określonym kodzie PKD;

¹³ Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2020 r., poz. 374 z późn. zm.) – art. 15g ust. 7a.

- uzyskanie 40% spadku przychodów w jednym z trzech miesięcy poprzedzających miesiąc złożenia wniosku w stosunku do analogicznego miesiąca roku poprzedniego;
- brak zaległości wobec instytucji państwowych;
- brak upadłości i nieprowadzenie postępowania likwidacyjnego czy restrukturyzacyjnego.

Zmieniona została również kwota, która wynosiła 2000 zł dopłat do wynagrodzeń na całym etacie – w przypadku mniejszego etatu zmniejszenie było proporcjonalne.

Ujęcie w księgach rachunkowych możliwe jest w dwóch wariantach:

- dofinansowanie wpływa po wypłacie wynagrodzeń pracownikom i opłaceniu składek ze środków własnych – ujęcie kosztowe, dlatego dopłata do wynagrodzeń analogicznie musi zostać ujęta w przychodach z działalności (zob. rysunek 6);
- dofinansowanie wpływa przed opłaceniem wynagrodzeń i składek – w tej sytuacji przedsiębiorca ujmuje w kosztach jedynie wielkości pokryte z własnych środków, zgodnie z zasadami rachunkowości.

Pozostałe przychody operacyjne	Rachunek bieżący
4) xxx	4) xxx
	3) xxxx
Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń	Wynagrodzenia (zespół kosztów)
3) xxxx	1) xxxxx
1) xxxxx	

Naliczenie wynagrodzeń: xxxxx

Naliczenie składek i podatku (naliczenia wynagrodzeń pracowniczych na ZUS i US)

Wypłata wynagrodzenia netto pracownikom: xxxx

Wpływ dofinansowania do wynagrodzeń pracowników: xxx

Rysunek 6. Wpływ dofinansowania po wypłatach wynagrodzeń

Źródło: opracowanie własne.

5. Wydłużone terminy

W związku z panującą sytuacją państwo w 2020 roku postanowiło wydłużyć między innymi termin złożenia deklaracji PIT z 30 kwietnia na 1 czerwca, natomiast termin sporządzenia i zatwierdzenia sprawozdania finansowego wydłużono o trzy miesią-

ce. Wyjątkiem były jednostki budżetowe i jednostki działające na rynku finansowym – w ich sytuacji termin wydłużono o dwa miesiące.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych dał przedsiębiorcom możliwość ubiegania się o rozłożenie zobowiązań na raty oraz odroczenie terminu płatności składek na indywidualnych zasadach.

6. Podsumowanie

Rok 2020 był trudnym czasem dla wszystkich. Pod znakiem zapytania stało nie tylko zdrowie nasze i naszych najbliższych, ale także sytuacja finansowa wielu, jeśli nie wszystkich firm w kraju. Przedsiębiorstwa obawiały się upadłości, a pracownicy utraty pracy.

Chcąc przeciwdziałać rozprzestrzeniającej się pandemii, rząd zaczął wprowadzać obostrzenia – niestety, wpłynęły one na gospodarkę w negatywny sposób. W sytuacji kryzysowej, która rozpoczęła się wiosną 2020 roku, wiele firm zostało zmuszonych do zawieszenia lub zamknięcia swojej działalności. Jednakże chcąc ratować przedsiębiorstwa, państwo uruchomiło tarcze antykryzysowe, mające na celu zminimalizowanie strat w gospodarce.

Wprowadzono wiele nowych rozporządzeń i ustaw, mających na celu sprecyzowanie możliwych do otrzymania środków pomocy w związku z pandemią. Przedsiębiorstwa mogły otrzymać wsparcie w formie zwolnienia ze składek, pożyczek czy też dopłat i finansowania ze źródeł państwa.

Wprowadzane przepisy były modyfikowane ze względu na szybko zmieniającą się sytuację epidemiologiczną. Pojawiło się wiele wątpliwości dotyczących tego, jak zewidencjonować otrzymywane wsparcie od rządu. Zależnie od momentu otrzymania środków bądź decyzji w sprawie pomocy dekretacje i ujęcia księgowe były inaczej ujmowane, co ukazano w artykule.

Mimo tak wielu form pomocy nieuniknione była upadłość czy też likwidacja wielu przedsiębiorstw. Rząd wciąż tworzy nowe formy wsparcia i ich sposoby ujmowania w prawie podatkowym i rachunkowym. Ujęcie w księgach rachunkowych jest określone zgodnie z obowiązującym prawem i ustawą o rachunkowości. Jednakże możliwości zwolnień od podatku są negocjowane.

Bibliografia

- Jagusiak M., *ZUS od wynagrodzeń a zwolnienie z zapłaty składek ZUS*, 16.07.2020 <https://www.ifirma.pl/aktualnosci/zus-od-wynagrodzen-a-zwolnienie-z-zaplaty-skladek-zus.html> (dostęp: 14.01.2021).
- Polski Fundusz Rozwoju, <https://pfrsa.pl/tarcza-finansowa-pfr/tarcza-finansowa-pfr-10/tarcza-finansowa-pfr-10-dla-mmsp/tarcza-finansowa-pfr-dla-mmsp-faq.html> (dostęp: 14.01.2021).
- Pracownicy RP, *Tarcza antykryzysowa. Tarcza 1.0*, <https://pracodawcyrp.pl/tarcza-antykryzysowa> (dostęp: 14.01.2021).
- Pracownicy RP, *Tarcza antykryzysowa. Tarcza 4.0*, <https://pracodawcyrp.pl/tarcza-40> (dostęp: 14.01.2020).
- Szymankiewicz M., *Koronawirus: czy postojowe można ująć w podatkowej księdze przychodów i rozchodów*, 31.05.2021, <https://www.rp.pl/Podatek-dochodowy/305319993-Koronawirus-czy-postojowe-mozna-ujac-w-podatkowej-ksiedze-przychodow-i-rozchodow.html> (dostęp: 14.01.2021).
- Świadczenia postojowe – tarcza antykryzysowa 1.0 i 2.0, 24.04.2020, <https://kancelariapaluszkiewicz.pl/2020/04/24/swiadczenia-postojowe-tarcza-antykryzysowa-1-0-i-2-0/> (dostęp: 14.01.2021).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 1992 r. Nr 21, poz. 86 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2020 r., poz. 374 z późn. zm.).
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych, *Tarcza 5.0 (Tarcza branżowa)*, 14.10.2020, https://www.zus.pl/o-zus/aktualnosci/-/publisher/aktualnosc/1/tarcza-5_0-tarcza-branzowa-/2676683 (dostęp: 14.01.2021).
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych, *Tarcza 6.0 – jakie wnioski można złożyć od 30 grudnia*, 29.12.2020, https://www.zus.pl/o-zus/aktualnosci/-/publisher/aktualnosc/1/tarcza-6_0-jakie-wnioski-mozna-zlozyc-od-30-grudnia/3754549 (dostęp: 14.01.2021).
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych, *Zwolnienie z opłacania składek za lipiec, sierpień i wrzesień 2020 r. dla płatników z określonych branż*, 1.12.2020, https://www.zus.pl/baza-wiedzy/biezace-wyjasnienia-komerek-merytorycznych/firmy/-/publisher/details/1/zwolnienie-z-oplacania-skladek-za-lipiec-sierpien-i-wrzesien-2020-r_-dla-platnikow-z-okreslonych-branz/2676755 (dostęp: 14.01.2021).

Marta Kubiak, Katarzyna Olak

Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości SIGMA

Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości

ul. Jana Matejki 22/26, 90–237 Łódź

Ewolucja rachunkowości na przestrzeni wieków

1. Wprowadzenie

Przyczyną zarówno powstania, jak i ewolucji rachunkowości była potrzeba ewidencji gospodarczej – zapiski miały za zadanie wspierać zawodną ludzką pamięć. Obecnie trudno sobie wyobrazić funkcjonowanie gospodarki bez tej dyscypliny. Fundamenty współczesnej rachunkowości położono w XIV wieku i dzięki ciągłej ewolucji rachunkowość wciąż spełnia swoje zadania. Wpływ na ewolucję rachunkowości mieli zarówno teoretycy, jak i praktycy. Dzięki zmienności i różnorodności biznesu rachunkowość zmienia swoje oblicze, aby sprostać oczekiwaniom otoczenia.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie powstawania rachunkowości na świecie i w Polsce oraz zmian w polityce rachunkowości, będących wynikiem rozwoju gospodarki.

2. Początki rachunkowości na świecie

Rachunkowość jest najstarszym systemem ewidencji gospodarczej – przejawy prowadzenia rachunków można znaleźć w czasach prehistorycznych. Około 8000 lat p.n.e. do identyfikacji zobowiązań służyły gliniane pojemniki z oznaczeniem osoby, której dotyczyły, wypełnione glinianymi żetonami odzwierciedlającymi wartości. Do rozwoju rachunkowości przyczynił się Kodeks Hammurabiego, którego treść w dużej mierze poświęcona była handlowi, kredytom i umowom, wymuszając tworzenie systemów ewidencji zdarzeń. Sam zawód księgowego powstał w starożytnym Rzymie i Grecji, gdzie stosowano księgowanie w dzienniku oraz w księdze głównej ze stronami debet i kredyt, jednak nie był to podwójny zapis, jaki obecnie znamy¹.

Za początek ery rachunkowości uznaje się wydanie dzieła Luki Paciolego w 1494 roku pt. *Summa de arithemetica, geometria, proportioni et proportionalita*, w którym przedstawiona została zasada podwójnego zapisu. Dzięki niemu zasady

1 A. Staszek, *Historia rachunkowości – jednej z najstarszych dyscyplin ekonomicznych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2014, t. 1(925), s. 127–138.

prowadzenia ksiąg rachunkowych rozpowszechniły się w Europie, a następnie na całym świecie. Opisane zasady były w rzeczywistości zbiorem metod użytkowanych w praktyce przez kupców weneckich. W ramach metody weneckiej wymagane było prowadzenie ksiąg inwentarza, memoriału, dziennika oraz księgi głównej. Po odniesionym przez autora sukcesie w krótkim czasie powstało wiele dzieł naśladowców Paciolo².

Wraz z początkiem rewolucji przemysłowej i przyspieszeniem postępu naukowego nastąpiły zmiany w obszarze rachunkowości. W XIX wieku zaczęto wykorzystywać zebrane w księgach rachunkowych zapisy w celu sporządzania sprawozdania finansowego w formie bilansu i rachunku zysków i strat. Nieco później zostało wprowadzone sprawozdanie z przepływów pieniężnych w celu uzupełnienia informacji o źródłach i wykorzystaniu funduszy. Uznanie zawodu księgowego nastąpiło w XIX wieku³.

Rachunkowość jako system ewidencjonowania zjawisk gospodarczych i ich podsumowania w formie corocznych sprawozdań finansowych dostarcza informacji jednocześnie osobom zarządzającym i finansującym przedsiębiorstwo, a w przypadku spółek giełdowych każdemu zainteresowanemu. Konieczność przedstawiania informacji dla wielu grup zainteresowania doprowadziła do wzrostu przejrzystości i jakości zawartych w sprawozdaniu informacji. Konsekwencją globalizacji było zapotrzebowanie na stworzenie zasad rachunkowości, które powiążą rachunkowość we wszystkich krajach świata. W celu ujednoczenia praktyk rachunkowości w 1979 roku założony został Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (obecnie Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości). Na przestrzeni lat organizacja rosła – obecnie skupia 91 państw. Obowiązujące współcześnie globalne standardy rachunkowości wpływają na zasady prowadzenia ewidencji oraz kształt sprawozdań, dając możliwość porównywania dokonań różnych przedsiębiorstw i ułatwiając przeprowadzanie analiz finansowych⁴.

Powstanie zawodu biegłego rewidenta (audytora) wiązało się z potrzebą potwierdzenia wiarygodności i poprawności rachunków. Pierwsza forma tego zawodu powstała w Rzymie jako związki zawodowe specjalistów rachunkowości, mających regulować zasady wykonywania zawodu księgowego. W 1906 roku prawo włoskie uznało zawód księgowego rzeczoznawcy, który mógł – jako ekspert do spraw rachunkowości – wypowiadać się podczas sporów sądowych, miał on także prawo do wyceny skład-

2 M. Kowalska, S. Sojak, *Z historii rachunkowości. Księgowość podwójna według Paciolo i jego włoskich naśladowców z XVI i XVII wieku*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2015, t. 81(137), s. 155–179.

3 J.R. Martin (oprac.), *200 Years of Accounting History Dates and Events*, <https://maaw.info/AccountingHistoryDatesAndEvents.htm> (dostęp: 3.01.2021).

4 E. Śnieżek, M. Wiatr, *Interpretacja i analiza przepływów pieniężnych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.

ników majątków, rewizji ksiąg i zarządzania organizacją w upadłości. Na przestrzeni lat zawód ten się rozwijał – początkowo zadaniem audytora było wykrywanie potencjalnych błędów i oszustw oraz nadzorowanie stosowania się do przepisów rachunkowości. Obecnie poza wskazywaniem nieprawidłowości i potwierdzaniem wiarygodności sprawozdań audyt wykorzystywany jest w celu usprawnienia systemów rachunkowości jednostek. Audytorzy doradzają w zakresie poprawnego prowadzenia ksiąg⁵.

Wzrost zapotrzebowania na kontrolowanie wewnętrznych wydatków firmy spowodował powstanie odrębnego obszaru rachunkowości, jakim jest rachunkowość zarządcza. Pierwsze przykłady prowadzenia firm przy uwzględnianiu kosztów produkcji pochodzą z XIV wieku. Jednak początek tradycyjnego rachunku kosztów dla producenta wyrobów powstał w epoce przemysłowej, stając się niezbędnym narzędziem zarządzania w wielkich przedsiębiorstwach⁶.

Obecne trendy badań rachunkowości skierowane są w dalszym ciągu na ujednolicanie zasad prowadzenia ewidencji i sprawozdawczości. Obecnie rachunkowość mierzy się również z coraz większą ilością danych, które należy zewidencjować i poddać analizie. Wyzwaniem dla współczesnej rachunkowości jest dostosowanie się do nowej rzeczywistości globalnego prowadzenia działalności gospodarczej, tak aby sprawozdania nadal oferowały informacje wiarygodne i czytelne dla zainteresowanych nimi. Ważne jest również, aby rachunkowość i sprawozdawczość finansowa były wykorzystywane w praktyce do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. W celu zapewnienia światu dobrej przyszłości w pokoju i dostatku w działalności gospodarczej należy brać pod uwagę oddziaływanie organizacji na pracowników, środowisko i społeczności występujące w ich otoczeniu. Zapotrzebowanie inwestorów na informacje niefinansowe i finansowe nieustannie rośnie i rachunkowość wciąż musi dostosowywać się do nowej rzeczywistości⁷.

3. Początki rachunkowości w Polsce

W Polsce rozwój rachunkowości przebiegał wolno, aż do XIV wieku rachunki w gospodarstwach nie miały znaczenia w relacjach z otoczeniem, a podstawą ewidencji były przeprowadzane inwentarze majątku. Informacje o sposobach prowadzenia

5 E. Pogodzińska-Mizdrak, *Zawód biegłego rewidenta – rys historyczny*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2006, nr 702, s. 83–92.

6 A. Szychta, *Geneza rachunkowości według różnych podejść badawczych*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2016, t. 87(143), s. 153–170.

7 M. Kwiecień, *Rachunkowość i edukacja w jej obszarze we współczesnej gospodarce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2018, nr 503, s. 293–316.

ksiąg rachunkowych zaczęły się pojawiać jako instruktaże ekonomiczne wprowadzające nowe rozwiązania i praktyki. W wieku XVI głównym wyznacznikiem dochodu był zysk – określony jako nadwyżka wpływów nad wydatkami, a w XVIII wieku wprowadzono pierwsze formy kontroli wyników, które miały na celu wyliczenie kwarty stanowiącej dochód państwa. Duże znaczenie w rozwoju rachunkowości w Polsce miało ustanowienie Kodeksu handlowego w 1809 roku oraz powstanie w roku 1817 Giełdy kupieckiej i maklerów w Księstwie Warszawskim. Jej założenie wpłynęło na podniesienie znaczenia prowadzenia ksiąg⁸.

Po odzyskaniu niepodległości polska gospodarka przeszła wiele zmian mających na celu ujednoczenie przepisów i waluty na terenach wcześniej podzielonych między trzech zaborców. Zadanie to było utrudnione ze względu na globalną hiperinflację i krach na giełdzie nowojorskiej. Zaraz po odzyskaniu niepodległości w Polsce obowiązywały cztery kodeksy handlowe, które następnie były zastępowane przez odpowiednie ustawy polskie. W 1925 roku przedsiębiorstwa państwowe zostały zobowiązane do prowadzenia spisu majątku, księgowości na zasadach zapisu podwójnego, sporządzania bilansu i rachunku zysków i strat. W 1934 roku wprowadzono nowy Kodeks handlowy oraz Ordynację podatkową, będące najważniejszymi aktami prawnymi obejmującymi zasady prowadzenia rachunkowości w okresie międzywojennym. W czasie II wojny światowej na terenach Polski obowiązywały zasady wprowadzone przez okupantów⁹.

Po zakończeniu wojny Polska stała się krajem o gospodarce centralnie planowanej, a rachunkowość dostosowana została do jej potrzeb. Rachunkowość w tym okresie nie cechowała się jednolitością przepisów z powodu wpływu wielu ministrów na uchwały dotyczące prowadzenia księgowości. Występowały odgórne plany kont dla danych gałęzi przemysłu, a państwo kładło nacisk na szczegółową ewidencję zapasów. W kraju panował ciągły niedobór towarów, a ceny produktów, zamiast być ustalane według kosztów produkcji, były narzucane przez urzędy¹⁰.

8 E. Śnieżek, *Rachunkowość przepływów pieniężnych w teorii i praktyce rachunkowości*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1994.

9 S. Sojak, A. Banaszkiewicz, *Sto lat polskiego prawa rachunkowości (cz. I)*, „Rachunkowość” 2018, nr 11, s. 11–19.

10 O. Grzybek, *Historia i perspektywy rozwoju polskiej rachunkowości na tle rozwiązań międzynarodowych*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2014, nr 164, s. 56–64.

4. Ewolucja współczesnej rachunkowości w Polsce na tle rozwoju rachunkowości na świecie

Początek dużych zmian w rachunkowości w Polsce nastąpił pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku wraz ze zmianami ustrojowymi. Otoczenie było przyjaźniejsze dla rozwoju działalności gospodarczej, a w wyniku rozwoju rynku kapitałowego w polityce rachunkowości pierwszych zmian dokonano już w 1991 roku. W tym roku minister finansów wprowadził ustawę odnoszącą się do zasad w zakresie prowadzenia rachunkowości. Dotyczyła ona działalności biegłych rewidentów oraz sposobu badania i prezentacji sprawozdań finansowych. Jednym z przełomowych wydarzeń w 1991 roku było przywrócenie działalności Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie.

Następne zmiany w polityce rachunkowości przyniósł rok 1995, w którym wprowadzono Ustawę z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591 – dalej: ustawa o rachunkowości). W tym czasie Polska miała do wyboru dwa rozwiązania – pierwsze dotyczyło dostosowania prawa bilansowego do dyrektyw Unii Europejskiej, a drugie oparcia go na rozwiązaniach międzynarodowych standardów¹¹. Polska wybrała wtedy opcję pierwszą – ze względu na stabilność prawa bilansowego. Ten sposób okazał się bardziej efektywny. Dzięki tej ustawie przywrócono do oficjalnego języka biznesu takie kategorie ekonomiczno-finansowe jak *kapitał*, *dywidenda*, *wartość rynkowa*, *leasing*, *lokaty kapitałowe*, *papiery wartościowe*, znane polskiemu prawu z okresu międzywojennego¹². Ta ustawa określiła również cel i zasady prezentacji sprawozdań finansowych. Co więcej – wprowadziła zmiany dotyczące przychodów i kosztów w ujęciu handlowym. Od tego momentu wiadomo, w jaki sposób należy definiować inwestycje majątkowe, transakcje kupna i sprzedaży na rynku kapitałowym oraz zewnętrzne źródła finansowania przedsiębiorstw. W związku z różnymi warunkami powstawania sprawozdań uwidoczniły się znaczące rozbieżności w prezentacji informacji. Różnice te dotyczyły głównie sposobu interpretacji. Interesariusze, którzy korzystają z danych zawartych w sprawozdaniach, oczekują, aby te były porównywalne, czytelne i wiarygodne, dlatego jednostki gospodarcze, prezentując informacje, opierają się na standardach krajowych i międzynarodowych.

Zmiany, jakie zaszły w 2000 roku, a obowiązywać zaczęły od 2002 roku, dotyczyły dostosowania przepisów ustawy o rachunkowości do metod stosowanych w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości (MSR). Była to jedna z najważniejszych nowelizacji. Ujęto w niej zmiany pojęć i zagadnień, zlikwidowane zostały również

11 E. Walińska, *Polskie prawo bilansowe w świetle regulacji międzynarodowych*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica” 2002, nr 159, s. 12.

12 I. Sobańska, P. Kabalski (red.), *Współczesne nurty badawcze w warunkach gospodarki rynkowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, s. 230.

luki, które zawierała dotychczasowa ustawa. Wprowadzone zostało także rozwiązanie mające na celu dostosowywanie zasad rachunkowości do indywidualnych potrzeb jednostki.

Nowelizacja ustawy o rachunkowości z 27 sierpnia 2004 roku, która wiązała się z włączeniem Polski do Unii Europejskiej, wprowadziła Międzynarodowe Standardy Rachunkowości i Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej oraz związane z nimi interpretacje Komisji Europejskiej¹³. Do standardów krajowych zalicza się ustawę o rachunkowości, Krajowe Standardy Rachunkowości, rozporządzenia wykonawcze, przepisy systemowe (ustawy podatkowe, Kodeks spółek handlowych, Kodeks cywilny). W Polsce spółki akcyjne stosują zasady zawarte w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej, a pozostałe spółki opierają się na normach podanych w ustawie o rachunkowości (art. 3 ust. 1 pkt 11), w której zawarte są wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą, w tym także określone w MSR, zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych.

Następnym momentem przełomowym była nowelizacja ustawy o rachunkowości z 2008 roku. Przy tej okazji w celu dostosowania niektórych postanowień ustawy o rachunkowości do zmieniającej się krajowej praktyki życia gospodarczego oraz do innych ustaw uregulowano między innymi zasady wyceny i inwentaryzacji inwestycji w nieruchomości, w zasadach otwierania i zamykania ksiąg rachunkowych uwzględniono sytuacje szczególne (upadłość z możliwością zawarcia układu, podział przez wydzielenie), ograniczono możliwość stosowania do połączenia spółek metody łączenia udziałów wyłącznie do spółek znajdujących się pod wspólną kontrolą, a w związku z rosnącą rolą outsourcingu w rachunkowości omówiono tematykę usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych¹⁴.

Następne lata przyniosły zmiany polskiego prawa bilansowego w wyniku implementacji postanowień Dyrektywy 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek oraz Dyrektywy 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniającej dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności¹⁵. Kolejna zmiana ustawy nastąpiła 26 stycznia 2018 roku. Dotyczyła tylko przedsiębiorców wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego. Dzięki temu przedsiębiorcy za-

13 I. Emerling, *Ewolucja rachunku wyników w kontekście interesu właścicieli*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2015, nr 245, s. 85.

14 M. Bąk (red.), *Rachunkowość wobec współczesności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2019, s. 31.

15 I. Sobańska, R. Ignatowski (red.), *Łódzka Szkoła Rachunkowości w procesie transformowania systemu rachunkowości w Polsce w latach 1989–2016*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2018, s. 24.

rejestrowani w KRS mogą sporządzać sprawozdania drogą elektroniczną z podpisem kwalifikowanym.

Kolejna nowelizacja ustawy miała miejsce 9 listopada 2018 roku i obowiązywała od 1 stycznia 2019 roku. Główne zmiany w ustawie o rachunkowości w 2019 roku dotyczyły¹⁶: rozszerzenia zakresu stosowania dotychczasowych i wprowadzenia nowych uproszczeń w prowadzeniu ksiąg rachunkowych; wprowadzenia możliwości zaliczenia w sposób uproszczony do kategorii mikroprzedsiębiorców będących osobami fizycznymi oraz spółek osób fizycznych; podwyższenia progów umożliwiających uznanie jednostek za jednostki małe; zmiany okresu archiwizacji sprawozdań finansowych. W 2020 roku wprowadzono podpis zaufany. Stosuje się go między innymi przy składaniu sprawozdań finansowych.

Przepisy w rachunkowości są nieustannie nowelizowane. Wynika to głównie z potrzeb użytkowników, którzy zarządzają poprzez informacje z rachunkowości. Zmiany te powodowane są również potrzebą poprawy transparentności danych w sprawozdaniach finansowych.

5. Podsumowanie

Rachunkowość jest najstarszym systemem ewidencji gospodarczej. Od wieków reaguje na zapotrzebowania informacyjne otoczenia. Wraz z rozwojem handlu zaczęto wprowadzać różne regulacje, które zostały spisane między innymi w kodeksie Hammurabiego i w dziele Luki Paciolego z 1494 roku. Mimo że początki rachunkowości sięgają czasów prehistorycznych, to pewne zasady przetrwały do dziś (np. struktura konta księgowego ze stroną Wn i Ma). Przełom w polityce rachunkowości miał miejsce w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Od wprowadzenia pierwszej wersji ustawy o rachunkowości w Polsce minęło 26 lat. W tym okresie dokonano wielu transformacji – zarówno ustawy, jak i zasad praktyki współczesnej rachunkowości. Można więc śmiało stwierdzić, że rachunkowość to dziedzina, w której dokonuje się ciągłych nowelizacji, bazujących również na metodach stosowanych w regulacjach międzynarodowych. Takie działania wynika między innymi ze zmian zachodzących na rynku kapitałowym. Dynamiczny rozwój rachunkowości wpłynął głównie na powstanie nowych rozwiązań w zakresie prawa, mechanizmów wykorzystywanych w rachunkowości oraz w ramach specyfiki przepływu informacji między interesariuszami.

16 M. Bąk (red.), *Rachunkowość...*, s. 33.

Bibliografia

- Bąk M. (red.), *Rachunkowość wobec współczesności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2019.
- Emerling I., *Ewolucja rachunku wyników w kontekście interesu właścicieli*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2015, nr 245, s. 82–91.
- Grzybek O., *Historia i perspektywy rozwoju polskiej rachunkowości na tle rozwiązań międzynarodowych*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2014, nr 164, s. 56–64.
- Kowalska M., Sojak S., *Z historii rachunkowości. Księgowość podwójna według Pacioliiego i jego włoskich naśladowców z XVI i XVII wieku*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2015, t. 81(137), s. 155–179.
- Kwiecień M., *Rachunkowość i edukacja w jej obszarze we współczesnej gospodarce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2018, nr 503, s. 293–316.
- Martin J.R. (oprac.), *200 Years of Accounting History Dates and Events*, <https://maaw.info/AccountingHistoryDatesAndEvents.htm> (dostęp: 3.01.2021).
- Pogodzińska-Mizdrak E., *Zawód biegłego rewidenta – rys historyczny*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2006, nr 702, s. 83–92.
- Sobańska I., Ignatowski R. (red.), *Łódzka Szkoła Rachunkowości w procesie transformowania systemu rachunkowości w Polsce w latach 1989–2016*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2018.
- Sobańska I., Kabalski P. (red.), *Współczesne nurty badawcze w warunkach gospodarki rynkowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012.
- Sojak S., Banaszekiewicz A., *Sto lat polskiego prawa rachunkowości (cz. I)*, „Rachunkowość” 2018, nr 11, s. 11–19.
- Staszek A., *Historia rachunkowości – jednej z najstarszych dyscyplin ekonomicznych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2014, t. 1(925), s. 127–138.
- Szychta A., *Geneza rachunkowości według różnych podejść badawczych*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2016, t. 87(143), s. 153–170.
- Śnieżek E., *Rachunkowość przepływów pieniężnych w teorii i praktyce rachunkowości*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1994.
- Śnieżek E., Wiatr M., *Interpretacja i analiza przepływów pieniężnych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591).
- Walińska E., *Polskie prawo bilansowe w świetle regulacji międzynarodowych*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica” 2002, nr 159, s. 11–33.

Angela Piechota, Jowita Tera

Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości SIGMA

Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości

ul. Jana Matejki 22/26, 90-237 Łódź

Zwierzęta w rachunkowości

1. Wprowadzenie

Inwentarz żywy/aktywa biologiczne to podstawa prowadzenia działalności rolniczej. Prawidłowa wycena oraz prezentacja aktywów biologicznych/inwentarza żywego odgrywa kluczową rolę w sprawozdawczości finansowej jednostek należących do sektora rolniczego. Pod pojęciem *aktywa* zazwyczaj kryją się bardziej typowe składniki majątku, takie jak samochody, nieruchomości, maszyny czy inwestycje. Stąd też pojawiają się pewne trudności w wycenie oraz ujmowaniu inwentarza żywego/aktywów biologicznych w księgach rachunkowych. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie metod wyceny oraz klasyfikacji inwentarza żywego/aktywów biologicznych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej i krajowymi regulacjami.

2. Klasyfikacja oraz wycena inwentarza żywego w polskich regulacjach

Zwierzęta w przedsiębiorstwie mogą stanowić składnik aktywów obrotowych lub trwałych. Tak jak w przypadku wszystkich aktywów kluczowym kryterium ich podziału jest czas użyteczności na potrzeby jednostki. Jeżeli zwierzę będzie użytkowane przez jednostkę dłużej niż rok, będzie ono składnikiem aktywów trwałych. Jeżeli jednostka planuje używać danego zwierzęcia krócej niż rok, zostanie ono zaliczone do aktywów obrotowych¹. Polską regulacją, w której znajdują się wskazówki dotyczące postępowania ze zwierzętami, jest Krajowy Standard Rachunkowości nr 12 „Działalność rolnicza”.

Grupami zwierząt, które będą zaliczane do środków trwałych, są między innymi zwierzęta hodowlane utrzymywane dla reprodukcji lub uzyskania produktów rolniczych, takie jak: bydło, konie, trzoda, owce, czy też zwierzęta w cyrkach oraz

¹ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r., poz. 351) – art. 3 ust. 1 pkt 15 (dalej: ustawa o rachunkowości).

ogrodach zoologicznych². Ciekawą grupą zwierząt zaliczanych do środków trwałych są zwierzęta pracujące, z których nie uzyskuje się produktów rolnych jak w przypadku zwierząt hodowlanych, a jedynie korzysta się z ich naturalnych predyspozycji i zachowań. Zwierzęta zaliczane do tej grupy są wykorzystywane³:

- w transporcie towarów i jeździectwie – na przykład konie, lamy, wielbłądy;
- w terapii – na przykład konie, psy, delfiny;
- w celu ochrony zwierząt hodowlanych – na przykład psy pasterskie;
- w celu ochrony mienia – na przykład psy stróżujące;
- w rolnictwie – na przykład kury czy świnię, które przygotowują ziemię pod uprawę, owady drapieżne służące do zwalczania szkodników upraw;
- w lotnictwie – na przykład ptaki drapieżne na lotniskach, wykorzystywane do płoszenia innych ptaków;
- w celu usuwania szkodników – na przykład koty zwalczające gryzonia w magazynach, kaczki usuwające ślimaki w ogrodach;
- w celach reprezentacyjnych – na przykład gatunki egzotyczne, psy, koty, pawie.

Zwierzęta mogą pochodzić z różnych źródeł, co będzie się wiązało z odmienną wyceną wstępną – zwierzęta nabyte będą wyceniane według ceny nabycia, natomiast zwierzęta przyjęte z własnej hodowli, w wyniku przekwalifikowania – według kosztu wytworzenia, a jeżeli nie można go ustalić, to według ceny sprzedaży netto⁴. W związku z tym, że zwierzęta stanowią środek trwały, ważnym aspektem ich posiadania jest konieczność dokonywania odpisów amortyzacyjnych. W ustawie o rachunkowości podane jest, że jedynie w przypadku gruntów służących wydobywaniu kopaliny metodą odkrywkową można zrezygnować z ich dokonywania⁵. Tak więc zwierzęta będą podlegać amortyzacji, choć ustalenie stawki i okresu amortyzacji może być zadaniem bardzo trudnym. W rozważaniach związanych z ustaleniem stawki amortyzacji należy również wziąć pod uwagę możliwość istnienia istotnej pozostałości środka trwałego (wartości rezydualnej) przy jego likwidacji – w przypadku zwierząt pozostałość ta może być rzeczywiście istotna i powinna być wzięta pod uwagę. Czasem może dojść również do sytuacji, w której wartość zwierzęcia na dzień likwidacji będzie wyższa od jego wartości począt-

2 Ewidencja księgowa w jednostkach prowadzących działalność rolniczą, „Dodatek Kwartalny do Biuletynu Głównego Księgowego” 2013, nr 18(186), s. 12–13.

3 N. Artienwicz, *Zwierzęta pracujące – ujęcie księgowe i podatkowe*, INFOR, 24.10.2013, <https://ksiegowosc.infor.pl/rachunkowosc/rachunkowosc-rolnicza/142848,Zwierzeta-pracujace-ujecie-ksiegowe-i-podatkowe.html> (dostęp: 16.01.2021).

4 *Klasyfikacja zwierząt dla celów ewidencji księgowej oraz ich wycena. Część 4 Ewidencja księgowa zwierząt*, <http://taxfin.pl/w-poprzednich-czesciach-opracowania-wskazane-zostaly-regulacje-prawa-bilansowego-oraz-zasady-klasyfikacji-zwierzat-ktre-nalez-y-wziac-pod-uwage-analizu-2/> (dostęp: 16.01.2021).

5 Ustawa o rachunkowości – art. 31 ust. 1.

kowej i wtedy nie należy dokonywać amortyzacji. Jeżeli chodzi o moment rozpoczęcia amortyzacji, to w przypadku zwierząt odchowanych będzie to moment wejścia w okres dojrzałości, a w przypadku zwierząt zakupionych – po przejściu procedur weterynaryjnych. W przypadku gdy wartość początkowa zwierzęcia jest niska, zgodnie z zapisami w polityce rachunkowości jednostki można dokonać jednorazowej amortyzacji. Standard dopuszcza również dokonywanie zbiorczych odpisów dla grup środków zbliżonych rodzajem i przeznaczeniem. Na dzień bilansowy zwierzęta stanowiące środki trwałe wycenia się według wartości początkowej pomniejszonej o odpisy amortyzacyjne i odpisy z tytułu trwałej utraty wartości, które mogą zostać utworzone na przykład ze względu na chorobę zwierzęcia⁶.

Co ciekawe, z punktu widzenia prawa podatkowego zwierzęta nigdy nie będą traktowane jako środek trwały i nie będą podlegały amortyzacji. Można jednak rozważyć zaliczenie zakupu zwierzęcia do kosztów podatkowych jednorazowo w miesiącu zakupu, bez względu na wysokość wydatku, w przypadku gdy zakup ten spełnia kryteria zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów – koszt jest poniesiony w celu osiągnięcia przychodu lub w celu jego zachowania albo zabezpieczenia, z wyjątkiem kosztów wymienionych wśród wydatków niestanowiących kosztów uzyskania przychodów⁷. W związku z tym należy każdorazowo indywidualnie rozpatrzyć, czy zakup danego zwierzęcia w danym celu będzie mógł być uznany za koszt podatkowy. W związku z tym zakup zwierząt trzymanyh w celach reprezentacyjnych, by kreować dobry wizerunek czy podnieść prestiż, lub zakup do hoteli zwierząt, będących dodatkową atrakcją turystyczną, nie będzie mógł zostać zaliczony do kosztów uzyskania przychodów. Takie same zasady dotyczą również wydatków związanych z utrzymywaniem, pielęgnowaniem, wyszkoleniem czy opieką weterynaryjną wszelkich posiadanych zwierząt⁸.

Grupami zwierząt, które będą zaliczane do aktywów obrotowych, są między innymi zwierzęta młode w odchowie (tj. cielęta, jałówki, buhajki, źrebaki, prosięta, warchlaki, maciorki, knurki, jagnięta, jarlaki), zwierzęta w tuczu (opasy, konie rzeźne, bekony i tuczniki, drób w tuczu), zwierzęta futerkowe (norki, lisy, tchórze, jenoty, nutrie, szynszyle, króliki), zwierzęta będące przedmiotem obrotu handlowego, drób, roje pszczoł oraz zwierzęta domowe (psy, koty, chomiki, króliki, rybki). W przypadku

6 Krajowy Standard Rachunkowości nr 12 „Działalność rolnicza”, s. 20–22.

7 Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 1406) – art. 15 ust. 1.

8 M. Sądej, *Zakup zwierząt wykorzystywanych do prowadzenia działalności a koszty*, 11.01.2021, <https://poradnikprzebieiorcy.pl/-zakup-zwierzat-wykorzystywanych-do-prowadzenia-dzialalnosci-a-koszty> (dostęp: 16.01.2021).

gdy wyżej wymienione zwierzęta zostaną zaliczone do aktywów obrotowych, w obrębie tej grupy mogą one stanowić⁹:

- towar – jeżeli będą odsprzedane w stanie nieprzetworzonym;
- materiał – jeżeli będą przeznaczone do uboju, odchowu;
- produkt – jeżeli są przeznaczone do tuczu.

Zwierzęta stanowiące element zapasów będą wstępnie wyceniane według ceny nabycia lub zakupu, jeżeli koszty zakupu nie zniekształcą wartości zapasów i wyniku finansowego. Jeżeli zwierzęta są produktem gotowym, to wycenia się je według rzeczywistych kosztów wytworzenia, nie wyższych od ich ceny sprzedaży netto. Natomiast na dzień bilansowy zwierzęta będące aktywami obrotowymi wycenia się w cenie niższej spośród ceny nabycia/kosztu wytworzenia i ceny sprzedaży netto na dzień bilansowy, a gdy nie jest możliwe ustalenie ceny sprzedaży netto – w inaczej ustalonej wartości godziwej¹⁰.

Przy ewidencji księgowej zwierząt dopuszcza się również wykazywanie w trakcie roku obrotowego wszystkich zwierząt na jednym koncie „Inwentarz żywy”, bez ich podziału na aktywa trwałe i obrotowe. Dzięki temu, gdy dochodzi do zmiany przeznaczenia zwierząt i ich przekwalifikowania, unika się księgowania korygujących aktywa. W przypadku takiego rozwiązania na dzień bilansowy należy dokonać weryfikacji, które zwierzęta z tego konta spełniają definicję środków trwałych, a które nie. Te, które spełniają tę definicję, należy wykazać w bilansie w aktywach trwałych, według odpowiednich zasad wyceny środków trwałych – tj. ceny nabycia lub kosztu wytworzenia, lub wartości przeszacowanej, pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne oraz o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.

3. Zwierzęta jako aktywa biologiczne w świetle MSR 41

W prawie międzynarodowym zwierzęta (dalej aktywa biologiczne) definiowane są w Międzynarodowym Standardzie Rachunkowości 41 „Rolnictwo” (dalej MSR 41). Standard ten jest pierwszym w całości poświęconym określone sektorowi gospodarki. Celem MSR 41 jest przedstawienie możliwości ujmowania aktywów biologicznych i zasad wyceny produktów rolniczych w chwili zbiorów bądź pozyskania, a także wyszczególnienie zakresu ujawniania informacji o działalności rolniczej.

Aktywa biologiczne są ściśle związane z prowadzeniem działalności rolniczej. Działalność rolnicza polega na zarządzaniu przez jednostkę przemianą biologiczną

9 K. Michaluk, *Klasyfikacja składników majątku rzeczowego – inwentarz żywy*, 9.04.2014, <https://ksiegowosc.infor.pl/rachunkowosc/rachunkowosc-rolnicza/143942,Klasyfikacja-skladnikow-majatkuru-zeczowego-inwentarz-zywy.html> (dostęp: 16.01.2021).

10 Krajowy Standard Rachunkowości nr 12 „Działalność rolnicza”, s. 11.

zwierząt hodowlanych i roślin w produkty rolne lub inne aktywa biologiczne. Działalność rolnicza to między innymi hodowla i chów inwentarza żywego, leśnictwo, uprawa roślin jednorocznych, wieloletnich, ozdobnych, ogrodnictwo i plantacja roślin uprawnych. Działalność rolnicza wyróżnia się zdolnością do przemiany, zarządzaniem zmianą oraz pomiarem zmiany. Ponadto przemiana jest wspólnym mianownikiem elementów związanych z działalnością rolniczą, czyli aktywów biologicznych oraz produktów rolnych.

W paragrafie 3 MSR 41 zdefiniowano również aktywa biologiczne oraz produkty rolnicze. Aktywa biologiczne to zwierzęta w hodowli lub chowie oraz rośliny uprawne, na przykład bydło chlewne, rośliny bawełny, zboże. Produkty rolnicze to produkty pozyskane z aktywów biologicznych należących do jednostki, na przykład mleko, tusza, bawełna, ziarna zboża.

Standard MSR 41 nie dotyczy produktów rolniczych przetworzonych po ich pozyskaniu. Produkty te będą regulowane przez MSR 2 „Zapasy”. Będzie to na przykład ser wytworzony z mleka, czyli produktu rolniczego.

Aktywa biologiczne, jako specyficzna kategoria w rachunkowości, ulegają przemianie biologicznej, na którą składają się procesy:

- wzrostu – powiększenia bądź jakościowej poprawy znajdujących się w hodowli i w chowie zwierząt lub roślin uprawnych;
- umniejszenia – zmniejszenia liczby lub pogorszenia jakości zwierząt i roślin;
- rozmnożenia – pozyskania nowych sztuk zwierząt i roślin;
- wytworzenia produktów rolniczych wskutek oddzielenia produktu od aktywów biologicznych.

Na skutek powyższych przemian następują jakościowe lub ilościowe zmiany w poszczególnych składnikach biologicznych.

Zaleca się łączenie aktywów biologicznych w grupy ze względu na ich przeznaczenie oraz stopień dojrzałości. W grupach aktywów biologicznych znajdują się podobne zwierzęta hodowlane i rośliny uprawne. Biorąc pod uwagę przeznaczenie aktywów biologicznych, wyodrębnia się dwie grupy: aktywa konsumpcyjne oraz aktywa produkcyjne. Uwzględniając stopień dojrzałości, aktywa biologiczne dzieli się na aktywa dojrzałe oraz aktywa niedojrzałe¹¹.

Aktywa konsumpcyjne to aktywa, które pozyskuje się jako produkty rolnicze albo sprzedaje jako aktywa biologiczne. Do konsumpcyjnych aktywów biologicznych zalicza się:

- inwentarz przeznaczony na produkcję mięsa;
- inwentarz przeznaczony na sprzedaż;

¹¹ MSR 41 – *Sprawdź zasady ujmowania i rozliczania działalności związanej z rolnictwem i produkcją rolną*, 17.10.2016, <https://oficynafk.pl/149/msr-41-sprawdz-zasady-ujmowania-i-rozliczania-dzialalnosci-zwiazanej-z-rolnictwem-i-produkcja-rolna-8213.html> (dostęp: 16.01.2021).

- ryby w gospodarstwach rybnych;
- uprawy zbóż;
- uprawy roślin warzywnych;
- drzewa wykorzystywane jako budulec;
- produkty rolnicze, na przykład wełnę, mleko itp.

Z kolei aktywa produkcyjne obejmują wszystkie pozostałe aktywa biologiczne – niezaliczane do aktywów konsumpcyjnych. Aktywa produkcyjne podlegają procesowi autoregeneracji, w związku z tym nie obejmują one produktów rolnych. Tak rozumiane aktywa produkcyjne to:

- inwentarz żywy utrzymywany w celu pozyskiwania mleka (krowy mleczne);
- inwentarz żywy utrzymywany w celu pozyskiwania wełny (owce);
- stado podstawowe w drobiarstwie (nioski);
- drzewa owocowe, krzewy roślin jagodowych, winorośl;
- drzewa będące źródłem drewna opałowego, pod warunkiem że po pozyskaniu drewna drzewa pozostają nadal w jednostce.

Aktywa dojrzałe to aktywa, które osiągnęły:

- fazę gotowości do zbioru (np. tuczniki, opasy, brojlery, dojrzałe owoce i warzywa);
- stan umożliwiający regularne zbiory – pozyskanie produktów rolniczych (np. krowy, maciory, maciorki, drzewa owocowe itp.).

Analogicznie aktywa niedojrzałe są to aktywa, które nie mają widocznych cech wskazujących na ich gotowość do zbioru lub dojrzałości reprodukcyjnej.

Zgodnie z uregulowaniami MSR 41 jednostka gospodarcza powinna ujmować w ewidencji księgowej tylko te aktywa biologiczne¹²:

- które są kontrolowane przez jednostkę w wyniku zdarzeń przeszłych;
- dla których istnieje prawdopodobieństwo, że jednostka uzyska korzyści ekonomiczne w związku z zarządzaniem przemianą biologiczną danego aktywa;
- co do których można ustalić wiarygodną wartość godziwą.

MSR 41 nie określa, w jaki sposób ujmować aktywa biologiczne w księgach rachunkowych, jednak zaleca się, aby ich ewidencja była prowadzona w sposób dostosowany do potrzeb sprawozdawczości. Zaleca się również, aby aktywa biologiczne w ewidencji były grupowane na aktywa konsumpcyjne, produkcyjne oraz aktywa dojrzałe, niedojrzałe. Do celów sprawozdawczości zaleca się także dzielić aktywa biologiczne według kryterium płynności.

Aktywa biologiczne, tak samo jak pozostałe aktywa, wycenia się w początkowym momencie (np. pozyskania, zakupu, narodzin lub odłączenia od matki) oraz na każdy dzień bilansowy w wartości godziwej, pomniejszonej o odpowiednie koszty, na przy-

12 G. Magdziarz, *Jak wykazać aktywa biologiczne w księgach rachunkowych*, 1.04.2014, <https://ksiegowosc.infor.pl/rachunkowosc/rachunkowosc-rolnicza/143920,Jak-wykazac-aktywa-biologiczne-w-ksiega-ch-rachunkowych.html> (dostęp: 16.01.2021).

kład szacunkowe koszty związane ze sprzedażą. Wyjątkiem jest sytuacja, w której nie można dokonać wyceny w wartości godziwej. Jeśli nie można wycenić aktywów biologicznych według wartości godziwej (nie istnieje aktywny rynek), wówczas należy dokonać wyceny w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia, pomniejszonej o dotychczasowe umorzenia i zakumulowane odpisy z tytułu utraty wartości. Sposób wyceny aktywów biologicznych poprzez cenę nabycia lub koszt wytworzenia powinien jednak być zastąpiony wyceną w wartości godziwej w chwili, gdy może ona być wiarygodnie ustalona¹³.

W pewnych sytuacjach cena nabycia albo wartość historyczna może być zbliżona do wartości godziwej – na przykład wówczas, kiedy nie przewiduje się, aby transformacja biologiczna wywarła istotny wpływ na cenę.

Przy stosowaniu wyceny w wartości godziwej aktywa biologicznego bierze się pod uwagę jego stan oraz obecne miejsce. Wyceniając aktywa biologiczne, należy brać pod uwagę koszty związane z ich sprzedażą. Koszty sprzedaż obejmują prowizje pośredników, opłaty nakładane przez agencje regulacyjne, giełdy towarów, podatki oraz cła. Koszty sprzedaży nie obejmują kosztów transportu oraz pozostałych kosztów wprowadzenia aktywów biologicznych na rynek¹⁴.

Najbardziej wiarygodnym sposobem ustalania wartości godziwej aktywów biologicznych jest uwzględnienie bieżących cen rynkowych z aktywnego rynku. W Polsce ceny z aktywnego rynku można uzyskać ze Zintegrowanego Systemu Rolniczej Informacji Rynkowej. W sytuacji gdy aktywny rynek nie istnieje dla danego aktywa, jednostka może wycenić go na podstawie: aktualnych cen transakcji rynkowych (pod warunkiem, że nie doszło do znaczących zmian sytuacji gospodarczej), cen rynkowych analogicznych produktów lub branżowych jednostek pomiarowych. W niektórych przypadkach wycena na podstawie powyższych wskaźników nie jest możliwa. W takiej sytuacji jednostka powinna posłużyć się szacunkową wartością bieżących oczekiwanych wpływów netto środków pieniężnych z tych aktywów, pomniejszoną o aktualną obowiązującą stopę dyskontową, która została ustalona przed opodatkowaniem¹⁵.

Zysk lub stratę powstałą w wyniku wyceny początkowej ujmuje się w zysku lub stracie netto w danym okresie. W momencie początkowego ujęcia może powstać zysk lub strata. Strata wynika z szacunkowych kosztów związanych ze sprzedażą i jest odejmowana od wartości godziwej przy sprzedaży aktywów biologicznych, natomiast zysk powstaje w momencie zwiększenia ilości aktywów, na przykład poprzez narodziny. Wynik powstały w momencie początkowego ujęcia aktywów biologicznych jest ustalany i wyliczany jako wynik na zbiorach lub wynik na pozyskaniu.

13 MSR 41, paragraf 12.

14 MSR 41, paragraf 14.

15 MSR 41, paragraf 18.

4. Prezentacja i wycena aktywów biologicznych w sprawozdaniu finansowym na przykładzie spółki Astarta Holding

Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa Astarta Holding zostało sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej. Spółka swoją główną siedzibę ma w Amsterdamie, jednakże jej działalność operacyjna zlokalizowana jest na Ukrainie. Działalność spółki polega przede wszystkim na uprawie buraków cukrowych oraz produkcji mleka.

Jednostka klasyfikuje zwierzęta gospodarskie oraz niezbrane plony jako aktywa biologiczne. Są one wykazywane w wartości godziwej, pomniejszonej o szacunkowe koszty sprzedaży. W sytuacji, gdy nie jest możliwe wiarygodne ustalenie wartości godziwej, aktywa biologiczne są wykazywane według ceny nabycia, pomniejszonej o skumulowane wartości amortyzacji oraz skumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Zyski bądź straty z tytułu zmiany wartości godziwej są wykazywane w pozycji rachunku zysków i strat „Zmiany w wartości godziwej aktywów biologicznych i produktów rolnych”.

W bilansie spółka ujmuje aktywa biologiczne jako odrębną grupę w aktywach trwałych oraz aktywach obrotowych. Klasyfikacja zależy od średniego użytkowania danej grupy aktywów biologicznych. Obrotowe aktywa biologiczne obejmują rośliny uprawne, a trwałe aktywa biologiczne obejmują zwierzęta gospodarskie. Zwierzęta gospodarskie to głównie bydło oraz świnie, konie i owce. Bydło składa się z inwentarz mlecznego, niedojrzałego bydła oraz bydła przeznaczonego do sprzedaży. Spółka nie wykazuje wartości bilansowej aktywów konsumpcyjnych, produkcyjnych oraz aktywów dojrzałych, niedojrzałych (tabela 1).

W celu ustalenia wartości godziwej spółka przyjęła poniższe założenia:

- przychody ze sprzedaży roślin uprawnych szacowane są na podstawie oczekiwanej liczby zebranych ziaren; w przypadku bydła dochody prognozują się na podstawie ilości spodziewanego wyprodukowanego mleka oraz oczekiwanej ilości mięsa w dniu uboju;
- średnia długość życia produkcyjnego krowy jest określona na podstawie wewnętrznych danych statystycznych prowadzonych przez spółkę;
- ceny zbóż, nasion oleistych, mleka i mięsa są uzyskiwane z zasobów rynkowych na koniec roku obrotowego;
- produkcja i koszty sprzedaży są prognozowane na podstawie rzeczywistych kosztów operacyjnych poniesionych w danym roku;
- zakłada się, że wzrost cen sprzedaży oraz kosztów produkcji i kosztów sprzedaży jest zgodny z prognozowanym wskaźnikiem CPI na Ukrainie;
- przy ustaleniu wartości godziwej aktywów biologicznych stosuje się stopę dyskontową przed opodatkowaniem.

Tabela 1. Fragment bilansu zawierający aktywa spółki Astarta Holdings (w ukraińskich hrywnach)

Aktywa trwałe	31 grudnia 2019	31 grudnia 2018
Środki trwałe	7 779 761	8 438 768
Aktywa z tytułu prawa do użytkowania	3 752 857	3 501 109
Nieruchomości inwestycyjne	70 690	74 285
Wartości niematerialne i prawne	35 378	33 826
Aktywa biologiczne	792 939	541 182
Podatek od wartości dodanej	–	221 811
Należności długoterminowe i rozliczenia międzyokresowe	20 767	6 621
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	25 095	–
Suma aktywów trwałych	12 477 487	12 817 602
Aktywa obrotowe		
Zapasy	5 117 473	7 450 931
Aktywa biologiczne	425 624	507 540
Należności z tytułu dostaw i usług	607 870	699 045
Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe	1 032 787	1 711 526
Bieżący podatek dochodowy	12 551	8 877
Depozyty krótkoterminowe	18 318	9 013
Środki pieniężne	326 046	418 882
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	43 283	–
Suma aktywów obrotowych	7 583 952	10 805 814
Suma bilansowa aktywów	20 061 439	23 623 416

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznego skonsolidowanego sprawozdania spółki Astarta Holding N.V na 31 grudnia 2019 roku.

Kluczowe założenia dotyczące przyszłych tendencji w rolnictwie i hodowli bydła są przedmiotem oceny kierownictwa oraz opierają się na zewnętrznych i wewnętrznych źródłach danych. W 2019 roku przyjęto poniższe dane do ustalenia wartości godziwej:

- stopa dyskontowa w wysokości 18,6%;
- 5,4 t/ha pszenicy ozimej;
- ceny upraw: 4,056 UAH/t pszenicy ozimej;
- cena mleka: 9,45 UAH/l;
- cena mięsa: 24,20 UAH/kg.

Astarta Holding ujmuje wartości upraw na dzień bilansowy w wartości godziwej. Większość przedsiębiorstw z sektora rolnictwa wykazuje uprawy na dzień bilansowy w koszcie historycznym i uzasadnia te działania niewielką przemianą biologiczną pomiędzy momentem żniw a dniem bilansowym. Astarta Holding stosuje wyceńnię upraw na dzień bilansowy na podstawie zdyskontowanych przyszłych przepływów pieniężnych.

5. Podsumowanie

Odpowiednia klasyfikacja oraz prezentacja zwierząt w księgach i sprawozdaniach nie jest łatwym zadaniem. Wynika to przede wszystkim z faktu, że jednostki mogą utrzymywać zwierzęta z różnych powodów. W przypadku gdy jednostka utrzymuje je w celach bardziej tradycyjnych, tj. hodowlanych dla mięsa czy produktów wytwarzanych przez te zwierzęta, zarówno w regulacjach polskich, jak i międzynarodowych można znaleźć wiele wskazówek, jak z nimi postępować. Jednak problem pojawia się w momencie, gdy zwierzę jest zakupione w innym celu, na przykład jako atrakcja w zoo lub cyrku, pomoc w terapii czy ochronie mienia. W tym przypadku jednostki często muszą podchodzić do klasyfikacji i sposobów wyceny indywidualnie. Z pewnością w obu przypadkach zagadnieniem skomplikowanym jest również kwestia wyceny bilansowej, w tym określenie wartości godziwej czy ceny sprzedaży netto, a także ustalenie przesłanek do dokonywania odpisów z tytułu trwałej utraty wartości.

Bibliografia

- Artienwicz N., *Zwierzęta pracujące – ujęcie księgowo i podatkowe*, INFOR, 24.10.2013, <https://ksiegowosc.infor.pl/rachunkowosc/rachunkowosc-rolnicza/142848,Zwierzeta-pracujace-ujecie-ksiegowe-i-podatkowe.html> (dostęp: 16.01.2021).
- Ewidencja księgowo w jednostkach prowadzących działalność rolniczą*, „Dodatek Kwartalny do Biuletynu Głównego Księgowego” 2013, nr 18(186), s. 12–13.
- Klasyfikacja zwierząt dla celów ewidencji księgowej oraz ich wycena. Część 4 Ewidencja księgowo zwierząt*, <http://taxfin.pl/w-poprzednich-czesciach-opracowania-wskazane-zostaly-regulacje-prawa-bilansowego-oraz-zasady-klasyfikacji-zwierzat-ktre-nalezy-wziac-pod-uwage-analizu-2/> (dostęp: 16.01.2021).
- Krajowy Standard Rachunkowości nr 12 „Działalność rolnicza”.
- Magdziarz G., *Jak wykazać aktywa biologiczne w księgach rachunkowych*, 1.04.2014, <https://ksiegowosc.infor.pl/rachunkowosc/rachunkowosc-rolnicza/143920,Jak-wykazac-aktywa-biologiczne-w-ksiegach-rachunkowych.html> (dostęp: 16.01.2021).
- Michaluk K., *Klasyfikacja składników majątku rzeczowego – inwentarz żywy*, 9.04.2014, <https://ksiegowosc.infor.pl/rachunkowosc/rachunkowosc-rolnicza/143942,Klasyfikacja-skladnikow-majatku-rzeczowego-inwentarz-zywy.html> (dostęp: 16.01.2021).
- Międzynarodowy Standard Rachunkowości 41 „Rolnictwo” (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L z 2008 r. nr 320/1).
- MSR 41 – Sprawdź zasady ujmowania i rozliczania działalności związanej z rolnictwem i produkcją rolną*, 17.10.2016, <https://oficynafk.pl/149/msr-41-sprawdz-zasady-ujmowania-i-rozliczania-dzialalnosci-zwiazanej-z-rolnictwem-i-produkcja-rolna-8213.html> (dostęp: 16.01.2021).
- Sądej M., *Zakup zwierząt wykorzystywanych do prowadzenia działalności a koszty*, 11.01.2021, <https://poradnikprzedsiebiorcy.pl/-zakup-zwierzat-wykorzystywanych-do-prowadzenia-dzialalnosci-a-koszty> (dostęp: 16.01.2021).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 1406).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r., poz. 351).

Agnieszka Konior, Zuzanna Kielbasa

Koło Naukowe Rachunkowości Rachmistrz

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Kolegium Finansów,

Katedra Rachunkowości, ul. 1-go Maja 50, 40–287 Katowice

Wyzwania związane z obrotem kryptowalutami w XXI wieku

1. Wprowadzenie

Wzrastający wpływ robotyzacji oraz cyfryzacji przyczynił się do wynalezienia walut cyfrowych będących odzwierciedleniem nowej generacji systemu płatniczego. Kryptowaluty z roku na rok stają się coraz bardziej popularne. Celem artykułu jest przedstawienie pojęcia kryptowalut, określenie ich charakteru prawnego oraz obowiązków podatkowych wynikających z obrotu nimi w Polsce. Dodatkowo w artykule poruszona została kwestia postrzegania kryptowalut przez społeczeństwo.

2. Historia powstania kryptowalut

W dzisiejszych czasach coraz częściej zetknąć się można z terminem *kryptowaluta*. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez Europejski Urząd Nadzoru Bankowego waluty wirtualne są:

[...] cyfrową reprezentacją wartości, nieemitowaną przez bank centralny ani organ publiczny, niekoniecznie powiązaną z walutą określonego kraju, lecz uznawaną przez osoby fizyczne i prawne za środek płatniczy, która może być przenoszona, przechowywana albo podlegać handlowi elektronicznemu¹.

Choć wirtualna waluta bitcoin – uznawana za pierwszą kryptowalutę i najbardziej rozpoznawalna – pojawiła się w już 2009 roku, pojęcie to w regulacjach unijnych zostało zdefiniowane stosunkowo niedawno, a mianowicie w 2018 roku. W literaturze przedmiotu wspomina się o stworzeniu przez Davida Chauma, nazywanego ojcem

¹ Komisja Nadzoru Finansowego, *Komunikat Narodowego Banku Polskiego i Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie „walut” wirtualnych*, 7.07.2017, https://www.knf.gov.pl/o_nas/komunikaty?articleId=57363&p_id=18 (dostęp: 30.12.2020).

cyfrowego pieniądza², już w 1982 roku koncepcji *Blind signatures for untraceable payments*, a następnie systemu *DigiCash*, który umożliwiał użytkownikom dokonywanie przelewów między sobą za pomocą „cyberdolarów”³. Odkrycie to stało się niejako drogowskazem dla twórców kryptowalut, którzy pomysł ten wykorzystali przy ich tworzeniu.

Twórcą bitcoina (BTC) jest Satoshi Nakamoto. Jest to pseudonim przyjęty przez twórcę (lub twórców), który do dziś nie ujawnił swojej tożsamości. Nakamoto jest autorem manifestu *Bitcoin: A peer-to-peer Electronic Cash System*, wydanego w 2008 roku, w którym opisał możliwości oraz sposób funkcjonowania sieci BTC. To odpowiedź między innymi na kryzys finansowy, który spowodował wyraźny spadek zaufania obywateli do instytucji finansowych. Jako najważniejszą datę w historii bitcoina wskazuje się styczeń 2009 roku, kiedy to zaistniał blockchain kryptowaluty oraz opublikowano jej oprogramowanie⁴. Charakterystyczną cechą bitcoina, w przeciwieństwie do walut narodowych, jest charakter deflacyjny – jego podaż jest ograniczona poprzez określenie z góry liczby jednostek (21 milionów), które produkowane są stopniowo⁵.

Poza powszechnie znanym bitcoinem wyróżnia się również wiele innych kryptowalut, które różnią się między innymi pod względem pełnionych funkcji. Do najbardziej rozpoznawalnych należą Ethereum oraz Ripple. Coraz większą popularność zyskuje również Tether, powstały na bazie systemu *stablecoins*, który oznacza powiązanie 1:1 z aktywem, na przykład walutą państwa lub złotem. Szacuje się, że obecnie na całym świecie notowanych jest około 5 tys. kryptowalut, a ich liczba wciąż rośnie⁶.

3. Charakter prawny kryptowalut na przykładzie bitcoina

Bitcoin jest jedną z najpopularniejszych kryptowalut na światowym rynku. Szybkość transakcji oraz wygoda użytkowania zachęciły społeczeństwo do wdrażania systemu płatności bitcoinem i powszechnego obrotu nim. Obecnie jednym z największych wyzwań obrotu kryptowalutami jest określenie ich charakteru prawnego.

2 *Historia bitcoina*, 19.09.2014, <https://bitcoin.pl/historia-bitcoina/> (dostęp: 30.12.2020).

3 K. Markowski, *Kryptowaluty. Powstanie – typologia – charakterystyka*, „Civitas et Lex” 2019, t. 3(23), s. 69–82, http://www.uwm.edu.pl/elk/publikacje/wp-content/uploads/2019/11/06_Markowski_K.pdf (dostęp: 30.12.2020).

4 Tamże.

5 J. Lenarczyk, *Co to są bitcoin, Peercoin i Litecoin? – podstawy wiedzy*, <https://www.lazarski.pl/pl/wydzialy-i-jednostki-instytutu/wydzial-ekonomii-i-zarzadzania/centrum-technologiei-blockchain/co-to-sa-bitcoin-peercoin-i-litecoin-podstawy-wiedzy/> (dostęp: 30.12.2020).

6 *Ranking kryptowalut – jakie są najpopularniejsze?*, <https://www.gpwinfostrefa.pl/ranking-kryptowalut-jakie-sa-najpopularniejsze-i-dlaczego/> (dostęp: 30.12.2020).

W skład praw majątkowych wchodzi prawa rzeczowe oraz wierzytelności o charakterze majątkowym, natomiast do praw niemajątkowych należą prawa osobiste i prawa rodzinne niemajątkowe. Definicja ta pozwala na wyciągnięcie wniosku, iż bitcoin można zaklasyfikować do praw majątkowych, zważywszy na zdolność uzyskiwania wartości majątkowej będącej predyspozycją do bycia przedmiotem obrotu⁷.

Jednym z powszechnie występujących dylematów jest klasyfikacja bitcoina jako rzeczy. Kodeks cywilny jednoznacznie zaprzecza takiemu nazewnictwu, mówiąc o rzeczach tylko i wyłącznie w postaci przedmiotów materialnych⁸. Co więcej, do rzeczy nie zalicza się praw majątkowych, a bitcoin sam w sobie nie ma nośnika materialnego⁹. Często słyszy się, że bitcoin to pieniądz. Przesłanki, jakimi są pełnienie funkcji płatności bądź miernika wartości, potwierdzają pieniężny charakter, jednak jego ujęcie normatywne odrzuca taką klasyfikację¹⁰. Według art. 31 Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz.U. z 1997 r. Nr 140, poz. 938) „Znakami pieniężnymi Rzeczypospolitej Polskiej są banknoty i monety opiewające na złote i grosze”. Współcześnie o bitcoinie można mówić jako o mechanizmie płatności, natomiast nie o rodzaju pieniądza, nawet tego elektronicznego, o czym świadczy art. 2 pkt 21a Ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz.U. z 2011 r. Nr 199, poz. 1175). Na jego podstawie można stwierdzić, że pieniądz elektroniczny cechuje się obowiązkiem wykupu, co ewidentnie odróżnia go od bitcoina. Z całą pewnością bitcoin nie spełnia również kryterium, jakim jest zdolność emisji¹¹. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż nie może być on uważany za środek finansowy na skutek niespełniania wymagalnego stopnia płynności¹². Co więcej, bitcoin nie jest również papierem wartościowym, instrumentem płatniczym czy też znakiem legitymacyjnym¹³.

4. Bitcoin a technologia blockchain

Blockchain (*block* – ‘blok’, *chain* – ‘łańcuch’) definiowany jest jako:

7 J. Dąbrowska, *Charakter prawny Bitcoin*, „Człowiek w Cyberprzestrzeni” 2017, nr 1, s. 58.

8 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93) – art. 45.

9 J. Dąbrowska, *Charakter prawny...*, s. 59.

10 Tamże.

11 Tamże, s. 61.

12 Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz.U. z 2011 r. Nr 199, poz. 1175) – art. 2 pkt 27b.

13 J. Dąbrowska, *Charakter prawny...*, s. 63–64.

[...] uniwersalna księga transakcji umożliwiająca rejestrację i śledzenie każdej dokonanej operacji w jej obrębie, rozproszona po całym Internecie w tysiącach niemodyfikowalnych kopii, w modelu peer-to-peer i zabezpieczona zaawansowanymi metodami kryptograficznymi¹⁴.

To narzędzie, które – choć zyskało na popularności w 2009 roku w związku z pojawieniem się opartego na nim bitcoina (było to pierwsze praktyczne wykorzystanie łańcucha bloków) – odkryte zostało wiele lat wcześniej. Już w 1979 roku Ralph Merkle zaprezentował prototyp blockchainu – „drzewo Merkle’a”, natomiast początek prac nad kryptograficznym zabezpieczeniem łańcucha bloków datuje się na rok 1991, kiedy to opracowano rozwiązanie pozwalające na cyfrowe znaczenie dokumentów, uniemożliwiając tym samym ich zmodyfikowanie lub sfałszowanie¹⁵. Połączenie obu rozwiązań pozwoliło na zwiększenie ich efektywności. Ilość zawartych w blockchainie informacji nieustannie wzrasta. Informacje te grupowane są w bloki. Każdy kolejny blok zawiera timestamp, czyli oznaczenie czasu, oraz link do bloku poprzedniego, który jest zaszyfrowanym streszczeniem (hash) jego zawartości¹⁶. Wykonane transakcje są nieodwracalne, a ich historia zapisana jest w konkretnym bloku transakcyjnym. Wspomniany wcześniej model *peer-to-peer* oznacza, że wszystkie komputery stanowią równorzędny węzeł sieci, a wszyscy jej użytkownicy są sobie równi. Poza siecią *peer-to-peer* na protokół cyfrowego systemu monetarnego bitcoina składa się kryptografia (szyfrowanie) klucza publicznego w celu ograniczenia dokonywania kradzieży oraz fałszerstw, a także tzw. *proof of work*¹⁷. Zapobiega on podwójnemu wydatkowaniu (tzw. *double-spend*)¹⁸.

14 N. Biedrzycki, *Księga wszystkich ksiąg. Oto, czym jest blockchain i dlaczego wszystko zmieni*, 17.03.2018, <https://businessinsider.com.pl/technologie/blockchain/blockchain-i-jego-zastosowania-to-universalne-narzedzie/l2yv0b6> (dostęp: 30.12.2020).

15 K. Silestro, *Technologia Blockchain: właściwości, ewolucja oraz najciekawsze przykłady łańcucha bloków 3.0*, 15.10.2018, <https://bithub.pl/artykuly/technologia-blockchain-wlasciwosci-ewolucja-oraz-najciekawsze-przyklady-lancucha-blokow-3-0/> (dostęp: 30.12.2020).

16 K. Piech (red.), *Leksykon pojęć na temat technologii blockchain i kryptowalut*, 2016, s. 5, <https://s.dzub.pl/0af58f94> (dostęp: 30.12.2020).

17 K. Elgert, *Analiza funkcjonowania bitcoina na światowych giełdach*, „Nasze Studia. Zeszyty Studentckie Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Gdańskiego” 2017, nr 8, s. 24–25.

18 *Czym jest Proof of Work (PoW)?*, <https://academy.binance.com/pl/articles/proof-of-work-explained> (dostęp: 31.12.2020).

5. Zasady rozliczania kryptowalut oraz obowiązki podatkowe wynikające z obrotu kryptowalutami w Polsce

Obrót kryptowalutami w Polsce związany jest z obowiązkiem podatkowym. Powstaje on przy dokonywaniu transakcji kryptowaluta – pieniądź fiducjarny oraz kryptowaluta – dobro/usługa, natomiast transakcje kryptowaluta – kryptowaluta nie podlegają opodatkowaniu. W celu rozliczenia kryptowalut należy złożyć PIT-38 (zeznanie roczne od zysków kapitałowych), w którym wypełnić należy sekcję E¹⁹. Wysokość podatku od kryptowalut wynosi 19% i nie może być pomniejszona o żadne ulgi²⁰. Istotną kwestią jest wyłączenie dochodu ze sprzedaży kryptowalut ze wszystkich innych dochodów. Uniemożliwia to rozliczenie straty na kryptowalutach z dochodami z prowadzenia działalności gospodarczej bądź z inwestycji w inne aktywa²¹. Jeszcze w 2018 roku, zgodnie z komunikatem Ministerstwa Finansów: „[...] umowa sprzedaży oraz zamiana kryptowaluty, stanowiącej prawo majątkowe, podlegała opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych (PCC)”. Z uwagi na liczne protesty uchwalone zostało rozporządzenie, w którym od 13 lipca 2018 roku do 30 czerwca 2020 roku zawieszono pobieranie PCC. Następnie w związku z wprowadzeniem tzw. tarczy antykryzysowej transakcje te od 1 lipca 2020 roku bezterminowo zostały zwolnione z obowiązku płacenia tego podatku²².

Zgodnie z katalogiem czynności opodatkowanych podatkiem VAT obrót kryptowalutami objęty został zwolnieniem z płacenia tego podatku. Zwolnienie to dotyczy transakcji dokonywanych na terytorium Polski²³.

6. Ujęcie kryptowalut w sprawozdaniu finansowym

Wyzwaniem współczesnej rachunkowości jest sposób ujmowania kryptowalut w sprawozdaniach finansowych.

19 Ł. Jeżak, *Opodatkowanie kryptowalut w 2020 roku wg Sławomira Mentzena*, 1.03.2020, <https://bithub.pl/wiadomosci/opodatkowanie-kryptowalut-w-2020-roku-wg-slawomira-mentzena/> (dostęp: 31.12.2020).

20 *Kryptowaluty a podatek PIT – rozliczenie PIT 2021 r.*, <https://www.e-pity.pl/podatek-pit-od-kryptowalut/> (dostęp: 31.12.2020).

21 Ł. Jeżak, *Opodatkowanie kryptowalut...*

22 M. Szwed-Ziemichód, *Kryptowaluty zwolnione z PCC bezterminowo!*, 8.06.2020, <https://msztax.pl/kryptowaluty-zwolnione-z-pcc-bezterminowo/> (dostęp: 31.12.2020).

23 Thompson & Stein, *Obrót kryptowalutami a podatek VAT*, 19.05.2020, <https://bithub.pl/kryptowaluty/prawo-obrot-kryptowalutami-a-podatek-vat/> (dostęp: 31.12.2020).

Pierwszym kryterium jest ich umieszczanie w postaci środków pieniężnych i ekwiwalentów. Brak materialnej formy kryptowalut w rodzaju na przykład banknotu oraz duże ryzyko zmiany wartości powodują kontrowersje skłaniające do pomijania tych walut w gotówce w kasie i tym samym w środkach pieniężnych²⁴. Następną kategorią będącą przedmiotem rozważań jest zaliczanie kryptowalut do instrumentów finansowych. Podstawowym problemem jest tu brak stosunku umownego walut wirtualnych. Ponadto obrót kryptowalutami nie skutkuje powstaniem zobowiązań oraz instrumentu kapitałowego, co zaliczane jest do wymogów ich klasyfikacji jako instrumentów finansowych²⁵.

Częstym zjawiskiem jest również ujmowanie kryptowalut w kategorii wartości niematerialnych i prawnych. Zważywszy na fakt, iż waluta wirtualna spełnia następujące wymogi: nie ma postaci fizycznej, zalicza się ją do aktywów niepieniężnych, można ją sprzedać, przekazać innej jednostce, należy stwierdzić, że umieszczenie kryptowalut w tej kategorii jest czynnością prawidłową²⁶. Na podstawie Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r., poz. 351) wnioskuje się także, że wartości niematerialne i prawne mogą być składnikiem inwestycji. W ten sposób w sprawozdaniu finansowym możliwe jest również zaliczanie kryptowalut do inwestycji długoterminowych²⁷.

Warto nadmienić, że w niektórych sytuacjach istnieje możliwość ujmowania kryptowalut w postaci zapasów. Zakładając, że cel obrotu odnosi się do giełd kryptowalut, których podstawą funkcjonowania jest zakup bądź sprzedaż w krótkim terminie, wówczas zrozumiałe jest wycenianie ich na podstawie ceny nabycia, kosztu wytworzenia lub niższej z dwóch wartości, co daje możliwość ujmowania kryptowalut jako zapasów²⁸.

7. Postrzeganie kryptowalut przez społeczeństwo

W celu zbadania poziomu wiedzy oraz zainteresowania społeczeństwa tematem kryptowalut przygotowana została ankieta. Badanie, w którym wzięło udział pięćdziesiąt osób, zostało przeprowadzone drogą elektroniczną za pomocą kwestionariusza internetowego. Struktura respondentów ze względu na płeć, wiek oraz wykształcenie została przedstawiona w tabeli 1.

24 P. Druszcz, *Prezentacja kryptowalut w sprawozdaniu finansowym w ujęciu MSR/MSSF i Ustawy o Rachunkowości*, „Studia Oeconomica Posnaniensia” 2019, vol. 7, no. 3, s. 67.

25 Tamże, s. 68.

26 Tamże, s. 70.

27 Tamże, s. 72.

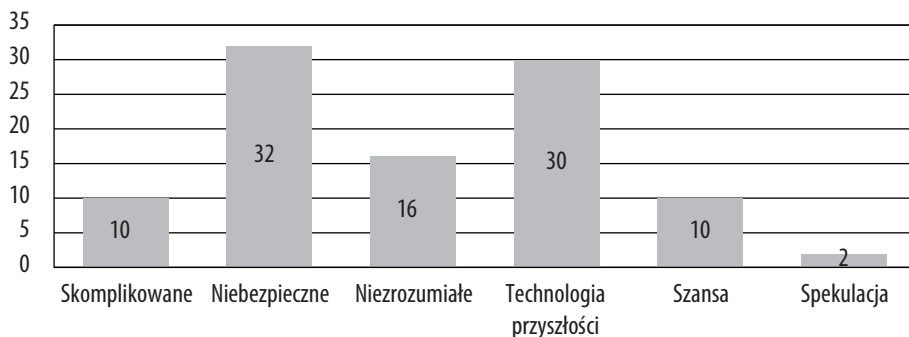
28 Tamże, s. 71.

Zdecydowana większość ankietowanych spotkała się z pojęciami *kryptowaluta* (92%) oraz *bitcoin* (92%). Jako źródła, z których dowiedzieli się o istnieniu wskazanych pojęć, aż 85,4% respondentów w przypadku kryptowalut i 86,7% w przypadku bitcoina podało internet. Wśród ankietowanych znalazły się trzy osoby znające pojęcie *bitcoin*, ale nieznające pojęcia *kryptowaluta*. Prawdopodobnie wynika to z tego, że *bitcoin* uważany jest za najbardziej rozpoznawalną kryptowalutę na świecie, stąd wiele artykułów na jego temat można znaleźć w internecie. W badanej grupie tylko 8% ankietowanych zainwestowało kiedykolwiek w kryptowalutę. Były to osoby w wieku 20–29 lat, 30–39 lat oraz powyżej 50 lat, o wykształceniu średnim lub wyższym. Mały odsetek osób, które dokonały takiej inwestycji, może wynikać z faktu, że 32% ankietowanych zapytanych o cechę, która według nich najlepiej charakteryzuje waluty wirtualne, wskazało „niebezpieczna”. Z kolei 30% respondentów uważało kryptowaluty za technologię przyszłości. Odpowiedzi ankietowanych na pytanie dotyczące najbardziej charakterystycznej cechy kryptowalut zostały przedstawione na wykresie 1.

Tabela 1. Struktura respondentów ze względu na płeć, wiek oraz wykształcenie

Cecha		Liczba respondentów
Płeć	Kobieta	33
	Męczyzna	17
Wiek	Poniżej 20 lat	0
	20–29 lat	17
	30–39 lat	8
	40–49 lat	11
	50 lat i więcej	14
Wykształcenie	Podstawowe	1
	Zawodowe	1
	Średnie	12
	Wyższe	36

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 1. Cechy najlepiej charakteryzujące kryptowaluty według ankietowanych (w proc.)

Źródło: opracowanie własne.

Zdania ankietowanych na temat tego, czy waluty wirtualne są pieniądzem przyszłości, były bardzo podzielone. Z tym stwierdzeniem zgadzało się 48% z nich, podczas gdy 52% było przeciw. To, która grupa respondentów miała rację, zweryfikuje przyszłość.

8. Podsumowanie

Świat wirtualny jest ściśle związany z funkcjonowaniem dzisiejszego społeczeństwa. Ludzie, widząc wiele korzyści płynących z wykorzystywania technologii cyfrowych, nieustannie dążą do poprawy jakości życia i tworzą nowe, innowacyjne wynalazki. Powstanie kryptowaluty jest jednym z największych odkryć XXI wieku. Niniejszy artykuł pokazał, że kryptowaluty są wyzwaniem dla współczesnej rachunkowości pod względem uwarunkowań prawnych oraz klasyfikacji ich w sprawozdaniach finansowych. Opinia społeczna potwierdza, iż kryptowaluty mogą wydawać się niebezpieczne oraz niezrozumiałe, a także merytoryczne przesłanie artykułu, jakim jest niekwestionowane zaliczenie kryptowalut do technologii przyszłości.

Bibliografia

- Biedrzycki N., *Księga wszystkich ksiąg. Oto, czym jest blockchain i dlaczego wszystko zmieni*, 17.03.2018, <https://businessinsider.com.pl/technologie/blockchain/blockchain-i-jego-zastosowania-to-uniwersalne-narzedzie/l2yv0b6> (dostęp: 30.12.2020).
- Czym jest Proof of Work (PoW)?*, <https://academy.binance.com/pl/articles/proof-of-work-explained> (dostęp: 31.12.2020).
- Dąbrowska J., *Charakter prawny Bitcoin*, „Człowiek w Cyberprzestrzeni” 2017, nr 1, s. 54–76.
- Druszcz P., *Prezentacja kryptowalut w sprawozdaniu finansowym w ujęciu MSR/MSSF i Ustawy o Rachunkowości*, „Studia Oeconomica Posnaniensia” 2019, vol. 7, no. 3, s. 58–75.

- Elgert K., *Analiza funkcjonowania bitcoina na światowych giełdach*, „Nasze Studia. Zeszyty Studenckie Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Gdańskiego” 2017, nr 8, s. 22–34.
- Historia bitcoina*, 19.09.2014, <https://bitcoin.pl/historia-bitcoina/> (dostęp: 30.12.2020).
- Jeżak Ł., *Opodatkowanie kryptowalut w 2020 roku wg Sławomira Mentzena*, 1.03.2020, <https://bithub.pl/wiadomosci/opodatkowanie-kryptowalut-w-2020-roku-wg-slawomira-mentzena/> (dostęp: 31.12.2020).
- Komisja Nadzoru Finansowego, *Komunikat Narodowego Banku Polskiego i Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie „walut” wirtualnych*, 7.07.2017, https://www.knf.gov.pl/o_nas/komunikaty?articleId=57363&p_id=18 (dostęp: 30.12.2020).
- Kryptowaluty a podatek PIT – rozliczenie PIT 2021 r.*, <https://www.e-pity.pl/podatek-pit-od-kryptowalut/> (dostęp: 31.12.2020).
- Lenarczyk J., *Co to są bitcoin, Peercoin i Litecoin? – podstawy wiedzy*, <https://www.lazarski.pl/pl/wydzialy-i-jednostki/instituty/wydzial-ekonomii-i-zarzadzania/centrum-technologiei-blockchain/co-to-sa-bitcoin-peercoin-i-litecoin-podstawy-wiedzy/> (dostęp: 30.12.2020).
- Markowski K., *Kryptowaluty. Powstanie – typologia – charakterystyka*, „Civitas et Lex” 2019, t. 3(23), s. 69–82, http://www.uwm.edu.pl/elk/publikacje/wp-content/uploads/2019/11/06_Markowski-K.pdf (dostęp: 30.12.2020).
- Piech K. (red.), *Leksykon pojęć na temat technologii blockchain i kryptowalut*, 2016, <https://s.dzub.pl/0af58f94> (dostęp: 30.12.2020).
- Ranking kryptowalut – jakie są najpopularniejsze?*, <https://www.gpwinfstrefa.pl/ranking-kryptowalut-jakie-sa-najpopularniejsze-i-dlaczego/> (dostęp: 30.12.2020).
- Silestro K., *Technologia Blockchain: właściwości, ewolucja oraz najciekawsze przykłady łańcucha bloków 3.0*, 15.10.2018, <https://bithub.pl/artykuly/technologiei-blockchain-wlasciwosci-ewolucja-oraz-najciekawsze-przyklady-lancucha-blokow-3-0/> (dostęp: 30.12.2020).
- Szwed-Ziemichód M., *Kryptowaluty zwolnione z PCC bezterminowo!*, 8.06.2020, <https://msztax.pl/kryptowaluty-zwolnione-z-pcc-bezterminowo/> (dostęp: 31.12.2020).
- Thompson & Stein, *Obrót kryptowalutami a podatek VAT*, 19.05.2020, <https://bithub.pl/kryptowaluty/prawo-obrot-kryptowalutami-a-podatek-vat/> (dostęp: 31.12.2020).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r., poz. 351).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz.U. z 1997 r. Nr 140, poz. 938).
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz.U. z 2011 r. Nr 199, poz. 1175).

Hanna Janulek, Klaudia Bednarczyk

Koło Naukowe Rewizji Finansowej „Audyt”

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa, Instytut Finansów, Katedra Rachunkowości Finansowej, ul. Rakowicka 27, 31–510 Kraków

Sposób prezentacji danych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej na przykładzie spółek indeksu WIG20

1. Wprowadzenie

Sprawozdanie finansowe stanowi podstawową formę przekazywania informacji przez jednostki. W celu zapewnienia użyteczności treści zamieszczanych w sprawozdaniach finansowych w skali globalnej stworzono Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej¹.

Międzynarodowe regulacje pozostawiają dużą dowolność w sposobie prezentacji danych, co sprawia, że każda spółka je stosująca może do pewnego stopnia decydować o tym, jak będą wyglądały poszczególne części jej sprawozdania finansowego. Różnice widoczne są między innymi w sprawozdaniu z sytuacji finansowej, czyli historycznie najważniejszej części sprawozdania finansowego.

Celem artykułu jest zbadanie, w jakiej formie prezentowane są informacje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w praktyce oraz jakim stopniem szczegółowości charakteryzują się te części sprawozdania finansowego. Do analizy wykorzystano sprawozdania z sytuacji finansowej wchodzące w skład jednostkowych sprawozdań finansowych spółek indeksu WIG20.

2. Zakres podmiotowy stosowania Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej

Wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej, w tym Polska, podlegają prawodawstwu unijnemu, również w zakresie stosowania Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej².

1 W. Hasik, B. Nita, *Sprawozdanie finansowe według MSSF*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2018, s. 59.

2 M. Frymus, *Jednostki zobowiązane i uprawnione do stosowania Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2014, nr 827, seria „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 69, s. 25–35.

W Polsce obowiązkowemu stosowaniu Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej podlegają:

- jednostki sporządzające skonsolidowane sprawozdanie finansowe, które są emitentami papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu;
- banki.

Fakultatywnie Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w zakresie skonsolidowanych sprawozdań finansowych stosować mogą:

- emitenci papierów wartościowych ubiegający się o ich dopuszczenie do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
- emitenci papierów wartościowych mający zamiar ubiegać się o ich dopuszczenie do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
- jednostki dominujące niższego szczebla, wchodzące w skład grupy kapitałowej, której jednostka dominująca wyższego szczebla sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe, stosując Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej.

Fakultatywnie Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w zakresie jednostkowych sprawozdań finansowych stosować mogą natomiast:

- emitenci papierów wartościowych ubiegający się o ich dopuszczenie do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
- emitenci papierów wartościowych mający zamiar ubiegać się o ich dopuszczenie do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
- emitenci papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu;
- jednostki wchodzące w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe, stosując Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej;
- oddziały przedsiębiorcy zagranicznego, jeśli sporządza on sprawozdanie finansowe, stosując Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej.

Decyzje w zakresie fakultatywnego sporządzania sprawozdania finansowego według Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, a także zaprzestania stosowania tych regulacji w sytuacji, gdy ustaną okoliczności ich stosowania, podejmuje organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe³.

W zakresie nieobjętym Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej spółki powinny stosować rozwiązania krajowe.

³ Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz.U. z 2021 r., poz. 217) – art. 55 (dalej: ustawa o rachunkowości).

3. Sprawozdanie z sytuacji finansowej według Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej

Sprawozdanie z sytuacji finansowej jest jednym z elementów wchodzących w skład sprawozdania finansowego ogólnego przeznaczenia – obowiązek jego sporządzenia mają jednostki stosujące Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej.

Sprawozdanie finansowe ogólnego przeznaczenia to sprawozdanie, którego zadaniem jest spełnienie potrzeb użytkowników niemających możliwości oddziaływania na zawartość tego dokumentu⁴. Zasady jego tworzenia regulują MSR 1 oraz MSR 7. Oprócz sprawozdania z sytuacji finansowej na koniec okresu w skład takiego sprawozdania – w myśl MSR 1 nazywanego pełnym sprawozdaniem finansowym – wchodzi również⁵:

- sprawozdanie z zysków lub strat i pozostałych całkowitych dochodów za dany okres;
- sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym za dany okres;
- sprawozdanie z przepływów pieniężnych za dany okres;
- informacja dodatkowa zawierająca politykę rachunkowości oraz inne informacje objaśniające;
- informacje porównawcze dotyczące poprzedniego okresu w odniesieniu do wszystkich kwot wykazanych w sprawozdaniach finansowych za okres bieżący.

Ponadto w szczególnych przypadkach określonych w standardzie jednostka jest także zobowiązana dołączyć sprawozdanie z sytuacji finansowej na początek poprzedniego okresu⁶.

Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej – w przeciwieństwie do polskich regulacji – podają zakres sprawozdania finansowego, nie wprowadzają jednolitych wzorców dla poszczególnych jego elementów. Określają jedynie minimalny zakres informacyjny – podają minimum pozycji, które muszą być wykazane w danej części sprawozdania. Forma oraz stopień szczegółowości powinny być dostosowane do specyfiki konkretnej jednostki⁷.

4 <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS1.pdf> (dostęp: 5.03.2021) – par. 7.

5 Tamże – par. 10.

6 Tamże.

7 J. Pfaff, M. Strojek-Filus, *Sprawozdawczość finansowa jednostki*, [w:] J. Pfaff, M. Strojek-Filus (red.), *Podstawy rachunkowości z uwzględnieniem MSSF*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018, s. 309–310.

Dość dużą dowolność międzynarodowe regulacje pozostawiają jednostkom także w kwestii nazewnictwa – zarówno określenia poszczególnych części wchodzących w skład sprawozdania, jak i konkretnych pozycji w nich wykazywanych. Mogą być one przez jednostki dowolnie kształtowane – tak aby jak najlepiej odzwierciedlały specyfikę ich działalności. Nazwy te należy jednak traktować jako element zasad (polityki) rachunkowości – raz przyjęte, muszą być stosowane w sposób konsekwentny w kolejnych okresach, chyba że będą miały miejsce uzasadnione przesłanki do ich zmiany⁸.

Dokładny kształt sprawozdania z sytuacji finansowej – podobnie jak pozostałych części sprawozdania finansowego sporządzanego zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej – zależy zatem od decyzji jednostki. Zgodnie z MSR 1 sprawozdanie to powinno jednak zawierać⁹:

- rzeczowe aktywa trwałe;
- nieruchomości inwestycyjne;
- wartości niematerialne;
- aktywa finansowe (z wyłączeniem trzech kolejnych pozycji);
- inwestycje rozliczane zgodnie z metodą praw własności;
- należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności;
- środki pieniężne i ich ekwiwalenty;
- aktywa biologiczne;
- zapasy;
- sumę aktywów zaklasyfikowanych jako przeznaczone do sprzedaży oraz aktywów wchodzących w skład grup do zbycia, które zostały zaklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży;
- zobowiązania finansowe (z wyłączeniem dwóch kolejnych pozycji);
- zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania;
- rezerwy;
- zobowiązania i aktywa dotyczące podatku bieżącego;
- rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego i aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego;
- zobowiązania wchodzące w skład grup przeznaczonych do sprzedaży;
- udziały niekontrolujące zaprezentowane w kapitale własnym;
- wyemitowany kapitał podstawowy oraz kapitały rezerwowe przynależne udziałowcom jednostki dominującej.

W celu zapewnienia przydatności danych i zrozumienia sprawozdania finansowego jednostka może zaprezentować dodatkowe pozycje (w tym poprzez podział pozy-

8 <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS1.pdf> (dostęp: 5.03.2021) – par. 10.

9 Tamże.

cji wymaganych), wskazać grupy pozycji oraz sumy częściowe. Jednostka nie musi natomiast ujawniać kategorii, które nie wystąpiły w ciągu okresu sprawozdawczego i w poprzednich okresach prezentowanych dla celów porównawczych.

Wskazane przez standard kategorie obowiązkowe pozbawione są kryteriów porządkujących. MSR 1 dopuszcza dwie możliwości klasyfikacji aktywów i zobowiązań¹⁰:

- klasyfikację pozycji według kryterium czasu realizacji – podział na krótkoterminowe i długoterminowe (trwałe i obrotowe) – kryterium podstawowe;
- klasyfikację pozycji według kryterium płynności – czyli zdolności zamiany na gotówkę – kryterium alternatywne.

Kryterium alternatywne można jednakże zastosować tylko w przypadku, gdy pozwoli ono lepiej przedstawić sytuację finansową podmiotu¹¹. Podział taki będzie przydatny na przykład dla instytucji finansowych¹².

Oprócz pozycji, które obowiązkowo należy zaprezentować w sprawozdaniu z sytuacji finansowej, standard nakazuje, aby jednostka ujawniła pewne dodatkowe informacje. Może tego dokonać w samym sprawozdaniu z sytuacji finansowej, w notach do sprawozdania – jako element informacji dodatkowej lub – w przypadku informacji dotyczących kapitału własnego – w sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym¹³. Ponadto jednostka jest zobowiązana wykazać w sprawozdaniu z sytuacji finansowej lub w notach do sprawozdania informacje narzucane innymi standardami¹⁴.

4. Budowa sprawozdania z sytuacji finansowej w praktyce gospodarczej polskich spółek

Indeks WIG20 jest głównym indeksem Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie. Obliczany jest na podstawie wartości portfela akcji dwudziestu największych oraz charakteryzujących się największą płynnością spółek z głównego rynku akcji, tak zwanych *blue chips*¹⁵.

W skład indeksu WIG20 nie mogą wchodzić spółki z indeksów mWIG40 oraz sWIG80, a także więcej niż pięć spółek z tego samego sektora giełdowego.

10 Tamże – par. 60.

11 Tamże.

12 M. Michalak, *Międzynarodowy Standard Rachunkowości 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych” (MSR 1)*, [w:] J. Gierusz, M. Gierusz (red.), *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w teorii i praktyce*, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2017, s. 161.

13 Tamże, s. 164.

14 <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS1.pdf> (dostęp: 5.03.2021) – par. 3.

15 A. Zaręba, *Giełda. Podstawy inwestowania*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2010, s. 57.

Tabela 1 przedstawia spółki wchodzące w skład indeksu WIG20 w podziale na sektory na 7 marca 2021 roku.

Tabela 1. Spółki indeksu WIG20 w podziale na sektory

Sektor	Spółka
Bankowość	Alior Bank SA, Bank Pekao SA, PKO BP SA, Santander Bank Polska SA
Handel internetowy	Allegro.eu SA
Odzież i obuwie	CCC SA, LPP SA
Systemy informatyczne	Asseco Poland SA
Telekomunikacja	Cyfrowy Polsat SA, Orange Polska SA
Artykuły codziennego użytku	Dino Polska SA
Górnictwo metali	KGHM Polska Miedź SA
Górnictwo węgla	Jastrzębska Spółka Węglowa SA
Wydobycie i produkcja	Grupa Lotos SA, Polski Koncern Naftowy Orlen SA, Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA
Ubezpieczenia	PZU SA
Energetyka	PGE SA, Tauron Polska Energia SA
Gry	CD Projekt SA

Źródło: opracowanie własne.

Spśród dwudziestu spółek wchodzących w skład indeksu WIG20 aż osiemnaście sporządza jednostkowe sprawozdania finansowe zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej¹⁶.

Wszystkie spółki WIG20 stosujące międzynarodowe regulacje do sporządzania swoich jednostkowych sprawozdań finansowych opierają się na tych samych standardach – niezależnie od tego, czy są to jednostki produkcyjne, handlowe, czy usługowe, ani w jakiej branży funkcjonują. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej – w przeciwieństwie do polskiego prawa bilansowego – nie przewidują bowiem odmiennych wytycznych dla instytucji specyficznych, takich jak banki czy zakłady ubezpieczeń. Wszystkie jednostki sporządzają więc jednostkowe sprawozdania finansowe zgodnie z zasadami zawartymi w MSR 1 oraz MSR 7, z uwzględnieniem obowiązków wynikających z pozostałych standardów.

Sprawozdania z sytuacji finansowej banków wchodzących w skład WIG20 znacząco różnią się od tych, które sporządzają spółki działające w pozostałych branżach. Wynika to z faktu, iż Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej pozostawiają podmiotom dużą dowolność i zezwalają na dostosowanie prezentacji danych do specyfiki działalności, z czego korzystają wszystkie banki indeksu WIG20.

Niezależnie jednak od tego, czy spółka jest podmiotem finansowym, czy nie, niemalże wszystkie jednostki zdecydowały się prezentować dane w sprawozdaniu z sy-

¹⁶ Spółki Dino Polska SA oraz PZU SA, czyli spółki opierające swoje systemy sprawozdawczości na ustawie o rachunkowości, wykluczone z analizy.

tuacji finansowej w wyraźnym podziale na aktywa i pasywa, mimo że takiego obowiązkowo standardy nie nakładają. Niewątpliwie ułatwia to jednak użytkownikowi zapoznanie się z dokumentem.

Warto zauważyć, że wszystkie omawiane jednostki prezentują sprawozdanie z sytuacji finansowej w układzie jednostronnym – w pierwszej kolejności prezentowane są aktywa, a następnie źródła ich finansowania. Prezentacja ta stoi w kontraście z polskim bilansem, który często jest przedstawiany w układzie dwustronnym – składniki majątku są prezentowane po lewej stronie, natomiast pasywa po prawej.

Podmioty niebędące instytucjami finansowymi prezentują ponadto aktywa w podziale na trwałe i obrotowe, a zobowiązania dzielą na długo- i krótkoterminowe – zgodnie z wymogami MSR 1. Banki nie stosują takiego podziału – spółki te porządkują pozycje według dopuszczonego przez standard kryterium płynności. Dzięki temu użytkownikowi łatwiej zaznajomić się z sytuacją finansową tych specyficznych podmiotów. Warto zauważyć, że podobną klasyfikację zastosował polski ustawodawca we wzorze bilansu przeznaczonym dla banków.

Do pozycji, które prezentują w sprawozdaniu z sytuacji finansowej spółki indeksu WIG20, należą obowiązkowe pozycje wskazane w MSR 1 oraz pozycje, które spółki są zobowiązane wykazać na mocy innych standardów, takie jak między innymi: wartość firmy, aktywa i zobowiązania z tytułu leasingu, instrumenty pochodne czy akcje własne.

Dzięki temu, że Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej kładą nacisk na użyteczność i zrozumiałość prezentowanych informacji, spółki mogą dowolnie kształtować nazwy poszczególnych pozycji w celu odzwierciedlenia specyfiki branży czy konkretnego podmiotu. Spośród podmiotów niefinansowych na takie wyodrębnienie zdecydowały się między innymi:

- CCC SA, prezentując pozycje: „Rzeczowe aktywa trwałe – inwestycje w sklepach” oraz „Rzeczowe aktywa trwałe – fabryki i dystrybucja”;
- KGHM Polska Miedź SA, wykazując pozycje: „Rzeczowe aktywa trwałe górnicze i hutnicze”, „Aktywa niematerialne górnicze i hutnicze” oraz „Rezerwy na koszt likwidacji kopalń i innych obiektów technologicznych”;
- PGNiG SA, wyszczególniając pozycje: „Koncesje oraz prawo do użytkowania górniczego i informacji geologicznej” oraz „Rezerwa na koszty likwidacji odwiertów”.

Liczne pozycje o szczególnych nazwach prezentują zwłaszcza banki (tabela 2). Wiele z nich bardzo przypomina pozycje prezentowane we wzorze bilansu banków narzucanym ustawą o rachunkowości.

Charakterystyczną cechą sprawozdań z sytuacji finansowej sporządzanych przez spółki indeksu WIG20 jest bardzo niewiele sum częściowych oraz dogłębnie uszczegółowionych pozycji. W większości sprawozdań spółek WIG20 jedynymi sumami

są wartości aktywów trwałych, obrotowych oraz aktywów ogółem, a także kapitałów oraz zobowiązań długo- i krótkoterminowych wraz z wartością pasywów ogółem. Wszelkie szczegółowe informacje na temat prezentowanych pozycji dostępne są w notach do sprawozdania finansowego.

Tabela 2. Zestawienie wybranych specyficznych pozycji prezentowanych przez banki indeksu WIG20

Charakterystyczna pozycja w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	Banki indeksu WIG20, które wyszczególniają daną pozycję
„Kasa, operacje z Bankiem Centralnym”	Bank Pekao SA, PKO BP SA, Santander Bank Polska SA
„Należności od sektora finansowego”	Alior Bank SA, Bank Pekao SA, PKO BP SA, Santander Bank Polska SA
„Należności od sektora niefinansowego”	Alior Bank SA, Bank Pekao SA, PKO BP SA, Santander Bank Polska SA
„Zobowiązania wobec Banku Centralnego”	Bank Pekao SA, PKO BP SA
„Zobowiązania wobec sektora finansowego”	Alior Bank SA, Bank Pekao SA, PKO BP SA, Santander Bank Polska SA
„Zobowiązania wobec sektora niefinansowego”	Alior Bank SA, Bank Pekao SA, PKO BP SA, Santander Bank Polska SA

Źródło: opracowanie własne.

W notach objaśniających do sprawozdania z sytuacji finansowej spółki zamieszczają zarówno uszczegółowienie prezentowanych w nim pozycji, jak i wszelkie inne informacje niezbędne do prawidłowego zrozumienia sytuacji majątkowej i finansowej jednostki, takie jak odniesienia do zasad (polityki) rachunkowości, do Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej oraz do przepisów podatkowych dotyczących jednostki. Niemalże wszystkie pozycje przedstawiane w sprawozdaniach z sytuacji finansowej spółek indeksu WIG20 zawierają odnośniki do not.

Noty objaśniające obejmują najczęściej informacje dotyczące należności i strategii zarządzania nimi, źródeł zobowiązań i terminów ich wymagalności, środków trwałych, ich zmian i poziomów ich amortyzacji, wartości niematerialnych i prawnych, ich zmian i poziomów ich amortyzacji. W sprawozdaniach finansowych spółek sektora bankowego wchodzących w skład indeksu WIG20 można znaleźć informacje tłumaczące specyficzne pozycje, takie jak: „Wynik z tytułu odsetek”, „Wynik z tytułu prowizji”, „Należności od (i zobowiązania wobec) banków”, „Należności od (i zobowiązania wobec) klientów”. W spółkach z sektora odzieżowego indeksu WIG20 pozycjami objaśnianymi są między innymi zasady tworzenia rezerw na zwroty, reklamacje i naprawy gwarancyjne. Spółki z sektora energetycznego WIG20 objaśniają z kolei wpływ zawartych znaczących umów z podmiotami państwowymi oraz nabyte świadectwa energii.

Taka prezentacja sprawia, że sprawozdanie z sytuacji finansowej jest dosyć krótkie i bardzo przejrzyste. Jest to zupełnie inne podejście niż to, które można zobaczyć w sprawozdaniach finansowych spółek prowadzących rachunkowość zgodnie z ustawą o rachunkowości, gdzie w bilansie wyróżnione są pozycje nawet do trzech poziomów uszczegółowienia.

5. Podsumowanie

Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej pozostawiają spółkom dużą dowolność w kształtowaniu formy sprawozdań wchodzących w skład sprawozdania finansowego. W przypadku sprawozdania z sytuacji finansowej definiują jedynie minimalny zakres informacyjny oraz podstawową klasyfikację pozycji, które powinny zostać ujęte w tej części sprawozdania finansowego.

Brak jednolitego wzoru sprawozdania z sytuacji finansowej w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej oraz bardzo duża swoboda w prezentacji, którą standardy pozostawiają, sprawiają, że sprawozdania z sytuacji finansowej spółek w pewnym stopniu różnią się od siebie. Analiza tych części sprawozdań finansowych spółek indeksu WIG20 pozwala jednak dostrzec, iż różnice te nie są duże, gdyż większość spółek wybrała podobne zasady ich konstruowania.

Większość jednostek w sprawozdaniu z sytuacji finansowej prezentuje jedynie wymagane pozycje. Kryterium porządkującym jest najczęściej kryterium czasu, jedynie banki decydują się na klasyfikację pozycji zgodnie z kryterium płynności. Część jednostek, kładąc nacisk na czytelność i odpowiednią szczegółowość informacji, decyduje się na wyodrębnienie specyficznych pozycji, które oddają charakter i specyfikę działalności w obrębie danego sektora.

Sprawozdanie z sytuacji finansowej jest stosunkowo krótkie i bardzo przejrzyste. Nie traci na tym jednak użytkownik sprawozdania, ponieważ wszelkie niezbędne szczegóły dotyczące pozycji prezentowanych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej może odnaleźć w obszernych notach do sprawozdania finansowego.

Sprawozdania z sytuacji finansowej spółek sporządzających sprawozdania finansowe na podstawie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, pomimo braku jednolitego wzorca, są porównywalne oraz dostarczają jasnych i użytecznych informacji wszelkim interesariuszom jednostek.

Bibliografia

- Frymus M., *Jednostki zobowiązane i uprawnione do stosowania Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2014, nr 827, seria „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 69, s. 25–35.
- Hasik W., Nita B., *Sprawozdanie finansowe według MSSF*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2018. <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS1.pdf> (dostęp: 5.03.2021).
- Michalak M., *Międzynarodowy Standard Rachunkowości 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych” (MSR 1)*, [w:] J. Gierusz, M. Gierusz (red.), *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w teorii i praktyce*, Wydawnictwo ODDK, Gdańsk 2017, s. 131–202.

Pfaff J., Strojek-Filus M., *Sprawozdawczość finansowa jednostki*, [w:] J. Pfaff, M. Strojek-Filus (red.), *Podstawy rachunkowości z uwzględnieniem MSSF*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018, s. 281–314.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2021 r., poz. 217).

Zaręba A., *Giełda. Podstawy inwestowania*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2010.

Rachunkowość – zmiany, wiedza, zawód

Paulina Jasiorska, Aleksandra Krawczyk

Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości SIGMA

Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości

ul. Jana Matejki 22/26, 90–237 Łódź

Czy łatwo zdobywać wiedzę w dzisiejszym świecie – tradycyjne i alternatywne formy nauki rachunkowości

1. Wprowadzenie

Rachunkowość, tak jak każda inna dziedzina nauki, wymaga zdobycia wiedzy na temat panujących w niej zasad. W początkowych fazach, kiedy jest tak wiele rzeczy do nauczenia i wyćwiczenia, może być to nieco mylące oraz skomplikowane, a ciągle zmiany norm prawnych i regulacji w tym zakresie nie pomagają. Z pomocą przechodzą placówki edukacyjne, które kształcą nowe pokolenia przyszłych pracowników sektora rachunkowości, a przekazywana przez nie wiedza ma być ułatwieniem w życiu. Jednakże nie każdy ma jednakowy dostęp do edukacji, co skutkuje późniejszymi problemami z adaptacją w społeczeństwie oraz z nabyciem wiedzy koniecznej do podjęcia pożądanego zawodu. Według Głównego Urzędu Statystycznego w 2018 roku w edukacji przedszkolnej uczestniczyło 87,3% dzieci w wieku 3–5 lat i 89,5% dzieci w wieku 3–6 lat¹. Na szczęście podane wskaźniki z roku na rok wzrastają, a więc poszczególne obiekty edukacyjne aktywizują coraz większą liczbę przyszłych uczniów. Kiedy osiągną wykształcenie podstawowe, otwiera się przed nimi wiele możliwości edukacyjnych – stają przed wyborem dalszej placówki. To właśnie od tego wyboru będzie uzależniona dalsza ścieżka kariery.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie tradycyjnych i alternatywnych metod zdobywania wiedzy oraz zbadanie, która z nich jest najefektywniejsza w przypadku chęci podjęcia pracy w księgowości.

¹ Główny Urząd Statystyczny, *Kapitał ludzki w Polsce w latach 2014–2018*, Warszawa – Gdańsk 2019, s. 56.

2. Potrzeba zdobywania wiedzy

Tak jak powiedział Benjamin Franklin: „Inwestowanie w wiedzę zawsze przynosi największe zyski”². Większość ludzi, rozpoczynając naukę w danej dziedzinie, nie jest przekonana, czy to odpowiednia ścieżka. Od doświadczonych pracowników można usłyszeć, że ich droga zawodowa to przypadek, z którego obecnie są zadowoleni. Przed przyszłym uczniem, studentem, pracownikiem może pojawić się pytanie, jak zdobywać wiedzę, by być specjalistą w swojej pracy. Czy tylko wiedza jest ważna?

Człowiek przez całe swoje życie ma olbrzymie możliwości rozwoju, mówiąc inaczej – każdy może zmienić swoje zachowanie w danych sytuacjach, postrzeganie siebie oraz zwiększyć umiejętności. Ciągłe narastająca chęć nauki sprawia, że na rynku pracy jest coraz więcej dobrze wykształconych pracowników, którzy cenią samorozwój. Dla nowych osób wejście w szranki z takimi pracownikami i praca razem z nimi dla konkretnego pracodawcy mogą być nie lada wyzwaniem. Kształcąc się w dziedzinie rachunkowości, należy być przygotowanym na ciągłe zmiany prawne, pracę pod presją czasu, zachowanie jak najwyższej staranności i właściwej organizacji pracy.

Sposobów zdobywania wiedzy jest obecnie bardzo dużo. Można skorzystać ze specjalistycznych książek, zapisać się na studia kierunkowe czy uczęszczać na kursy bądź szkolenia. Ponadto wraz ze szczególnie szybkim rozwojem technologii można skorzystać z alternatywnych sposobów zdobywania wiedzy, na przykład kursów on-line, blogów, webinarów oraz grup na Facebooku.

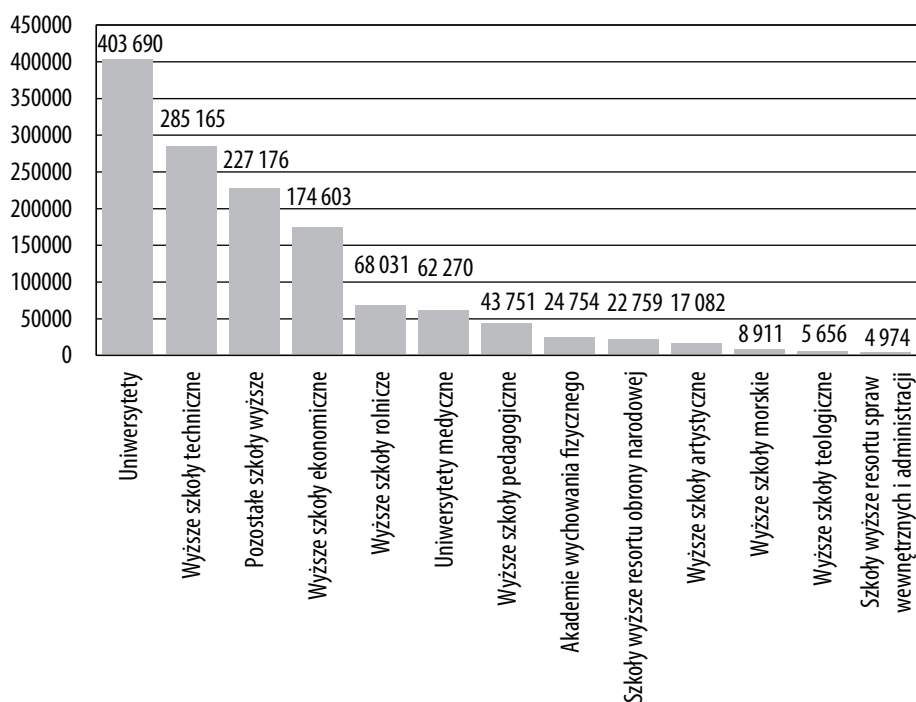
3. Tradycyjne metody nauki

Aby właściwie przedstawić omawiane zagadnienie, warto wyjaśnić, czym są tradycyjne metody nauki. Mianem tradycyjnych metod nauki określa się wszelkie czynności, które są oparte na nauczaniu teoretycznym, a więc na wykładzie, pogadance, dyskusji, opisie, opowiadaniu czy wyjaśnieniu przedstawionych tematów³. Wśród tych metod, uwzględniając aspekt ekonomiczno-rachunkowy, można wyróżnić między innymi pójście na studia, studiowanie książek z zakresu rachunkowości, norm prawnych czy dokumentów księgowych, takich jak sprawozdania finansowe, faktury, dowody magazynowe i inne. Podane przykłady są tylko namiastką tego, co można znaleźć w dzisiejszym świecie, ponieważ obecnie jest bardzo dużo możliwości, aby móc kształcić się w wybranym kierunku.

² Aforyzmy.com.pl, <http://www.aforyzmy.com.pl/pieniadze-i-bogactwo/inwestowanie-w-wiedze-za-wsze-przynosi-najwieksze-zyski> (dostęp: 14.01.2021).

³ *Tradycyjne metody nauczania – wady i zalety*, <https://www.edukator.pl/presentation/show/?uid=b68354e632352b18742938c3fa1577d73cb7d9bc> (dostęp: 17.01.2021).

Według Głównego Urzędu Statystycznego na polskich uczelniach wyższych studiuje 1 348 822 studentów, w tym 65 793 cudzoziemców, z czego 58% stanowią kobiety (stan na 2016 rok)⁴. Jednak liczba polskich studentów z roku na rok maleje, co może być spowodowane wieloma czynnikami, między innymi społecznymi, ekonomicznymi czy geograficznymi. Z kolei odsetek studentów cudzoziemców wzrasta – powodem tego mogą być europejskie programy wymiany studentów, dzięki którym każdy przystępujący do programu ma możliwość na pewien czas zamieszkać w innym kraju i uczyć się na tamtejszej uczelni. Obecnie najpopularniejszym typem szkoły wyższej są uniwersytety, za nimi znajdują się wyższe szkoły techniczne, pozostałe szkoły wyższe i wyższe szkoły ekonomiczne. Najgorzej w tym zestawieniu wypadają szkoły wyższe resortu spraw wewnętrznych i administracji, wyższe szkoły teologiczne czy wyższe szkoły morskie.

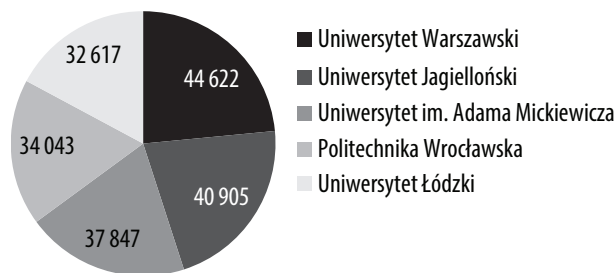

Wykres 1. Studenci szkół wyższych według typów szkół (stan na 30 listopada 2016 roku)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Infografika – Studenci (17 listopada – Międzynarodowy Dzień Studenta)*, 17.11.2017, <https://stat.gov.pl/infografiki-widzety/infografiki/infografika-studenci-17-listopada-miedzynarodowy-dzien-studenta,19,3.html> (dostęp: 17.01.2021).

4 Główny Urząd Statystyczny, *Infografika – Studenci (17 listopada – Międzynarodowy Dzień Studenta)*, 17.11.2017, <https://stat.gov.pl/infografiki-widzety/infografiki/infografika-studenci-17-listopada-miedzynarodowy-dzien-studenta,19,3.html> (dostęp: 17.01.2021).

Taki rozkład liczby studentów wśród poszczególnych typów szkół potwierdza zestawienie największych szkół wyższych w Polsce, gdzie wyznacznikiem jest liczba studentów. Do pierwszej piątki zalicza się: Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Politechnikę Wrocławską oraz Uniwersytet Łódzki (wykres 2).

Wykres 2. Największe uczelnie według liczby studentów

Źródło: opracowanie własne.

Mimo spadającej liczby studentów placówki wyższe mają w swojej ofercie wiele kierunków, a z każdym rokiem tworzą kolejne, które obejmują wąskie dziedziny nauki, aby wyspecjalizować przyszłych pracowników oraz uatrakcyjnić ofertę edukacyjną.

W tabeli 1 dokonano krótkiej analizy kierunków, dzięki którym można wyspecjalizować się w zakresie rachunkowości. Kryterium badania były znane polskie uniwersytety, które w swojej ofercie miały jasno określone wymagania, ramy czasowe, ceny czy specjalności. Niektóre uniwersytety, takie jak Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Wrocławski czy Uniwersytet Śląski, w ogóle nie miały w swojej ofercie kierunków *stricto* związanych z rachunkowością.

Tabela 1. Analiza uniwersytetów pod względem kierunku, typu nauczania, programu studiów, opłat, możliwości i czasu kształcenia

Nazwa szkoły	Uniwersytet Warszawski	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	Uniwersytet Łódzki
Wydział	1. Wydział Zarządzania 2. Wydział Nauk Ekonomicznych	Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania	1. Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny 2. Wydział Zarządzania
Nazwa kierunku	1. Zarządzanie finansami i rachunkowość 2. Finanse i rachunkowość	Finanse i rachunkowość	1. Finanse i rachunkowość 2. Rachunkowość
Typ nauczania	1. Dnienne, wieczorowe, zaoczne 2. Dnienne, wieczorowe	Stacjonarne, zaoczne	1. Dnienne, zaoczne 2. Dnienne, zaoczne

Specjalności	1. Rachunkowość w organizacjach gospodarczych, Zarządzanie instytucjami finansowymi, Finanse przedsiębiorstwa, Podatki i finanse publiczne 2. Finanse publiczne i podatki	Stacjonarne i zaoczne: Finanse i bankowość, Rachunkowość	1. Stacjonarne: Analityka rynku finansowego i ubezpieczeniowego, Audyt i kontrola wewnętrzna, Bankowość, Decyzje finansowe, Inwestycje kapitałowe, Strategie podatkowe, Zarządzanie finansami przedsiębiorstw Zaoczne: Bankowość, Decyzje finansowe, Strategie podatkowe, Zarządzanie finansami przedsiębiorstw 2. Brak
Oplaty	1. Studia niestacjonarne – 6800 zł/rok, powtarzanie semestru/przedmiotu – 100 zł/pkt ECTS (nie więcej niż 3000 zł przy powtarzaniu semestru) 2. Studia niestacjonarne wieczorowe – 8900 zł/rok, powtarzanie semestru/przedmiotu – 110 zł za 1 pkt ECTS (maks. 7 pkt)	Studia zaoczne – 8 rat po 550 zł w pierwszych dwóch latach, trzeci rok 8 rat 600 zł	1. Studia zaoczne – 3800 zł/rok, powtarzanie przedmiotu – 500 zł (nie więcej niż 3000 zł przy powtarzaniu semestru) Stacjonarne – 500 zł za powtarzanie przedmiotu 2. Studia zaoczne – pierwszy rok 4400 zł, kolejne dwa lata 4000 zł/rok, powtarzanie przedmiotu – 600 zł (nie więcej niż 3000 zł przy powtarzaniu semestru) Studia stacjonarne – powtarzanie przedmiotu – 600 zł
Miasto	Warszawa	Toruń	Łódź
Możliwości	1. Praktyki – 60 godz. 2. Akredytacja ACCA, praktyki 120 godz.	Stacjonarne i zaoczne – 4 tyg. praktyk	1. Praktyki 4 tyg. 2. Praktyki 720 godz., akredytacja ACCA
Czas kształcenia	1. Dienne i wieczorowe – 6 semestrów – 1652 godz., zaoczne – 6 semestrów – 1043 godz. 2. 6 semestrów – 2148 godz.	Stacjonarne – 1770 godz., zaoczne – 978 godz.	1. Stacjonarne – 1830 godz., zaoczne – 1026 godz. 2. Stacjonarne – 1975 godz., zaoczne – 1503 godz.

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych uczelni⁵.

5 Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski, *Rekrutacja kierunki*, <http://www.wz.uw.edu.pl/kandydaci> (dostęp: 17.01.2021); Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski, *Studenckie ogłoszenia kierunków*, <http://www.wz.uw.edu.pl/studenci> (dostęp: 17.01.2021); Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, *Studia niestacjonarne*, <https://www.econ.umk.pl/student/plany-studiow/plany-studiow-niestacjonarnych/> (dostęp: 17.01.2021); Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, *Studia stacjonarne*, <https://www.econ.umk.pl/student/plany-studiow/plany-studiow-stacjonarnych/> (dostęp: 17.01.2021); Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, *Finanse i rachunkowość*, <https://www.eksoc.uni.lodz.pl/oferta-ksztalcenia/kierunki-studiow-20202021/studia-i-stopnia-licencjackie/finanse-i-rachunkowosc/#nav> (dostęp: 17.01.2021); Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, *Oplaty za studia*, <https://www.eksoc.uni.lodz.pl/strefa-studenta/sprawy-organizacyjne/oplaty-za-studia/#nav> (dostęp: 17.01.2021); Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, *Załącznik nr 10. Wysokość opłat za kształcenie studentów na studiach niestacjonarnych w roku akademickim 2020/2021*, https://www.eksoc.uni.lodz.pl/wgrane_pliki/zalacznik-nr-10-wydzial-ekonomiczno-secjologiczny.pdf (dostęp: 17.01.2021); Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, *Finanse i Rachunkowość (FiR, I stopień)*, <https://www.wne.uw.edu.pl/pl/dla-kandydatow/studia-i-stopnia/finanse-i-rachun>

W tabeli 1 zostało przeanalizowanych pięć kierunków, które w swoich trybach nauczania nie odbiegają od siebie znacząco. Uniwersytet Warszawski oraz Uniwersytet Łódzki w swojej ofercie mają po dwa kierunki rachunkowe, które mają wiele specjalizacji. Również warte uwagi są możliwości, jakie uczelnia daje studentom, ponieważ w dwóch z trzech badanych jednostek kierunek miał akredytację ACCA, która uprawnia do zwolnienia z części egzaminów, a co za tym idzie – pozwala na ograniczenie kosztów ponoszonych w związku z wyrobieniem certyfikatu. Ponadto można zauważyć, że na Uniwersytecie Łódzkim długość praktyk jest największa i obejmuje cały semestr, co pozwala na doskonałe zaznajomienie się z pracą księgowego oraz dobre przygotowanie do kariery tuż po studiach. Pod względem czasowym nauczania najlepiej wypada w tym zestawieniu pierwszy kierunek na Uniwersytecie Warszawskim oraz na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu na studiach dziennych, natomiast w przypadku studiów zaocznych są to kierunki na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Uniwersytecie Łódzkim. Ostatnim badanym elementem jest cena za usługi edukacyjne. Jak wiadomo, studia w trybie dziennym są bezpłatne, a opłaty są związane jedynie z powtarzaniem semestru czy przedmiotu. Inaczej wyglądają w tym zakresie studia zaoczne, ponieważ tutaj można już spotkać się z opłatami za semestry – tak zwanym czesnym. Najlepszym w tym zakresie wyborem mogą okazać się kierunki na Uniwersytecie Łódzkim. Warto zaznaczyć, że oprócz uniwersytetów ogólnych istnieją również uniwersytety ekonomiczne, które zajmują się wyłącznie tematami związanymi z rachunkowością i ekonomią. Wśród nich możemy wymienić chociażby uniwersytety ekonomiczne znajdujące się w Poznaniu, Wrocławiu, Katowicach, Krakowie, a także Szkołę Główną Handlową w Warszawie. Poszczególne kierunki są szczegółowo opisane na stronach internetowych uczelni, dzięki czemu kandydat jest w stanie łatwo i szybko sprawdzić ofertę danej jednostki.

Do tradycyjnych sposobów nauczania zostały zakwalifikowane normy prawne, które można znaleźć na rządowych stronach internetowych. Z roku na rok uchwalanych jest coraz więcej regulacji prawnych – powstają one, aby unormować wszelkie czynności związane z rachunkowością oraz jej wpływem na działalność przedsiębiorstw. Obecnie państwa działają na obowiązujących ustawach czy regulacjach, jedynie zmieniając brzmienie niektórych przepisów i tym samym nadając im nowy sens.

kowosc/ (dostęp: 17.01.2021); Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, *Opłaty za studia (rok ak. 2018/2019; 2019/2020; 2020/2021; 2021/2022)*, <https://www.wne.uw.edu.pl/pl/dla-studentow/oplaty-za-studia/> (dostęp: 17.01.2021); Uniwersytet Warszawski, *Studia w toku*, https://www.uw.edu.pl/student_/studia-w-toku/ (dostęp: 17.01.2021); Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki, *Rachunkowość*, <http://zarzadzanie.uni.lodz.pl/Home/Istocie%C5%84/StudiastacjonarneIstopia/Rachunkowo%C5%9B%C4%87Iststac/tabid/1451/language/en-US/Default.aspx> (dostęp: 17.01.2021); Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki, *Wysokość opłat za zajęcia dydaktyczne w roku akademickim 2021/2022*, <http://zarzadzanie.uni.lodz.pl/Informacjeop%C5%82atno%C5%9Bciach/WYSOKO%C5%9A%C4%86OP%C5%81ATZAZAJ%C4%98CIADYDAKTYCZNE/tabid/2694/Default.aspx> (dostęp: 17.01.2021).

Studiowanie norm prawnych może bardzo pomóc przyszłemu kandydatowi na księgowego, ponieważ wskazują one zasady, którymi powinna kierować się taka osoba, aby dobrze poprowadzić księgowość firmy i nie zostać ukaraną za swoje czyny. Jednak praktyka pokazuje, że przepisy potrafią być nieczytelne, często wręcz sprzeczne. Z pomocą przychodzą wszelkie interpretacje, które można znaleźć chociażby na stronie internetowej Ministerstwa Finansów, gdzie wskazane są przykładowe pytania oraz odpowiedzi ze strony rządu. Jest to pomocne, ponieważ pozwala usystematyzować wiedzę, a w razie jakichkolwiek wątpliwości można uzyskać dodatkowe informacje na infolinii podatkowej. Niestety, ciągle zmiany prawne i nowości w dziedzinie podatków, które mają na celu zmniejszenie liczby przestępstw podatkowych, powodują, że czas przyswojenia treści ustaw znacząco się wydłuża. Jedynym pozytywnym powodem może okazać się cena takiego nauczania, ponieważ jest ono właściwie bezpłatne, z wyjątkiem kosztu interpretacji szczegółowych, które mają wyjaśnić stanowisko w ramach konkretnej, osobistej sprawy.

Przykładami ustaw, z którymi należy się zapoznać i na bieżąco śledzić zmiany, są przede wszystkim:

- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591 – dalej: ustawa o rachunkowości) – zawiera podstawowe informacje w zakresie rachunkowości, wyceny poszczególnych aktywów i pasywów, wyznaczania wyniku finansowego i innych;
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350 z późn. zm.) – opisuje, w jaki sposób dobrze dokonać klasyfikacji w zakresie przychodów i kosztów podatkowych oraz jak w prawidłowy sposób wyliczyć podatek dochodowy od osób fizycznych, uwzględniając poszczególne metody jego liczenia;
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 1992 r. Nr 21, poz. 86 z późn. zm.) – podobnie jak wyżej, lecz odnosi się do podatku dochodowego od osób pranych;
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2004 r. Nr 54, poz. 535) – opisuje wszelkie regulacje związane z podatkiem VAT;
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej – aktualnie jest ich siedemnaście;
- Interpretacje Komitetu ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej – aktualnie jest ich dziewiętnaście;
- Interpretacje Stałego Komitetu ds. Interpretacji – aktualnie jest ich jedenaście.

Oczywiście podana lista jest tylko przykładowa, a liczba ustaw oraz rozporządzeń bardzo duża. Warto również wspomnieć, że jeśli analizuje się regulacje rachunkowości innych krajów, nawet pod kątem pracy w spółce z kapitałem zagranicznym, trzeba również poznać inne akty prawne i środowiskowe, na przykład US GAAP czy British Company Act.

Kolejnym działaniem edukacyjnym w ramach tradycyjnego systemu nauczania jest studiowanie książek i ćwiczeń. Na polskim rynku istnieje wiele wydawnictw, które oferują specjalistyczne publikacje. Ich celem jest nie tylko pozyskanie z tego tytułu zysków, ale również pomoc przyszłym pokoleniom w zrozumieniu istoty rachunkowości, wszelkich księgowani i ujęć w sprawozdaniu finansowym. Przez lata prowadzenia działalności wydawniczej wyłonili się liderzy, którzy „królują” na szkolnych ławkach techników ekonomicznych. Z kolei na studiach pozycje książkowe można liczyć w setkach tytułów. Najpopularniejszymi podręcznikami do techników są zestawy książek z Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych (WSiP) oraz wydawnictw Ekonomik i Padurek. Pierwsze dwa zajmują się wydawaniem książek do egzaminów zawodowych, a trzecie wydało serię ćwiczeń, które w kompleksowy sposób omawiają poszczególne elementy w sprawozdaniu finansowym oraz aktywa i pasywa, a także księgowania, które mogą być ujęte w ciągu roku sprawozdawczego. Ceny podręczników są atrakcyjne – w wydawnictwie WSiP książka kosztuje od 27,90 zł do 39,90 zł⁶, w wydawnictwie Padurek – 18,00–45,00 zł⁷, a w wydawnictwie Ekonomik – 21,00–33,60 zł za podręcznik oraz 10,50–12,60 zł za ćwiczenie⁸. Ceny książek na studia mogą się nieco różnić, ponieważ swoim zakresem obejmują zdecydowanie większy obszar wiedzy. Ich ceny zaczynają się od 40 zł za sztukę.

Ostatnią zbadaną metodą tradycyjnego nauczania jest studiowanie różnych dowodów księgowych. Można skorzystać ze sprawozdań finansowych ujawnionych przez różne przedsiębiorstwa, ponieważ znajdują się w nich istotne informacje, takie jak bilans jednostki, rachunek zysków i strat, zestawienie przepływów pieniężnych, rachunek przepływów pieniężnych oraz informacje dodatkowe. Tak wiele elementów pozwala na dokonanie analizy, czy dana działalność jednostki jest efektywna i zyskowna dla jej właściciela. Dzięki temu można zaznajomić się z konstrukcją sprawozdań finansowych i poprawnością ich wykonania. Ponadto w codziennym życiu spotyka się różne dowody księgowe, takie jak faktury, wydania zewnętrzne, polecenia przelewów czy wyciągi bankowe, którymi księgowy będzie później operował. Dlatego ważne, aby przyzwyczaić się do różnie wyglądających dowodów. Warto pamiętać, że ta metoda pokazuje jedynie kilka czynności, jakimi zajmuje się księgowy, ponieważ uczy się tutaj tylko prawidłowego odczytywania dowodów księgowych.

6 Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, http://sklep.wsip.pl/?gclid=CjwKCAiAgJWABhArEiwAmNVTB-9v5kdeKtIm4skG67_BW9apSnzAGe5Tth7E0XhrIj2AA7fPZUeVUBoC2uMQAvD_BwE&gclidsrc=aw.ds (dostęp: 18.01.2021).

7 Wydawnictwo Bożena Padurek, <http://www.padurek.pl/oferta-wydawnicza> (dostęp: 18.01.2021).

8 Wydawnictwo Ekonomik Jacek Musiałkiewicz, <https://www.sklep.ekonomik.biz.pl/> (dostęp: 18.01.2021).

4. Alternatywne sposoby zdobywania wiedzy

Obecnie niemal każdy człowiek ma urządzenie ze stałym dostępem do internetu. Według badań Mary Meeker⁹ przeciętny Polak korzysta z elektronicznych urządzeń przez ponad sześć i pół godziny dziennie. Jest to ponad 25% doby, 195 godzin miesięcznie oraz 2340 godzin rocznie. Dlaczego nie wykorzystać części tego czasu na samodoskonalenie?

Wpisując przykładowe hasło z dziedziny rachunkowości w wyszukiwarkę internetową, uzyskujemy natychmiastową odpowiedź. Należy podkreślić, że wiedza z internetu nie zawsze oferowana jest przez specjalistów, często zdarzają się artykuły z błędnymi informacjami lub absurdami (szczególnie należy uważać na popularną Wikipedię, która na przykład nie może być podstawą do cytowań w pracach dyplomowych). Korzystając z możliwości, które oferuje nam internet, należy pamiętać, aby wyszukiwać tylko zaufane źródła i strony.

Odnosząc się do możliwości zdobywania wiedzy w mniej tradycyjny sposób, można wyróżnić kilka metod. Pierwszą i najbardziej popularną jest odbycie kursu rachunkowego on-line. Wpisując w wyszukiwarkę *kursy rachunkowości on-line*, otrzyma się aż 538 000 wyników. Część kursów jest słabej jakości lub wręcz bezużyteczna, ponieważ nie ma w nich potrzebnych informacji. Dlatego należy wybierać te najbardziej wartościowe.

Jedne z najbardziej atrakcyjnych kursów on-line oferuje Placówka Kształcenia Ustawicznego Stowarzyszenia Księgowych w Polsce (SKwP). To najstarsza i największa polska organizacja skupiająca przedstawicieli środowiska zawodowego związanego z rachunkowością i finansami¹⁰. Stowarzyszenie ma w swojej ofercie liczne szkolenia i kursy, między innymi¹¹:

- kursy przygotowujące do zawodów księgowych;
- kursy doskonalące wiedzę księgowych i osób zajmujących się podatkami;
- kursy z zakresu kadr i płac;
- kursy przygotowujące do prowadzenia książki przychodów i rozchodów;
- kursy przygotowujące do egzaminów państwowych.

Największą popularnością cieszą się pierwsze z wymienionych – kursy przygotowujące do zawodów księgowych¹². Dzięki swojej złożoności mają one w programie

9 W. Kulik, *Ile czasu Polak spędza wgapiając się w ekran?*, 30.05.2014, <https://www.benchmark.pl/aktualnosc/gadzety-ile-czasu-dziennie-polak-swiat.html> (dostęp: 15.01.2021).

10 Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, *O SKwP*, <https://skwp.pl/o-skwp/> (dostęp: 19.01.2021).

11 Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Oddział Okręgowy w Warszawie, *Kursy stacjonarne*, <https://www.skp-ow.com.pl/kursy> (dostęp: 19.01.2021).

12 Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, *Certyfikacja*, <https://skwp.pl/certyfikacja/> (dostęp: 17.01.2021).

wszystkie niezbędne informacje, potrzebne zarówno dla osób niemających wcześniej styczności z rachunkowością, jak i dla zawodowców, którzy chcą podwyższyć swoje kwalifikacje. Składają się z czterech następujących po sobie stopni:

- stopień I – księgowy;
- stopień II – specjalista ds. rachunkowości (samodzielny księgowy);
- stopień III – główny księgowy;
- stopień IV – dyplomowany księgowy.

Należy podkreślić, że bez zaliczenia stopnia niższego nie można przystąpić do kolejnego kursu. Pierwsze trzy etapy kursów zaliczane są na podstawie pozytywnych wyników egzaminów zorganizowanych przez poszczególne oddziały SKwP, natomiast czwarty przeprowadzany jest przez Główną Zawodową Komisję Egzaminacyjną z siedzibą w Warszawie¹³. Aby określić, czy oferta czterostopniowego kursu jest opłacalna i użyteczna, poniżej przedstawiono podstawowe cechy wymienionych kursów, tj. czas odbytych zajęć i cenę. Oprócz tego przybliżono zakres tematyczny oraz wymagania dla podstawowego stopnia kursu, by ukazać przykładowy program jednego z etapów zdobywania wiedzy rachunkowej.

Wymagania, program, opłaty i cele I stopnia szkolenia „Podstawy rachunkowości”:

- celem kursu jest przygotowanie kandydata do pracy na stanowisku księgowego;
- wymaganiem jest posiadanie co najmniej wykształcenia wyższego;
- program obejmuje 82 godziny kursu (I moduł 72 godziny – podstawy rachunkowości finansowej z elementami etyki zawodowej, II moduł 8 godzin – wybrane zagadnienia publicznoprawne, 2 godziny – egzamin kwalifikacyjny);
- aby uzyskać zaświadczenie Ministerstwa Edukacji Narodowej, należy uczestniczyć przynajmniej w 70% zajęć dydaktycznych, zaliczyć dwie prace kontrolne, uzyskać co najmniej 30% punktów możliwych do osiągnięcia na egzaminie kwalifikacyjnym;
- opłata za uczestnictwo w kursie to 1450 zł.

Spotkania odbywają się w formie on-line przy użyciu platformy Microsoft Teams, a więc w czasie rzeczywistym ustalonym przez SKwP. Dzięki temu istnieje możliwość zadawania pytań prowadzącemu w przypadku niejasności związanych z omawianym tematem. Kurs odbywa się popołudniami, dlatego można połączyć pracę zawodową z uczestnictwem w nim.

W tabeli 3 przedstawiono wymiar czasu kursów i ich ceny dla każdego stopnia kursu przygotowującego do zawodu księgowego.

13 Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Oddział Okręgowy w Łodzi, *Certyfikacja zawodu księgowego*, <https://lodz.skwp.pl/stowarzyszenie/certyfikacja-zawodu-ksiegowego/> (dostęp: 19.01.2021).

Tabela 2. Program kursu I stopnia „Podstawy rachunkowości”

Moduł I	1. Organizacja działalności gospodarczej i związane z nią obowiązki ewidencyjne
	2. Rachunkowość jako system informacyjny
	3. Charakterystyka aktywów i pasywów
	4. Operacje gospodarcze
	5. Dowody księgowe
	6. Księgi rachunkowe
	7. Ewidencja podstawowych operacji bilansowych
	8. Ewidencja podstawowych operacji wynikowych
	9. Zasady ustalania wyniku finansowego
	10. Sprawozdanie finansowe jednostki małej w rozumieniu ustawy o rachunkowości
	11. Zadanie kompleksowe (od bilansu otwarcia do bilansu zamknięcia i rachunku zysków i strat)
	12. Podstawy etyki w działalności gospodarczej i zawodowej
	13. Ogólne zasady funkcjonowania systemu finansowo-księgowego do prowadzenia ksiąg rachunkowych
Moduł II	1. System podatkowy w Polsce
	2. VAT – podstawy prawne, ogólne zasady opodatkowania
	3. Podatki dochodowe – podstawy prawne, ogólne zasady i formy opodatkowania działalności gospodarczej
	4. Podatki i opłaty obciążające przedsiębiorstwa – podstawy prawne, ogólna charakterystyka
	5. Składki rozliczane z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych – ich rodzaje i ogólne zasady rozliczania
Egzamin	Egzamin kwalifikacyjny

Źródło: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Oddział Okręgowy w Łodzi, *I stopień – Podstawy rachunkowości – dla kandydatów na księgowego – online*, <https://lodz.skwp.pl/terminy-szkolen/i-stopien-podstawy-rachunkowosci-dla-kandydatow-na-ksiegowego-online-lodz-21-12-2020/> (dostęp: 19.01.2021).

Tabela 3. Informacje o czterostopniowym kursie przygotowującym do zawodu księgowego

Stopień	Wymiar czasu kursu	Koszt kursu
I	82 godz.	1450 zł
II	184 godz.	3400 zł
III	204 godz.	4060 zł
IV	176 godz.	3960 zł
Koszt egzaminu		450 zł
Razem	646 godz.	13 320 zł

Źródło: opracowanie własne.

Jak podkreśla Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, uzyskanie tytułu dyplomowanego księgowego:

[...] potwierdza kwalifikacje zawodowe w rachunkowości na najwyższym poziomie zaawansowania oraz wszechstronną wiedzę z zakresu zarządzania finansami i rozliczeniami podatkowymi¹⁴.

¹⁴ Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Oddział Okręgowy w Warszawie, *Kurs dla kandydatów na dyplomowanych księgowych*, <https://www.skp-ow.com.pl/kurs-dla-kandydatow-na-dyplomowanych-ksiegowych> (dostęp: 19.01.2021).

Na każdym stopniu kwalifikacje uczestnika potwierdzone są odpowiednim certyfikatem.

Należy zaznaczyć, że powyższy kurs ma bardzo dużo zalet. Podstawową jest możliwość odbywania go w formie zdalnej, ale w czasie rzeczywistym. Oznacza to, że zajęcia są prowadzone w taki sam sposób jak podczas tradycyjnych spotkań, a kursanci mają taką samą możliwość uczestnictwa i zadawania pytań jak na zajęciach stacjonarnych. Kolejną zaletą jest brak kosztów dojazdów, a dla organizatora zmniejszenie kosztów przystosowania pomieszczeń dla uczestników. Każda ze stron samodzielnie organizuje sobie miejsce pracy. Trzecią dogodnością jest czas odbywania kursów. Jest on ustalany przez SKwP, jednak kursant ma możliwość wyboru jednej z trzech proponowanych opcji godzinowych. Najważniejsze, że jest to czas popołudniowy lub weekendowy – niekolidujący z pracą zawodową. Kolejną zaletą jest rzeczowość odbywanych kursów, które obejmują niezbędny materiał i liczne przykłady pozwalające na przyswojenie pojęć teoretycznych oraz zagadnień praktycznych. Wadą pakietu kursów jest ich duży koszt – na cały czterostopniowy program trzeba wydać 13 320 zł. Nie dla każdego jest to kwota możliwa do zapłaty. Należy jednak pamiętać, że czas trwania kursu to aż 646 godzin, co w przeliczeniu daje atrakcyjną cenę około 20 zł na godzinę kursu.

Warto również wspomnieć o bogatej ofercie szkoleniowej Wielkiej Czwórki. Są to największe przedsiębiorstwa, świadczące tzw. usługi profesjonalne – audyt, doradztwo finansowe i gospodarcze oraz prowadzenie księgowości. Należą do nich¹⁵ PricewaterhouseCoopers (PwC), KPMG, Ernst & Young (EY) oraz Deloitte. Firmy te oferują wiele szkoleń o różnorodnej tematyce, cenie i czasie trwania. Prowadzone są kursy on-line z każdej dziedziny związanej z działalnością Wielkiej Czwórki. Mają one na celu przygotowanie uczestnika do profesjonalnej pracy. Swoim zakresem obejmują zarówno podstawową wiedzę, jak i zaawansowane zagadnienia branżowe.

Kolejnym sposobem zdobywania wiedzy o rachunkowości przez internet są webinaria. Są to internetowe seminaria prowadzone za pomocą technologii webcast. Umożliwiają one komunikację między prowadzącymi spotkanie a uczestnikami zarówno za pomocą mikrofonu, czatu, jak i prezentowania obrazu. Terminy i tematy webinarów są ściśle określone przez organizatorów, co może utrudnić ich wykorzystanie. Istnieją zarówno bezpłatne, jak i płatne internetowe seminaria. Każde z nich może być mniej lub bardziej przydatne, dlatego najlepiej sprawdzić je osobiście.

15 *Wielka Czwórka, PwC, EY, Deloitte, KPMG – Blog o karierze w korporacji*, <https://wielkaczworka.wordpress.com/> (dostęp: 22.01.2021).

Niezbędną i aktualną wiedzę można również zdobyć w serwisach internetowych, takich jak Rzeczpospolita¹⁶, Infor PL¹⁷ oraz Portal Podatkowo-Księgowy – Gofin¹⁸. Są to wydawnictwa, które od wielu lat w swojej ofercie mają gazety podatkowo-prawne. Ich treść formowana jest na podstawie ciągłych zmian gospodarczych, ekonomicznych i podatkowych, a co za tym idzie – są zgodne z obowiązującym prawem. Ponadto są to wiarygodne portale z prawdziwymi informacjami, wielokrotnie nagradzane prestiżowymi oznaczeniami i wyróżnieniami, między innymi od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych czy Ministerstwa Gospodarki¹⁹. Mogłoby się wydawać, że jest to tradycyjny sposób zdobywania wiedzy, jednak każdy z wyżej wymienionych serwisów ma elastyczną ofertę, ponieważ oprócz prezentowania informacji w standardowy, papierowy sposób, udostępnia je również w formie internetowej. Wielu księgowych korzysta z prenumeraty czasopism powyższych wydawnictw, ale w sposób zdalny – w formie e-booków lub plików pdf. Portale te publikują najnowsze zmiany w formie wpisów i artykułów na stronie głównej. Oprócz tego każdy z nich do części swoich publikacji dodaje podcasty. Są to pliki dźwiękowe na dany temat. Podcasty są niezwykle użyteczne, ponieważ można odsłuchiwać je, wykonując inne czynności, na przykład jadąc samochodem, rowerem czy gotując. Długość podcastu nie jest ściśle ograniczona, jednak najczęściej nie przekracza pięciu minut. Jest to idealny sposób na jednoczesne zdobywanie nowych informacji i wykonywanie obowiązków.

Dostęp do części wymienionych źródeł jest ograniczony i wydawnictwa określają konkretną cenę za ich użytkowanie, należy jednak pamiętać, że bezpłatnych materiałów jest bardzo wiele i warto sprawdzić, czy informację, której potrzebujemy, uzyskamy z tych serwisów bez opłat.

Obecnie każdy internauta korzysta z portali społecznościowych, takich jak Facebook, Instagram, YouTube. Można czerpać z nich nie tylko przyjemności, ale i wiedzę. Wielu ekspertów z dziedziny rachunkowości prowadzi blogi, grupy lub relacje na wyżej wymienionych portalach. Każdemu z założycieli profili na Facebooku zależy na jak największej liczbie wyświetleń, od których później otrzymuje wynagrodzenie, oraz na zwiększaniu zasięgu z każdym polubieniem postu. Zachęcają oni innych użytkowników do obserwowania swoich profili właśnie przez udostępnianie informacji o zmianach podatkowych. Takich grup na profilach społecznościowych są setki, a użytkownicy mogą bezpłatnie korzystać z udostępnionej przez administratora treści. Należy wspomnieć, że na Facebooku można zrzesać dane społeczności poprzez publiczne konwersacje na dany temat.

16 Rzeczpospolita, www.rp.pl (dostęp: 19.01.2021).

17 Infor, *Podcast*, 6.04.2020, <https://ksiegowosc.infor.pl/tematy/podcast/> (dostęp: 19.01.2021).

18 Gofin.pl, <https://www.gofin.pl/> (dostęp: 19.01.2021); Gofin.pl, *Podcast: Podatki, Księgowość, Prawo pracy*, <https://podcasty.gofin.pl/episode/5f83eb9c1495811c4bf1a2d4> (dostęp: 19.01.2021).

19 Gofin.pl, *Nagrody i wyróżnienia*, <https://www.gofin.pl/owydawnictwie,nagrody-i-wyroznienia.html> (dostęp: 17.01.2021).

Dzięki takim możliwościom w przypadku niejasności można poradzić się innej osoby, która pracuje w tej samej dziedzinie. Przykładami biur rachunkowych, które oprócz swojej działalności prowadzą również profil społecznościowy, są: Ewelina Dulęba – kursy z księgowości²⁰ oraz Naucz się rachunkowości²¹. Ich założycielki mają nieco odmienny sposób nauki internautów. Pierwsza z nich publikuje posty o zmianach prawnych oraz prowadzi webinaria, natomiast druga w swoich publikacjach tłumaczy podstawy księgowania, udostępnia zadania do wykonania, a po kilku dniach przedstawia prawidłowe odpowiedzi. Każdy z tych sposobów jest przydatny dla internautów, którzy pragną nauczyć się księgować lub aktualizować wiedzę z rachunkowości. Należy również wspomnieć o możliwościach, które oferują filmiki na platformie YouTube. Krótko omawiają one zagadnienia, ale w szczegółowy sposób. Dzięki odmiennemu przedstawieniu danego tematu przez różnych autorów istnieje możliwość znalezienia filmiku, w którym zagadnienie będzie przedstawione w bardziej zrozumiały sposób niż w tradycyjnych formach przekazu. Jak w większości źródeł internetowej wiedzy należy pamiętać o wyborze tylko sprawdzonych filmików – o wiarygodnym pochodzeniu.

5. Podsumowanie

Analizując metody nauczania, można wyraźnie zauważyć, że dostępnych jest wiele sposobów pozyskania wiedzy. Zdecydowanie najlepszym wyborem będzie pójście na studia. Przekazywana w trakcie studiów wiedza jest przedstawiana w jasny sposób, objaśniana i ćwiczona, a do tego prezentuje aktualny stan prawny. Niestety, nie każdy tryb w danej ścieżce będzie całkowicie bezpłatny (np. studia niestacjonarne lub w języku obcym). Natomiast można wybrać zarówno miasto, specjalizację, jak i odpłatność. Drugą dobrą metodą może okazać się odbycie kursów rachunkowych, które skupiają się na pewnym zagadnieniu, opisując je w sposób szczegółowy. Warto jednak zaznaczyć, że choć ich cena jest znacznie niższa niż studiów, mają one mniejszy wymiar godzinowy. Dla pasjonatów mediów społecznościowym ciekawym rozwiązaniem będą wszelkie fora internetowe, które pozwolą na zacieśnianie więzi pomiędzy osobami z tego samego fachu oraz budowanie pewnej społeczności. Jednak najlepsze przygotowanie do pracy księgowego może dać połączenie tych wszystkich metod. W obecnej rzeczywistości gospodarczej należy znać wszelkie aktualności i śledzić zmiany, które się stale pojawiają, aby nie zastąpił nas w pracy ktoś, kto będzie miał większą wiedzę, doświadczenie oraz chęć samodoskonalenia. Wniosek z powyższych rozważań jest je-

20 Facebook, Ewelina Dulęba – Kursy z księgowości, <https://www.facebook.com/dulebaewelina> (dostęp: 19.01.2021).

21 Facebook, Naucz się rachunkowości, <https://www.facebook.com/Nauczsierachunkowosci> (dostęp: 19.01.2021).

den: chcąc pracować w rachunkowości, należy wciąż być na bieżąco i ustawicznie się kształcić – jest to wręcz niezbędne, aby dobrze poprowadzić księgowość przedsiębiorstwa, a także, w razie potrzeby, księgowość własnej działalności gospodarczej.

Bibliografia

- Aforyzmy.com.pl, <http://www.aforyzmy.com.pl/pieniadze-i-bogactwo/inwestowanie-w-wiedze-zawsze-przynosi-najwieksze-zyski> (dostęp: 14.01.2021).
- Facebook, Ewelina Duleba – Kursy z księgowości, <https://www.facebook.com/dulebaewelina> (dostęp: 19.01.2021).
- Facebook, Naucz się rachunkowości, <https://www.facebook.com/Nauczsierachunkowosci> (dostęp: 19.01.2021).
- Główny Urząd Statystyczny, *Infografika – Studenci (17 listopada – Międzynarodowy Dzień Studenta)*, 17.11.2017, <https://stat.gov.pl/infografiki-widzety/infografiki/infografika-studenci-17-listopada-miedzynarodowy-dzien-studenta,19,3.html> (dostęp: 17.01.2021).
- Główny Urząd Statystyczny, *Kapitał ludzki w Polsce w latach 2014–2018*, Warszawa – Gdańsk 2019.
- Gofin.pl, <https://www.gofin.pl/> (dostęp: 19.01.2021).
- Gofin.pl, *Nagrody i wyróżnienia*, <https://www.gofin.pl/owydawnictwie,nagrody-i-wyroznienia.html> (dostęp: 17.01.2021).
- Gofin.pl, *Podcast: Podatki, Księgowość, Prawo pracy*, <https://podcasty.gofin.pl/episode/5f83eb9c1495811c4bf1a2d4> (dostęp: 19.01.2021).
- Infor, *Podcast*, 6.04.2020, <https://ksiegowosc.infor.pl/tematy/podcast/> (dostęp: 19.01.2021).
- Kulik W., *Ile czasu Polak spędza wgapiając się w ekran?*, 30.05.2014, <https://www.benchmark.pl/aktualnosci/gadzety-ile-czasu-dziennie-polak-swiat.html> (dostęp: 15.01.2021).
- Rzeczpospolita, www.rp.pl (dostęp: 19.01.2021).
- Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, *Certyfikacja*, <https://skwp.pl/certyfikacja/> (dostęp: 17.01.2021).
- Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Oddział Okręgowy w Łodzi, *I stopień – Podstawy rachunkowości – dla kandydatów na księgowego – online*, <https://lodz.skwp.pl/terminy-szkolen/i-stopien-podstawy-rachunkowosci-dla-kandydatow-na-ksiegowego-online-lodz-21-12-2020/> (dostęp: 19.01.2021).
- Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Oddział Okręgowy w Łodzi, *Certyfikacja zawodu księgowego*, <https://lodz.skwp.pl/stowarzyszenie/certyfikacja-zawodu-ksiegowego/> (dostęp: 19.01.2021).
- Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Oddział Okręgowy w Warszawie, *Kurs dla kandydatów na dyplomowanych księgowych*, <https://www.skp-ow.com.pl/kurs-dla-kandydatow-na-dyplomowanych-ksiegowych> (dostęp: 19.01.2021).
- Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Oddział Okręgowy w Warszawie, *Kursy stacjonarne*, <https://www.skp-ow.com.pl/kursy> (dostęp: 19.01.2021).
- Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, *O SKwP*, <https://skwp.pl/o-skwp/> (dostęp: 19.01.2021).
- Tradycyjne metody nauczania – wady i zalety*, <https://www.edukator.pl/presentation/show/?uid=b68354e632352b18742938c3fa1577d73cb7d9bc> (dostęp: 17.01.2021).
- Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, *Studia niestacjonarne*, <https://www.econ.umk.pl/student/plany-studiow/plany-studiow-niestacjonarnych/> (dostęp: 17.01.2021).
- Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, *Studia stacjonarne*, <https://www.econ.umk.pl/student/plany-studiow/plany-studiow-stacjonarnych/> (dostęp: 17.01.2021).

- Uniwersytet Warszawski, *Studia w toku*, https://www.uw.edu.pl/student_/studia-w-toku/ (dostęp: 17.01.2021).
- Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, *Finanse i Rachunkowość (FiR, I stopień)*, <https://www.wne.uw.edu.pl/pl/dla-kandydatow/studia-i-stopnia/finanse-i-rachunkowosc/> (dostęp: 17.01.2021).
- Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, *Oplaty za studia (rok ak. 2018/2019; 2019/2020; 2020/2021; 2021/2022)*, <https://www.wne.uw.edu.pl/pl/dla-studentow/oplaty-za-studia/> (dostęp: 17.01.2021).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 1992 r. Nr 21, poz. 86 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591).
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2004 r. Nr 54, poz. 535).
- Wielka Czwórka, PwC, EY, Deloitte, KPMG – Blog o karierze w korporacji*, <https://wielkaczworka.wordpress.com/> (dostęp: 22.01.2021).
- Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, http://sklep.wsip.pl/?gclid=CjwKCAiAgJWABhArEiwAmNVTB-9v5kdeKtIm4skG67_BW9apSnzAGe5Th7E0XHrIj2AA7fPZUeVUBoC2uMQAvD_BwE&gclidsrc=aw.ds (dostęp: 18.01.2021).
- Wydawnictwo Bożena Padurek, <http://www.padurek.pl/oferta-wydawnicza> (dostęp: 18.01.2021).
- Wydawnictwo Ekonomik Jacek Musiałkiewicz, <https://www.sklep.ekonomik.biz.pl/> (dostęp: 18.01.2021).
- Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, *Finanse i rachunkowość*, <https://www.eksoc.uni.lodz.pl/oferta-ksztalcenia/kierunki-studiow-20202021/studia-i-stopnia-licencjackie/finanse-i-rachunkowosc/#nav> (dostęp: 17.01.2021).
- Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, *Oplaty za studia*, <https://www.eksoc.uni.lodz.pl/strefa-studenta/sprawy-organizacyjne/oplaty-za-studia/#nav> (dostęp: 17.01.2021).
- Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, *Załącznik nr 10. Wysokość opłat za kształcenie studentów na studiach niestacjonarnych w roku akademickim 2020/2021*, https://www.eksoc.uni.lodz.pl/wgrane_pliki/zalacznik-nr-10-wydzial-ekonomiczno-secjologiczny.pdf (dostęp: 17.01.2021).
- Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki, *Rachunkowość*, <http://zarzadzanie.uni.lodz.pl/Home/Istocie%C5%84/StudiastacjonarneIstopnia/Rachunkowo%C5%9B%C4%87Iststac/tabid/1451/language/en-US/Default.aspx> (dostęp: 17.01.2021).
- Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki, *Wysokość opłat za zajęcia dydaktyczne w roku akademickim 2021/2022*, <http://zarzadzanie.uni.lodz.pl/Informacjeop%C5%82atno%C5%9Bciach/WYSOKO%C5%9A%C4%86OP%C5%81ATZAZAJ%C4%98CIADYDAKTYCZNE/tabid/2694/Default.aspx> (dostęp: 17.01.2021).
- Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski, *Rekrutacja kierunki*, <http://www.wz.uw.edu.pl/kandydaci> (dostęp: 17.01.2021).
- Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski, *Studenckie ogłoszenia kierunków*, <http://www.wz.uw.edu.pl/studenci> (dostęp: 17.01.2021).

Sylwia Wawrzyńczak, Weronika Zagrosik

Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości SIGMA

Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości

ul. Jana Matejki 22/26, 90–237 Łódź

Robot czy człowiek? Kto wygra bitwę o zawód księgowego?

1. Wprowadzenie

Świat niezaprzeczalnie dąży do automatyzacji. Dotyczy ona każdego obszaru ludzkiego życia. Zmiany można zauważyć w handlu, transporcie, nauce czy rozrywce. Przedsiębiorstwa z branż nowych technologii prześcigają się, aby opracowywać coraz nowsze, bardziej zautomatyzowane rozwiązania, które mają zastąpić ludzi lub chociaż ułatwić im życie. Otaczająca nas sztuczna inteligencja, sterowanie głosowe urządzeniami czy samoprowadzące się samochody przestają powoli dziwić.

W obecnych czasach nikogo nie powinno zaskakiwać, że automatyzacja dotknęła również branżę księgowości. Choć trend ten na świecie widoczny jest już od dawna, w Polsce zauważalny jest od dwóch ostatnich dekad¹. Systematyczne unowocześnianie sprzętów oraz programów komputerowych sprawiło, że są one stosunkowo łatwo dostępne i na dobre zagościły w wielu przedsiębiorstwach. Na próżno obecnie szukać osób księgujących za pomocą maszyn do księgowania czy automatów obrachunkowych. Jednak to nie komputery są potencjalnym zagrożeniem dla księgowych, a sztuczna inteligencja. Niezaprzeczalnie połączenie sztucznej inteligencji z innymi technologiami pozwoliło księgowym na zaoszczędzenie czasu oraz skupienie się na ważniejszych i trudniejszych zadaniach². Jednak czy z biegiem czasu nie stanie się ona dla osób wykonujących ten zawód zagrożeniem? A może wcale nie stanowi zagrożenia, a jedynie zmienia charakter ich pracy³?

Celem artykułu jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy sztuczna inteligencja zastąpi w przyszłości ludzi zajmujących się księgowością. Czy walkę wygra robot, czy

1 M. Łada, A. Kozarkiewicz, *Rachunkowość w otoczeniu nowych technologii*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2008, s. 3.

2 R. Wong, *How to harness artificial intelligence in accounting*, 8.05.2020, https://www.ey.com/en_sg/ai/how-to-harness-artificial-intelligence-in-accounting (dostęp: 2.01.2021).

3 *Robot w służbie księgowości. Roboty nie odbiorą pracy księgowemu, ale ją zmienią. Raport z badania EY*, styczeń 2018, s. 4, https://pirxonrobot.com/wp-content/uploads/2018/11/raport_EY.pdf (dostęp: 23.05.2021).

może człowiek? Aby jak najrzetelniej odzwierciedlić cel badawczy, przeprowadzono dywagację popartą badaniami ankietowymi.

2. Księgowy – specjalista nie tylko z rachunkowości

Odpowiedź na pytanie, czy roboty mogą zastąpić księgowych, nie jest jednoznaczna. Zanim zostanie ona udzielona, należy rozważyć definicję zawodu księgowego, charakter jego pracy, umiejętności, jakimi dysponuje oraz jego rolę w świecie biznesu.

Przez wykonywanie zawodu księgowego rozumie się wszelkiego rodzaju prace z zakresu rachunkowości. Osoba na stanowisku księgowego powinna mieć specjalistyczną wiedzę, która umożliwi jej rzetelne i prawidłowe prowadzenie ksiąg rachunkowych oraz przygotowywanie sprawozdania finansowego⁴. Warto również wspomnieć, iż taka osoba powinna być biegła w rachunkowości zarządczej, prawie podatkowym, analizie finansowej i wszelkich zmianach przepisów, które są wprowadzane na bieżąco.

Na podstawie powyższej definicji można stwierdzić, że księgowy to nie tylko specjalista z zakresu rachunkowości, ale także z innych dziedzin obejmowanych przez rachunkowość: prawa cywilnego, podatkowego, gospodarczego, kadr i płac czy też analizy finansowej.

Zawód ten przeszedł ogromną ewolucję. Oznacza to, że dziś praca w rachunkowości podlega coraz większej automatyzacji, a osoby ją wykonujące powinny podnosić swoją wiedzę oraz umiejętności, aby nadążyć za zmieniającą się technologią. Jednak branża ta nie od zawsze była tak zautomatyzowana. Pierwsza regulacja tego zawodu miała miejsce już w 1581 roku, kiedy to w Wenecji została powołana pierwsza organizacja zawodowa specjalistów od rachunkowości, która ustaliła zasady i reguły wykonywania zawodu księgowego⁵. Tak więc zawód ten już od początku był regulowany i nie każdy mógł go wykonywać. W Polsce w roku 2009 również została wprowadzona podobna regulacja, jednak do deregulacji zawodu osób, które chciałyby świadczyć usługi w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych, doszło zaledwie po pięciu latach od wprowadzenia tej ustawy⁶. Choć ustawa nawet przed deregulacją nie dotyczyła każdego, warto podkreślić, iż przed księgowymi na każdym szczeblu stawiane były coraz większe wymagania.

4 Encyklopedia zarządzania, *Księgowy*, <https://mfiles.pl/pl/index.php/Księgowy> (dostęp: 11.01.2021).

5 E. Pogodzińska-Mizdrak, *Zawód biegłego rewidenta – rys historyczny*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2006, nr 702, s. 83.

6 Ministerstwo Finansów, *Deregulacja usługowe prowadzenie ksiąg rachunkowych*, <https://mf-arch2.mf.gov.pl/web/bip/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/egzaminy-zawodowe/certyfikat-ksiegowy/informacje-na-temat-uslugowego-prowadzenia-ksiag-rachunkowych/uslugowe-prowadzenie-ksiag-rachunkowych> (dostęp: 3.02.2021).

Na początku dobry księgowy musiał po prostu logicznie myśleć oraz sprawnie liczyć. Oczywiście te cechy to podwaliny wykonywania tego zawodu, jednak niezaprzeczalnie wiele w tej kwestii się zmieniło. W dzisiejszych czasach od specjalistów w tej dziedzinie wymaga się o wiele więcej. Śledząc aktualne oferty pracy, zauważyć można, iż pracodawcy wymagają od potencjalnych kandydatów: znajomości prawa podatkowego, Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, Prawa pracy, przepisów branżowych, płynnej znajomości języków obcych, umiejętności obsługi programów komputerowych oraz analizy danych. Ponadto od kandydatów wymaga się innych umiejętności miękkich, takich jak komunikatywność, umiejętność pracy w zespole, dobra organizacja pracy oraz samodzielność⁷. Jeden ze specjalistów, Andrei Badiu, podczas międzynarodowej konferencji „Przyszłość zawodu księgowego” zauważył, że księgowy to po trochu i prawnik, i doradca. Podkreślił również psychologiczną stronę tego zawodu, porównując specjalistę od rachunkowości do spowiednika. Wskazał on również, jak ważna w tym zawodzie jest inteligencja emocjonalna⁸. Porównanie, jakim posłużył się Badiu, stanowi dodatkowe potwierdzenie wcześniej postawionej tezy, iż księgowy to nie tylko specjalista z zakresu rachunkowości. Ponadto z punktu widzenia wypowiedzianych słów można wnioskować, iż rola osób zajmujących się rachunkowością w świecie zyskuje na znaczeniu. Jednak czy w konfrontacji z nowymi technologiami nie zostanie przez nie wyparta? Czy stosowanie nowinek technologicznych nie jest obarczone ryzykiem wystąpienia błędu?

Zalety programów informatycznych używanych w tej branży są dobrze znane – między innymi przyspieszają pracę, zmniejszają ryzyko popełnienia błędu, udostępniają wielu użytkownikom dostęp do danych w tym samym momencie, często bez konieczności korzystania z fizycznych dokumentów. Z kolei mówiąc o nowych technologiach, należy wspomnieć o zagrożeniach, jakie ze sobą niosą. Doświadczeni hakerzy bez większego wysiłku są w stanie wykraść dane z programów informatycznych, co większość firm, które działają dzięki patentowi nieznanemu konkurencji, może doprowadzić do bankructwa. Równie dużym problemem jest przestępstwo fałszowania dowodów księgowych. Może ono polegać na dokonywaniu zmian w utworzonych i wprowadzonych do systemu dokumentach elektronicznych (ewidencjach magazynowych, księgach handlowych, podatkowych)⁹. Jeśli dany program nie jest wyposażony w możliwość śledzenia zmian, to takie sytuacje mogą być bardzo trudne

7 Wnioski wysunięte na podstawie ofert pracy z portalu Pracuj.pl, <https://www.pracuj.pl/praca/ksiegowy;kw?rd=30> (dostęp: 3.02.2020).

8 M. Szczepańska, *Przyszłość zawodu księgowego w dobie globalizacji i nowych technologii*, 20.06.2018, <https://www.rp.pl/Rachunkowosc/306209909-Przyszlosc-zawodu-ksiegowego-w-dobie-globalizacji-i-nowych-technologii.html> (dostęp: 3.02.2021).

9 W. Krawiec, D. Kubiak, *Rodzaje zagrożeń dla systemów informatycznych rachunkowości*, materiały z Konferencji Naukowej Uniwersytetu Szczecińskiego i Akademii Rolniczej, Szczecin 2006, s. 146.

do wykrycia. Jednak zagrożenia te nie są tylko związane z niechcianą ingerencją osób stanowiących dla podatnika zagrożenie. Może również stać się tak, iż wygenerowane przez program dowody księgowo-będą niezgodne z rzeczywistością, ponieważ już na etapie opracowywania systemu dojdzie do błędnej konfiguracji, źle zostaną ustalone parametry (np. rozliczenia kosztów). Ponadto ustawa nakazuje, aby zbiory danych były archiwizowane na elektronicznych nośnikach danych¹⁰. Nośniki te łatwo mogą być przenoszone, a przez to są też bardziej narażone na kradzież. Zapewnienie właściwej ochrony zbiorów systemu rachunkowości wymaga więc zabezpieczenia nie tylko oprogramowania księgowego i pomieszczenia, w którym przechowywane są wspomniane nośniki danych, ale również całego sprzętu komputerowego. W dzisiejszych czasach bardzo wiele jednostek jest tak mocno związanych z technologią, że jakikolwiek przestój w pracy komputera czy awaria systemu informatycznego mogą przynieść duże straty finansowe.

Lista zalet i wad stosowania nowych technologii jest długa. Technologie zdecydowanie skracają czas pracy księgowych oraz ułatwiają ją. Dodatkowo eliminują wykonywanie przez nich żmudnych i powtarzających się procesów, jednak podczas ich stosowania konieczne jest monitorowanie, czy system nie popełnił błędu. Czy zatem roboty są w stanie myśleć w sposób logiczny – tak jak człowiek? Czy księgowi powinni obawiać się o swoją pracę?

3. Jak było kiedyś? A jak będzie za kilka lat?

Początki rachunkowości sięgają czasów starożytnych, kiedy to w Mezopotamii urzędnicy pełniący funkcję księgowych prowadzili księgi przybierające formę prostych zapisów rozliczających gospodarcze operacje dla władcy. Z kolei niektórzy pasjonaci rachunkowości, podkreślając wagę tej dziedziny nauk, akcentują, że została ona zapoczątkowana przed powstaniem pisma, które pierwotnie miało na celu wspomagać często zawodną pamięć osób dokonujących rachunków. Odbiciem prostych zapisów były gliniane baryłki w różnych kształtach, zwane tokenami¹¹. Token stanowił odzwierciedlenie dualizmu występującego zdarzenia gospodarczego. Oznacza to, iż pełnił on dwie funkcje – z jednej strony stanowił produkt, który przysługiwał pracownikowi za wykonaną pracę, a z drugiej zobowiązanie władcy do zapłaty. W odpowiedzi na rozwijający się handel, wprowadzenie pieniędzy oraz podatków rozwój systemu rachunkowości był nieunikniony.

10 Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r., poz. 351) – art. 71 ust. 2.

11 A. Staszek, *Historia rachunkowości – jednej z najstarszych dyscyplin ekonomicznych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2014, nr 1(925), s. 128.

Za historyczny początek rachunkowości uważa się rok 1458, kiedy to Benedetto Cortugli wydał rękopis *O handlu i kupcu doskonałym*, w którym przedstawił zasadę podwójnego zapisu. Jednakże jego praca ukazała się drukiem dopiero w 1573 roku, dlatego też za „ojca” rachunkowości uznaje się Lucę Paciolo, który w roku 1494 w swojej książce pt. *Zasady arytmetyki, geometrii, proporcji i proporcjonalności* przedstawił zasady rachunkowości podwójnej, omówił zasady sporządzania inwentarza, bilansu obrotów, bilansu sald wszystkich kont oraz rachunku zysków i strat¹². Warto w tym miejscu podkreślić, iż nauki tego włoskiego zakonnika i matematyka przetrwały do dziś, a struktura konta księgowego ze stroną Winien (Wn) i Ma jest niezmienna od ponad pięciuset lat.

Obecny etap rozwoju rachunkowości jest ściśle związany z rewolucją przemysłową. Procesy wielkich przemian w technice, produkcji i przede wszystkim w nauce zapoczątkowane w latach pięćdziesiątych XX wieku trwają do dziś. Komputery oraz dostęp do internetu przyspieszyły i ułatwiły pracę księgowym. To właśnie od tego momentu księgowi musieli rozpocząć swoją przygodę z informatyką.

Wprowadzenie rozwiązań technologicznych również odbywało się stopniowo. Nie od razu stworzono sztuczną inteligencję, która miała wyręczać pracowników w najbardziej powtarzalnych i schematycznych działaniach. Początek to era automatyzacji procesów, czyli ich przyspieszenia poprzez zlecenie ich komputerowi. Przykładem tego może być wprowadzanie danych z faktur za pomocą systemu OCR (*Optical Character Recognition*). Pracownik nie musi już tego robić ręcznie, wystarczy, że zeskanuje dokument, a program wczyta niezbędne informacje. Może on również załadować do systemu dokumenty w formacie pdf i automatycznie zaksięgować je pod określoną pozycją w księdze przychodów i rozchodów. Oczywiście wciąż wymaga to zweryfikowania poprawności zacytanych danych z pierwotnym dokumentem, ale niewątpliwie przyspiesza cały proces ewidencjonowania.

Narzędzia do automatyzacji pracy księgowego służą nie tylko przyspieszeniu wprowadzania faktur do systemu. Dzięki nim możliwe jest również automatyczne tworzenie deklaracji podatkowych, zestawień oraz bilansów. Generowanie tego typu dokumentów trwa zaledwie chwilę, co w porównaniu z wielogodzinnym przygotowaniem tabel jeszcze parę lat temu jest dużym krokiem do przodu.

Warto zauważyć, iż automatyzacji uległ nie tylko sam system rachunkowości. Objęła ona również swoim zasięgiem system podatkowy, w którym powstały e-sprawozdania, nowa forma jednolitego pliku kontrolnego, który znacznie usprawnił kontrolę podatkową i spowodował, że deklaracje podatkowe wysyła się teraz elektronicznie.

Należy podkreślić, że aby automatyzacja wszystkich wspomnianych procesów była jak najskuteczniejsza i najbezpieczniejsza, powinna odbywać się w bazie danych, któ-

12 Tamże, s. 130.

ra wiąże wszystkie procesy ze sobą. Taką bazę dostarczają systemy klasy ERP (*Enterprise Resource Planning*) wykorzystywane obecnie zarówno w małych firmach, jak i potężnych przedsiębiorstwach zatrudniających tysiące pracowników. Warto podkreślić, że system ten nie jest innowacją. Stanowi on ulepszenie systemu MRP (*Material Requirements Planning*), który został wdrożony w pierwszej firmie już w 1964 roku¹³. Systemy ERP nie tylko pozwalają na kontrolowanie działania i rozwoju biznesu w każdym jego aspekcie, ale również chronią dane z bazy przed atakami hakerskimi¹⁴. ERP to klamra pomiędzy wszystkimi działami firmy. Moduły sprzedażowe, księgowość, magazynowe czy też analityczne łączą się w jeden spójny system, pozwalający skutecznie wprowadzać niezbędne dane oraz automatycznie tworzyć wymagane dokumenty na podstawie konkretnych potrzeb księgowego.

Systemy te są coraz częściej wyposażone w moduły sztucznej inteligencji, zwłaszcza w rozwiązaniach analitycznych. Sztuczna inteligencja, która ma możliwość uczenia maszynowego, czyli zdolność do samodzielnego wyciągania wniosków na podstawie przetwarzania coraz to większej ilości danych, wspomaga księgowych w przygotowaniu raportów, analiz oraz prognoz na podstawie danych gromadzonych w firmowej bazie danych. Pomaga ona w badaniu rentowności przedsiębiorstwa, poziomu sprzedaży oraz wielu innych kluczowych czynników, mających duży wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstwa¹⁵. Na polskim rynku już od 2017 roku w firmie EY funkcjonuje robot o imieniu Krystyna, który wspomaga pracowników. Jego zadanie polega na księgowaniu wyciągów bankowych, transakcji zakupu i sprzedaży. Sprawdza też numery NIP, VAT oraz wspomaga pracowników zajmujących się kadrami i płacami, którym importuje automatycznie wartość premii i nadgodzin. Specjaliści z firmy EY zapewniają, że to jednak ułamek możliwości tego robota, a programiści firmy pracują nad kolejnymi jego zastosowaniami¹⁶.

13 COMARCH, *Co to jest system ERP?*, <https://www.comarch.pl/erp/co-to-jest-system-erp-faq/#widget-32837> (dostęp: 12.01.2021).

14 Computerworld, *Bezpieczna baza danych to podstawa systemu ERP*, <https://www.computerworld.pl/news/Bezpieczna-baza-danych-to-podstawa-systemu-ERP,406201.html> (dostęp: 12.01.2021).

15 Księgowy Przyszłości, *Nowe technologie w księgowości*, 1.04.2020, <https://www.ksiegowiprzyszlosci.pl/artykuly/2020/4/1/Nowe-technologie-w-ksiegowosci> (dostęp: 12.01.2021).

16 Infor, *Rosnie rola nowych technologii w księgowości*, 11.01.2018, <https://ksiegowosc.infor.pl/vademecum/ksiegowi-rewidenci/770161,Rosnie-rola-nowych-technologii-w-ksiegowosci.html> (dostęp: 12.01.2021).

4. Czy sztuczna inteligencja ma szansę zastąpić człowieka?

Wyniki badania

W celu rozwiązania omawianego dylematu przeprowadzono anonimową ankietę, której wyniki pozwolą odpowiedzieć na pytanie, czy roboty zastąpią i wyprą doświadczonych księgowych. Dodatkowo sonda miała na celu wskazanie odsetka prac wykorzystujących automatyzację i nowe technologie, a także sprawdzenie, czy stare metody, w postaci kartki papieru, są jeszcze wykorzystywane przez współczesnych księgowych.

Ankieta została przeprowadzona między 2 a 9 stycznia 2021 roku na grupie 1236 osób. Badanie wykonano, wykorzystując program internetowy Google Forms. Respondenci wypełnili ankietę w wersji on-line, a udzielone przez nich odpowiedzi automatycznie zapisywały się w bazie danych (w programie Excel). Kwestionariusz został udostępniony na profilu Studenckiego Koła Naukowego Rachunkowości SIGMA na Facebooku oraz na innych stronach branżowych¹⁷.

Ankieta składała się z dziesięciu pytań zamkniętych, jednokrotnego wyboru, ale istniała możliwość dodania własnej odpowiedzi. Przygotowany kwestionariusz zawierał zarówno pytania dotyczące tzw. metryczki (wiek czy miejsce pracy), jak i pytania alternatywne (zakładające odpowiedzi „tak” i „nie”).

Analizując wyniki badań, należy zwrócić uwagę na zróżnicowanie ankietowanych pod względem wieku oraz miejsca pracy. Główną grupą ankietowanych okazały się osoby w przedziale wiekowym od 20 do 30 lat, które stanowiły 40,2% wszystkich badanych – 495 osób. Na drugim miejscu znalazły się osoby w wieku od 31 do 40 lat, tj. 29,3% badanej populacji. Pozostali ankietowani zostali zaliczeni do trzech grup wiekowych w następujący sposób:

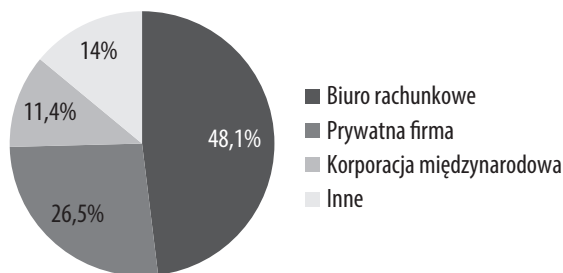
- 277 osób w wieku od 41 do 50 lat;
- 79 osób w wieku od 51 do 60 lat;
- 19 osób w wieku powyżej 61 lat.

Respondenci to w głównej mierze pracownicy biur rachunkowych oraz prywatnych firm, co doskonale obrazuje wykres 1. Wśród badanych wyróżnić można także osoby pracujące w korporacjach międzynarodowych (11,4% wszystkich ankietowanych).

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż 72,1% respondentów wykorzystywało w swoim miejscu zatrudnienia nowe technologie, do których zaliczano między innymi możliwość wprowadzania do systemu dokumentów za pomocą programów komputerowych poprzez skanowanie czy dodawanie do systemu plików w formacie pdf. Istotną kwestią, o której należy wspomnieć, jest fakt, iż respondenci w większo-

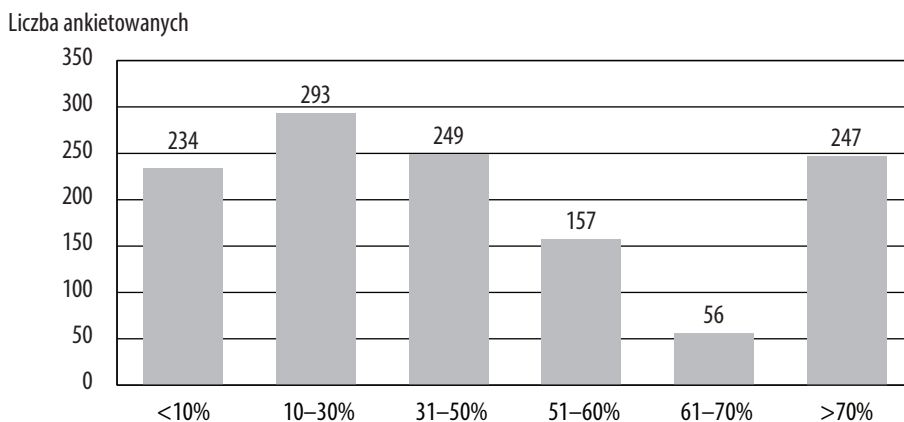
¹⁷ Facebook, Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości SIGMA, <https://www.facebook.com/sknrsigma/photos/a.223655244319035/5205760826108427/> (dostęp: 11.01.2021).

ści (84,7%) zaznaczyli, że wprowadzana w ten sposób dokumentacja nie wymaga dokonywania żadnej zmiany, na przykład w postaci zapisów księgowych. Powstaje więc pytanie: „Jaki procent dokumentów, które księgowi otrzymają od swoich kontrahentów, można wprowadzić do systemu przy użyciu programów komputerowych?”. Jak widać na wykresie 2, zdania wśród badanych były podzielone.

Wykres 1. Miejsce zatrudnienia ankietowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

Wykres 2. Procentowy udział dokumentacji wprowadzanych z użyciem programów komputerowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

Większość ankietowanych wybrała kolejno przedział 10–30% dokumentów, 31–50%, powyżej 70% oraz mniej niż 10%. Zróżnicowanie w udzielonych odpowiedziach może być uzależnione przede wszystkim od rodzaju wykonywanej pracy (np. stanowisko techniczne – wprowadzanie faktur, stanowisko na wyższym szczeblu – analizy wskaźników płynności) oraz typu uzyskanych materiałów.

Aby dodatkowo poznać opinie badanych na temat rozwiązań stosowanych w księgowości, zapytano o ich poziom zadowolenia z wykorzystywanych programów komputerowych. I tak 75% respondentów odpowiedziało, iż jest zadowolonych z do-

stępnym współczesnym rozwiązaniom technologicznym. Zaledwie 309 osób (25%) ankietowanych udzieliło odpowiedzi negatywnej.

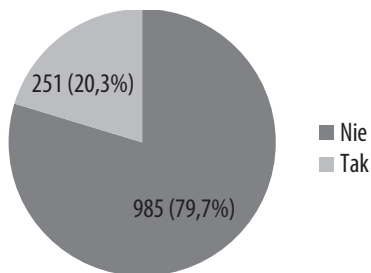
Na podstawie przedstawionych wyżej wyników badania można wywnioskować, iż systemy w miejscach pracy zdecydowanie odpowiadają potrzebom księgowych oraz ułatwiają im wykonywanie codziennych obowiązków. Oczywiście ryzyko wystąpienia błędu nadal istnieje, dlatego też konieczna jest nieustanna weryfikacja automatycznych procesów.

Kolejnym aspektem uwzględnionym w badaniu była weryfikacja informacji, czy pracodawcy umożliwiali swoim pracownikom podnoszenie kwalifikacji i umiejętności z zakresu stosowania wykorzystywanych w pracy programów komputerowych. Z badania wynika, że ponad 60% pracodawców umożliwiała swoim pracownikom rozwój w tym zakresie. To z kolei powodowało, że księgowi nie mieli dużych trudności w opanowaniu możliwości programów, na przykład pakietu Office (odpowiedź zadeklarowana przez 92,7% wszystkich badanych). Zaskakujące okazało się natomiast fakt, iż wśród pozostałej grupy ankietowanych mających trudności z programami firmy Microsoft największy okazał się odsetek osób w wieku od 20 do 30 lat, a nie starszych. Pokazuje to, iż osobom w wieku powyżej 50 lat nauka może zajmować więcej czasu, ale nie oznacza to, iż radzą oni sobie z nową technologią gorzej od ludzi młodych. Może to być również spowodowane faktem, że dla młodych pracowników „poprzeczka” jest podnoszona coraz wyżej, również w zakresie obsługi tych programów.

Kontrargumentem do stosowania nowych rozwiązań technologicznych był wynik jednego z ostatnich pytań przeprowadzanej ankiety, które dotyczyło korzystania ze zwykłej kartki papieru, zestawień tabelarycznych czy innych form uzupełniania zestawień komputerowych podczas prowadzenia księgowości elektronicznie. Okazało się, iż 85,2% ankietowanych (tj. 1053 osoby) korzystało z dodatkowych pomocy. Stanowi to podstawę do wnioskowania, iż technologia ułatwia wiele wyliczeń, automatyzuje i usprawnia pracę księgowym, ale nie wypiera całkowicie tradycyjnych, funkcjonujących od dawna metod.

Kluczowe pytanie dla przeprowadzonego badania dotyczyło wyparcia zawodu księgowego przez nowe technologie. Zdecydowana większość respondentów, bo aż 79,7% wszystkich badanych – 986 osób, opowiedziało się za brakiem możliwości zastąpienia ludzi robotami. Zalety 250 ankietowanych zajęło w tej sprawie inne stanowisko (wykres 3).

Wyniki ankiety pokazują, iż respondenci korzystali z nowinek technologicznych i byli z nich zadowoleni. Dodatkowo automatyzacja i nowoczesne systemy komputerowe zmieniają charakter pracy księgowego, który nie jest już postrzegany jako nudny człowiek, bez poczucia humoru, wpisujący każdego dnia stos faktur do komputera, a jako osoba wysoko wykwalifikowana – specjalista w swojej dziedzinie.

Wykres 3. Czy sztuczna inteligencja wyprze człowieka z pracy?
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

5. Podsumowanie

Podsumowując rozważania na temat automatyzacji procesów księgowych oraz zastępowania ludzi przez roboty, można dojść do wniosku, iż obecnie rachunkowość w dużym stopniu wykorzystuje nowe technologie, systemy i programy ułatwiające pracę. Coraz częściej pojawiają się twierdzenia, iż nie tylko zawód księgowy, ale i inne zawody niższych szczebli, na których wykonywane są prace techniczne czy powtarzalne, zostaną zautomatyzowane i będą wykonywane przez roboty. Specjaliści z firmy EY zauważają, że roboty już zastąpiły w wielu czynnościach pracowników niższych szczebli, ale jednocześnie dzięki ich istnieniu powstają procesy, które muszą być obsługiwane przez pracowników. Wyniki badań wskazują, że roboty odciążają pracowników w 60–70%, ale pozostałą część pracy nadal musi wykonać człowiek. Choć kluczową zaletą robotów jest to, że pracują one szybciej niż człowiek i nie męczą się, dalej jednak wymagają wprowadzania nowych zmiennych do algorytmów czy też resetowania. Warto również wskazać, że robot jest nieużyteczny w trakcie ewidencjonowania operacji, które wymagają podejmowania decyzji, które nie są wpisane do algorytmu maszyny. Można więc wnioskować, że sztuczna inteligencja nie zabierze pracy księgowym, a jedynie zmieni charakter wykonywanego zawodu. Na rynku pracy może wkrótce całkowicie zniknąć popyt na pracowników, którzy mieliby być odpowiedzialni za powtarzalną i żmudną pracę, taką jak skanowanie dokumentów czy importy księgowy, a poszukiwani będą tylko specjaliści ze swojej dziedziny, którzy będą umieć kreatywnie myśleć, analizować dane i na ich podstawie podejmować szybkie decyzje.

Bibliografia

- COMARCH, *Co to jest system ERP?*, <https://www.comarch.pl/erp/co-to-jest-system-erp-faq/#widget-32837> (dostęp: 12.01.2021).
- Computerworld, *Bezpieczna baza danych to podstawa systemu ERP*, <https://www.computerworld.pl/news/Bezpieczna-baza-danych-to-podstawa-systemu-ERP,406201.html> (dostęp: 12.01.2021).
- Encyklopedia zarządzania, *Księgowy*, <https://mfiles.pl/pl/index.php/Księgowy> (dostęp: 11.01.2021).
- Facebook, Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości SIGMA, <https://www.facebook.com/sknrsigma/photos/a.223655244319035/5205760826108427/> (dostęp: 11.01.2021).
- Infor, *Rośnie rola nowych technologii w księgowości*, 11.01.2018, <https://ksiegowosc.infor.pl/vademecum/ksiegowi-rewidenci/770161,Rosnie-rola-nowych-technologii-w-ksiegowosci.html> (dostęp: 12.01.2021).
- Krawiec W., Kubiak D., *Rodzaje zagrożeń dla systemów informatycznych rachunkowości*, materiały z Konferencji Naukowej Uniwersytetu Szczecińskiego i Akademii Rolniczej, Szczecin 2006.
- Księgowy Przyszłości, *Nowe technologie w księgowości*, 1.04.2020, <https://www.ksiegowiprzyszlosci.pl/artykuly/2020/4/1/Nowe-technologie-w-ksiegowosci> (dostęp: 12.01.2021).
- Łada M., Kozarkiewicz A., *Rachunkowość w otoczeniu nowych technologii*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2008.
- Ministerstwo Finansów, *Deregulacja usługowe prowadzenie ksiąg rachunkowych*, <https://mf-arch2.mf.gov.pl/web/bip/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/egzaminy-zawodowe/certyfikat-ksiegowy/informacje-na-temat-uslugowego-prowadzenia-ksiag-rachunkowych/uslugowe-prowadzenie-ksiag-rachunkowych> (dostęp: 3.02.2021).
- Pogodzińska-Mizdrak E., *Zawód biegłego rewidenta – rys historyczny*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2006, nr 702, s. 83–92.
- Pracuj.pl, <https://www.pracuj.pl/praca/ksiegowy;kw?rd=30> (dostęp: 3.02.2021).
- Robot w służbie księgowości. Roboty nie odbiorą pracy księgowemu, ale ją zmienią. Raport z badania EY*, styczeń 2018, https://pirxonrobot.com/wp-content/uploads/2018/11/raport-_EY.pdf (dostęp: 23.05.2021).
- Staszal A., *Historia rachunkowości – jednej z najstarszych dyscyplin ekonomicznych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2014, nr 1(925), s. 127–138.
- Szczepańska M., *Przyszłość zawodu księgowego w dobie globalizacji i nowych technologii*, 20.06.2018, <https://www.rp.pl/Rachunkowosc/306209909-Przyszlosc-zawodu-ksiegowego-w-dobie-globalizacji-i-nowych-technologii.html> (dostęp: 3.02.2021).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r., poz. 351).
- Wong R., *How to harness artificial intelligence in accounting*, 8.05.2020, https://www.ey.com/en_sg/ai/how-to-harness-artificial-intelligence-in-accounting (dostęp: 2.01.2021).

Marzena Brewińska, Agnieszka Ciućka

Koło Naukowe Rachunkowości „RACHMISTRZ”

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Kolegium Finansów, Katedra Rachunkowości,
ul. 1-go Maja 50, 40–287 Katowice

Ewolucja zawodu księgowego na przykładzie audytorów śledczych

1. Wprowadzenie

Obecnie absolwenci studiów związanych z rachunkowością mogą wybierać spośród wielu stanowisk, które oferują kierunek zawodowy zupełnie inny od stereotypowej funkcji księgowego, wykonującego pracę odpowiedzialną i społecznie cenioną, aczkolwiek dość nudną, do której podchodzi się z niechęcią. Na szczególną uwagę zasługuje zawód audytora śledczego, będący głównym przedmiotem rozważań w niniejszym artykule.

Z uwagi na fakt, iż wciąż wiele osób nie zdaje sobie sprawy z możliwości, jakie związane są z pracą w sektorze księgowym, warto je przybliżyć. Głównym celem opracowania będzie ukazanie, jak zmieniło się postrzeganie zawodu księgowego na przykładzie audytorów śledczych.

Artykuł został podzielony na cztery części, spośród których dwie pierwsze dotyczą zmiany postrzegania zawodu księgowego na przestrzeni dziejów aż do XXI wieku. Kolejna część omawia szczegółowo zawód audytora śledczego, przedstawia przestępstwa, jakie są ścigane przez księgowych śledczych oraz ukazuje istotność tego zawodu dla spółek Skarbu Państwa. Ostatnia natomiast prezentuje badanie ankietowe dotyczące zawodów współczesnego księgowego oraz audytora śledczego w odbiorze społeczeństwa.

Niniejsze opracowanie zostało przygotowane na podstawie aktualnej literatury przedmiotu z dziedziny rachunkowości, ekonomii i zarządzania.

2. Postrzeganie księgowych na przestrzeni wieków

Z zawodem księgowego nierozzerwalnie związany jest stereotyp człowieka z kalkulatorem w dłoni, siedzącego przy biurku z kubkiem gorącej kawy. W społeczeństwie od wieków panuje przekonanie, iż księgowy to osoba stonowana, spokojna, wysoce zdyscyplinowana i opanowana, umiejąca zachować „zimną krew” w każdej sytuacji.

Zawód księgowy kojarzony jest także z zawodem zaufania publicznego, wymagającym odpowiedniego wykształcenia, wysokich kompetencji i doświadczenia.

Zalążków wyodrębnienia się profesji księgowych należy się doszukiwać w czasach rewolucji przemysłowej w Anglii. Wówczas zaczęły pojawiać się pierwsze osoby wykonujące prace związane z rachunkowością¹. Na gruncie prawa polskiego na przestrzeni dziejów nazewnictwo osób zajmujących się rachunkowością bywało różne. Do czasów II wojny światowej mianem księgowego uprawnionego lub księgowego-bilansisty określano osoby odpowiedzialne za rachunkowość danego podmiotu gospodarczego. Po zakończeniu wojny zmieniono nomenklaturę w tej kwestii i zaczęto stosować określenie *starszy księgowy*, a z czasem *główny księgowy*². Określenie *główny księgowy* nadal funkcjonuje w polskim prawie. Według klasyfikacji zawodów i specjalności jest to zawód oznaczony kodem 121101. Osoba na stanowisku głównego księgowego zajmuje się planowaniem, koordynowaniem i nadzorowaniem prowadzenia rachunkowości w danej organizacji. Od osób pracujących na tym stanowisku wymaga się przede wszystkim kierunkowego wykształcenia, bardzo dobrej znajomości przepisów prawa bilansowego i prawa podatkowego, a także umiejętności posługiwania się zintegrowanymi pakietami oprogramowania księgowo-finansowego³. Współczesna definicja zawodu księgowego usystematyzowana jest w Kodeksie etyki zawodowych księgowych IFAC (dalej Kodeksie). Kodeks ten rozróżnia księgowego zatrudnionego w przedsiębiorstwie oraz księgowego wykonującego wolny zawód. W myśl Kodeksu zawodowym księgowym zatrudnionym w przedsiębiorstwie jest księgowy pracujący w takich dziedzinach, jak handel, przemysł, usługi, sektor publiczny, edukacja, sektor organizacji non profit. Z kolei zawodowym księgowym wykonującym wolny zawód jest księgowy w firmie świadczącej profesjonalne usługi z zakresu rachunkowości, niezależnie od klasyfikacji funkcjonalnej⁴.

1 P. Trippner (red.), *Aktualne wyzwania w zarządzaniu podmiotami gospodarczymi*, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź 2012, s. 176.

2 Tamże, s. 177.

3 Wortal Publicznych Służb Zatrudnienia, *Wyszukiwarka opisów zarodów*, https://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/klasyfikacja-zawodow-i-specjalnosci/wyszukiwarka-opisow-zawodo-w/-/klasyfikacja_zawodow/zawod/121101?_jobclassificationportlet_WAR_nnkportlet_backUrl=https%3A%2F%2Fpsz.praca.gov.pl%2Frynek-pracy%2Fbazy-danych%2Fklasyfikacja-zawodow-i-specjalnosci%2Fwyszukiwarka-opisow-zawodow%2F%2F-%2Fklasyfikacja_zawodow%2Flitera%2FG&fbclid=IwAR21jv_uK4R4yWgmiBC9KOzVYLJ2N-SoUOa4bAEHE7ehGeHHS-8CZvUJswc (dostęp: 28.12.2020).

4 International Ethics Standards Board for Accountants, *Międzynarodowy kodeks etyki zawodowych księgowych*, PIBR, 2019, s. 212, https://www.pibr.org.pl/assets/meta/4571,3431.%20Za%C5%82.%20nr%201%20IFAC%20Code%202019_PL_v3.pdf (dostęp: 28.12.2020).

Zmiana postrzegania zawodu księgowego wiąże się nie tylko ze zmianą nazewnictwa w obrębie zawodu. Wraz z postępem ewoluują też wymagania stawiane księgowym w kwestii ich wiedzy, kompetencji czy obowiązków służbowych.

3. Współczesna zmiana stereotypowego wizerunku księgowych – zawód audytora śledczego

W obecnych czasach obraz księgowego uległ znacznemu przeobrażeniu: zmieniło się nie tylko spojrzenie na tę profesję, ale również obszar działania. Współczesny księgowy musi stawiać czoła zupełnie innym wyzwaniom niż jeszcze kilka dekad temu oraz mieć znacznie szerszy zakres umiejętności, przy jednoczesnym opanowywaniu coraz to nowszych udogodnień technologicznych. Potrzeby rynku spowodowały wykształcenie się zupełnie nowego odłamu księgowości – audytu śledczego, który czuwa nad prawidłowością i uczciwością w świecie rachunkowym.

Wiek XXI stawia przed ludźmi zupełnie nowe wyzwania, wśród których ważne jest podołanie wszechobecnej cyfryzacji. Wdrażanie nowych technologii oraz ulepszanie tych istniejących stworzyło przekonanie, iż zapotrzebowanie na księgowych będzie maleć aż do całkowitego zaniknięcia. Należy tutaj odpowiedzieć sobie na następujące pytanie: „Czy księgowego mogą zastąpić maszyny?”. Choć mogłoby się wydawać, że odpowiedź jest twierdząca, rzeczywistość wygląda nieco inaczej. Owszem, obecnie obserwuje się wdrażanie coraz bardziej zaawansowanych programów księgowych, automatycznie wykonujących wiele zadań, którymi jeszcze kilka dekad temu obarczeni byli księgowi. Technologia nie jest jednak w stanie zastąpić zapotrzebowania na wiedzę ekspercką oraz racjonalnego podejmowania decyzji. Ta przewaga człowieka nad maszyną sprawia, iż o przyszłość tej profesji nie należy się martwić. Rozwój technologiczny wręcz potwierdza trwającą przewagę ludzkich doświadczeń nad ograniczonymi możliwościami maszyn⁵. Jedno jest pewne: od współczesnych księgowych wymaga się nieustannej chęci nauki, rozwoju oraz otwartości na nowe rozwiązania. Kto nie spełni tych wymagań, dla tego może zabraknąć pracy w tej profesji.

Współczesny rynek pracy oferuje zapotrzebowanie na usługi związane z obszarem księgowości, co powoduje, że powstaje wiele nowych gałęzi i ścieżek rozwoju *stricto* związanych z rachunkowością. W ostatnim czasie coraz bardziej zyskuje na popularności zawód księgowego śledczego. W tej profesji doskonale odnajdą się osoby, które mają wiedzę z zakresu rachunkowości oraz umiejętności śledcze, możliwe do wykorzystania chociażby w postępowaniach sądowych. Audytor śledczy może zostać za-

5 Institute of Chartered Accountants in England and Wales, *Artificial intelligence and the future of accountancy*, <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/technology/thought-leaders-hip/artificial-intelligence-report.ashx> (dostęp: 29.12.2020).

trudniony między innymi w działach księgowości kryminalistycznej, w niektórych firmach konsultingowych, ale również przez prawników, organy ścigania, organizacje rządowe, instytucje finansowe oraz firmy ubezpieczeniowe⁶.

Choć współczesny księgowy musi mierzyć się z innymi wyzwaniami niż pod koniec ubiegłego wieku, nie powoduje to, iż praca w obszarze rachunkowości traci na popularności. Wręcz przeciwnie, nowe wyzwania w rachunkowości XXI wieku sprawiają, iż liczba miejsc pracy w sektorze księgowym zwiększa się oraz tworzy nowe możliwości. Zdecydowanie jedną z najciekawszych jest praca w audycie śledczym, którego obszar działania jest naprawdę szeroki oraz pełen różnorodnych wyzwań.

4. Przepięstwa ścigane przez księgowych śledczych

Zawód księgowego śledczego powstał, aby wykrywać popełnione przepięstwa, ale również aby im zapobiegać. Praca w audycie śledczym wymaga wielu umiejętności, a w zamian oferuje liczne możliwości.

Audyt śledczy (*forensic audit*) stosuje zasady metod rachunkowości do gromadzenia dowodów, między innymi w celu ścigania takich przepięstw, jak malwersacje finansowe bądź innego rodzaju oszustwa. Tego rodzaju audyt określa się również jako rachunkowość sądową, koncentrującą się na wykrywaniu nieprawidłowości w księgach rachunkowych, sprawozdaniach finansowych, oszust giełdowych, podatkowych, informatycznych oraz prania pieniędzy⁷.

Audyt śledczy, inaczej rachunkowość kryminalistyczna, łączy techniki księgowe oraz śledcze i ma na celu wykrywanie przepięstw finansowych. Zawód księgowego śledczego związany jest z wieloma istotnymi społecznymi zadaniami⁸:

- jedną z kluczowych funkcji audytu śledczego jest pomaganie na salach sądowych w przypadkach, gdy sprawa wymaga wyjaśnienia charakteru przepięstwa finansowego;
- rachunkowość kryminalistyczna jest związana z identyfikowaniem i odzyskiwaniem aktywów, śledzeniem funduszy, przeglądami należytej staranności (*due diligence*);
- audyt śledczy wykorzystywany jest między innymi w branży ubezpieczeniowej, gdzie pomaga ustalić szkody, jakie wynikają z roszczeń.

6 Association of Certified Fraud Examiners, *Forensic Accountants*, <https://www.acfe.com/career-path-forensic-accountant.aspx> (dostęp: 29.12.2020).

7 Z. Dobrowolski, J. Kościelniak, *Audyt śledczy w spółkach Skarbu Państwa i spółkach komunalnych*, Wydawnictwo E-studio Robert Jacyno, Kraków 2018, s. 11.

8 A. Hayes, *Forensic Accounting*, 25.10.2020, <https://www.investopedia.com/terms/f/forensicaccounting.asp> (dostęp: 29.12.2020).

Na uwagę zasługuje również istotność zawodu audytora śledczego w spółkach Skarbu Państwa. Rola księgowego śledczego w tym przypadku sprowadza się do oceny sposobu zarządzania mieniem państwowym w sposób tożsamy z zasadami prawidłowej gospodarki, ze standardami *due diligence* oraz z uwzględnieniem nakazów określonych w Ustawie z dnia 16 grudnia 2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym (Dz.U. z 2020 r., poz. 735) przez zobligowane podmioty gospodarcze. Wskazana ustawa obliguje audytorów śledczych do prowadzenia audytu w szerszym zakresie niż w innych podmiotach gospodarczych. Oprócz analizy poprawności księgowania czy sprawozdań finansowych audytor śledczy ma obowiązek dokonać analizy rzetelności planowania, analizy zarządzania zasobami ludzkimi z uwzględnieniem optymalnego zatrudnienia, sprawdzić prawidłowość organizowanych działań w ramach korzyści finansowych z wykorzystania mienia spółek oraz dokonać badania systemu kontroli wewnętrznej spółek Skarbu Państwa⁹.

Spółki Skarbu Państwa są szczególnym obszarem zainteresowań audytu śledczego. Mimo drobiazgowych wytycznych ustawodawcy w kwestiach zarządzania mieniem państwowym wymagana jest dbałość o interes publiczny w ramach procesu kontroli i nadzorowania posiadanej przez państwo własności. Mimo że badaniem spółek na co dzień zajmują się biegli rewidenci, spółki Skarbu Państwa podlegają dodatkowemu badaniu audytorów śledczych w celu oceny prawidłowości zarządzania mieniem państwowym. Jak można zauważyć, zakres działań, jakie podejmują księgowi śledczy, obejmuje wiele obszarów: od przedsiębiorstw, przez sale sądowe, po spółki Skarbu Państwa i zakłady ubezpieczeniowe. Bez wątplenia zawód audytora śledczego jest jednym z zawodów przyszłości, na który zapotrzebowanie będzie rosło w kolejnych latach.

5. Współczesny księgowy oraz postrzeganie zawodu audytora śledczego przez społeczeństwo – badanie ankietowe

W celu dogłębnej analizy postrzegania współczesnych księgowych przez społeczeństwo oraz wiedzy na temat audytu śledczego została przeprowadzona internetowa ankieta.

W badaniu ankietowym wzięło udział 65 respondentów, udzielając odpowiedzi na wszystkie niezbędne pytania ankietowe i dostarczając tym samym 65 kompletnych kwestionariuszy ankiety. W badaniu wzięły udział w większości kobiety – było ich aż 40, tj. stanowiły 61,5% całości. Wśród wszystkich biorących udział w badaniu prawie połowę stanowiły osoby w wieku od 21 do 30 lat, co piąta osoba miała powy-

9 Z. Dobrowolski, J. Kościelniak, *Audyt śledczy...*, s. 146.

żej 40 lat, 18,5% od 31 do 30 lat, natomiast reszta miała mniej niż 21 lat. Wśród ankietowanych 24,6% osób wskazało, że pracuje w sektorze rachunkowym, natomiast 12,3% osób studiowało kierunek związany z rachunkowością, co pozwala stwierdzić, iż co trzeci badany był związany z rachunkowością. Pozostałe osoby pracowały lub uczyły się w innym sektorze. Uzyskane od ankietowanych odpowiedzi prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Audytor śledczy – ewolucja zmian w zawodzie księgowego w odbiorze społeczeństwa (odpowiedzi w proc.)

Pytanie	Odpowiedzi respondentów			
	Tak	Nie		
Czy uważa Pani/Pan, że zawód księgowego uległ zmianie na przestrzeni lat?	90,8	9,2		
Czy uważa Pani/Pan, że zawód księgowego w przyszłości zostanie zautomatyzowany?	76,9	23,1		
Czy wie Pani/Pan, na czym polega zawód audytora śledczego?	61,5	38,5		
Czy uważa Pani/Pan, że zawód księgowego śledczego jest zawodem przyszłościowym?	73,8	26,2		
Czy uważa Pani/Pan pracę księgowego śledczego za ciekawą, różnorodną i pełną wyzwań?	76,9	23,1		
Czy Pani/Pana zdaniem biegły rewident i księgowy śledczy to tożsame zawody?	78,5	21,5		
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Czy uważa Pani/Pan zawód audytora śledczego za ciekawszy od zawodu księgowego obsługującego podmioty gospodarcze?	24,6	63,1	10,8	1,5
Czy uważa Pani/Pan, że współczesny księgowy powinien mieć wiedzę z zakresu rachunkowości oraz umiejętności śledcze, w celu wykrywania np. przestępstw gospodarczych?	38,5	50,8	9,2	1,5
Czy Pani/Pana zdaniem zawód księgowego śledczego jest zawodem potrzebnym we współczesnej rzeczywistości?	30,8	60,0	9,2	0,0

Źródło: badanie własne.

W niniejszym artykule postawiono tezę, iż wizerunek księgowego w ciągu ostatnich lat się zmienił. Jak wynika z przeprowadzonej ankiety, zgadza się z nią ponad 90% respondentów, ponieważ na pytanie „Czy uważa Pani/Pan, że zawód księgowego uległ zmianie na przestrzeni lat?” jedynie sześć spośród badanych osób odpowiedziało przecząco. Pięćdziesięciu respondentów uważało natomiast, iż zawód ten w przyszłości zostanie zautomatyzowany. W dalszej części ankietowani zostali zweryfikowani pod względem ich wiedzy oraz poglądów na temat zawodu audytora śledczego. I tak 38,5% badanych stwierdziło, że wie, na czym polega ten zawód, co stanowi zadowalający wynik, jako że jest to zawód dopiero zyskujący na popularności, szczególnie w Polsce. Aż 78,5% ankietowanych poprawnie stwierdziło, iż zawód biegłego rewidenta nie jest tożsamy z zawodem księgowego śledczego. Spośród czterech moż-

liwych odpowiedzi na pytanie „Gdzie Pani/Pana zdaniem zatrudnienie może znaleźć audytor śledczy?” najwięcej osób wskazało, iż w działach księgowości kryminalistycznej (69,2%) oraz jako pracownik organów ścigania (52,3%). Organizacje rządowe wskazało 43,1% badanych, natomiast 26,2% stwierdziło, że audytor śledczy znajdzie zatrudnienie również w biurze rachunkowym. Jedynie co trzynasta badana osoba uznała, że księgowy śledczy znajdzie zatrudnienie w każdym z tych miejsc.

Natomiast zdaniem większości zawód księgowo śledczy jest zawodem przyszłościowym – z tym stwierdzeniem zgodziło się niemalże trzy czwarte badanych. Podobna liczba respondentów przyznała, że uważa taką drogę zawodową za ciekawą, różnorodną oraz pełną wyzwań. Co więcej, 57 spośród 65 badanych przyznało, że ich zdaniem jest to zawód ciekawszy od zawodu księgowego obsługującego podmioty gospodarcze. Czy jednak możliwe jest bycie współczesnym księgowym bez posiadania wiedzy z zakresu rachunkowości oraz umiejętności śledczych (m.in. w celu wykrywania przestępstw gospodarczych)? Dziewięciu na dziesięciu badanych przyznało, że są to umiejętności potrzebne w branży, przy czym 25 osób stwierdziło, że współczesny księgowy zdecydowanie powinien je posiadać. Respondenci pozytywnie wypowiedzieli się również w kwestii użyteczności księgowości śledczej we współczesnej rzeczywistości. Na pytanie „Czy Pani/Pana zdaniem zawód księgowo śledczy jest zawodem potrzebnym we współczesnym świecie?” 60% przyznało, że raczej tak, natomiast 30,8% wybrało odpowiedź „Zdecydowanie tak”, a jedynie 9,2% respondentów uznało, że raczej nie.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, zdecydowana większość ankietowanych przyznała, iż wizerunek księgowego uległ przeobrażeniu w ciągu ostatnich lat. Pozytywne wnioski można również wysnuć na temat obrazu audytora śledczego – wiele osób miało wiedzę na temat zakresu obowiązków w tej profesji. Badani przyznali, że jest to zawód niewątpliwie potrzebny we współczesnym świecie.

5. Podsumowanie

Przybliżając ogólną historię zawodów związanych z rachunkowością, dokonano swobodnego rodzaju reasumpcji i usystematyzowania zagadnienia, by ukazać nową wizję ścieżki kariery, którą reprezentuje zawód audytora śledczego.

Wyszczególniona specyfika pracy audytora śledczego, a także jej charakter i środowisko, jakie go otacza, wskazują na połączenie funkcji tradycyjnego księgowego, biegłego rewidenta oraz pracownika śledczego. Dzięki takiej syntezie przedstawiono nową drogę kariery dla osób lubiących rachunkowość, chcących pracować w dynamicznym środowisku, wymagającym wiedzy z zakresu rachunkowości, podatków i prawa. Specyficzny charakter pracy w audycie śledczym sprawia, że jest to zawód

pożądany przez miłośników rachunkowości, dla których spokojna i monotonna praca wykonywana przez księgowych nie jest satysfakcjonująca.

Poprzez ukazanie przestępstw ściganych przez księgowych śledczych oraz funkcji audytu śledczego w spółkach Skarbu Państwa wskazano na niebagatelną rolę tego zawodu w interesach państwa i społeczeństwa jako ogółu.

W ostatniej części artykułu dokonano analizy wyników badania ankietowego na temat postrzegania zawodu współczesnego księgowego oraz zawodu audytora śledczego przez społeczeństwo. Z rozważań wynika, że respondenci wiedzieli, na czym polega profesja księgowego śledczego, uważali ją za ciekawszą i bardziej różnorodną od zawodu księgowego obsługującego podmioty gospodarcze oraz sądzili, że jest to obecnie zawód potrzebny.

Bez wątplenia XXI wiek postawił przed sektorem rachunkowości wiele różnorodnych wyzwań, które doprowadziły do ewolucji zawodu księgowego oraz wykształcenia się nowych profesji. Absolwenci studiów o profilach rachunkowych z pewnością w przyszłości będą mogli wybierać spośród wielu różnorodnych stanowisk pracy, wśród których jednym z najciekawszych będzie zawód audytora śledczego.

Bibliografia

- Association of Certified Fraud Examiners, *Forensic Accountants*, <https://www.acfe.com/career-path-forensic-accountant.aspx> (dostęp: 29.12.2020).
- Dobrowolski Z., Kościelniak J., *Audyt śledczy w spółkach Skarbu Państwa i spółkach komunalnych*, Wydawnictwo E-studio Robert Jacyno, Kraków 2018.
- Hayes A., *Forensic Accounting*, 25.10.2020, <https://www.investopedia.com/terms/f/forensicaccounting.asp> (dostęp: 29.12.2020).
- Institute of Chartered Accountants in England and Wales, *Artificial intelligence and the future of accountancy*, <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/technology/thought-leadership/artificial-intelligence-report.ashx> (dostęp: 29.12.2020).
- International Ethics Standards Board for Accountants, *Międzynarodowy kodeks etyki zawodowych księgowych*, PIBR, 2019, https://www.pibr.org.pl/assets/meta/4571,3431.%20Za%C5%82.%20nr%201%20IFAC%20Code%202019_PL_v3.pdf (dostęp: 28.12.2020).
- Trippner P. (red.), *Aktualne wyzwania w zarządzaniu podmiotami gospodarczymi*, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź 2012.
- Ustawa z dnia 16 grudnia 2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym (Dz.U. z 2020 r., poz. 735).
- Wortal Publicznych Służb Zatrudnienia, *Wyszukiwarka opisów zarodów*, https://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/klasyfikacja-zawodow-i-specjalnosci/wyszukiwarka-opisow-zawodow//klasyfikacja_zawodow/zawod/121101?_jobclassificationportlet_WAR_nnkportlet_backUrl=https%3A%2F%2Fpsz.praca.gov.pl%2Frynek-pracy%2Fbazy-danych%2Fklasyfikacja-zawodow-i-specjalnosci%2Fwyszukiwarka-opisow-zawodow%2F%2F-%2Fklasyfikacja_zawodow%2Flitera%2FG&fbclid=IwAR21jv_uK4R4yWgmiBC9KOzVYLJ2N-SoUOa4bAEHE7ehGeHHS-8CZvUjswc (dostęp: 28.12.2020).

Eliza Wojtkowiak, Dariusz Pyzia

Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości KONTO

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Instytut Rachunkowości i Zarządzania Finansami

Katedra Rachunkowości i Rewizji Finansowej, al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań

Stosunek społeczeństwa do bieżących zmian w rachunkowości

1. Wprowadzenie

W ostatnich latach zmiany prawne, szczególnie zagadnienia związane z rachunkowością, często ulegały zmianom. Już w 2016 roku został wprowadzony Jednolity Plik Kontrolny VAT (JPK_VAT), a następnie *split payment*, czyli mechanizm podzielonej płatności. Jednocześnie weszło w życie wiele zmian z zakresu podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych. Co roku zmianie ulega również kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę. Poza samymi zmianami prawnymi warto wspomnieć, że nastały czasy digitalizacji, polegającej na cyfryzacji czy też automatyzacji wszelkich procesów – z papierowych na komputerowe. Rok 2020 pokazał, jak życie w XXI wieku pomaga ludziom stawić czoła izolacji społecznej i częstszej pracy w domu. Może się wydawać, że z roku na rok zmian jest coraz więcej. Jest to na pewno nie lada wyzwanie dla osób, które na co dzień wykonują na przykład zawód księgowego, są kandydatami na doradcę podatkowego czy studentami przygotowującymi się do egzaminu. Celem artykułu jest zbadanie i analiza nastawienia do zmian na podstawie przeprowadzonej ankiety.

2. JPK_VAT

Rok 2016 przyniósł duże zmiany w Ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2004 r. Nr 54, poz. 535 – dalej: ustawa o podatku od towarów i usług). Jednolity Plik Kontrolny VAT wprowadzono w Polsce 1 stycznia 2018 roku dla wszystkich podatników. Elektroniczna wysyłka JPK_VAT dotyczy przekazywania deklaracji VAT-7 czy VAT-7K. Deklaracje te składa każdy przedsiębiorca, który jest podatnikiem podatku od towarów i usług. Jest on zobligowany do złożenia deklaracji podatkowej do dwudziestego piątego dnia miesiąca następującego po miesiącu objętym deklaracją. Wcześniejszy proces był dość żmudny i uciążliwy dla organów podatkowych. Pracownik urzędu był zobligowany do weryfikacji każdej deklaracji

osobno¹. Wprowadzenie JPK_VAT pozwoliło na całkowitą automatyzację tego procesu. Niestety, początkowo pojawiały się problemy związane między innymi z zapewnieniem odpowiedniego oprogramowania finansowo-księgowego, które pozwalałoby na wystawienie deklaracji w formie JPK². Digitalizacja tego procesu wprowadziła dla księgowych następujące moduły: JPK_VAT – ewidencja zakupu i sprzedaży VAT, JPK KR – JP Księgi Rachunkowe, JPK_WB – JPK Wyciąg Bankowy, JPK_MAG – JPK Magazyn, JPK_FA – JPK Faktury, JPK_PKPIR – JPK księga przychodów i rozchodów, JPK_EWP – ewidencja przychodów. Jednolity Plik Kontrolny był wdrażany stopniowo, kolejno dla: dużych podmiotów (od 1 lipca 2016 r.), małych i średnich firm (1 stycznia 2017) r. oraz mikroprzedsiębiorstw (od 1 stycznia 2018 r.)³.

3. Split payment

Split payment, czyli mechanizm podzielonej płatności, został wprowadzony do porządku prawnego w Polsce 1 sierpnia 2017 roku, głównie za sprawą zmiany w ustawie o podatku od towarów i usług. Takie narzędzie mogą wykorzystywać przedsiębiorcy, którzy otrzymali fakturę z oznaczeniem „podzielona płatność” oraz na której widoczne są osobno kwota wartości netto oraz kwota podatku od towarów i usług⁴. Skorzystanie z takiej możliwości polega na przesłaniu kwoty zobowiązania na osobne konto: konto główne i wyszczególnione konto dla podatku od towarów i usług. Dodatkowo 1 listopada 2019 roku pojawił się obowiązek korzystania ze *split payment* nakładany na transakcje, których kwota przekracza 15 tys. zł⁵.

Środki zgromadzone na rachunku wyodrębnionym dla podatku od towarów i usług mogą być wykorzystywane głównie na regulację zobowiązań wobec Urzędu Skarbowego, w konsekwencji na konto dedykowane podatkowi od towarów i usług nie mogą być wpłacane inne środki niż z tytułu podatku od towarów i usług, jednak Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 1997 r. Nr 140, poz. 939) dopuszcza możliwość wykorzystywania tego rachunku dla potrzeb związanych z roz-

1 Podatki.gov.pl, *Jednolity Plik Kontrolny*, <https://www.podatki.gov.pl/jednolity-plik-kontrolny/> (dostęp: 9.01.2021).

2 A. Borowska, *Jednolity Plik Kontrolny – wszystko co warto wiedzieć!*, 24.07.2020, <https://poradnikprzedsiebiorcy.pl/-jednolity-plik-kontrolny> (dostęp: 9.01.2021).

3 Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2004 r. Nr 54, poz. 535) – art. 109 ust. 3b.

4 P. Kubiesa, *Objaśnienia podatkowe MF dot. split payment – najważniejsze konkluzje*, 30.12.2019, <https://ksiegowosc.infor.pl/podatki/vat/split-payment/3584697,Objasnienia-podatkowe-MF-dot-split-payment-najwazniejsze-konkluzje.html> (dostęp: 12.01.2021).

5 Ustawa o podatku od towarów i usług – art. 106e ust. 18a.

rachunkami z Urzędem Skarbowym, na przykład z płatnościami związanymi z PIT i CIT, należnościami celnymi czy składkami ZUS. Warto zaznaczyć, że Urząd Skarbowy ma dostęp do tych środków i może samodzielnie nimi dysponować w celu regulacji zobowiązań wobec niego. Przedsiębiorca może również wystąpić z wnioskiem do Urzędu Skarbowego o przelew środków zgromadzonych na rachunku VAT na własny rachunek bieżący. We wniosku takim musi podać kwotę, o jaką się ubiega. Urząd ma sześćdziesiąt dni na wydanie decyzji.

4. Podatek dochodowy od osób fizycznych – PIT

W ostatnich latach zmiany nastąpiły również w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych⁶. Pierwszą zmianą, o jakiej warto wspomnieć, była zmiana kwoty dotyczącej kosztu uzyskania przychodu. Jest to kwotą, o jaką zmniejsza się podstawę obliczenia należnego podatku dochodowego z tytułu wynagrodzenia za pracę. Do tej pory dane koszty dla osoby wykonującej pracę na podstawie umowy o pracę w miejscowości, w której mieszka, wynosiły 111,25 zł, a dla osoby wykonującej pracę poza miejscowością zamieszkania – 139,06 zł. Obecnie dla osoby pracującej w miejscowości zamieszkania koszty te wynoszą 250 zł, a dla osoby pracującej poza miejscowością zamieszkania – 300 zł. Kolejną przełomową zmianą w 2019 roku było obniżenie stawki PIT z 18% do 17%. Dodatkowo zmianie uległa kwota zmniejszająca podatek dochodowy – wcześniej było to 556,02 zł, obecnie kwota ta wynosi 525,12 zł. Stawka podatku 17% obowiązuje od dochodu uzyskanego w poprzednim roku do kwoty 85 528 zł, powyżej tej kwoty należy uiścić 14 539 zł podatku oraz zapłacić 32% podatku od dochodu powyżej kwoty 85 528 zł, pomniejszonego o kwotę zmniejszającą podatek, oraz zapłacić podatek w wysokości 4% od dochodu od nadwyżki powyżej 1 000 000 zł – jest to tzw. danina solidarnościowa⁷. Omawiając ostatnie zmiany w podatku dochodowym od osób fizycznych, warto zaznaczyć, że od sierpnia 2019 roku osoby do 26. roku życia, których przychody nie przekroczą kwoty 85 528 zł, nie zapłacą podatku dochodowego. Powyżej tej kwoty podatnik ma obowiązek zapłacić 32% podatku.

6 Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350 z późn. zm.).

7 Tamże – art. 30h.

5. Podatek dochodowy od osób prawnych – CIT

Zmiany zasłyły również w obszarze związanym z podatkiem dochodowym od osób prawnych – CIT⁸. Obecnie wyróżnia się w tym podatku dwie stawki: 19% i 9%⁹. Stawka 19% dotyczy podstawy opodatkowania na zasadach ogólnych, przychodów z tytułu dywidend i innych przychodów z tytułu udziału w zyskach innych osób prawnych mających siedzibę na terytorium Polski oraz od dochodów zagranicznej spółki kontrolowanej, kiedy podatnik posiada siedzibę lub zarząd na terytorium Rzeczypospolitej. Stawka 9% dotyczy natomiast małych podatników oraz podatników rozpoczynających działalność – mowa o osobach prawnych, których obrót netto nie przekracza 2 000 000 euro¹⁰. Warto podkreślić, że do końca 2018 roku stawka dla małych podatników i tych, którzy rozpoczynali działalność, wynosiła 15%¹¹.

6. Ankieta

Zmiany są nieodłączną częścią każdej dziedziny nauki. Często są postrzegane negatywnie i uważane za problematyczne. Jednak w obecnych czasach, kiedy wiele rzeczy bardzo dynamicznie się przekształca, są one nieuniknione, zwłaszcza w dziedzinie, jaką jest rachunkowość, która powinna być aktualizowana na bieżąco i odpowiadać na pojawiające się wyzwania.

Badanie postrzegania zmian w rachunkowości zostało przeprowadzone w ramach Konferencji Naukowej pt. „Zmiany w rachunkowości w XXI wieku” i miało na celu poznanie opinii i nastawienia osób do potrzeby aktualizowania wiedzy z zakresu rachunkowości, częstości sprawdzania zmian prawnych w rachunkowości oraz stopnia ich skomplikowania. Badanie przeprowadzono w formie on-line, gdyż jest to najszybszy sposób dotarcia do dużej liczby ankietowanych oraz najbezpieczniejszy w obecnym stanie epidemiologicznym.

W ankiecie chciano uwzględnić zdanie osób w każdym wieku, aby wyniki sondażu były jak najbardziej zgodne z realiami, ponieważ osoby doświadczone oceniają inaczej stopień skomplikowania wprowadzonych zmian niż osoby początkujące. Re-

8 Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 1992 r. Nr 21, poz. 86 z późn. zm.).

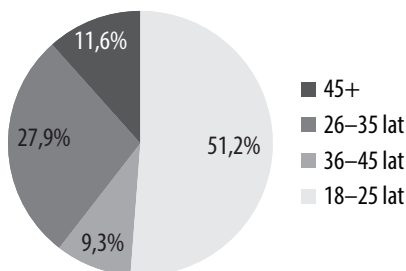
9 *Stawki podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) – 2021*, 14.04.2021, <https://poradnikprzedsiebiorcy.pl/-stawki-podatku-dochodowego-od-osob-prawnych-cit> (dostęp: 9.01.2021).

10 Tamże – art. 4a ust. 10.

11 *Preferencyjna stawka CIT – dla kogo 9%?*, 7.02.2019, <https://poradnikprzedsiebiorcy.pl/-preferencyjna-stawka-cit-dla-kogo-15> (dostęp: 9.01.2021).

spondenci zostali dobrani losowo, a wszystkie pytania zawarte w formularzu były zamknięte.

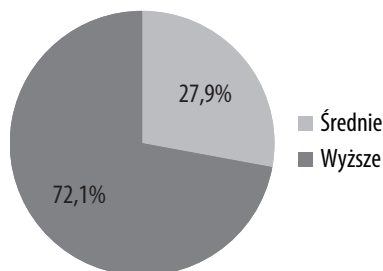
W sondażu wzięły udział 43 osoby w różnym wieku. Największą grupę stanowiły osoby w wieku 18–25 lat – 22 ankietowanych. Były to osoby, do których najłatwiej dotrzeć poprzez formę on-line. Najmniejszą grupą osób, do których udało się dotrzeć, były osoby w wieku 36–45 lat – stanowiły one 9,3% wszystkich respondentów, były to tylko cztery osoby spośród ankietowanych (wykres 1).

Wykres 1. Wiek respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

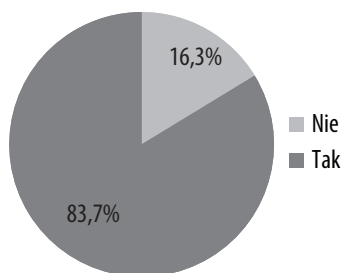
Większość respondentów (31 osób) miała wykształcenie wyższe, natomiast dwunastu wykształcenie średnie. Żadna z 43 osób nie ukończyła nauki na poziomie podstawowym lub zasadniczym zawodowym (wykres 2).

Wykres 2. Jakie jest Pana/Pani wykształcenie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

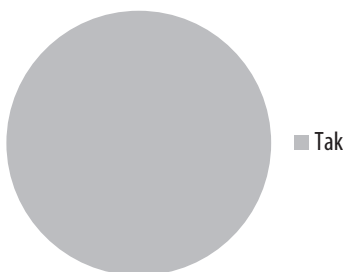
Aż 83,7% ankietowanych (36 osób) zadeklarowało, że wykonuje zawód związany z rachunkowością. Pozostała część, czyli 16,3%, udzieliła odpowiedzi negatywnej (wykres 3). Ze względu na liczbę udzielonych odpowiedzi osób w wieku 18–25 lat możemy wnioskować, że część z nich dopiero kształci się w kierunku rachunkowości, a niektóre z tych osób mogą być tylko zainteresowane tematem.

Wykres 3. Czy wykonuje Pan/Pani zawód związany z rachunkowością?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

Wszyscy respondenci (43 osoby) byli świadomi zmieniających się przepisów z zakresu prawa podatkowego, jak również przepisów o rachunkowości, oraz zgodne co do kwestii potrzeby aktualizowania wiedzy w tym zakresie (wykres 4). Pozytywnej odpowiedzi udzieliły zarówno osoby młodsze, które kształciły się w tym kierunku, jak i osoby z pewnym stażem.

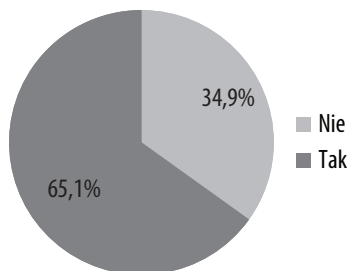

Wykres 4. Czy uważa Pan/Pani, że wiedzę z zakresu rachunkowości trzeba aktualizować?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

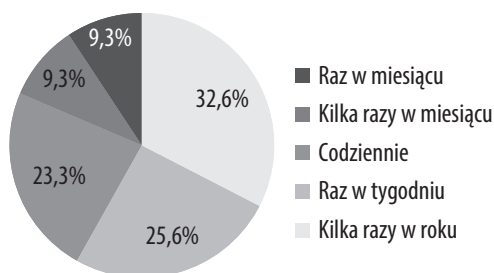
Przyczyną udziału w konferencjach i szkoleniach może być chęć rozwoju własnego i uzupełniania swojej wiedzy, jednak zmieniające się przepisy prawne mogą także powodować trudności w zrozumieniu oraz potrzebę wyjaśnienia tych zmian przez osoby trzecie. W sondażu ponad połowa osób (65,1%) zadeklarowała uczestnictwo w konferencjach i szkoleniach. Negatywnie na pytanie o to odpowiedziało piętnastu respondentów (wykres 5).

Pytanie o częstość sprawdzania zmian prawnych podzieliła respondentów. Najczęściej udzielaną odpowiedzią było „kilka razy w roku” – zadeklarowało ją czternastu respondentów. W następnej kolejności udzielano odpowiedzi „raz w tygodniu” oraz „codziennie” – były one odpowiedziami kontrastowymi do pierwszego stwierdzenia. Część osób wybrała odpowiedzi „raz w miesiącu” oraz „kilka razy w miesiącu”, jednak stanowiły one mniejszość (po cztery osoby przy każdej z odpowiedzi – wykres 6).

Wykres 5. Czy bierze Pan/Pani udział w szkoleniach/konferencjach dotyczących rachunkowości?

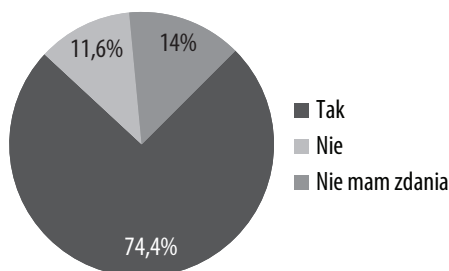
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

Wykres 6. Jak często sprawdza Pan/Pani zmiany prawne w rachunkowości?

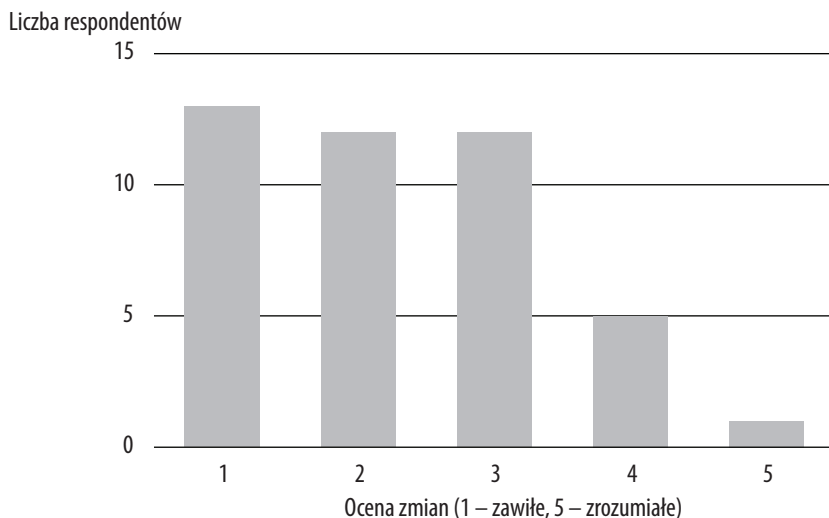
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

Większa część respondentów (32 osoby) uważała zapoznawanie się ze zmianami za wyzwanie, co w dużej mierze wyjaśnia liczbę udzielonych odpowiedzi na pytanie o udział w konferencjach. Jedynie pięć osób stwierdziło, że nie stanowi to dla nich problemu. Natomiast sześciu ankietowanych nie potrafiło wybrać jednej odpowiedzi (wykres 7). Wynika z tego, że modyfikacje w prawie sprawiają trudność znacznej części respondentów.

Wykres 7. Czy uważa Pan/Pani zapoznawanie się ze zmianami w rachunkowości za wyzwanie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

Wykres 8. Jakby Pan/Pani ocenił/a wprowadzone w ostatnim czasie zmiany w rachunkowości?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania.

Na wykresie 8 jedynka oznacza, że zmiany są zawile, natomiast piątka, że nowe przepisy są zrozumiałe. Największa grupa, czyli trzynastu osób (30%), zadeklarowała skomplikowanie zmian, jedynie jedna osoba z 43 respondentów uważała, że zmiany są przejrzyste. Dwanaście osób oceniło skomplikowanie zmian na poziomie „2” i „3”.

Według ankiety większość osób traktowała zmiany w rachunkowości jako wyzwanie i świadomie starała się podnosić swoje kwalifikacje i poszerzać wiedzę. Dużą grupę stanowiły w tym badaniu osoby między 18. a 25. rokiem życia, co oznacza, że ludzie wchodzący na rynek pracy mogą mieć trudności z zapoznawaniem się z regulacjami. Ponadto 30% ankietowanych udzieliło odpowiedzi, że wprowadzone zmiany są bardzo zawile, co oznacza, że mają oni problem ze znalezieniem/zrozumieniem nowych przepisów. Jednak najwięcej osób aktualizowało dane kilka razy w roku, a uwzględniając ciągle zmiany w ostatnim czasie, może to być niewystarczające. W przypadku takiej liczby osób uważających zmiany za skomplikowane, a jednocześnie przy dużym odsetku uczęszczających na konferencje/szkolenia, można stwierdzić, że organizowanie takich wydarzeń jest jak najbardziej potrzebne.

7. Podsumowanie

Ostatnie lata pokazały, że zmiany w prawie są codziennością. W przeprowadzonej ankiecie wyraźnie zauważyć można, że wszyscy ankietowani zauważają potrzebę ciągłego szkolenia, spowodowaną licznymi wprowadzanymi zmianami. Jednocześnie

duża grupa osób zaznaczyła, że zapoznawanie się ze zmianami sprawia im trudność. Dodatkowe problemy może powodować konieczność sprawdzania źródła danych oraz weryfikowania ich pod względem wiarygodności. W przypadku ustaw najlepsze będzie zapoznanie się z tekstem aktu prawnego, jednak ten często pisany jest zawiłym językiem. Z tego też powodu organizowane są różnego rodzaju konferencje czy sympozja. Prezentowane badanie wykazało, że taka forma zdobywania wiedzy cieszy się dużym zainteresowaniem wśród różnych grup wiekowych oraz jest jak najbardziej potrzebna, aby zminimalizować problem zrozumienia i późniejszego stosowania wprowadzonych zmian.

Bibliografia

- Borowska A., *Jednolity Plik Kontrolny – wszystko co warto wiedzieć!*, 24.07.2020, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-jednolity-plik-kontrolny> (dostęp: 9.01.2021).
- Kubiesa P., *Objaśnienia podatkowe MF dot. split payment – najważniejsze konkluzje*, 30.12.2019, <https://ksiegowosc.infor.pl/podatki/vat/split-payment/3584697,Objasnienia-podatkowe-MF-dot-split-payment-najwazniejsze-konkluzje.html> (dostęp: 12.01.2021).
- Podatki.gov.pl, *Jednolity Plik Kontrolny*, <https://www.podatki.gov.pl/jednolity-plik-kontrolny/> (dostęp: 9.01.2021).
- Preferencyjna stawka CIT – dla kogo 9%?*, 7.02.2019, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-preferencyjna-stawka-cit-dla-kogo-15> (dostęp: 9.01.2021).
- Stawki podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) – 2021*, 14.04.2021, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-stawki-podatku-dochodowego-od-osob-prawnych-cit> (dostęp: 9.01.2021).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 1991 r. Nr 80, poz. 350 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 1992 r. Nr 21, poz. 86 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 1997 r. Nr 140, poz. 939)
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2004 r. Nr 54, poz. 535).

Informacje niefinansowe w rachunkowości

Agnieszka Galarowicz, Sebastian Wardzała

Koło Naukowe Audytor

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie, Wydział Zarządzania,
Katedra Ekonomii, Finansów i Zarządzania Środowiskiem, ul. Gramatyka 10, 30-067 Kraków

Informacje niefinansowe w rachunkowości – za i przeciw

1. Wprowadzenie

Świat się zmienia, tak samo jak sposoby prowadzenia biznesu. Przedsiębiorstwa starają się dostosować swoje oferty do oczekiwań klientów, a także zachęcają potencjalnych akcjonariuszy do inwestowania. Przedstawianie wyłącznie informacji finansowych może okazać się niewystarczające, dlatego coraz więcej przedsiębiorstw prezentuje informacje niefinansowe. Kwestie związane z polityką firmy, dbaniem o różnorodność i ochroną środowiska stają się wartościami kluczowymi. Skupienie się na prawach pracownika, uczciwości czy pokazanie, że istnieje możliwość złożenia skarg i zażaleń może pozytywnie wpłynąć na wizerunek przedsiębiorstwa, a także wzmocnić jego wiarygodność. Jasna komunikacja wartości organizacyjnych, celu i misji pozwala określić model działalności. Wspomniane informacje, pomimo że są niefinansowe, stanowią dopełnienie danych wyrażanych w sposób pieniężny.

Celem artykułu jest wskazanie wad oraz zalet prezentacji informacji niefinansowej – korzyści oraz kosztów owych ujawniań. W opracowaniu dokonano przeglądu literatury dotyczącej raportowania zintegrowanego oraz zaprezentowano wyniki analizy raportu Grupy Orlen.

2. Informacje niefinansowe w rachunkowości

Pojęcie informacji niefinansowych stało się bardzo popularne, szczególnie w literaturze z zakresu finansów i rachunkowości. W pracach opublikowanych po dwutysięcznym roku autorzy, między innymi Sławomir Sojak¹, Anna Kazirod², Gertruda Kry-

1 S. Sojak, *Ceny transferowe w przedsiębiorstwach wielonarodowych*, Oficyna Wydawnicza Wizja, Warszawa 2000.

2 A. Kazirod, *Rola rewizji sprawozdań finansowych*, „Nasz Rynek Kapitałowy” 2002, nr 2, s. 50–56.

styna Świdierska³, Wojciech Andrzej Nowak⁴ czy Monika Sobczyk⁵, niejednokrotnie podejmowali próby zdefiniowania tego terminu.

Zgodnie ze słowami Ireny Sobańskiej informacje niefinansowe można umieścić obok informacji finansowych⁶. Podobnie Monika Marcinkowska wskazała, że w rachunkowości należy przedstawiać dane finansowe (wyrażone w jednostkach monetarnych) i niefinansowe (określone w jednostkach fizycznych)⁷. Według Janusza Semelaka wspomniane dane prezentowane są w raporcie rocznym i dotyczą kilku obszarów, między innymi kapitału intelektualnego czy wpływu na środowisko przyrodnicze⁸.

Informacje niefinansowe można utożsamiać z informacjami, które należą do danych jakościowych, takich jak opinie lub fakty, wyrażonych w mierniku innym niż pieniądź⁹. Stanowią one opozycję do tradycyjnych, powszechnie stosowanych i znanych informacji finansowych – zawartych w sprawozdaniach finansowych i wyrażonych w mierniku pieniężnym. Niejednokrotnie podkreślano rolę tych informacji, które dotyczą bieżącej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa¹⁰. Jednak czy to wystarczy do pełnego zrozumienia sytuacji przedsiębiorstwa?

Wspomniane sposoby raportowania informacji niefinansowych są dyskutowane. Coraz większe znaczenie dla interesariuszy mają zasoby jednostki oraz jej dokonania. Również podejście do postrzegania wartości ulega zmianie¹¹.

3 G.K. Świdierska, *W poszukiwaniu optymalnego raportu*, „Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie” 2007, nr 1, s. 15–23.

4 W.A. Nowak, *Teoria sprawozdawczości finansowej*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2010.

5 M. Sobczyk, *Zintegrowane raportowanie – nowy model raportowania biznesowego*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2012, t. 13, nr 1, s. 155–170.

6 I. Sobańska, *Nowa orientacja systemu rachunkowości w praktyce polskiej w kontekście wdrażania MSR/MSSF*, [w:] T. Cebrowska, A. Kowalik, R. Stępień (red.), *Rachunkowość wczoraj, dziś, jutro*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007, s. 285.

7 M. Marcinkowska, *Kształtowanie wartości firmy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 192.

8 J. Samelak, *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2013, s. 7–8.

9 H. Germon, G.K. Meek, *Accounting. An International Perspective*, McGraw Hill, Singapur 2011, s. 71–72, za: M. Kawacki, *Ujawnianie informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2018, s. 30–31.

10 E. Śnieżek, M. Wiatr, *W kierunku tworzenia współczesnych modeli sprawozdawczości finansowej*, [w:] I. Sobańska, P. Kabalski (red.), *Współczesne nurty badawcze w rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, s. 259–260.

11 B. Bek-Gaik, J. Krasodomska, *Informacje niefinansowe jako obszar współczesnej sprawozdawczości przedsiębiorstw – definicja, źródła i proponowane kierunki badań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2018, nr 2(974), s. 25–26.

W literaturze występuje kilka podziałów informacji niefinansowych, które mogą zostać opublikowane. Pierwszy podział uwzględnia wartości etyczne, które są propagowane przez przedsiębiorstwo, a także konkurencyjność, zarządzanie oraz zasoby ludzkie¹².

Wyróżnione grupy informacji niefinansowych pozwalają skupić się na kluczowych obszarach, które są istotne z punktu widzenia przedsiębiorstwa. Prezentacja kluczowych aspektów działalności zwiększa zainteresowanie interesariuszy. Jednak takie rozwiązanie nie ułatwia porównania pomiędzy raportami zawierającymi informacje niefinansowe. Ważną kwestią są również regulacje prawne, które wskazują właściwy sposób sporządzania takich dokumentów.

3. Regulacje prawne

W celu ujednoczenia międzynarodowych przepisów w 2014 roku wprowadzono dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE ws. ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności¹³. W Polsce przepisy te obowiązują od 2017 roku, kiedy to dokonano nowelizacji ustawy o rachunkowości wdrażającej tę dyrektywę¹⁴. Dotyczą one dużych spółek, takich jak spółki giełdowe, banki oraz zakłady ubezpieczeń, które są jednostkami zainteresowania publicznego i zatrudniają powyżej pięciuset pracowników. Dodatkowo powinny one spełnić jeden z warunków finansowych: 85 mln zł sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego lub 170 mln zł przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy. Kryterium to musi zostać spełnione co najmniej dwa lata z rzędu. Do obszarów, które powinny zostać opisane w raporcie zintegrowanym, należą zagadnienia społeczne, sprawy pracownicze, środowisko naturalne, poszanowanie praw człowieka i przeciwdziałanie korupcji¹⁵. Odpowiednie dobranie wspomnianych ujawnień pozwala na znalezienie i nadzorowanie obszarów, w których mogą wystąpić nieprawidłowości.

12 H. Germon, G.K. Meek, *Accounting...*, s. 71–72, za: M. Kawacki, *Ujawnianie informacji niefinansowych...*, s. 37.

13 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże spółki oraz grupy (Dz.Urz. UE, L 330/1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0095&from=PL> (dostęp: 11.01.2021).

14 Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, *Raportowanie niefinansowe*, <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/raportowanie-spoeczne> (dostęp: 11.01.2021).

15 Tamże.

Ponadto w raporcie mogą zostać przedstawione następujące informacje: model biznesowy organizacji, kluczowe niefinansowe wskaźniki efektywności (KPI) oraz potencjalne ryzyko związane z działalnością spółki¹⁶.

Zgodnie ze wspomnianą dyrektywą organizacja, która publikuje te dane, może ustalić własne zasady raportowania, wykorzystać gotowe standardy lub krajowe/międzynarodowe wytyczne¹⁷. Najczęściej wykorzystuje się międzynarodowy standard raportowania niefinansowego Global Reporting Initiative (GRI) w wersji GSSB lub G4¹⁸. Do pozostałych wytycznych, które mogą zostać wykorzystane w tworzeniu raportu, należą standardy wypracowane przez Międzynarodową Radę ds. Sprawozdawczości Zintegrowanej (International Integrated Reporting Council – IIRC) oraz Międzynarodową Radę Standardów Rachunkowości na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (Sustainability Accounting Standards Board – SASB)¹⁹.

Ważnym aspektem, który powinien zostać uwzględniony w momencie wyboru standardu raportowania, jest istotność. Wiąże się to z przedstawianiem właściwych informacji, które są ważne z punktu widzenia prowadzonej działalności. Dokument powinien opisywać obszary szczególnie narażone na wystąpienie ryzyka, zarówno w przyszłości, jak i te, które już miały miejsce²⁰.

Regulacja ta wzmacnia transparentność i zwiększa wiarygodność przedsiębiorstw, a także umożliwia porównanie raportów niefinansowych. Ponadto podnosi ona znaczenie publikowania takich danych na rynkach krajowych i międzynarodowych.

Kolejnym aktem prawnym, który dotyczy publikowania informacji niefinansowych, jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/46/WE dotycząca obowiązku sporządzania oświadczeń i stosowania zasad ładu korporacyjnego. Do uwzględnionych w niej elementów należą: odwołanie się do kodeksu ładu korporacyjnego oraz

16 Deloitte, *Obowiązek raportowania niefinansowego od 1 stycznia 2017 r.*, 22.02.2018, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/zarzadzania-procesami-i-strategiczne/articles/sustainability-insights/obowiazek-raportowania-niefinansowego-od-1-stycznia-2017.html> (dostęp: 11.01.2021).

17 J. Fijałkowska, *Raportowanie informacji niefinansowych zgodnie z nową Dyrektywą UE 2014/95/UE jako wyzwanie dla przedsiębiorstw*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2016, nr 436 „Rachunkowość na rzecz zrównoważonego rozwoju. Gospodarka – etyka – środowisko”, s. 119–120.

18 Deloitte, *Obowiązek raportowania...*

19 Federation of European Accountants, *Dyrektywa UE w sprawie ujawniania danych niefinansowych i informacji na temat różnorodności. Jak zapewnić wysoką jakość i spójność sprawozdawczości. Stanowisko FEE*, 2016, <https://www.pibr.org.pl/static/items/publishing/FEE-Dyrektywa-UE-w-sprawie-ujawniania-danych-niefinansowych-i-informacji-na-temat-roznorodnosci-Jak-zapewnic-wysoka-jakosc-i-spojnosci-sprawozdawczosci.pdf> (dostęp: 11.01.2021).

20 Tamże.

wyjaśnienie odstępstw od zapisów zgodnie z zasadą *comply or explain*. Ponadto stosuje się zapis związany z kontrolą wewnętrzną i zarządzaniem ryzykiem²¹.

4. Przykład prezentacji informacji niefinansowych

Do publikowania informacji niefinansowych zobligowanych jest ponad trzysta polskich spółek. Większość z nich, bo aż 85%, stosuje standardy GRI²².

Grupa Orlen wraz z PKN i PKN Orlen SA opublikowała sprawozdanie na temat informacji niefinansowych za rok 2019. Dokument składa się z dziewięciu części, a otwiera je list Prezesa Zarządu. Następnie wskazano podstawy prawne, w tym zasady i konstrukcję sprawozdania, metodykę i zastosowane standardy. Sprawozdanie zostało sporządzone zgodnie z Ustawą z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r., poz. 351) oraz standardami GRI 2016²³. Wyróżniono cztery kluczowe aspekty działalności: ekonomiczne (m.in. bezpieczeństwo surowcowe, fuzje i przejęcia), społeczne (odpowiedzialny łańcuch dostaw), środowiskowe (oddziaływanie na środowisko/klimat) oraz pozostałe (znaczenie działalności Grupy Orlen dla rozwoju gospodarki narodowej)²⁴. Dzięki temu łatwo można zauważyć kluczowe obszary, na których skupia się Grupa oraz kierunki rozwoju.

W kolejnej części opisano model biznesowy, przedstawiono informacje dotyczące organizacji Grupy, jej główne aktywa oraz produkty. Elementy modelu biznesowego, takie jak wyróżnienie klientów docelowych, kanałów dystrybucji oraz wskazanie relacji z otoczeniem, są niezwykle istotne z punktu widzenia oceny przedsiębiorstwa²⁵.

W sprawozdaniu występują wartości liczbowe, takie jak wartość EBITDA LIFO przed odpisami oraz nakłady inwestycyjne wyrażone w miliardach złotych. Każdy z obszarów – zagadnień społecznych, środowiskowych, bezpieczeństwa oraz higieny pracy – zawiera opisy zjawisk i procesów zachodzących w Grupie. Na pierwszym miejscu uwzględniono wartości, które są propagowane przez Orlen. Każdy z obszarów ma kluczowe wskaźniki efektywności, które są wymagane prawnie przez wspomnianą dyrektywę. Zostały one dobrane indywidualnie do potrzeb i zdefiniowane przez wartości liczbowe, na przykład liczbę zgłoszonych wniosków wybranego pro-

21 Tamże.

22 Deloitte, *Obowiązek raportowania...*

23 Grupa Orlen, *Sprawozdanie na temat informacji niefinansowych Grupy Orlen i PKN Orlen S.A. za 2019 rok*, [https://raportzintegrowany2019.ornlen.pl/contents/uploads/2020/05/2.-Sprawozda nie-nt.-Informacji-Niefinansowych-Grupy-ORLEN-i-PKN-ORLEN-S.A.-za-2019-rok.pdf](https://raportzintegrowany2019.ornlen.pl/contents/uploads/2020/05/2.-Sprawozda%20nie-nt.-Informacji-Niefinansowych-Grupy-ORLEN-i-PKN-ORLEN-S.A.-za-2019-rok.pdf) (dostęp: 11.01.2021).

24 Tamże.

25 B. Bek-Gaik, B. Rymkiewicz, *Model biznesu w raportowaniu organizacji – wybrane problemy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2017, s. 24.

gramu lub liczbę akcji wolontariackich. Pokazano procedury należytej staranności, odpowiednie dla badanego obszaru. Istotnym elementem jest opis ryzyk związanych z działalnością i wskazanie sposobów zarządzania nimi²⁶. Działania podejmowane w tym zakresie mogą mieć formę opisu lub być wskazane jako cel przez konkretną wartość liczbową.

Sprawozdanie jest sporządzone w sposób bardzo szczegółowy, a wybór standardów i metodyki raportowania został uzasadniony. Szata graficzna zachęca do zapoznania się z treścią, a informacje niefinansowe są przedstawione w sposób przejrzysty. Dzięki temu dokumentowi można poznać główne cele i misję Grupy, co jest istotne dla wszystkich interesariuszy. Są wśród nich akcjonariusze, dostawcy, klienci, a także społeczność lokalna i administracja publiczna.

Podsumowując, raport ten przybliżyła działalność Grupy, wskazuje potencjalne obszary rozwoju, a dzięki ciekawej prezentacji wizualnej wzbudza zainteresowanie u odbiorcy.

5. Czy warto ujawniać informacje niefinansowe?

Przedstawianie danych finansowych w postaci sprawozdań jest powszechnie wymagane. Warto zauważyć, że takie dane i mierniki z nimi związane nie odzwierciedlają w pełni procesów i zachowań przedsiębiorstwa. Dopełnieniem stają się informacje niefinansowe, które prezentują dane związane z ochroną środowiska, sukcesami pracowników czy wprowadzeniem nowych produktów – dzięki nim można uzyskać pełny obraz działalności. Z drugiej strony prezentowane informacje mogą być czasami niezrozumiałe w odbiorze z powodu nadmiernej szczegółowości, a w efekcie zostać niewłaściwie odczytane przez interesariuszy.

Zaletą ujawniania informacji niefinansowych jest również wzmocnienie pozycji na rynku poprzez zaprezentowanie działalności. Istotna jest też zgodność podanych informacji z normami ustalonymi przez dyrektywę. Dodatkowo dzięki tym raportom firmy zyskują poczucie transparentności, co jest niezwykle ważne dla akcjonariuszy i przyszłych inwestorów. Kluczowym etapem tworzenia raportu jest badanie procesów zachodzących w firmie, a otrzymane informacje mogą usprawnić zarządzanie ryzykiem społecznym i środowiskowym. Ponadto wszystkie istotne informacje zostają zgromadzone w jednym miejscu.

Niestety, niektóre sprawozdania zawierające informacje niefinansowe mogą być niedostosowane do odbiorcy poprzez wybranie niewłaściwych wskaźników i nagromadzenie nieprzydatnych informacji. Utrudnia to zrozumienie treści przez zainte-

26 Grupa Orlen, *Sprawozdanie na temat informacji niefinansowych...*

resowanych, a także może doprowadzić do wyciągnięcia niewłaściwych wniosków. Skutkuje to również zmniejszoną przejrzystością prezentowanych informacji. Warto podkreślić subiektywizm wybranych danych, co utrudnia porównanie wyników pomiędzy przedsiębiorstwami. Kolejnym utrudnieniem jest występowanie niejednorodnych wskaźników, co wiąże się z brakiem jasno zdefiniowanych przepisów.

6. Podsumowanie

Raportowanie informacji finansowych jest kluczowym działaniem każdego przedsiębiorstwa. Coraz istotniejszą rolę odgrywa również publikowanie informacji niefinansowych. Niesie ono wiele korzyści, takich jak zainteresowanie interesariuszy, zapewnienie przejrzystości i zaprezentowanie działalności z innej strony.

Publikowanie informacji niefinansowych nie jest wymagane od wszystkich, a sposób ich prezentacji zależy między innymi od przyjętych standardów. Utrudnia to porównanie wyników kilku przedsiębiorstw, a zaprezentowanie zbyt wielu danych może utrudnić identyfikowanie kluczowych informacji.

Zastanawiając się, czy warto prezentować informacje niefinansowe, należy porównać korzyści i utrudnienia wynikające z takich publikacji. Nie można jednoznacznie określić, których jest więcej. Ocena wprowadzenia dodatkowych informacji dla każdej firmy jest sprawą indywidualną.

Bibliografia

- Bek-Gaik B., Krasodomska J., *Informacje niefinansowe jako obszar współczesnej sprawozdawczości przedsiębiorstw – definicja, źródła i proponowane kierunki badań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” 2018, nr 2(974), s. 25–40.
- Bek-Gaik B., Rymkiewicz B., *Model biznesu w raportowaniu organizacji – wybrane problemy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2017.
- Deloitte, *Obowiązek raportowania niefinansowego od 1 stycznia 2017 r.*, 22.02.2018, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/zarzadzania-procesami-i-strategiczne/articles/sustainability-insights/obowiazek-raportowania-niefinansowego-od-1-stycznia-2017.html> (dostęp: 11.01.2021).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże spółki oraz grupy (Dz.Urz. UE, L 330/1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0095&from=PL> (dostęp: 11.01.2021).
- Federation of European Accountants, *Dyrektywa UE w sprawie ujawniania danych niefinansowych i informacji na temat różnorodności. Jak zapewnić wysoką jakość i spójność sprawozdawczości. Stanowisko FEE*, 2016, <https://www.pibr.org.pl/static/items/publishing/FEE-Dyrektywa-UE-w-sprawie-ujawniania-danych-niefinansowych-i-informacji-na-temat-roznorodnosci-Jak-zapewnic-wysoka-jakosc-i-spojnosc-sprawozdawczosci.pdf> (dostęp: 11.01.2021).

- Fijałkowska J., *Raportowanie informacji niefinansowych zgodnie z nową Dyrektywą UE 2014/95/UE jako wyzwanie dla przedsiębiorstw*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2016, nr 436 „Rachunkowość na rzecz zrównoważonego rozwoju. Gospodarka – etyka – środowisko”, s. 115–122.
- Germon H., Meek G.K., *Accounting. An International Perspective*, McGraw Hill, Singapore 2011.
- Grupa Orlen, *Sprawozdanie na temat informacji niefinansowych Grupy Orlen i PKN Orlen S.A. za 2019 rok*, <https://raportzintegrowany2019.ornlen.pl/contents/uploads/2020/05/2.-Sprawozdanie-nt.-Informacji-Niefinansowych-Grupy-ORLEN-i-PKN-ORLEN-S.A.-za-2019-rok.pdf> (dostęp: 11.01.2021).
- Kawacki M., *Ujawnianie informacji niefinansowych w raportach rocznych spółek*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2018.
- Kazirod A., *Rola rewizji sprawozdań finansowych*, „Nasz Rynek Kapitałowy” 2002, nr 2, s. 50–56.
- Marcinkowska M., *Kształtowanie wartości firmy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, *Raportowanie niefinansowe*, <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/raportowanie-spoleczne> (dostęp: 11.01.2021).
- Nowak W.A., *Teoria sprawozdawczości finansowej*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2010.
- Samelak J., *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2013.
- Sobańska I., *Nowa orientacja systemu rachunkowości w praktyce polskiej w kontekście wdrażania MSR/MSSF*, [w:] T. Cembrowska, A. Kowalik, R. Stępień (red.), *Rachunkowość wczoraj, dziś, jutro*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007, s. 277–300.
- Sobczyk M., *Zintegrowane raportowanie – nowy model raportowania biznesowego*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2012, t. 13, nr 1, s. 155–170.
- Sojak S., *Ceny transferowe w przedsiębiorstwach wielonarodowych*, Oficyna Wydawnicza Wizja, Warszawa 2000.
- Śnieżek E., Wiatr M., *W kierunku tworzenia współczesnych modeli sprawozdawczości finansowej*, [w:] I. Sobańska, P. Kabalski (red.), *Współczesne nurty badawcze w rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, s. 245–291.
- Świdarska G.K., *W poszukiwaniu optymalnego raportu*, „Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie” 2007, nr 1, s. 15–23.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r., poz. 351).

Julia Machalewska, Wiktorja Walkowiak

Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości KONTO

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Instytut Finansów i Rynków Finansowych, Katedra Rachunkowości i Rewizji Finansowej, al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań

Rachunkowość środowiskowa – modny temat czy niezbędne rozwiązanie?

1. Wprowadzenie

Obecne zmiany społeczno-gospodarcze oraz wciąż postępujące procesy globalizacyjne stawiają przed rachunkowością nowe wyzwania. Z każdym rokiem formy działalności na rynku stają się coraz bardziej złożone, z tego względu sama nauka rachunkowości musi być coraz bardziej elastyczna, by tym zmianom sprostać. Jednym z tematów przewodnich w bieżących problemach ogólnoswiatowych jest kwestia środowiskowa. Niezaprzeczalnie każda jednostka gospodarcza jest w mniejszym lub większym zakresie związana ze środowiskiem naturalnym. Ponadto nadal wiele przedsiębiorstw ma negatywny wpływ na nie. W związku z tym narodziła się rachunkowość środowiskowa, pomagająca uwzględnić informacje na temat sposobów oraz efektów działań jednostki w zakresie ochrony środowiska. Zasady obowiązujące w tej części rachunkowości są stopniowo ujednolicane, aby były czytelne dla interesariuszy. Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie tematu rachunkowości środowiskowej oraz jej znaczenia na rynku światowym.

2. Rachunkowość środowiskowa jako koncept

Ochrona środowiska jest dość powszechnie uważana za zjawisko kosztowne. Zarówno na przedsiębiorców, jak i zwykłych obywateli nakładane są różne nowe przepisy, których implementacja częstokroć wiąże się z poniesieniem niezaplanowanych kosztów. Co więcej, jeżeli przedsiębiorstwo intensywnie ingeruje w środowisko, władze mogą być zmuszone nawet do ograniczenia jego działalności. Jednakże niejednokrotnie zauważa się dodatnią korelację między wynikami ekonomicznymi a kategorią środowiskową. Wynika to z faktu, że ochrona środowiska kładzie silny nacisk na redukcję zużycia energii, surowców naturalnych i innych materiałów. Działania zgodne z tą regułą mogą prowadzić do poprawy efektywności działalności przedsiębiorstwa, a w związku z tym do poprawy jego rentowności. Co więcej, w życiu społecznym ro-

śnie świadomość ekologiczna. Propagowane jest dokonywanie przemyślanych zakupów w celu uświadomienia kupującym wpływu ich zachowań na środowisko naturalne. Z tego względu przedsiębiorstwo mogące pochwalić się wysoką dbałością o środowisko, nawet jeśli bezpośrednio nie poprawia to jego wyniku finansowego, z pewnością będzie lepiej odbierane przez społeczeństwo. Prowadzi to do poprawy wizerunkowej przedsiębiorstwa, co nierzadko jest jedną z głównych idei prowadzenia działalności. Szczególnie dotyczy to spółek giełdowych, których decydującym celem jest pozyskiwanie nowych inwestorów¹.

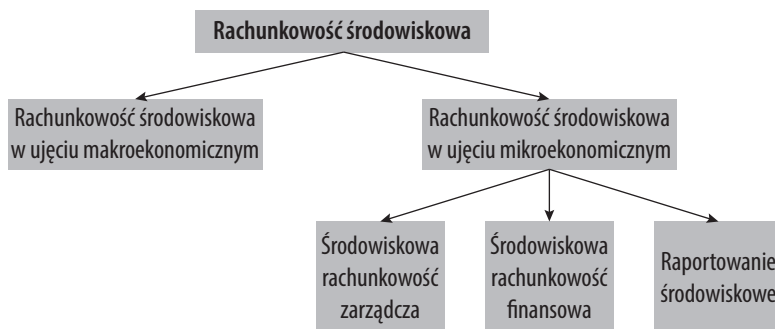
Za początek ukierunkowywania rachunkowości na kwestie środowiskowe można uznać lata osiemdziesiąte XX wieku. Zainteresowano się wówczas prowadzeniem rachunku ekologicznego przedsiębiorstwa, którego zadaniem było informowanie o wpływie danej działalności na środowisko. Uwzględniał on takie kwestie, jak zużycie zasobów naturalnych, koszty poniesione na ochronę środowiska oraz straty ekologiczne. Głównym celem tego narzędzia było udzielanie informacji oraz usprawnienie kontroli w przedsiębiorstwach. Działania, które miały na celu likwidację negatywnych skutków dla środowiska, nazwano restytucją środowiska. Wprowadzono również inne nowe pojęcia w tym zakresie, takie jak *rachunkowość środowiskowa* czy też *zielona rachunkowość*. Przez większość badaczy są one traktowane tożsamo².

Za rachunkowość środowiskową uznaje się tę część rachunkowości, która informuje zarówno o rezultatach, jak i o samym przebiegu prowadzonych działań na rzecz ochrony środowiska podczas danego okresu sprawozdawczego. Opiera się ona na przepisach uwzględnionych w prawie bilansowym w danym kraju oraz zasadach przyjętych w polityce rachunkowości jednostki. Obejmuje ona uwzględnianie wpływu operacji gospodarczych na środowisko przyrodnicze, wycenę tzw. aktywów środowiskowych oraz ujawnianie zebranych informacji. Bezsprzecznie rachunkowość środowiskowa buduje odpowiedzialność społeczną związaną z restytucją środowiska. W skali mikroekonomicznej można wyróżnić środowiskową rachunkowość zarządzającą, środowiskową rachunkowość finansową oraz raportowanie środowiskowe. Te trzy kategorie składają się na rachunkowość środowiskową przedsiębiorstw, która w połączeniu z rachunkowością środowiskową w ujęciu makroekonomicznym przekazuje informacje o szeroko rozumianej rachunkowości środowiskowej³.

1 A. Romanowska, K. Gliszczyńska, *Odzwierciedlenie problemów środowiska w rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016, s. 114–123.

2 S. Pakowska, *Rachunkowość środowiskowa jako obszar rozwoju rachunkowości przedsiębiorstw XXI wieku*, s. 134–138, <https://www.ssw-sopot.pl/wp-content/uploads/2020/06/10.rachunkowosc-srodo-wiskowa-jako-obszar-rozwoju.pdf> (dostęp: 6.01.2021).

3 Tamże.

Rysunek 1. Elementy rachunkowości środowiskowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie S. Pakowska, *Rachunkowość środowiskowa jako obszar rozwoju rachunkowości przedsiębiorstw XXI wieku*, s. 134–138, <https://www.ssw-sopot.pl/wp-content/uploads/2020/06/10.rachunkowosc-srodowiskowa-jako-obszar-rozwoju.pdf> (dostęp: 6.01.2021).

3. Realizacja funkcji tradycyjnej rachunkowości przez rachunkowość środowiskową

Jednym z celów rachunkowości jest ewidencja działalności gospodarczej jednostki wraz z jej sytuacją majątkową. Ewidencja może być prowadzona zarówno opisowo, jak i liczbowo (przy użyciu jednostek naturalnych lub pieniężnych) oraz dotyczyć występujących w danym okresie sprawozdawczym zdarzeń gospodarczych. Skutkiem tych działań jest nie tylko usprawnienie podejmowania decyzji w jednostce gospodarczej, ale również wyszczególnienie danych informacji i faktów w konkretnym obszarze działalności, również tym środowiskowym. Wskutek tego można uznać, że rachunkowość opisuje działalność jednostki, a odpowiednio powiązane ze sobą jej części tworzą pełną i spójną charakterystykę zakresu działalności⁴.

W celu uzupełnienia i wyjaśnienia pewnych pozycji w bilansie przedsiębiorstwa coraz częściej decydują się na ujawnienia informacji na temat kosztów oraz zobowiązań w ramach gospodarowania zasobami środowiska naturalnego. Ewidencja tych informacji niejednokrotnie sprawia trudność zarówno przedsiębiorcom, jak i księgowym. Wynika to z faktu, że wycena podjętych działań jest trudna do określenia w jednostkach pieniężnych. Dlatego też często wykorzystuje się jakościową metodę przedstawiania tych informacji, najczęściej wykazując je w osobnym raporcie lub osobnym rozdziale sprawozdania. Zawierają one takie aspekty, jak koszty środowiskowe, zobowiązania środowiskowe oraz ich pomiar, a ponadto politykę przedsiębiorstwa w zakresie środowiskowym oraz przeprowadzone programy. Jako koszty

⁴ Tamże.

uznaje się częstokroć takie pozycje, jak koszty oczyszczania ścieków, zabezpieczenie odpadów lub rekultywacja terenu⁵.

Rachunkowość finansowa, obejmująca działania na rzecz ochrony środowiska, pełni głównie funkcję informacyjną. W ramach niej realizowane są następujące funkcje⁶:

- rejestracyjna – polegająca na dokumentacji operacji gospodarczych powiązanych z ochroną środowiska;
- dowodowa – związana z wykorzystaniem informacji w ewentualnych procesach sądowych, na przykład związanych z wysokim zanieczyszczeniem środowiska przez jednostkę;
- kontrolna – dostarczająca informacji dla przyszłych celów decyzyjnych oraz ocenę zgodności minionych zdarzeń z przepisami środowiskowymi;
- sprawozdawcza – wykorzystywana przy sporządzaniu sprawozdania finansowego oraz innych raportów.

Zmiany oraz postęp stały się nieodłączną częścią obecnej rzeczywistości. Procesy globalizacyjne wiążą się z bieżącymi trendami na rynku międzynarodowym. Jednym z nich jest trend ekologiczny, który przyczynia się do wzrostu świadomości ekologicznej, poczucia współodpowiedzialności oraz zaniechania nieuczciwych w tym zakresie zachowań. Przedsiębiorstwo nie jest w stanie funkcjonować niezależnie od środowiska naturalnego. Ujmowanie aspektów środowiskowych w ogólnej ewidencji przedsiębiorstwa pozwala na ich przejrzysty pomiar oraz ma wpływ na działalność jednostki. Przedsiębiorstwa, które takich informacji nie uwzględniają, mogą liczyć się z konsekwencjami prawnymi lub karami pieniężnymi jak w przypadku przekroczenia limitów emisyjnych. Co więcej, niedbałość o aspekt środowiskowy nierzadko prowadzi do wzrostu kosztów operacyjnych w związku z opłatami za korzystanie z ograniczonych zasobów środowiska. Z tego względu wprowadzanie technologii ekologicznych okazuje się częstokroć opłacalne, a gromadzenie informacji o wykonywanych działaniach może okazać się przydatne podczas podejmowania decyzji w przyszłości. Dodatkowo ma to istotny wpływ na kwestie wizerunkowe przedsiębiorstwa. W ostatnich latach niezaprzeczalnie wzrasta zainteresowanie interesariuszy ryzykiem środowiskowym jednostki. W dodatku ze względu na nakładanie coraz to nowych regulacji w przyszłości to właśnie przedsiębiorstwa charakteryzujące się niskim poziomem ingerencji w środowisko naturalne mogą okazać się najbardziej rentowne. Jednakże kwestie środowiskowe coraz częściej nie są obszarem zainteresowania jedynie inwestorów. Zgodnie z rosnącą świadomością ekologiczną oraz poczu-

5 M. Stępień, *Rachunkowość a ochrona środowiska*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2002, s. 54–65.

6 B. Filipiak, K. Kochański, P. Szczypa, *Budżetowanie w ochronie środowiska*, Wydawnictwo CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa 2015, s. 11.

ciem odpowiedzialności również konsumenci coraz bardziej cenią sobie marki mogące pochwalić się wysoką dbałością o środowisko. Z tych względów rachunkowość środowiskowa nie tylko pozostaje źródłem informacji, ale często jest również stymulantem przy podejmowaniu przyszłych decyzji⁷.

4. Koszty ochrony środowiska

Koszty środowiskowe są zagadnieniem, które z pojęciem rachunkowości środowiskowej łączy się w sposób nierozdzielny. Można nawet zaryzykować stwierdzenie, że są one jej głównym elementem, a sam proces zarządzania tymi kosztami jednym z jej głównych zadań. Bardzo ciekawą definicję kosztów środowiskowych zaprezentowali Kazimierz Górka, Bazyli Poskrobko i Wojciech Radecki. Ich zdaniem są one równoważną sumy najcenniejszych korzyści społecznych i gospodarczych, których należy zaniechać, aby podjąć działania ochronne⁸. Uznają oni zatem, że są one efektem rezygnacji z innych działań, na przykład nadmiernie wysokiej emisji gazów, co może przywołać na myśl pojęcie kosztu alternatywnego.

Nieco bardziej szczegółową definicję zaproponowała Grażyna Borys, według której koszty środowiskowe są celowym zużyciem zasobów rzeczowych, pracy i usług obcych, które wyrażone jest w pieniądzu, a jego efekty to zachowanie lub przywrócenie równowagi ekologicznej środowiska oraz opłaty ekologiczne, które wyrażają udział podmiotu gospodarczego w korzystaniu i oddziaływaniu na środowisko⁹.

Podobnego zdania jest Marta Stępień, która dodatkowo wyodrębnia dwa główne typy kosztów¹⁰:

- koszty ochrony środowiska (obejmujące nakłady inwestycyjne oraz koszty bieżące) – wartościowo określone zużycie zasobów, którego celem jest uzyskanie efektów działalności związanej z ochroną środowiska, oraz niektóre wydatki niebędące zużyciem, ale niezbędne do prowadzenia działalności (np. koszty ubezpieczenia pracowników zatrudnionych);

7 S. Pakowska, *Rachunkowość środowiskowa...*, s. 134–138.

8 K. Górka, B. Poskrobko, W. Radecki, *Ochrona środowiska*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001, s. 196.

9 G. Borys, *Rachunek kosztów ekologicznych w przedsiębiorstwie*, [w:] B. Poskrobko (red.), *Sterowanie ekorozwojem*, t. 2, Politechnika Białostocka, Białystok 1992, s. 139.

10 M. Stępień, *Koszty ochrony środowiska – studium pojęciowe*, [w:] T. Kiziukiewicz (red.), *Materiały na konferencję: „Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi”*, Uniwersytet Szczeciński, Akademia Rolnicza, Szczecin 2003, s. 152–154.

- koszty funkcjonowania jednostki w danym środowisku – dotyczą pozyskania i korzystania z zasobów oraz przystosowania ich do gospodarczego wykorzystania (np. opłaty, kary).

Do pierwszej kategorii zaliczyć można na przykład koszty związane z przygotowaniem pozwoleń środowiskowych, utworzeniem i bieżącym utrzymywaniem systemów informacji o środowisku czy koszty zakupu prac badawczych i rozwojowych z zakresu ochrony środowiska. Drugą kategorię tworzą między innymi opłaty związane z uzyskaniem zezwoleń na wprowadzenie do środowiska różnych substancji lub energii, w tym także z dopuszczalnym poziomem hałasu czy warunkami poboru wód¹¹.

Iwona Majchrzak podzieliła koszty środowiskowe według nieco innych kategorii, wyodrębniając koszty zewnętrzne i wewnętrzne oraz zwracając uwagę na miejsce ich powstawania i ewidencji (rysunek 2).

Rysunek 2. Podział kosztów ochrony środowiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie I. Majchrzak, *Wykorzystanie instrumentów rachunkowości na potrzeby zarządzania kosztami ochrony środowiska*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2018, nr 4(94), cz. 1, s. 231–241, https://wnus.edu.pl/frfu/pl/issue/894/article/13018/?fbclid=IwAR3YHmAozYLAasY_8kZ8lpVUTY0MA4ef-Np6hKTchHs0ptyevFP4J0d1g64 (dostęp: 6.01.2021).

Jak można zauważyć, zarówno definicje kosztów środowiskowych, jak i ich podział oraz kategoryzacja znacznie się od siebie różnią. Wynika to z ciągłego rozwoju tego zagadnienia. Do celów pomiarowych wiele przedsiębiorstw rozróżnia koszty jako po-

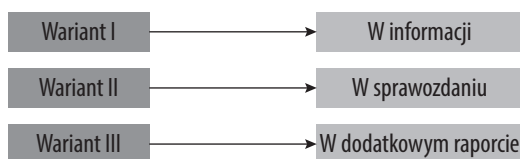
11 A. Romanowska, K. Gliszczyńska, *Rachunkowość środowiska w systemie informacyjnym podmiotu gospodarczego*, [w:] E. Śnieżek, F. Czechowski, S. Doroba (red.), *Ewolucja rachunkowości w teorii i praktyce gospodarczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016, s. 114–124, https://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/18810/11-114_123-Romanowska%2C%20Gliszczy%C5%84ska.pdf?sequence=1&isAllowed=y&fbclid=IwAR2orSUNaYpDtPDCCzTaCB91h7kQQC69wABTivr2s-KESIWMCZ_GzLzD-Q (dostęp: 6.01.2021).

noszone z powodu niespełnienia wymogów środowiskowych lub w celu zapobiegania temu niedostosowaniu. Działania zapobiegawcze wymagają prowadzenia polityki inwestycyjnej nakierowanej na ochronę środowiska. Są to przede wszystkim nakłady na montaż i bieżące utrzymanie urządzeń technicznych, na przykład redukujących poziom hałasu, emisję gazów ciepłarniach lub utrudniających ich przedostanie się do środowiska czy wspomagających powtórne wykorzystanie odpadów¹².

Nieco szerszą perspektywę na analizowane inwestycje oferują badania Głównego Urzędu Statystycznego. Według GUS nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w 2019 roku wyniosły około 12,4 mld zł (w 2018 r. było to około 10,8 mld zł), co daje prawie dwudziestodwuprocentowy wzrost w stosunku do roku wcześniejszego. Głównym inwestorem pozostają niezmiennie przedsiębiorstwa. Największą część stanowią nakłady na gospodarkę ściekową i ochronę wód oraz na ochronę powietrza i klimatu. Ich udział to ponad 80%. Kolejne miejsce w strukturze zajmują nakłady na gospodarkę odpadami oraz zmniejszenie hałasu i wibracji¹³.

5. Aspekty środowiskowe w sprawozdawczości finansowej podmiotów

Sprawozdanie finansowe nazywane jest końcowym produktem procesu przetwarzania danych w systemie rachunkowości. Jego celem jest dostarczenie informacji o sytuacji finansowej, efektach działalności i położeniu finansowym jednostki. Istotne jest zatem, aby znalazły się w nim także informacje dotyczące wymiaru środowiskowego. Pozwoli to ocenić wpływ przedsiębiorstwa na jego otoczenie przyrodnicze oraz jakość i efektywność powziętych działań ochronnych. W jakim miejscu powinny być wykazane takie ujawnienia? Arleta Szadziewska wskazuje trzy formy prezentacji informacji środowiskowych. Zostały one pokazane na rysunku 3.

Rysunek 3. Warianty ujawnień środowiskowych w sprawozdawczości podmiotów

Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Szadziewska, *Sprawozdawcze i zarządcze aspekty rachunkowości środowiskowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013.

12 Tamże.

13 Główny Urząd Statystyczny, *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska w 2019 roku*, 28.08.2020, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/srodowisko/ekonomiczne-aspekty-ochrony-srodowiska-w-2019-roku,11,2.html> (dostęp: 6.01.2021).

Pierwszy wariant zakłada wykazanie kwestii środowiskowych w oddzielnej części w informacjach dodatkowych i objaśnieniach. Niewątpliwą zaletą tego rozwiązania jest jego dostępność dla wszystkich przedsiębiorstw. Niestety, zakres dokonywanych ujawnień jest najmniejszy. Zalicza się do nich: politykę środowiskową, ustalone cele i zadania ochronne, zakres wpływu prowadzonej działalności gospodarczej na środowisko i ogólne aspekty otoczenia środowiskowego. Ponadto w informacjach dodatkowych należy zawrzeć informacje na temat aktywów środowiskowych, zobowiązań środowiskowych (łącznie z rezerwami na zobowiązania i zobowiązania warunkowe), kosztów środowiskowych (np. kary ekologiczne i wypłacone odszkodowania), a także poniesionych i planowanych inwestycji w tym zakresie. Ważnym elementem jest również wskazanie, jakie zasady rachunkowości są stosowane przy ewidencji operacji środowiskowych.

Drugi wariant skierowany jest wyłącznie do podmiotów, których obowiązkiem jest publikowanie sprawozdań finansowych zawierających informacje środowiskowe. Ujawnień dokonuje się wówczas w osobnym rozdziale sprawozdania. Obejmują one zakres informacji wskazanych w wariantcie I, rozszerzając je między innymi o sposób ujęcia założeń ochrony środowiska w realizowanej przez przedsiębiorstwo strategii, posiadane certyfikaty środowiskowe czy odwzorowanie pozycji środowiskowych w bazowych elementach sprawozdania finansowego. Prezentacji podlegają także podstawowe wskaźniki ukazujące stopień realizacji przyjętych przez jednostkę celów środowiskowych oraz osiągnięte w danym roku wyniki środowiskowe i przewidywane ryzyka.

Ostatnia możliwość związana jest z utworzeniem dodatkowego raportu. Podobnie jak w przypadku pierwszego wariantu jest to rozwiązanie dostępne dla każdego przedsiębiorstwa. Zakres ujawnień rozszerza się dodatkowo o informacje na temat zakresu odpowiedzialności poszczególnych komórek organizacyjnych za realizację powierzonych zadań i celów środowiskowych czy ogólne podejście kierownictwa do zagadnienia ochrony środowiska. Istotnym elementem są również dane na temat zwiększania świadomości ekologicznej pracowników (kursy, szkolenia), wprowadzone zmiany w systemach zarządzania, wykaz wskaźników środowiskowych oraz sposób weryfikowania raportu¹⁴.

Wspomniane dodatkowe raporty dotyczące aspektów środowiskowych lub środowiskowo-społecznych znane są jako raporty społecznej odpowiedzialności biznesu (*corporate social responsibility* – CRS). Jest to strategia zarządzania, według której

14 A. Szadziewska, *Sprawozdawcze i zarządcze aspekty rachunkowości środowiskowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013.

przedsiębiorstwa uwzględniają w swojej działalności, w sposób dobrowolny, interesy społeczne, aspekty środowiskowe i relacje z różnymi grupami interesariuszy¹⁵.

Do ich opracowywania powszechnie wykorzystuje się standardy stworzone przez Światową Inicjatywę Sprawozdawczą (Global Reporting Initiative – GRI). Są to ogólnodostępne wytyczne dla sprawozdawczości pozafinansowej na temat gospodarczych, ekologicznych i społecznych aspektów działalności¹⁶.

6. Podsumowanie

Rachunkowość środowiskowa jest zagadnieniem, które w przyszłości będzie ewoluować i rozszerzać swoje znaczenie. Niewątpliwie analiza środowiskowych aspektów funkcjonowania przedsiębiorstw pozwala im zwiększać efektywność i uzyskiwać lepsze wyniki finansowe, tym bardziej że choć ochrona środowiska często pociąga za sobą dodatkowe nakłady finansowe, uzyskane korzyści rekompensują poniesione wydatki. Do takich korzyści należą między innymi racjonalniejsze wykorzystanie surowców, efektywniejsza gospodarka odpadami, ale przede wszystkim tworzenie pozytywnego wizerunku marki. Ważnym aspektem jest także dokonywanie ujawnień środowiskowych dla potrzeb sprawozdawczych. Przedsiębiorstwa mogą tego dokonać w informacji dodatkowej, w sprawozdaniu z działalności lub dodatkowym raporcie środowiskowym. Takie informacje pomagają obiektywnie ocenić skuteczność ich działań ochronnych i realny wpływ na środowisko.

Bibliografia

- Borys G., *Rachunek kosztów ekologicznych w przedsiębiorstwie*, [w:] B. Poskrobko (red.), *Sterowanie ekorozwojem*, t. 2, Politechnika Białostocka, Białystok 1992, s. 139–146.
- Filipiak B., Kochański K., Szczypa P., *Budżetowanie w ochronie środowiska*, Wydawnictwo CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa 2015.
- Główny Urząd Statystyczny, *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska w 2019 roku*, 28.08.2020, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/srodowisko/ekonomiczne-aspekty-ochrony-srodowiska-w-2019-roku,11,2.html> (dostęp: 6.01.2021).
- Górka K., Poskrobko B., Radecki W., *Ochrona środowiska*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001.
- Kariera w Finansach, CSR, <https://www.karierawfinansach.pl/baza-wiedzy/sloownik-pojec/csr-co-to-znaczy-csr> (dostęp: 6.01.2021).

¹⁵ Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, *CSR – Społeczna odpowiedzialność biznesu*, <https://www.parp.gov.pl/csr> (dostęp: 6.01.2021).

¹⁶ Kariera w Finansach, CSR, <https://www.karierawfinansach.pl/baza-wiedzy/sloownik-pojec/csr-co-to-znaczy-csr> (dostęp: 6.01.2021).

- Majchrzak I., *Wykorzystanie instrumentów rachunkowości na potrzeby zarządzania kosztami ochrony środowiska*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2018, nr 4(94), cz. 1, s. 231–241, https://wnus.edu.pl/frfu/pl/issue/894/article/13018/?fbclid=IwAR3YHmAozYLAasY_8kZ8lpVUTY0MA4ef-Np6hKTchHs0ptyevFP4J0d1g64 (dostęp: 6.01.2021).
- Pakowska S., *Rachunkowość środowiskowa jako obszar rozwoju rachunkowości przedsiębiorstw XXI wieku*, <https://www.ssw-sopot.pl/wp-content/uploads/2020/06/10.rachunkowosc-srodowiskowa-jako-obszar-rozwoju.pdf> (dostęp: 6.01.2021).
- Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, *CSR – Społeczna odpowiedzialność biznesu*, <https://www.parp.gov.pl/csr> (dostęp: 6.01.2021).
- Romanowska A., Gliszczyńska K., *Odzwierciedlenie problemów środowiska w rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016.
- Romanowska A., Gliszczyńska K., *Rachunkowość środowiska w systemie informacyjnym podmiotu gospodarczego*, [w:] E. Śnieżek, F. Czechowski, S. Doroba (red.), *Ewolucja rachunkowości w teorii i praktyce gospodarczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016, s. 114–124, https://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/bitstream/handle/11089/18810/11-114_123-Romanowska%2C%20Gliszczy%C5%84ska.pdf?sequence=1&isAllowed=y&fbclid=IwAR2orSUNaYpDtPDCCCzTaCB91h7kQQC69wABTivr2s-KESIWMCZ_GzLzD-Q (dostęp: 6.01.2021).
- Stępień M., *Koszty ochrony środowiska – studium pojęciowe*, [w:] T. Kiziukiewicz (red.), *Materiały na konferencję: „Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi”*, Uniwersytet Szczeciński, Akademia Rolnicza, Szczecin 2003, s. 151–157.
- Stępień M., *Rachunkowość a ochrona środowiska*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2002.
- Szadziewska A., *Sprawozdawcze i zarządcze aspekty rachunkowości środowiskowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013.

Klaudia Wagner, Marcel Warda

Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości SIGMA

Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości

ul. Jana Matejki 22/26, 90-237 Łódź

Polityka CSR w spółkach giełdowych – analiza wskaźnika Respect Index

1. Wprowadzenie

W ostatnich latach inwestorzy, oprócz danych finansowych, coraz częściej biorą pod uwagę podejście firm do odpowiedzialności za ich wpływ na społeczeństwo. Szczególnie znaczenie sprawozdawczości w tym zakresie jest widoczne podczas kryzysów finansowych, ponieważ inwestorzy zaczynają poszukiwać bardziej wiarygodnych zabezpieczeń swoich portfeli finansowych w zrównoważonym rozwoju, a nie tylko w maksymalizacji zysku. Jedną z odpowiedzi na wymagania zmieniającej się rzeczywistości było powstanie grupy specjalistycznych indeksów giełdowych mierzących realizację podstawowych założeń CSR poprzez spełnienie danych kryteriów kwalifikacyjnych związanych z łańcem korporacyjnym, zarządzaniem społecznym i środowiskowym. Celem niniejszego artykułu jest zbadanie indeksu Respect, czyli obecnie już niepublikowanego wskaźnika giełdowego spółek odpowiedzialnych społecznie oraz porównanie z jego następcą – indeksem WIG-ESG. Zastosowaną metodą badawczą była analiza ankiety, artykułów naukowych oraz sprawozdań z inauguracji poszczególnych spółek.

2. Zasady i warunki indeksu Respect

Uczestnictwo spółki w indeksie spółek odpowiedzialnych społecznie jest nie tylko wartością dodaną w oczach inwestora, ale i okazją dla właścicieli do rozwoju poprzez podnoszenie standardów CSR, wdrażanie nowych rozwiązań oraz do ciągłej weryfikacji swoich postępów. Indeksy CSR istniały już w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, a ich kryteria oceny były bardzo podobne do obecnie istniejących wskaźników. Wyznaczały benchmark¹ oraz sprawdzały, czy spółki w decyzjach inwestycyjnych stosują kryteria ESG (*environment, social, governance*). Indeksy najpierw rozwinęły się

¹ Benchmark – wskaźnik, indeks lub liczba wykorzystywana w procesie badania wydajności organizacji lub systemu, w odniesieniu do którego określa się kwotę do zapłaty z tytułu instrumentu finansowego lub wartość instrumentu finansowego.

na amerykańskich giełdach (seria Dow Jones Sustainability Index), następnie na brytyjskich (grupa FTSE4GOOD Index), aż w końcu dotarły do Europy².

Indeks dochodowy Respect powstał na Giełdzie Papierów Wartościowych (GPW) w Warszawie w listopadzie 2009 roku jako pierwszy w Europie Środkowo-Wschodniej polski odpowiednik indeksów spółek społecznie odpowiedzialnych³. Obejmował polskie i zagraniczne spółki z Głównego Rynku GPW. Przy jego obliczaniu uwzględniano się ceny zawartych w nim akcji oraz dochodów z dywidend i praw poboru⁴. Kwalifikacja odbywała się poprzez badanie spółek notowanych na GPW, a następnie na podstawie stopnia spełnienia poszczególnych kryteriów odnoszących się do dobrych praktyk zarządzania w zakresie ładu korporacyjnego, ładu informacyjnego, relacji z inwestorami, a także kwestii pracowniczych, ekologicznych i społecznych.

Wyżej wspomniane postępowanie kwalifikacyjne przy projekcie Respect Index składało się z trzech etapów badawczych. Na pierwszym należało wyłonić spółki o najwyższej płynności, które znajdują się w portfelach indeksów: WIG20, mWIG40, sWIG80. W drugim etapie GPW we współpracy ze Stowarzyszeniem Emitentów Giełdowych sprawdzała w okresie sześciu miesięcy wstecz, czy spółka nie jest obciążona sankcjami Komisji Nadzoru Finansowego i/lub GPW w zakresie wypełniania obowiązków informacyjnych, a także czy spółka wykazywała się nienagannym raportowaniem w zakresie *Corporate Governance*. Przeprowadzano również kontrolę ładu informacyjnego jakości raportów bieżących, faktu korygowania wcześniej opublikowanych raportów, liczby korekt i ich wagi. W drugim etapie była również opiniowana strona internetowa spółki. Na moment badania były sprawdzane między innymi: publikacje na stronie, szybkość i jakość udzielanych odpowiedzi na pytania zainteresowanych inwestorów, funkcjonowanie wyszukiwarki treści, umieszczone odnośniki do stron innych instytucji rynku kapitałowego oraz dostępność w języku angielskim⁵.

Ostatni etap wymagał przeprowadzenia wizytacji w danej spółce i uzyskania zgody na udział w indeksie. Obejmował on całkowitą ocenę działań na podstawie zweryfikowanej ankiety wypełnionej przez daną spółkę. W latach 2009–2019 miało miejsce dwanaście edycji, podczas których ankieta ulegała różnym modyfikacjom. Pierwsza jej wersja składała się z 58 pytań podzielonych na następujące kategorie⁶:

2 S. Czopik, *Indeksy społecznej odpowiedzialności jako metoda pomiaru działań CSR w przedsiębiorstwach*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2017, R. LXXIX, z. 4, s. 237–252, <https://core.ac.uk/download/pdf/154745458.pdf> (dostęp: 30.12.2020).

3 Respect Index, *Opis projektu*, http://respectindex.pl/opis_projektu (dostęp: 22.12.2020).

4 S. Czopik, *Indeksy społecznej odpowiedzialności...*

5 Respect Index, *Kryteria oceny spółek*, http://respectindex.pl/kryteria_oceny_spolek (dostęp: 22.12.2020).

6 Respect Index, *Strategia i zarządzanie organizacją*, http://respectindex.pl/pub/AnkietaRESPECT_2009_IEdycja.pdf (dostęp: 22.12.2020).

- Strategia i zarządzanie organizacją:
 - Polityka CSR;
 - Funkcjonowanie na giełdzie;
 - System zarządzania;
- Czynniki ekonomiczne:
 - Terminowość regulowania zobowiązań finansowych;
 - Zyski;
 - Wynagrodzenia i wspieranie działań społecznych;
- Czynniki środowiskowe:
 - Zarządzanie środowiskowe;
 - Materiały i surowce;
 - Energia i woda;
 - Odpady;
 - Kary;
 - Pracownicy;
 - Rynek i klienci.

W latach 2010–2012 miało miejsce pięć edycji konkursu (jedna edycja w 2010 r., dwie w 2011 r. i dwie w 2012). Liczba pytań została zmniejszona do 35⁷. Usunięto kategorię czynników ekonomicznych. Brakowało pytań z zakresu terminowości regulowania zobowiązań finansowych, osiąganych zysków, wynagrodzenia i wspierania działań społecznych. Pytania z kategorii funkcjonowania na giełdzie również nie były punktowane. Spółki nie musiały odpowiadać między innymi na pytania związane z: kanałami komunikacji wykorzystywanymi w kontaktach z inwestorami, zakresem merytorycznym strony internetowej, systemem zarządzania ryzykiem finansowym, radą nadzorczą przedsiębiorstwa. Taka praktyka miała zapewne na celu większe skupienie uwagi na problemach środowiskowych i społecznych, jednak z pewnością było to działanie mniej korzystne dla potencjalnych inwestorów, którzy w jakimś stopniu i tak muszą być nastawieni na zysk.

W siódmej edycji w 2013 roku oraz w dalszych latach ankieta składała się już z 49 pytań. W porównaniu do ankiety z 2009 roku miała ona ponad dwa razy więcej stron. Wynikało to z większego doprecyzowania niektórych pytań i odpowiedzi oraz innej formy prezentacji ankiety. Dodatkowo przy każdym pytaniu należało zaznaczyć, czy udzielana odpowiedź dotyczy wyłącznie samej spółki, wybranych podmiotów czy spółek grupy kapitałowej. Przywrócono kategorię czynników ekonomicznych oraz część pytań z kategorii funkcjonowania na giełdzie. Ankieta została dodatkowo

7 Respect Index, *Ankieta RESPECT – 2012 r., V edycja*, http://respectindex.pl/pub/ankieta_RESPECT_V_Edycja_2012_NEW.pdf (dostęp: 22.12.2020).

wzbogacona o podział na kryteria oraz sektory zgrupowane w ramach działów. Podstawowe kategorie wyglądały następująco⁸:

- Czynniki środowiskowe:
 - Zarządzanie środowiskowe;
 - Ograniczanie oddziaływania środowiskowego;
 - Bioróżnorodność;
 - Aspekty środowiskowe produktów/usług;
- Czynniki społeczne:
 - BHP;
 - Zarządzanie zasobami ludzkimi;
 - Relacje z dostawcami;
 - Dialog z interesariuszami;
 - Raportowanie społeczne;
- Czynniki ekonomiczne:
 - Zarządzanie strategiczne;
 - Kodeks postępowania;
 - Zarządzanie ryzykiem;
 - Zarządzanie ryzykiem nadużyć;
 - Audyt wewnętrzny i system kontroli;
 - Relacje z klientami.

Z kolei 25 sektorów gospodarki podzielono na trzy działy: przemysł, finanse i usługi. Umożliwiło to łatwiejsze kalkulowanie wskaźników sektorowych i śledzenie koniunktury panującej w różnych sektorach gospodarki⁹. Aktualizacja listy spółek i przeprowadzenia procesu badania zaczęły być realizowane wyłącznie w odstępach rocznych.

3. Spółki Respect Index

Na przestrzeni lat indeks Respect stale się rozwijał i przyciągał do siebie spółki z różnych sektorów, między innymi z branży bankowej, energetycznej, produkcji przemysłowej, spółki zajmujące się chemią i surowcami oraz technologią. Zainteresowanie kolejnymi edycjami indeksu rosło z roku na rok. Od początku swojego istnienia do ostatniego naboru liczba spółek notowanych w tym zestawieniu wzrosła prawie dwukrotnie, a większość z rejestrowanych przedsiębiorstw należała również do największego indeksu spółek akcyjnych na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych.

⁸ Respect Index, *Kryteria oceny...*

⁹ Respect Index, *Ankieta RESPECT Index 2018, XII edycja*, http://respectindex.pl/pub/Ankieta_Respect_Index_XII_PL.pdf (dostęp: 22.12.2020).

wych – WIG 20. W tabeli 1 przedstawiono analizę liczby spółek w każdej kolejnej edycji w ciągu dziesięciu lat.

Tabela 1. Porównanie wszystkich edycji indeksu Respect pod kątem liczby spółek w określonej edycji

Edycja indeksu	I	II	III	IV	V	VI
Data ukazania się edycji	Listopad 2009 r.	Luty 2011 r.	Sierpień 2011 r.	Luty 2012 r.	Sierpień 2012 r.	Styczeń 2016 r.
Liczba notowanych spółek	16	16	22	23	20	20
Edycja indeksu	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Data ukazania się edycji	Grudzień 2013 r.	Grudzień 2014 r.	Grudzień 2015 r.	Grudzień 2016 r.	Grudzień 2017 r.	Grudzień 2018 r.
Liczba notowanych spółek	23	26	23	25	28	31

Źródło: opracowanie własne na podstawie Respect Index, *Spółki z RESPECT Index*, <http://respectindex.pl/> (dostęp: 10.01.2021); Wikipedia, *Respect Index*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Respect_Index (dostęp: 13.01.2021).

Należy również wspomnieć o kilku szczególnych spółkach znajdujących się w indeksie przez cały okres jego istnienia. W tabeli 2 zaprezentowano zestawienie tych przedsiębiorstw wraz z kursem akcji w dniu otwarcia i zamknięcia indeksu. Obliczono również stopy zwrotu z inwestycji w aktywa tych spółek z uwzględnieniem 19% podatku Belki. Kurs akcji wszystkich spółek, z wyjątkiem Elektrobudowy, która ogłosiła upadłość w 2020 roku, utrzymał się, a kilka z nich pozwoliło na uzyskanie satysfakcjonujących stóp zwrotu na poziomie ponad 50%.

Tabela 2. Spółki działające najdłużej w indeksie wraz ze stopami zwrotu z inwestycji i wartością ich akcji

Lp.	Spółki będące w Respect Index podczas każdej edycji programu	Wartość akcji na początku notowań Respect Index (19.11.2009)	Wartość akcji na zamknięciu notowań Respect Index (1.01.2020)	Zwrot kapitału z uwzględnienie podatku Belki
1	Bank Handlowy w Warszawie SA	51,50 zł (20.11.2009)	52,90 zł	2,14%
2	Elektrobudowa SA	164,00 zł	8,10 zł	-1559,01%
3	Grupa LOTOS SA	28,70 zł	87,36 zł	54,38%
4	ING Bank Śląski SA	71,50 zł	205,00 zł	52,75%
5	KGHM Polska Miedź SA	79,70 zł (20.11.2009)	97,90 zł	15,06%
6	Polski Koncern Naftowy ORLEN SA*	27,10 zł (20.11.2009)	86,96 zł	55,76%
7	Polskie Górnictwo Naftowe i Gazowe SA	4,21 zł (20.11.2009)	4,48 zł	4,91%

* Wyjątek – Polski Koncern Naftowy ORLEN SA – rok przerwy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Respect Index, *Spółki z ...*; GPW, <https://www.gpw.pl/> (dostęp: 13.01.2021); Puls Biznesu, *Notowania*, <http://notowania.pb.pl/> (dostęp: 13.01.2021).

Warto w tym miejscu zadać pytanie: „Jakie działania podejmowały spółki, że w efekcie były nagradzane i notowane przez tak długi czas w indeksie?”. Do analizy wybrano najciekawsze z działań CSR spółek znajdujących się najdłużej w zestawieniu Respect.

3.1. Bank Handlowy w Warszawie SA

W celu ochrony środowiska bank zdecydował się na wiele prostych, ale bardzo skutecznych akcji – takich jak zachęcanie pracowników do segregacji odpadów („Świat sobie sam nie da rady, segregujmy więc odpady”) czy też oszczędzania energii elektrycznej („Switch off something”). Zdaniem autorów najlepszym pomysłem była organizacja wydarzenia „Więcej drzew dzięki Tobie”. Akcja rozpoczęła się w 2008 roku i zachęca klientów do przejścia z papierowych wyciągów bankowych na elektroniczne. Bank sadzi jedno drzewo za każdą taką zmianę. Podczas pierwszej edycji udało się zasadzić 40 tys. nowych roślin, co jest bardzo ważne dla naszego środowiska i planety¹⁰.

3.2. Elektrobudowa SA

Elektrobudowa SA to jedyna ze spółek, która w analizie kursu akcji przyniosła realną stratę z inwestycji. Stało się tak z powodu niedawno ogłoszonej przez zarząd firmy upadłości. Jednak jakie działania prowadziło to przedsiębiorstwo, kiedy jeszcze działało? Na stronie internetowej Elektrobudowy uwagę zwróciło podpisanie w 2015 roku karty różnorodności. Jest to inicjatywa na rzecz promocji polityki równego zatrudnienia – bez względu na płeć, kolor skóry czy wyznanie. W raportach spółki można też znaleźć między innymi informację o dofinansowywaniu olimpiad szkolnych, wsparciu kół naukowych czy też pomocy finansowej przy organizacji wigilii dla samotnych osób. Łącznie na cele charytatywne spółka przekazała w 2015 roku 147 tys. zł¹¹.

3.3. Grupa LOTOS SA

Szukanie informacji o działaniach CSR Lotosu było wręcz komfortowe. Spółka ma specjalnie przygotowaną stronę internetową, na której można znaleźć informacje o wszystkich prowadzonych programach, a jest ich naprawdę dużo – od działań ma-

10 Citi Handlowy, *Citi Handlowy w przededniu Dnia Ziemi*, 8.04.2009, https://www.citibank.pl/poland/homepage/polish/press/files/090408_ip_01.pdf (dostęp: 13.01.2021).

11 Elektrobudowa SA, CSR, <https://www.elektrobudowa.pl/pl/csr/index> (dostęp: 13.01.2021); Elektrobudowa SA, *Karta różnorodności*, <https://www.elektrobudowa.pl/pl/csr/rownosc-i-roznorodnosc> (dostęp: 13.01.2021).

jących na celu wsparcie zdolnych uczniów („Zdolni z LOTOSEM”), do programów zahamowania wymierania najbardziej zagrożonych gatunków fauny morskiej („LOTOS pomaga bałtyckiej przyrodzie”). Zdaniem autorów niniejszego artykułu najciekawszą z inicjatyw była współpraca ze Stowarzyszeniem na rzecz dzikich zwierząt „Sokół”. Historia ta zaczęła się w 2008 roku, kiedy to zaobserwowano parę sokołów nad jedną z rafinerii. Zdecydowano się wtedy zamontować specjalne gniazdo na kominie rafineryjnej elektrocieplowni, które jest stale monitorowane i pozwala na śledzeniu losów tych drapieżników¹².

3.4. ING Bank Śląski SA

Bank ING realizuje rozmaite społeczne projekty w ramach działalności CSR, skierowane do osób z różnych grup wiekowych oraz różnych miast. Szczególną uwagę zwróciły działania lokalne w wielu mniejszych i większych aglomeracjach. ING prowadzi działalność edukacyjną, wolontariat oraz realizuje projekty dla danej społeczności. Na uwagę zasługuje projekt z 2019 roku „Rozwijamy się w Łodzi”. Akcja polegała na zwiększeniu aktywności i edukacji dzieci z Przedszkola miejskiego nr 47. Ponadto wspólnie posiano warzywa służące do przygotowywania zdrowych posiłków oraz zabrano dzieci na wycieczkę do banku, gdzie opowiedziano im o świecie finansów¹³.

3.5. KGHM Polska Miedź SA

Przedsiębiorstwo KGHM Polska Miedź SA prowadzi rozbudowane programy CSR dla swoich pracowników oraz społeczności lokalnej. W ramach społecznej odpowiedzialności biznesu KGHM wprowadziło program „EKO-Zdrowie”. Zakłada on między innymi cykliczne zajęcia nordic walking dla dorosłych, lekcje nauki pływania dla dzieci, gimnastykę rekreacyjną dla seniorów, zajęcia fitness dla osób z nadwagą oraz wiele innych ciekawych pomysłów. Więcej o programie można przeczytać na firmowej stronie przedsiębiorstwa¹⁴.

12 LOTOS, *Odpowiedzialny LOTOS*, <https://odpowiedzialny.lotos.pl/> (dostęp: 13.01.2021).

13 Fundacja ING Dzieciom, *Rozwijamy się!*, 20.06.2019, <https://www.ingdzieciom.pl/co-robimy/aktualnosci/aktualnosci-wolontariat-otwarta/rozwijamy-sie> (dostęp: 13.01.2021); ING, *Zrównoważony rozwój*, <https://www.ing.pl/o-banku/odpowiedzialnosc-spoleczna> (dostęp: 13.01.2021).

14 KGHM Polska Miedź, *Dobry sąsiad*, <https://kgbm.com/pl/zrownowazony-rozwoj/dobry-sasiad> (dostęp: 13.01.2021).

3.6. Polski Koncern Naftowy ORLEN SA

Orlen, podobnie jak reszta przedsiębiorstw, prowadzi szeroko zakrojone działania społecznie odpowiedzialnie. Wspiera wiele inicjatyw, a polityka firmy opiera się na działaniach możliwie jak najbardziej ekologicznych w swojej branży. Ciekawą inicjatywą jest Fundacja ORLEN. Organizacja działa od 2001 roku i od chwili powstania pomogła wielu osobom. Pośród prowadzonych działań należy wyróżnić program stypendialny dla ambitnych uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Jest on podzielony aż na siedem różnych kategorii. Poza oczywistym wsparciem finansowym fundacja zapewnia też udział w spotkaniach szkoleniowych i integracyjnych¹⁵.

3.7. Polskie Górnictwo Naftowe i Gazowe SA

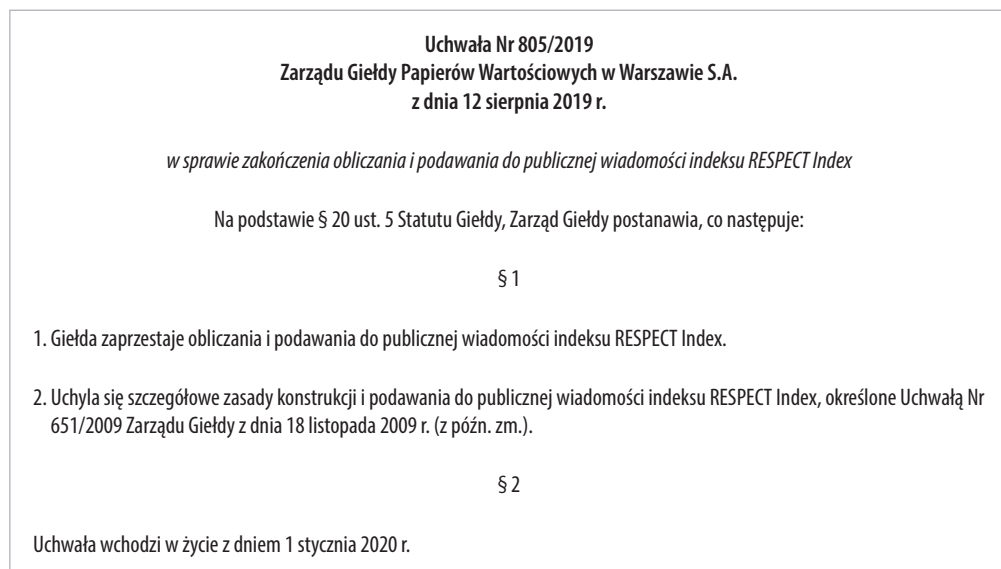
Kultura CSR jest widoczna w PGNiG od połowy XIX wieku. W latach siedemdziesiątych XIX wieku powstały tu kasy brackie – jedna z pierwszych instytucji ubezpieczeniowych dla pracowników kopalni, która zapewniała ubezpieczenie na wypadek choroby, inwalidztwa czy starości. Robotnicy mogli korzystać z opieki lekarskiej, a po przepracowaniu dwudziestu lat otrzymywali prawo do emerytury. Odpowiedzialność społeczna przetrwała w PGNiG do dzisiaj. Poza oczywistymi działaniami, takimi jak minimalizacja negatywnego wpływu na środowisko, czy specjalnymi programami pracowniczymi, spółka prowadzi również od 2004 roku własną Fundację im. Ignacego Łukasiewicza. Organizacja ta stawia na promocję historii ojczyzny oraz edukację i naukę – zarówno historyczną, jak i techniczną. W ramach działalności edukacyjnej na uwagę zasługuje program „Być jak Ignacy”. Jego celem jest popularyzacja polskiej nauki i pamięci o wybitnych naukowcach wśród uczniów szkół podstawowych. Patronem konkursu jest Ignacy Łukasiewicz – pionier przemysłu naftowego nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie¹⁶.

15 Fundacja ORLEN, *O fundacji*, <https://fundacja.orlen.pl/PL/Strony/default.aspx> (dostęp: 13.01.2021); Fundacja ORLEN, *Programy stypendialne*, <https://fundacja.orlen.pl/PL/NaszeProgramy/ProgramStypendialny/Strony/default.aspx> (dostęp: 13.01.2021).

16 PGNiG, *Odpowiedzialny Biznes*, <http://pgnig.pl/dzialania-spoeczne/odpowiedzialny-biznes/informacje> (dostęp: 13.01.2021); Fundacja PGNiG, *Być jak Ignacy*, <https://bycjakignacy.pl/> (dostęp: 13.01.2021).

4. Zamknięcie indeksu Respect – porównanie starego i nowego wskaźnika

Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie w drodze uchwały zdecydowała się zdjąć z giełdy Respect Index od 1 stycznia 2020 roku. Na rysunku 1 przedstawiono tekst uchwały.

Rysunek 1. Tekst uchwały Nr 805/2019 w sprawie zakończenia publikowania Respect Index

Źródło: opracowanie własne na podstawie wzoru uchwały o zamknięciu indeksu Respect przez GPW – GPW, *RESPECT Index (Uchwała Nr 805/2019)*, [https://www.gpw.pl/komunikaty-i-uchwaly-gpw?ph_main_01_start=show&cmn_id=108699&title=RESPECT+Index+\(Uchwa%C5%82a+Nr+805/2019\)](https://www.gpw.pl/komunikaty-i-uchwaly-gpw?ph_main_01_start=show&cmn_id=108699&title=RESPECT+Index+(Uchwa%C5%82a+Nr+805/2019)) (dostęp: 29.12.2020).

Od 3 września 2019 roku GPW wprowadziła nowy indeks WIG-ESG, który przez pierwsze trzy miesiące był publikowany wraz z Indekssem Respect. WIG-ESG bierze pod uwagę wszystkie spółki z indeksów WIG20 i mWIG40. Rating spółek jest przeprowadzany na podstawie trzech wytycznych. Pierwszą z nich jest przypisanie wagi na podstawie liczby akcji w wolnym obrocie. Drugą jest dokonanie analizy specyficznego ryzyka związanego z kryteriami ESG oraz zarządzania nim przez firmę. Badanie wykonuje niezależna firma outsourcingowa Sustainalytics na podstawie raportów rocznych spółek, raportów zawierających dane niefinansowe, informacji podawanych na stronach internetowych¹⁷. Ostatnim etapem jest ocena ładu korporacyjnego dokonywana na podstawie „Dobrych Praktyk Spółek Notowanych na GPW 2016”¹⁷. Giełda

¹⁷ GPW, *WIG-ESG i Respect Index*, <https://raportzintegrowany2019.gpw.pl/2019-wig-esg-respect-index> (dostęp: 29.12.2020).

przyznaje spółkom poszczególne wagi w zależności od liczby stosowanych zasad i jakości publikowanych oświadczeń¹⁸. Ranking indeksu WIG-ESG jest aktualizowany co minutę.

Zaletą nowego wskaźnika jest niewątpliwie to, że każda duża i średnia spółka notowana na warszawskiej giełdzie będzie sprawdzana pod względem odpowiedzialności społecznej. W ten sposób CSR zaczyna nabierać coraz głębszego wymiaru, staje się elementem strategii, a nie tylko wartością dodaną firmy. Kolejną dobrą stroną jest uproszczenie – spółki nie muszą przechodzić samodzielnie wieloetapowych procedur, aby zostać ujęte we wskaźniku. Nie ma obowiązku wypełniania ankiety jak przy poprzednim wskaźniku – oceną dobrych praktyk zajmuje się firma Sustainalytics wraz z GPW na podstawie poszczególnych raportów utworzonych przez spółki.

Następnym korzystnym czynnikiem jest wprowadzenie limitów udziałów. Udział największych spółek został ograniczony do limitów wynikających z reguły 5/10/40 (największa spółka do 10%, spółki o wadze powyżej 5% nie mogą w sumie przekraczać w indeksie wagi 40%)¹⁹. W indeksie Respect często miała miejsce sytuacja, kiedy udział spółek KGHM i Orlen w portfelu indeksu wynosił ponad 50%²⁰. Siła wpływu zmian ich kursu na wartość indeksu była o wiele większa niż pozostałych (zwłaszcza mniejszych) spółek należących do indeksu.

Istotną niedoskonałością nowego indeksu jest brak wskaźnika dla spółek z rankingiem sWIG80. Z tego powodu małe firmy nie są zachęcane do wdrażania odpowiedzialnych i długofalowych decyzji spełniających standardy CSR. Warto przypomnieć, że odpowiedzialność społeczna przedsiębiorstw jest ideą długofalową, polega na świadomym budowaniu strategii uwzględniającej interesy społeczne, ochronę środowiska oraz relacje z różnymi grupami interesariuszy już od samego początku powstania firmy. Większa kontrola w tym zakresie mogłaby pomóc w dostrzeżeniu potencjału w drobnych przedsięwzięciach. W tym przypadku w lepszym świetle staje indeks Respect, ponieważ miał wymiar edukacyjny dla mniejszych przedsiębiorstw. Każda spółka, która podjęła się wypełnienia ankiety i została poddana weryfikacji, nawet jeśli nie dostała się do indeksu, otrzymywała szczegółową ocenę swoich działań, która pozwalała na analizę i poprawę wyniku w przyszłości²¹.

18 Respect Index, *GPW uruchamia indeks WIG-ESG*, 13.08.2019, http://respectindex.pl/aktualnosci&ph_main_content_start=show&ph_main_content_cm_n_id=1141 (dostęp: 29.12.2020).

19 Budimex, *WIG-ESG*, <https://www.budimex.pl/pl/zrownowazony-rozwoj/wig-esg> (dostęp: 29.12.2020).

20 P. Cegliński, *Pięć lat funkcjonowania RESPECT Index. Ocena i perspektywy*, [w:] M. Buszko, D. Krupa, A. Drews (red.), *Perspektywa – wyzwania współczesnej gospodarki*, t. 1, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2015, s. 239–254

21 Parkiet, *Indeks RESPECT zmienia nastawienie polskich firm*, 21.06.2011, <https://www.parkiet.com/Spolki/306219983-Indeks-RESPECT-zmienia-nastawienie-polskich-firm.html> (dostęp: 29.12.2020).

Słabą stroną nowego indeksu jest również ocena ładu korporacyjnego spółek jedynie na podstawie ich deklaracji²². W indeksie Respect ta kwestia była bardziej szczegółowo sprawdzana, monitorowano spółki nawet w tak podstawowych sprawach jak działanie i czytelność stron internetowych.

4. Podsumowanie

Indeks Respect był unikatowym indeksem na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych. Nie bazował wyłącznie na podstawowych danych, takich jak wyniki spółki, wypłacalność dywidend czy też branża, sektor, w jakiej działa, lecz sięgał głębiej – do informacji do tej pory niebranych pod uwagę. Kryterium wyboru, czyli społeczna odpowiedzialność danej spółki, było bardziej złożone i wymagało zarówno zaangażowania od spółki, jak i przeprowadzenia kontroli i badań ze strony giełdy. Indeks był ważną wskazówką dla inwestorów długoterminowych, ponieważ przedsiębiorstwa tam notowane należały do grona zarządzanych w sposób rozważny, zrównoważony oraz przy zachowaniu najlepszych standardów w zakresie ładu korporacyjnego. Taki sposób prowadzenia przedsiębiorstwa przekładał się w większości spółek na dobre wyniki i ogólny wzrost kursu.

Zdaniem autorów niniejszego artykułu indeks Respect był obowiązkowym zestawieniem do sprawdzenia przed zainwestowaniem kapitału na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Pomysł na kryterium doboru spółek wzorowo obrazuje dzisiejsze trendy mające na celu dbanie o środowisko i wyróżnianie przedsiębiorstw odpowiedzialnych społecznie. Autorzy pozytywnie oceniają fakt uruchomienia analogicznego indeksu WIG-ESG, który ponownie będzie nagradzał spółki zachowujące najwyższe standardy CSR. Pozostaje mieć nadzieję, że w przyszłości coraz więcej przedsiębiorstw będzie stawiało na zrównoważony i odpowiedzialny rozwój, z korzyścią zarówno dla nich, jak i dla całego społeczeństwa.

Bibliografia

- Budimex, *WIG-ESG*, <https://www.budimex.pl/pl/zrownowazony-rozwoj/wig-esg> (dostęp: 29.12.2020).
- Cegliński P., *Pięć lat funkcjonowania RESPECT Index. Ocena i perspektywy*, [w:] M. Buszko, D. Krupa, A. Drews (red.), *Perspektywa – wyzwania współczesnej gospodarki*, t. 1, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2015, s. 239–254.
- Citi Handlowy, *Citi Handlowy w przededniu Dnia Ziemi*, 8.04.2009, https://www.citibank.pl/poland/homepage/polish/press/files/090408_ip_01.pdf (dostęp: 13.01.2021).

²² InvestGo, *Wszystko, co musisz wiedzieć o WIG-ESG*, 22.11.2019, <https://invesgo.pl/2019/11/22/wszystko-co-musisz-wiedziec-o-wig-esg-2/> (dostęp: 29.12.2020).

- Czopik S., *Indeksy społecznej odpowiedzialności jako metoda pomiaru działań CSR w przedsiębiorstwach*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2017, R. LXXIX, z. 4, s. 237–252, <https://core.ac.uk/download/pdf/154745458.pdf> (dostęp: 30.12.2020).
- Elektrobudowa SA, CSR, <https://www.elektrobudowa.pl/pl/csr/index> (dostęp: 13.01.2021).
- Elektrobudowa SA, *Karta różnorodności*, <https://www.elektrobudowa.pl/pl/csr/rownosc-i-roznorodnosc> (dostęp: 13.01.2021).
- Fundacja ING Dzieciom, *Rozwijamy się!*, 20.06.2019, <https://www.ingdzieciom.pl/co-robimy/aktualnosci/aktualnosci-wolontariat-otwarta/rozwijamy-sie> (dostęp: 13.01.2021).
- Fundacja ORLEN, *O fundacji*, <https://fundacja.orlen.pl/PL/Strony/default.aspx> (dostęp: 13.01.2021).
- Fundacja ORLEN, *Programy stypendialne*, <https://fundacja.orlen.pl/PL/NaszeProgramy/ProgramStypendialny/Strony/default.aspx> (dostęp: 13.01.2021).
- Fundacja PGNiG, *Być jak Ignacy*, <https://bycjakignacy.pl/> (dostęp: 13.01.2021).
- GPW, <https://www.gpw.pl/> (dostęp: 13.01.2021).
- GPW, *RESPECT Index (Uchwała Nr 805/2019)*, [https://www.gpw.pl/komunikaty-i-uchwaly-gpw?ph_main_01_start=show&cmn_id=108699&title=RESPECT+Index+\(Uchwa%C5%82a+Nr+805/2019\)](https://www.gpw.pl/komunikaty-i-uchwaly-gpw?ph_main_01_start=show&cmn_id=108699&title=RESPECT+Index+(Uchwa%C5%82a+Nr+805/2019)) (dostęp: 29.12.2020).
- GPW, *WIG-ESG i Respect Index*, <https://raportzintegrowany2019.gpw.pl/2019-wig-esg-respect-index> (dostęp: 29.12.2020).
- ING, *Zrównoważony rozwój*, <https://www.ing.pl/o-banku/odpowiedzialnosc-spoeczna> (dostęp: 13.01.2021).
- InvestGo, *Wszystko, co musisz wiedzieć o WIG-ESG*, 22.11.2019, <https://invesgo.pl/2019/11/22/wszystko-co-musisz-wiedziec-o-wig-esg-2/> (dostęp: 29.12.2020).
- KGHM Polska Miedź, *Dobry sąsiad*, <https://kghm.com/pl/zrownowazony-rozwoj/dobry-sasiad> (dostęp: 13.01.2021).
- LOTOS, *Odpowiedzialny LOTOS*, <https://odpowiedzialny.lotos.pl/> (dostęp: 13.01.2021).
- Parkiet, *Indeks RESPECT zmienia nastawienie polskich firm*, 21.06.2011, <https://www.parkiet.com/Spolki/306219983-Indeks-RESPECT-zmienia-nastawienie-polskich-firm.html> (dostęp: 29.12.2020).
- PGNiG, *Odpowiedzialny Biznes*, <http://pgnig.pl/dzialania-spoeczne/odpowiedzialny-biznes/informacje> (dostęp: 13.01.2021).
- Puls Biznesu, *Notowania*, <http://notowania.pb.pl/> (dostęp: 13.01.2021).
- Respect Index, *Ankieta RESPECT – 2012 r., V edycja*, http://respectindex.pl/pub/ankieta_RESPECT_V_Edycja_2012_NEW.pdf (dostęp: 22.12.2020).
- Respect Index, *Ankieta RESPECT Index 2018, XII edycja*, http://respectindex.pl/pub/Ankieta_Respect_Index_XII_PL.pdf (dostęp: 22.12.2020).
- Respect Index, *GPW uruchamia indeks WIG-ESG*, 13.08.2019, http://respectindex.pl/aktualnosci&ph_main_content_start=show&ph_main_content_cmn_id=1141 (dostęp: 29.12.2020).
- Respect Index, *Kryteria oceny spółek*, http://respectindex.pl/kryteria_oceny_spolek (dostęp: 22.12.2020).
- Respect Index, *Opis projektu*, http://respectindex.pl/opis_projektu (dostęp: 22.12.2020).
- Respect Index, *Spółki z RESPECT Index*, <http://respectindex.pl/> (dostęp: 10.01.2021).
- Respect Index, *Strategia i zarządzanie organizacją*, http://respectindex.pl/pub/AnkietaRESPECT_2009_IEdycja.pdf (dostęp: 22.12.2020).
- Wikipedia, *Respect Index*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Respect_Index (dostęp: 13.01.2021).

Podatki w rachunkowości

Wiktoria Kopytek, Paulina Owczarek

Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości SIGMA

Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości

ul. Jana Matejki 22/26, 90–237 Łódź

Wybrane problemy związane z rozliczaniem i ewidencjonowaniem transakcji zagranicznych

1. Wprowadzenie

Handel zagraniczny to odpłatna wymiana towarów lub usług z partnerami mającymi stałą siedzibę poza granicą celną państwa. Dotyczy dóbr materialnych sprzedawanych za granicę bądź kupowanych za granicą. Podstawowe formy handlu zagranicznego to transakcje typowe: wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów, wewnątrzwspólnotowa dostawa towarowa, import i eksport. Takie transakcje zagraniczne to ogół operacji mających doprowadzić do zawarcia umowy kupna lub sprzedaży z zagranicznym partnerem. Transakcje zagraniczne sprawiają podatnikom więcej kłopotu niż krajowe. Niestety, problem pojawia się już przy rozliczaniu operacji gospodarczych. Dzieje się tak, ponieważ w rozliczeniach zagranicznych z reguły występuje kilka etapów, a zastosowanie ma kilka ustaw regulujących rozliczenie. Pomyłka na którymś etapie będzie skutkować błędem w końcowym rozliczeniu oraz konsekwencjami podatkowymi. Dlatego warto analizować poszczególne etapy transakcji, które są powiązane z rozliczeniem zagranicznych transakcji. W artykule przedstawiono podstawowe formy handlu zagranicznego, a także podjęto próbę ilustracji na przykładach praktycznych problemu rozliczania i ewidencjonowania transakcji zagranicznych.

2. Podstawowe klasyfikacje transakcji zagranicznych

2.1. Wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów

W rozumieniu Ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r., poz. 106 – dalej: ustawa o podatku od towarów i usług) przez wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów (WNT) rozumie się:

[...] nabycie prawa do rozporządzania jak właściciel towarami, które w wyniku dokonywanej dostawy są wysyłane lub transportowane na terytorium państwa człon-

kowskiego inne niż terytorium państwa członkowskiego rozpoczęcia wysyłki lub transportu przez dokonującego dostawy, nabywcę towarów lub na ich rzecz¹.

W art. 9 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług określono, kiedy występuje transakcja wewnątrzspółnotowego nabycia towarów między dwoma podmiotami.

Rejestrowanie wewnątrzspółnotowego nabycia towarów dokonywane jest na podstawie dostarczonej faktury od kontrahenta zagranicznego. Faktura dokumentująca nabycie towarów na terytorium Unii Europejskiej powinna zawierać dane identyfikujące nabywcę i sprzedawcę, podstawę opodatkowania, przedmiot transakcji, termin powstania obowiązku podatkowego, podstawę opodatkowania i kwotę podatku².

Jeżeli przedsiębiorca zamierza dokonywać transakcji wewnątrzspółnotowego nabycia towarów, a poprzednio dokonywał ich tylko obrębie kraju, w którym ma zarejestrowaną działalność gospodarczą, powinien zarejestrować się do VAT-UE. W wyniku rejestracji podatnika właściwy dla jednostki urząd skarbowy nada mu NIP z prefiksem symbolizującym identyfikację państwa członkowskiego na terenie Unii Europejskiej. Polski przedsiębiorca po zarejestrowaniu się do VAT-UE będzie zobowiązany posługiwać się numerem NIP z prefiksem PL podczas dokonywanych transakcji na terenie Unii Europejskiej³.

Obowiązek podatkowy według art. 20 ustawy o podatku od towarów i usług następuje z chwilą wystawienia faktury od wartości dodanej przez podatnika, jednak nie później niż piętnastego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym dokonano dostawy towarów. Uiszczenie zapłaty podatku do urzędu skarbowego spoczywa na kupującym towar. Konieczne jest również wykazanie transakcji wewnątrzspółnotowego nabycia w składanej comiesięcznie deklaracji VAT_V7 lub deklaracji kwartalnej JPK_V7K⁴.

Jeżeli transakcja wewnątrzspółnotowego nabycia towarów spełnia jej definicję, kupujący towar jest zobowiązany do naliczenia i wykazania podatku VAT należnego w deklaracji podatkowej w miesiącu powstania obowiązku podatkowego, a także ma możliwość odliczenia VAT naliczonego pod warunkiem, że otrzyma fakturę dokumentującą tę transakcję w terminie trzech miesięcy od zakończenia miesiąca,

1 Ustawa o podatku od towarów i usług – art. 9 ust. 1.

2 *Wewnątrzspółnotowe nabycie towarów*, dodatek do „Gazety Podatkowej”, nr 37, 9.05.2016, <https://gazetapodatkowa.gov.pl/wewnatrzspolnotowe-nabycie-towarow-2016-37,archiwum,artykul,153572,3523,1287.html> (dostęp: 11.12.2020).

3 A. Lazarowicz, *Rejestracja do VAT-UE – obowiązek przy transakcjach unijnych*, 25.01.2021, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/rejestracja-przedsiębiorcy-na-potrzeby-vat-ue> (dostęp: 11.12.2020).

4 E. Szpytko-Waszczyżyn, *Faktura za WNT otrzymana z opóźnieniem a obowiązek podatkowy*, 29.04.2021, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-faktura-za-wnt-otrzymana-z-opoznieniem-obowiazek-podatkowy-vat-2014> (dostęp: 11.12.2020).

w którym powstał obowiązek. Wówczas transakcja staje się „obojętna” pod względem podatku VAT⁵.

Według Ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku od dochodowym od osób prawnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r., poz. 1406 – dalej: ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych):

[...] koszty poniesione w walutach obcych przelicza się na złote według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień poniesienia kosztu⁶.

Dlatego w rozumieniu ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych wydatki na zakup towaru ujmowane są jako koszty uzyskania przychodu w sposób analogiczny do zakupu na terenie kraju w chwili dostawy towarów nie później niż z dniem wystawienia faktury. Wycena bilansowa transakcji WNT dokonywana jest według średniego kursu Narodowego Banku Polskiego na ostatni dzień roboczy poprzedzający dzień uzyskania przychodu⁷.

Faktura wewnątrzspółnotowego nabycia w Polsce jest księgowana w walucie zagranicznej w przeliczeniu kursu na walutę polską według średnich kursów walut określanych przez Narodowy Bank Polski. Różnice kursowe występują, gdy płatność jest regulowana przez rachunek bankowy złotówkowy (jeżeli jednostka gospodarcza ma tylko rachunek złotówkowy, powstają różnice kursowe), płatności mogą być również dokonywane przez rachunek walutowy przedsiębiorstwa (różnice kursowe nie powstają, jeśli dokonuje się płatności w takiej samej walucie, w jakiej została wystawiona faktura). Wycenę faktury walutowej na walutę polską przeprowadza się zgodnie z zasadami wynikającymi z art. 31a ustawy o podatku od towarów i usług. Pierwotna wycena (podczas wystawienia faktury) dokonywana jest przy zastosowaniu średniego kursu NBP na ostatni dzień roboczy poprzedzający powstanie obowiązku podatkowego. Różnice kursowe powstają z chwilą przepływu środków pieniężnych. „Do wyceny rozchodu waluty z rachunku bankowego stosuje się w tym przypadku średni kurs NBP z dnia poprzedzającego dzień wpływu środków pieniężnych”⁸. Różnica między kwotą zapłaty a fakturą jest ujmowana na koncie kosztów finansowych w zespole siódmym zakładowego planu kont.

5 mKsięgowa.pl, *Rozliczanie WNT i WDT*, <https://mksiegowa.pl/www/pl/wnt-i-wdt> (dostęp: 11.12.2020).

6 Ustawa o podatku od dochodowym od osób prawnych – art. 15 ust.

7 Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r., poz. 351) – art. 30 ust. 2 pkt 2 (dalej: ustawa o rachunkowości).

8 Tamże.

2.2. Wewnątrzwspólnotowa dostawa towarowa

Według ustawy o podatku od towarów i usług przez wewnątrzwspólnotową dostawę towarów rozumie się wywóz towarów z terytorium kraju, w wykonaniu czynności określonych w art. 7 Ustawy o podatku od towarów i usług (dostawa towarów to przeniesienie prawa do rozporządzania towarami jak właściciel) na terytorium państwa członkowskiego inne niż terytorium kraju z zastrzeżeniem ust. 2–8 Ustawy o podatku od towarów i usług⁹.

W rozumieniu art. 13 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług wewnątrzwspólnotowa dostawa towarów ma miejsce, kiedy nabywcą towarów jest między innymi podatnik podatku od wartości dodanej, osoba prawna niebędąca podatnikiem podatku od wartości dodanej zidentyfikowana jest na podstawie dokonywania transakcji wewnątrzwspólnotowych na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej innego niż terytorium kraju wywozu towarów¹⁰.

Wewnątrzwspólnotowa dostawa towarów ma miejsce pod warunkiem, że dostawca towarów jest czynnym podatnikiem VAT prowadzącym działalność gospodarczą oraz jest zarejestrowany jako podatnik VAT-UE.

Dokumentacja transakcji wewnątrzwspólnotowej dostawy towarów powstaje w chwili wystawienia faktury wewnątrzwspólnotowej dostawy towarów. Faktura musi mieć niezbędne elementy do prawidłowego rozliczenia, takie jak: numer faktury, data wystawienia faktury, data dostawy towarów, NIP nabywcy i sprzedawcy zawierający dwuliterowy prefiks stosowany na potrzeby podatku od wartości dodanej, właściwy dla państwa członkowskiego, waluta, w jakiej dokonywane jest rozliczenie, wartość netto, wartość VAT, wartość brutto, stawka VAT¹¹.

Wystawiając fakturę WDT, można zastosować stawkę VAT w wysokości 0%, jednak tylko wtedy, kiedy zostaną spełnione przesłanki zawarte w art. 42. ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług¹².

Obowiązek podatkowy w wewnątrzwspólnotowej dostawie towarów powstaje:

[...] z chwilą wystawienia faktury przez podatnika, nie później jednak niż 15. dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym dokonano tej dostawy¹³.

9 Ustawa o podatku od towarów i usług – art. 13 ust. 1.

10 Tamże – art. 13 ust. 2.

11 FakturaXL, *Faktura WDT*, https://www.fakturaxl.pl/faktura_wdt (dostęp: 4.01.2021).

12 Ustawa o podatku od towarów i usług – art. 42 ust. 1.

13 Tamże – art. 20 ust. 1.

W przypadku wewnątrzwspólnotowej dostawy towarów wykonywanej w sposób ciągły przez okres dłuższy niż miesiąc dostawę wewnątrzwspólnotową uważa się za dokonaną z upływem każdego miesiąca do czasu zakończenia dostawy tych towarów¹⁴.

Przychód z tytułu dokonania transakcji WDT powstaje na zasadach ogólnych, czyli w dacie dostarczenia towarów. W walucie obcej do celów podatku dochodowego przychód oblicza się według średniego kursu Narodowego Banku Polskiego na ostatni dzień roboczy poprzedzający dzień uzyskania przychodu. Przy zastosowaniu tego samego kursu dokonuje się wyceny bilansowej¹⁵.

W przypadku gdy przedsiębiorstwo ma tylko konto bankowe w walucie polskiej, przy rozliczaniu faktury wewnątrzwspólnotowej dostawy towarowej w walucie obcej powstaną różnice kursowe. Jednostka sprzedająca towary dokumentuje sprzedaż na fakturze, ustalając kurs waluty według średniego kursu Narodowego Banku Polskiego z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień powstania obowiązku podatkowego. Płatność dokonywana jest z rachunku bankowego. Do wyceny rozchodu środków pieniężnych stosuje się średni kurs NBP z dnia poprzedzającego dzień wpływu środków pieniężnych. Różnice kursowe powstałe w wyniku transakcji zalicza się do przychodów bądź kosztów finansowych¹⁶.

Wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów i wewnątrzwspólnotowa dostawa towarowa, które nie są uznawane za przemieszczenie towarów, występują, gdy zachodzą przesłanki art. 13 ust. 3 ustawy o podatku od towarów i usług. W przypadku ustania okoliczności, o których mowa w art. 13. ust 4, dotyczącego wewnątrzwspólnotowej dostawy towarów i art. 12 ust. 1, odnoszącego się do wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów, przemieszczenie towarów jest uznawane za wewnątrzwspólnotową dostawę towarów i wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów¹⁷.

14 Tamże – art. 20 ust. 1a.

15 Ustawa o rachunkowości – art. 30 ust. 2 pkt 2.

16 Gofin.pl, *Ewidencja wewnątrzwspólnotowej dostawy towarów (WDT)*, http://www.vademecum.ksiegowego.pl/arttykul_narzedziowa,812,0,12582,ewidencja-wewnatrzspolnotowej-dostawy-towarow-wdt.html (dostęp: 4.01.2021).

17 Tamże – art. 12 ust. 2, art. 13 ust. 5.

2.3. Import towarów i usług

Podstawowym aktem prawnym regulującym zagadnienia podatkowe w zakresie importu towarów jest ustawa o podatku od towarów i usług. Importem towarów nazywa się przywóz towarów z terytorium państwa trzeciego, np. Stanów Zjednoczonych, Chin, na terytorium kraju – Polski¹⁸.

Podatnikami mającymi obowiązek uiszczenia opłaty związanej z podatkiem od importu towarów są osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne, które: mają obowiązek uiszczenia cła oraz uprawnione są do korzystania z procedury celnej obejmującej uszlachetnianie czynne, odprawę czasową, przetwarzanie pod kontrolą celną¹⁹. Za miejsce opodatkowania uznaje się miejsce wymienione w liście przewozowym lub jakimkolwiek innym dokumencie przewozowym, na podstawie którego towary są importowane. W przypadku braku takiej informacji za pierwsze miejsce przeznaczenia uważa się miejsce pierwszego przeładunku na terytorium kraju. Obowiązek podatkowy w imporcie towarów powstaje z chwilą powstania długu celnego.

Podstawą opodatkowania w imporcie towarów, zgodnie z przepisami ustawy o podatku od towarów i usług, jest wartość celna powiększona o należne cło (zgodnie z dokumentem SAD), a jeżeli przedmiotem importu są towary opodatkowane podatkiem akcyzowym, podstawą opodatkowania jest wartość celna powiększona o należne cło i podatek akcyzowy²⁰. W przypadku importu przepisy o podatku dochodowym zarówno od osób prawnych, jak i osób fizycznych pokazują, że koszty w walutach obcych przelicza się na złote polskie według kursów NBP z dnia poprzedzającego dzień wystawienie faktury dokumentującej zakup. Ogólna zasada odliczania VAT pozwala podatnikowi na skorzystanie z prawa do odliczenia podatku naliczonego z tytułu importu towarów w rozliczeniu za jeden z dwóch następujących okresów rozliczeniowych. Stosując ogólną zasadę rozliczenia, podatnik najpierw płaci podatek do urzędu celnego, a dopiero potem dokonuje odliczenia podatku naliczonego w deklaracji VAT²¹.

Od 1 kwietnia 2011 roku w przypadku rozliczania podatku VAT z tytułu importu towarów wprowadzono ułatwienia bezpośrednio w deklaracji. Dodatkowo zniesiony

18 Wolters Kluwer, *Podatek od towarów i usług*, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/podatek-od-towarow-i-uslug-17086198> (dostęp: 10.01.2021).

19 Poradnik Przedsiębiorcy, *Import towarów – jak prawidłowo rozliczyć?*, 22.01.2021, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-import-towarow-rozliczenie> (dostęp: 20.01.2021).

20 E. Szpytko-Waszczyzyn, *Import i eksport na gruncie podatku VAT – podstawowe informacje*, 3.08.2018, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-import-i-eksport-a-podatek-vat> (dostęp: 10.01.2021).

21 Biznes.gov.pl, *VAT w handlu międzynarodowym – świadczenie i nabycie usług*, <https://www.biznes.gov.pl/pl/firma/podatki-i-ksiegowosc/chce-rozliczac-vat-w-transakcjach-zagranicznych/vat-w-handlu-miedzynarodowym-swiadczenie-i-nabycie-uslug> (dostęp: 11.01.2021).

został obowiązek złożenia zabezpieczenia kwoty podatku jako warunku rozliczenia podatku z tytułu importu towarów w deklaracji podatkowej²².

2.4. Eksport towarów

Zagraniczni kontrahenci obok dokonywania wewnątrzspółnotowych transakcji na terenie Unii Europejskiej mogą również zawierać transakcje z podmiotami spoza Wspólnoty. Niestety, często nie wiedzą, jak prawidłowo udokumentować i rozliczyć eksport towarów. Poniżej wyjaśniono, jak postępować w sytuacji wywozu dóbr poza Unię Europejską²³.

Eksport towarów stanowi wywóz towarów z terytorium Polski poza terytorium Unii Europejskiej. Eksport towarów, tak jak wewnątrzspółnotowa dostawa towarów, korzysta z opodatkowania stawką 0%. Aby zastosować stawkę 0%, przedsiębiorca powinien mieć, przed upływem terminu złożenia deklaracji VAT za dany okres rozliczeniowy, dokument potwierdzający wywóz towaru poza Unię. Zgodnie z art. 41 ust. 6a ustawy o podatku od towarów i usług dokumentem takim może być: dokument zgłoszenia wywozu potwierdzony przez urząd celny (IE-599), dokument zapewniający autentyczność wywozu towaru, zgłoszenie wywozowe potwierdzone przez urząd celny (SAD)²⁴. Jeżeli jednak podatnik nie ma dokumentu potwierdzającego wywóz towarów poza Unię Europejską, nie może wykazać tej dostawy w ewidencji za bieżący okres rozliczeniowy. Miejszem opodatkowania w przypadku eksportu towarów do krajów trzecich będzie kraj przeznaczenia. Aby rozpoznać eksport towarów, ich wywóz powinien zostać potwierdzony przez urząd celny w sposób określony przepisami celnymi²⁵. Na podstawie art. 19a ustawy o podatku od towarów i usług możliwe jest ustalenie momentu obowiązku podatkowego, a mianowicie – zgodnie z zasadą ogólną – obowiązek podatkowy powstaje w momencie dokonania dostawy towarów bądź otrzymania całości lub części zapłaty. Podstawa opodatkowania w eksporcie towarów jest ustalana jak dla transakcji krajowych, czyli jest to obrót rozumiany jako kwota należna z tytułu sprzedaży, pomniejszona o kwotę należnego podatku.

22 [Biznes.gov.pl](https://www.biznes.gov.pl), *Rozliczanie VAT w imporcie towarów spoza UE*, <https://www.biznes.gov.pl/pl/firma/handel-zagraniczny/chce-sprowadzac-towary-z-krajow-ue/vat-w-handlu-zagranicznym/rozliczanie-vat-w-importcie> (dostęp: 10.01.2021).

23 [Gofin.pl](http://www.vademecumpodatnika.pl), *Pojęcie eksportu towarów*, http://www.vademecumpodatnika.pl/artykul_narzedziowa_807,0,12488,pojecie-eksportu-towarow.html (dostęp: 11.01.2021).

24 [Infor](https://ksiego.wosc.infor.pl), *Eksport towarów – dokumenty uprawniające do zerowej stawki VAT*, 7.05.2019, <https://ksiego.wosc.infor.pl/podatki/vat/stawki-vat/2972955,Eksport-towarow-dokumenty-uprawnijace-do-zerowej-stawki-VAT.html> (dostęp: 11.01.2021).

25 [Gofin.pl](https://www.gofin.pl), *Sprzedaż towarów poza terytorium Unii Europejskiej*, <https://www.gofin.pl/rachunkowosc/17,1,85,179963,sprzedaz-towarow-pozaterytorium-unii-europejskiej.html> (dostęp: 11.01.2021).

Kwota należna obejmuje całość świadczenia należnego od nabywcy lub osoby trzeciej²⁶.

Zagraniczni kontrahenci wystawiają faktury dokumentujące eksport towarów w walucie obcej. W związku z tym konieczne jest przeliczenie kwoty po odpowiednim kursie. Do przeliczenia używa się kursu NBP z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego powstanie obowiązku podatkowego, ale możliwe jest też posłużenie się kursem stosowanym przez EBC (Europejski Bank Centralny).

Jak wynika z powyższych rozważań, ewidencja i rozliczenie transakcji zagranicznych nie są sprawami prostymi. Warto zatem przyjrzeć się kilku przykładom praktycznym.

3. Wybrane przykłady ewidencji i rozliczania transakcji zagranicznych

3.1. Zaliczka na poczet wewnątrzwspólnotowego nabycia środka trwałego

Zakłada się, że spółka Hahaloo zamówiła 15 stycznia 2020 roku u kontrahenta z Unii Europejskiej (w ramach WNT) środek trwały – maszynę produkcyjną, niewymagającą montażu, o wartości 7500 euro. Zgodnie z umową między kontrahentami spółka Hahaloo zobowiązała się wpłacić zaliczkę w wysokości 30% zobowiązania przed dokonaniem dostawy. Na rysunku 1 przedstawiono dokument księgowy wewnątrzwspólnotowego nabycia.

Według ustawy o podatku od towarów i usług nabycie maszyny na terenie Unii Europejskiej traktowane jest jako wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów. Zgodnie z przepisami prawa podatkowego obowiązek podatkowy w transakcjach WNT powstaje w chwili wystawienia faktury przez płatnika podatku od wartości dodanej, nie później jednak niż piętnastego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym została dokonana dostawa towarów²⁷. Z powyższych przepisów wynika, że obowiązek podatkowy dla faktury z rysunku 1 powstaje 15 stycznia 2020 roku, przy czym faktura została dostarczona w terminie. Ponadto według ustawy o podatku od towarów i usług podatek należny z tytułu wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów przekształca się w podatek naliczony, który podatnik ma prawo odliczyć, kiedy dane czynności są powiązane z podatkiem VAT. Ponieważ dokument został dostarczony

²⁶ Wolters Kluwer, *Podatek od towarów...*

²⁷ Ustawa o podatku od towarów i usług – art. 20 ust. 5.

w terminie, dlatego istnieje możliwość pomniejszenia podatku należnego o podatek naliczony²⁸.

					data wystawienia:		15.01.2020	
Sprzedawca					Nabywca			
LIMARNIN Demammk A/S					Hahaloo Sp. z o.o.**			
Godvad Bygade 7					ul. Piotrkowska 276			
8600 Silkeborg					90-001 Łódź			
NIP sprzedawcy: DK14555673					NIP nabywcy: PL5663029326			
Faktura nr FVH-558-642*								
Lp.	Numer produktu	j.m	Ilość	Cena jednostkowa	Cena sumaryczna	Stawka VAT	Wartość VAT	Wartość brutto
1	DF2F5645	szt.	1	7 500,00	7 500,00	0%	0,00	7 500,00
					Suma			
					7 500,00			
					VAT			
					0,00			
Razem do zapłaty: EUR							7 500,00	
Pozostało do zapłaty: 5 250,00 EUR								
* Opis faktury wprowadzony w języku polskim, w celu zobrazowania case study. W rzeczywistości faktura będzie wystawiona w języku ojczystym kraju kontrahenta. **Podane dane identyfikacyjne nie są prawdziwe, mają jedynie charakter dydaktyczny służący do zobrazowania rozważanego przykładu.								

Rysunek 1. Faktura zakupu nr FVH-558-642 dla kontrahenta Hahaloo Sp. z o.o.

Źródło: Gofin.pl, *Ewidencja wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów (WNT)*, http://www.vademecumksiegowe.pl/artukul_narzedziowa,812,0,12583,ewidencjawewnatrzspolnotowego-nabycia-towarow-wnt.html (dostęp: 12.12.2020).

Otrzymana od sprzedawcy faktura w walucie obcej przeliczana jest według średniego kursu Narodowego Banku Polskiego na ostatni dzień poprzedzający powstanie obowiązku podatkowego. W powyższym przykładzie kurs dla faktury będzie

28 Tamże – art. 86 ust. 2 pkt 4 lit. c.

następujący: 7500 euro \times 4,2323 zł (Tabela nr 008/A/NBP/2020 z dnia 14 stycznia 2020) = 31 742,25 zł²⁹.

Ustawodawca umożliwił podatnikom ujęcie w kosztach uzyskania przychodu wpłat na poczet nabycia fabrycznie nowego środka trwałego, którego dostawa została wykonana w następnych okresach sprawozdawczych (tj. w kolejnym miesiącu, kwartale, roku) do wysokości nieprzekraczającej 100 tys. zł. Jest to fabrycznie nowy środek trwały, którego wartość początkowa wynosi co najmniej 10 tys. zł³⁰.

Do celów podatkowych odpowiedniego ujęcia zaliczki na poczet przyszłej dostawy towarów w ramach transakcji WNT dokonuje się według średniego kursu Narodowego Banku Polskiego poprzedzającego dzień zapłaty zaliczki. W związku z płatnością powstaną różnice kursowe. Według organów skarbowych różnice kursowe naliczone od własnych środków pieniężnych przed oddaniem do użytkowania środka trwałego mają znaczący wpływ na wartość początkową środka trwałego. Różnice kursowe „naliczone” (w rozumieniu „do celów podatkowych”) to różnice zrealizowane, czyli powstałe w momencie płatności³¹.

3.2. Niewykazanie wewnątrzspółnotowego nabycia towarów w terminie

Zakłada się, że jednostka Hahaloo Sp. z o.o. dokonała w marcu 2020 roku wewnątrzspółnotowego nabycia towarów od kontrahenta z obszaru Unii Europejskiej. Faktura dokumentująca transakcję miała zostać doręczona wraz z dostawą. Dostawa została dokonana w marcu, nie otrzymano jednak faktury.

Obowiązek podatkowy w transakcjach wewnątrzspółnotowego nabycia towarów powstaje z chwilą wystawienia faktury, nie później jednak niż piętnastego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym dokonano dostawy towarów. Według powyższych założeń obowiązek podatkowy powstał 15 kwietnia. Podatnik rozpoznał obowiązek podatkowy i rozliczył wewnątrzspółnotowe nabycie towarów w deklaracji VAT za kwiecień³².

Jeżeli podatnik nie otrzyma faktury dokumentującej wewnątrzspółnotowe nabycie we wskazanym w przepisach okresie trzech miesięcy od upływu miesiąca, w którym powstał obowiązek podatkowy, jest zobowiązany do odpowiedniego pomniejszenia kwoty podatku naliczonego w rozliczeniu za okres, w którym upłynął ten termin (jeżeli podatnik szybciej skorzystał z prawa do odliczenia podatku naliczonego). Powiększenie to powinno zostać zrealizowane w rozliczeniu za okres, w którym podat-

29 Tamże – art. 31a.

30 Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych – art. 15 ust. 1zd.

31 Tamże – art. 15a.

32 Ustawa o podatku od towarów i usług – art. 20 ust. 5.

nik otrzymał tę fakturę³³. Według powyższych przepisów termin dostarczenia faktury wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów mija z dniem 1 sierpnia 2020 roku. Na rysunku 2 przedstawiono fakturę wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów.

				data wystawienia:		17.03.2020		
Sprzedawca				Nabywca				
Joleysas S. M. D.				Hahaloo Sp. z o.o.**				
Rue Joyeux 16				ul. Piotrkowska 276				
77000 Melun				90-001 Łódź				
NIP sprzedawcy: FR25674168221				NIP nabywcy: PL5663029326				
Faktura nr 567/S/M/D*								
Lp.	Numer produktu	j.m	Ilość	Cena jednostkowa	Cena sumaryczna	Stawka VAT	Wartość VAT	Wartość brutto
1	FG8475	szt.	5	25,00	125,00	0%	0,00	125,00
					Suma			
					125,00			
					VAT			
					0,00			
Razem do zapłaty: EUR							125,00	
Pozostało do zapłaty: 5 250,00 EUR								
* Opis faktury wprowadzony w języku polskim, w celu zobrazowania case study.								
W rzeczywistości faktura będzie wystawiona w języku ojczystym kraju kontrahenta.								
** Podane dane identyfikacyjne nie są prawdziwe.								
mają jedynie charakter dydaktyczny służący do zobrazowania rozważanego przykładu.								

Rysunek 2. Faktura zakupu numer 567/S/M/D dostarczona 29 maja 2020 roku kontrahentowi Hahaloo Sp. z o.o.

Źródło: opracowanie własne.

Faktura została dostarczona 29 maja, już po złożeniu deklaracji VAT za kwiecień. Po dostarczeniu faktury do rozliczenia stwierdzono, że została ona wystawiona 17 marca 2020 roku. W świetle art. 20. ust 5. ustawy o podatku od towarów i usług świadczy to o tym, że obowiązek podatkowy powstał w chwili wystawienia faktury, czyli 17 marca, a nie jak przyjęto pierwotnie 15 kwietnia, czyli piętnastego dnia miesiąca następującego po miesiącu dokonania dostawy towarów.

33 Tamże – art. 86 ust. 10h.

Zgodnie z art. 19a ustawy o podatku od towarów i usług obowiązek podatkowy powstaje w chwili dokonania dostawy towarów lub wykonania usługi. W świetle powyższej zasady VAT należny powinno się wykazać w deklaracji podatkowej odpowiedniej dla okresu rozliczeniowego, w którym powstał obowiązek podatkowy.

W przedstawionym stanie podatnik jest zobowiązany do dokonania korekty podatku VAT należnego z powodu błędnego rozpoznania powstania obowiązku podatkowego według ustawy o podatku od towarów i usług. Powstałej korekcie podatku należnego powinna towarzyszyć korekta podatku naliczonego. W świetle przepisów podatkowych należy wykazać podatek VAT należny w chwili powstania obowiązku podatkowego, czyli w deklaracji za marzec. Istnieje również możliwość odliczenia podatku naliczonego ze względu na spełnienie terminu trzymiesięcznego dostarczenia faktury. Korekta ta ma charakter wyłącznie techniczny, ponieważ podatkowo takie transakcje są neutralne.

3.3. Korekty faktur zagranicznych

Przypadek 1

Zakłada się, że 12 października 2020 roku firma XXX Sp. z o.o. dokonała dostawy towaru na rzecz krajowego nabywcy YYY Sp. z o.o. na kwotę 6000 euro, plus VAT 1320 euro. Fakturę dokumentującą dostawę wystawiła z datą 15 października 2020 roku. Średni kurs NBP z dnia poprzedzającego dzień powstania obowiązku podatkowego wyniósł 4,20 zł/euro. Podatek należny stanowi zatem: $1320 \text{ euro} \times 4,20 \text{ zł/euro} = 5544 \text{ zł}$. Na rysunku 3 przedstawiono fakturę dokumentującą sprzedaż.

Przeliczenie waluty obcej na złote może nastąpić w dacie wystawienia faktury korygującej, ponieważ byłby to już moment późniejszy od daty powstania obowiązku podatkowego, tj. zarówno wystawienia faktury terminowej, jak i faktury nieterminowej, kiedy to obowiązek podatkowy powstaje siódmego dnia od dnia wydania towaru lub wykonania usługi. Takie rozwiązanie należałoby uznać za sprzeczne z treścią § 37 ust. 3 rozporządzenia wykonawczego, z którego wywieść należy, że przeliczenia dokonuje się najpóźniej w dacie powstania obowiązku podatkowego.

Wniosek: Firma powinna przyjąć do przeliczenia korygowanego VAT-u w fakturze korygującej ten sam kurs waluty, który zastosowała do faktury pierwotnej.

					data wystawienia:		15.10.2020		
					data wykonania usługi:		12.10.2020		
Sprzedawca					Nabywca				
XXX Sp. z o.o.*					YYY Sp. z o.o.*				
ul. Cicha 10					ul. Główna 10				
003-500 Warszawa					05-100 Piaseczno				
NIP sprzedawcy: 5663029123					NIP nabywcy: 7972687000				
Numer konta: 5911400000448026456									
Faktura VAT nr 00/10/2020									
Lp.	Nazwa towaru/usługi	j.m.	Ilość	Cena jednostkowa	Wartość netto	Stawka VAT	Wartość VAT	Wartość brutto	
1	AAA	szk.	1	6000	6000	22%	1320	7320	
				Razem	6000		1320	7320	
Kwota VAT: 1320 euro x 4,20 zł/euro = 5544 zł									
(zastosowanie kursu euro z tabeli nr ABC/A/2020 z dnia 2020-10-14)*									
Razem do zapłaty: EUR								7320	
Słownie: siedem tysięcy trzysta dwadzieścia 00/100 EUR									
W terminie: 7 dni									
* Podane dane identyfikacyjne nie są prawdziwe, mają jedynie charakter dydaktyczny, służący do zobrazowania rozważanego przykładu.									

Rysunek 3. Faktura VAT nr 00/10/2020 z dnia 15.10.2020 r.

Źródło: opracowanie własne.

Przypadek 2

Jeśli chodzi o fakturę korygującą, zakłada się, że w sytuacji z poprzedniego przykładu firma wystawiła z datą 2 grudnia 2020 r. fakturę korygującą w wyniku udzielonego nabywcy rabatu za terminową płatność należności w wysokości 3% od ceny sprzedaży. W fakturze korygującej firma wykazała odpowiednio zmniejszenie podstawy opodatkowania o wartość 180 euro i VAT w kwocie 39,60 euro. Do przeliczenia wartości VAT firma powinna zastosować ten sam kurs, czyli 4,20 zł/euro. Kwota korek-

ty VAT wykazana na fakturze korygującej wyniesie zatem (-)166,32 zł. Na rysunku 4 przedstawiono dokumentację faktury korygującej.

				data wystawienia:		2.10.2020				
				data wykonania usługi:		12.10.2020				
Sprzedawca				Nabywca						
XXX Sp. z o.o.* ul. Cicha 10 003-500 Warszawa NIP sprzedawcy: 5663029123 Numer konta: 591140000448026456				YYY Sp. z o.o.* ul. Główna 10 05-100 Piaseczno NIP nabywcy: 7972687000						
Faktura korygująca VAT nr 00/10/2020										
Lp.	Nazwa towaru/usługi	j.m.	Ilość	Cena jednostkowa	Wartość netto	Stawka VAT	Wartość VAT	Wartość brutto		
1	AAA	szt.	1	5830	5830	22%	1280,4	7110,4		
				Razem	5830		1280,4	7110,4		
<p>Kwota VAT: 1280,4 euro x 4,20 zł/euro = 5377,68 zł (zastosowanie kursu euro z tabeli nr ABC/A/2020 z dnia 2020-10-14)*</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 70%;">Razem do zapłaty: EUR</td> <td style="text-align: right;">7110,4</td> </tr> </table> <p>Słownie: _____ siedem tysięcy sto dziesięć 40/100 EUR</p>									Razem do zapłaty: EUR	7110,4
Razem do zapłaty: EUR	7110,4									
W terminie: 7 dni										
* Podane dane identyfikacyjne nie są prawdziwe, mają jedynie charakter dydaktyczny, służący do zobrazowania rozważanego przykładu.										

Rysunek 4. Faktura korygująca VAT nr 00/10/2020.

Źródło: opracowanie własne.

4. Podsumowanie

Przedstawione sytuacje gospodarcze pokazują, że każde rozliczenie transakcji zagranicznych należy rozważać indywidualnie w odniesieniu do zaistniałych okoliczności. Każda transakcja zagraniczna wewnątrzspółnotowego nabycia towarów, wewnątrzspółnotowej dostawy towarów, importu towarów i usług oraz eksportu towarów i usług ma charakter dwustronny i składa się ze świadczenia towarowego oraz świadczenia wzajemnego (o charakterze pieniężnym). Kwestie handlu zagranicznego rozważa się zawsze odrębnie dla każdej zaistniałej okoliczności. W artykule skupiono uwagę na rozrachunkach zagranicznych w polskiej firmie, uwzględniając ujęcie transakcji zgodnie z ustawą o rachunkowości, jak również ustawą o podatku od towarów i usług i ustawą o podatku dochodowym od osób prawnych. Transakcje z kontrahentami zagranicznymi ewidencjonowane są w walucie obcej. W związku z powyższym w rozważanych przykładach praktycznych transakcje należy rozliczyć według waluty krajowej, przy zastosowaniu odpowiedniego kursu walut i przepisów wymienionych wcześniej ustaw, aby w prawidłowej wysokości wykazać każdą z transakcji w księgach rachunkowych. W artykule podjęto tematykę transakcji zagranicznych ze względu na fakt, że w rzeczywistości gospodarczej podmiotów często trudność sprawia ich ewidencja i poprawne rozliczenie.

Bibliografia

- Biznes.gov.pl, *Rozliczanie VAT w imporcie towarów spoza UE*, <https://www.biznes.gov.pl/pl/firma/handel-zagraniczny/chce-sprowadzac-towary-z-krajow-ue/vat-w-handlu-zagranicznym/rozliczanie-vat-w-imporcie> (dostęp: 10.01.2021).
- Biznes.gov.pl, *VAT w handlu międzynarodowym – świadczenie i nabycie usług*, <https://www.biznes.gov.pl/pl/firma/podatki-i-ksiegowosc/chce-rozliczac-vat-w-transakcjach-zagranicznych/vat-w-handlu-miedzynarodowym-swiadczenie-i-nabycie-uslug> (dostęp: 11.01.2021).
- FakturaXL, *Faktura WDT*, https://www.fakturaxl.pl/faktura_wdt (dostęp: 4.01.2021).
- Gofin.pl, *Ewidencja wewnątrzspółnotowego nabycia towarów (WNT)*, http://www.vademecumksiegowego.pl/artykul_narzedziowa,812,0,12583,ewidencjawewnatrzwspolnotowego-nabycia-towarow-wnt.html (dostęp: 12.12.2020).
- Gofin.pl, *Ewidencja wewnątrzspółnotowej dostawy towarów (WDT)*, http://www.vademecumksiegowego.pl/artykul_narzedziowa,812,0,12582,ewidencja-wewnatrzwspolnotowej-dostawy-towarow-wdt.html (dostęp: 4.01.2021).
- Gofin.pl, *Pojęcie eksportu towarów*, http://www.vademecumpodatnika.pl/artykul_narzedziowa,807,0,12488,pojecie-eksportu-towarow.html (dostęp: 11.01.2021).
- Gofin.pl, *Sprzedż towarów poza terytorium Unii Europejskiej*, <https://www.gofin.pl/rachunkowosc/17,1,85,179963,sprzedaz-towarow-pozaterytorium-unii-europejskiej.html> (dostęp: 11.01.2021).
- Infor, *Eksport towarów – dokumenty uprawniające do zerowej stawki VAT*, 7.05.2019, <https://ksiegowosc.infor.pl/podatki/vat/stawki-vat/2972955,Eksport-towarow-dokumenty-uprawnijace-do-zerowej-stawki-VAT.html> (dostęp: 11.01.2021).

- Lazarowicz A., *Rejestracja do VAT-UE – obowiązek przy transakcjach unijnych*, 25.01.2021, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-rejestracja-przedsiębiorcy-na-potrzeby-vat-ue> (dostęp: 11.12.2020).
- mKsięgowa.pl, *Rozliczanie WNT i WDT*, <https://mksiegowa.pl/www/pl/wnt-i-wdt> (dostęp: 11.12.2020).
- Poradnik Przedsiębiorcy, *Import towarów – jak prawidłowo rozliczyć?*, 22.01.2021, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-import-towarow-rozliczenie> (dostęp: 20.01.2021).
- Szpytko-Waszczyszyn E., *Faktura za WNT otrzymana z opóźnieniem a obowiązek podatkowy*, 29.04.2021, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-faktura-za-wnt-otrzymana-z-opoznieniem-obowiazek-podatkowy-vat-2014> (dostęp: 11.12.2020).
- Szpytko-Waszczyszyn E., *Import i eksport na gruncie podatku VAT – podstawowe informacje*, 3.08.2018, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-import-i-eksport-a-podatek-vat> (dostęp: 10.01.2021).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku od dochodowym od osób prawnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r., poz. 1406).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r., poz. 351).
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r., poz. 106).
- Wewnątrzspółnotowe nabycie towarów*, dodatek do „Gazety Podatkowej”, nr 37, 9.05.2016, <https://gazetapodatkowa.gofin.pl/wewnatrzspolnotowe-nabycie-towarow-2016-37,archiwum,artykul,153572,3523,1287.html> (dostęp: 11.12.2020).
- Wolters Kluwer, *Podatek od towarów i usług*, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/podatek-od-towarow-i-uslug-17086198> (dostęp: 10.01.2021).

Arkadiusz Górny, Magda Klimek

Koło Naukowe Rachunkowości AUDYTOR

Uniwersytet Gdański, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości

ul. Armii Krajowej 101, 81–824, Sopot

Nowy JPK_VAT z deklaracją – istota, szanse, zagrożenia

1. Wprowadzenie

Podatek od towarów i usług stanowi najważniejszy wpływ w strukturze dochodów budżetu państwa¹. Ministerstwo Finansów nieustannie dąży do uszczelniania systemu podatkowego funkcjonującego w Polsce². Jednym z najnowszych narzędzi do tego stworzonych jest nowy plik JPK_VAT z deklaracją. Jest to kolejny etap rewolucji technologicznej w rozliczaniu podatków³.

Celem niniejszego artykułu jest analiza następstw wprowadzonego narzędzia i jego wpływu na działalność podatników.

Aby osiągnąć zamierzony cel, przeprowadzono dogłębną analizę dostępnej literatury przedmiotu, publikacji popularnonaukowych i specjalistycznych czasopism branżowych.

Pierwszą część artykułu poświęcono na przybliżenie zmodyfikowanego narzędzia. Druga część stanowi praktyczną analizę następstw jego stosowania.

2. Nowy plik JPK_VAT z deklaracją

W dniu 1 października 2020 roku zaczęła obowiązywać nowa struktura Jednolitego Pliku Kontrolnego dotyczącego rozliczeń podatkowych z tytułu VAT. Do tego momentu dokumentem pełniącym tę funkcję był plik JPK_VDEK przekazywany do urzędu skarbowego w formacie XML. Po zmianie jest to JPK_V7M lub JPK_V7K – w zależności od częstotliwości raportowania, również sporządzany w formacie XML. Do sporządzania nowego pliku zobowiązani są wszyscy czynni podatnicy

1 W 2019 roku wpływ z tytułu podatku od towarów i usług to 180,9 mld zł, co stanowi ponad 45% udziału w dochodach budżetu państwa.

2 B. Hoza, A. Żabka, *IT Tools Used to Reduce the VAT Loophole- JPK_VAT, STIR, Split Payment Mechanism*, „Scientific Journal of Bielsko-Biala School of Finance and Law” 2018, nr 3, s. 26.

3 J. Fornalik, J. Ziętek, *Rewolucja technologiczna w podatkach*, „Krytyka Prawa” 2019, t. 11, nr 2, s. 65.

VAT⁴. Składa się on z części ewidencyjnej, zawierającej dane z ewidencji VAT umieszczone poprzednio w pliku JPK_VAT, oraz deklaracyjnej, zawierającej dane znajdujące się poprzednio w deklaracji VAT-7 (lub VAT-7K)⁵. Takie rozwiązanie zastępuje sporządzenie deklaracji wraz z załącznikami oraz i wysyłkę pliku JPK⁶. Termin raportowania to dwudziesty piąty dzień miesiąca następnego po okresie sprawozdawczym, którego dotyczy Jednolity Plik Kontrolny⁷.

Nowy plik zawiera zestaw informacji o sprzedaży i zakupach, wymaganych do analizy poprawności rozliczeń, tj. szczegóły dowodów sprzedaży i nabycia, wysokość podstawy opodatkowania, wartość netto oraz wartość podatku VAT, rodzaj transakcji, oznaczenie specjalnym kodem grup towarowo-usługowych (GTU), znaczniki procedur: mechanizm podzielonej płatności (MPP), transakcje z podmiotami powiązаныmi (TP), faktura wystawiona do paragonu fiskalnego (FP), dokument wewnętrzny (WEW), dokument zbiorczy wewnętrzny (RO), dokument rozliczany metodą kasową (MK), dokumenty importowe towarów (IMP)⁸.

Ministerstwo Finansów udostępniło podatnikom bezpłatne narzędzia do sporządzenia i wysyłki nowego JPK_VAT z deklaracją. Zalicza się do nich między innymi aplikacje: e-mikrofirma, Formularz uproszczony i Klient JPK WEB.

Wygenerowany JPK_VAT należy podpisać profilem zaufanym, podpisem kwalifikowanym lub danymi autoryzującymi⁹. Następnie należy wysłać plik do urzędu skarbowego poprzez jedną z wyżej wymienionych aplikacji i pobrać Urzędowe Poświadczenie Odbioru (UPO) do celów dowodowych. Potwierdza ono prawidłowe wysłanie JPK_VAT i zabezpiecza przedsiębiorcę przed ewentualnymi wątpliwościami urzędników co do słusznej wysyłki JPK_VAT¹⁰.

4 Ministerstwo Finansów, *Nowy JPK_VAT z deklaracją dla wszystkich przedsiębiorców*, 30.09.2020, <https://www.gov.pl/web/finanse/nowy-jpkvat-z-deklaracja-dla-wszystkich-przedsiębiorców> (dostęp: 16.01.2021); *Transakcje zagraniczne w nowej strukturze JPK_VAT*, „Poradnik VAT”, 10.08.2020, nr 15(519), s. 36.

5 *Nowy JPK_VAT – wybrane zagadnienia*, „Biuletyn Informacyjny dla Służb Ekonomiczno-Finansowych”, 10.11.2020, nr 32(1075), s. 32.

6 *Nowy plik JPK_VAT od rozliczenia za październik 2020 r.*, „Poradnik VAT”, 10.11.2020, nr 21(525), s. 4.

7 Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2004 r. Nr 54, poz. 535 z późn. zm.) – art. 99 ust. 1 (dalej: ustawa o podatku od towarów i usług).

8 T. Ciechoński, *Nowy JPK_VAT trzeba wysłać do 25 listopada. Jedni wypełnią go w całości, inni tylko w części*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 14.11.2020, https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/1496141,nowy-jpk-vat-2020-termin-jpk_v7m-jpk_v7k.html (dostęp: 16.01.2021).

9 M. Wnukowski, K. Łasowska, *Jakie rozwiązania cyfrowe można wykorzystywać w kontakcie z urzędami i firmami?*, „Personel i Zarządzanie” 2020, nr 7–8, s. 115.

10 *Nowy JPK_VAT z deklaracją i ewidencją*, „Poradnik Gazety Prawnej. Podatki” nr 6, Infor PL SA, Warszawa 2020, s. 94; K. Jańczak, *Jak wysłać JPK? – bezpieczeństwo Jednolitych Plików Kontrolnych*,

Nowa struktura JPK_VAT nie dotyczy innych deklaracji podatkowych, na przykład VAT-8, VAT-9M, VAT-10, VAT-12 czy VAT-14. Do powyższych dokumentów zastosowanie mają dotychczasowe przepisy¹¹.

3. Pozytywne aspekty nowego narzędzia

Bez wahania do plusów wprowadzonego narzędzia należy zaliczyć zmniejszenie obciążenia sprawozdawczego dla przedsiębiorców, co upraszcza raportowanie transakcji urzędowi skarbowemu. W bazie danych informatycznych Krajowej Administracji Skarbowej znacznie zmniejszy się liczba przetwarzanych dokumentów, ponieważ dwa różne pliki zostały scalone w jeden. Przedsiębiorca nie raportuje zdublowanych informacji.

Podatnicy VAT, zamiast składać deklarację VAT-7 z załącznikami i odrębny plik JPK_VAT, wysyłają jeden nowy JPK_VAT z deklaracją, realizując jednocześnie dwa obowiązki sprawozdawcze. Zamiast generowania dwóch plików, dwukrotnego składania podpisów autoryzujących, dwukrotnego dokonywania wysyłek i czekania na dwa UPO, wystarczy jedna czynność. Jest to dla podatnika oszczędność czasu.

Dla urzędu skarbowego – organu, który nadzoruje rozliczenia VAT – jest to ułatwienie szczególnie w przypadku dokonywania kontroli krzyżowych. Wszelkie niezgodności namierzone są elektronicznie przez system informatyczny i wskazywane urzędnikom. Dzięki takiemu rozwiązaniu notowana jest znaczna oszczędność czasu. Skrócony został także czas wykonywania czynności kontrolnych. Spekulowano również, że zmniejszy się liczba przeprowadzanych kontroli podatkowych i postępowań¹².

Nowy plik przyczynia się do zwiększania wydajności urzędników do przeprowadzania kontroli. Teraz urzędy mają dogłębną wgląd w dokonywane przez podatników transakcje i wynikające z nich kwoty. Każda transakcja i rozliczenie VAT jest weryfikowane automatycznie w zakresie poprawności wykazanych kwot podatku naliczonego i należnego, bez angażowania podatnika. Jest to wygodne zarówno dla przedsiębiorcy, jak i dla urzędnika, który nie zajmuje przedsiębiorcy cennego czasu w ramach losowych kontroli. Są one teraz przeprowadzane wyłącznie w przypadku wykrycia nieprawidłowości.

29.10.2020, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-jak-wysylac-jpk-bezpieczenstwo-jednolitych-plikow-kontrolnych> (dostęp: 15.01.2021).

11 Ministerstwo Finansów, *JPK_VAT z deklaracją*, <https://www.podatki.gov.pl/jednolity-plik-kontrolny/jpk-vat-z-deklaracja/jpk-vat-z-deklaracja-info/> (dostęp: 14.01.2021).

12 A. Wakulik, *Nowy JPK 2020 r. – co się zmieniło w sprawozdawczości w VAT?*, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-nowy-jpk-co-sie-zmieni-i-jak-sie-przygotowac> (dostęp: 16.01.2021).

Podatnicy, dzięki nowej strukturze pliku, mają możliwość wyprzedzenia urzędowych czynności kontrolnych i przetestowania danych raportowanych w celu wychwycenia potencjalnych nieprawidłowości.

4. Konsekwencje i zagrożenia nowego rozwiązania

Wprowadzenie nowego Jednolitego Pliku Kontrolnego z deklaracją wiąże się z dodatkowym nakładem pracy dla służb finansowo-księgowych, które obsługują rozliczenia podatkowe przedsiębiorców. Pomimo zastąpienia wysyłania ewidencji VAT oraz deklaracji VAT jednym plikiem elektronicznym nowe rozwiązanie nie sprawia, iż system raportowania informacji w zakresie VAT do urzędu skarbowego został uproszczony i zoptymalizowany. Wręcz przeciwnie, nowy JPK_VAT uwzględnia nowe wymogi i czynności, w których odpowiednia identyfikacja zdarzeń gospodarczych wraz z przypisaniem odpowiednich kodów wymaga szerszej analizy i konsultacji z podatnikiem, co znacząco wydłuża czas wykonywanej usługi¹³. Kolejnymi elementami zwiększającymi nakład pracy są oznaczenia dotyczące transakcji powiązanych oraz prawidłowe oznaczanie faktur objętych mechanizmem podzielonej płatności. Wszystkie te czynności wymagają odpowiedniej weryfikacji przez księgowego oraz współpracy księgowego z przedsiębiorcą i jego pracownikami, ponieważ strona wykonująca usługi księgowe nie ma wystarczającej wiedzy z zakresu specyfiki branży podatnika i jego powiązań kapitałowych oraz osobowych, a podatnik z reguły nie ma wystarczającej wiedzy z zakresu podatków, by bezbłędnie wypełnić swoje obowiązki wobec urzędu skarbowego¹⁴.

Nowy JPK_VAT z deklaracją to także wymuszona zmiana organizacji pracy w firmach, która wymaga określenia podziału obowiązków, przydzielenia nowym osobom zadań podatkowych oraz usystematyzowania reguł dotyczących wprowadzania danych wraz z dodatkowymi informacjami. W ramach reorganizacji przedsiębiorstwa istotną rolę odgrywają: przystosowanie systemów informatycznych, zmiany procesów wewnętrznych, klasyfikacja i oznaczenie towarów i usług oraz przeszkolenie osób. Optymalny proces przy JPK_VAT z deklaracją powinien rozpocząć się przystosowaniem systemów magazynowych (towaru), sprzedażowych i wykorzystywanych do fakturowania, gdyż na tym etapie można dokonać odpowiedniego oznaczania. Ponadto stworzenie procedur oraz instrukcji zgłaszania podmiotu powiązanego, będącego naszym kontrahentem, czy klasyfikowania indeksów towarowych może

13 M. Musiał, *Nowy JPK_VAT to więcej pracy dla księgowych*, 30.11.2020, <https://ksiegowosc.infor.pl/wiadomosci/5135293,Nowy-JPK-VAT-to-wiecej-pracy-dla-ksiegowych.html> (dostęp: 16.01.2021).

14 P. Wojtasik, *Firmy mają problemy z nowym JPK*, „Rzeczpospolita”, 12.10.2020, nr 240(11786), <https://www.rp.pl/VAT/310129902-Firmy-maja-problemy-z-nowym-JPK.html> (dostęp: 16.01.2021).

znacząco ograniczyć ryzyko ewentualnych błędów. Dla przedsiębiorstwa ważne jest wyznaczenie osób odpowiedzialnych za te czynności. Księgowość w takim modelu powinna odgrywać rolę doradczą oraz kontrolną. Odpowiednie procedury powinny zostać zaimplementowane również w komórkach odpowiedzialnych za procesy handlowo-logistyczne¹⁵. Opisany model wymaga ścisłej współpracy między danymi działami, ale także w ramach reorganizacji nakłada obowiązki nie tylko na podatnika, ale także na najważniejsze komórki przedsiębiorstwa.

Największym zagrożeniem wprowadzenia JPK_VAT z deklaracją są sankcje, które uregulowano w art. 109 ust. 3e–3k ustawy o podatku od towarów i usług. Zgodnie z tymi przepisami podatnikowi grozi 500 zł kary za każdy błąd uniemożliwiający przeprowadzenie weryfikacji prawidłowości transakcji. Buforem chroniącym podatnika przed możliwą karą jest termin czternastu dni, w których po wykryciu błędu przez naczelnika urzędu skarbowego bądź w ramach autokontroli podatnik złoży stosowne wyjaśnienia lub skoryguje błąd. Istotnym problemem w zakresie sankcji jest również uznaniowość pojęcia błędu w JPK_VAT, co wiąże się z niewiadomą, w jakich sytuacjach i przypadkach dojdzie do nałożenia kary¹⁶. Wymieniona sytuacja jest niebezpieczna, ponieważ nie daje podatnikowi możliwości pełnego przygotowania się do wprowadzonej zmiany. Nawet liberalne podejście organów podatkowych w zakresie sankcji w początkowym etapie nowego JPK_VAT nie jest w stanie zrekompensować braku precyzji prawnej dotyczącej stawianych podatnikowi wymagań.

Wraz z pojawieniem się przepisów regulujących nowe narzędzie Ministerstwa Finansów pojawiły się równocześnie niejasności. Sytuacji nie poprawia fakt, iż nie istnieje jeszcze linia orzecznicza oraz nie występują interpretacje podatkowe, co wiąże się z działaniem na podstawie budzących wątpliwości regulacji prawnych oraz zagrożeniem otrzymania danych przez nierzetelne komórki organizacyjne przedsiębiorstwa bądź samego podatnika¹⁷. Przykładami takich niejasności są zagadnienia związane z prawidłową ewidencją faktur wystawionych do paragonów dla osób fizycznych, którzy nie są przedsiębiorcami oraz oznaczanie faktur uproszczonych jako FP i ich wprowadzanie do rejestru. Wyłania się tutaj kolejny problem nowego narzędzia, który polega na tym, iż stosowanie prawa opierać się będzie na interpretacjach Ministerstwa Finansów, nie zaś bezpośrednio na przepisach prawa¹⁸.

15 M. Mroziuk, Ł. Zalewski, *Nowy JPK_VAT: Trzeba będzie przeszkolić niemal każdego pracownika*, „Tygodnik Gazeta Prawna”, 7–9.02.2020, nr 6(204), s. 2–5.

16 M. Pogroszewska, *Kary za błędy w JPK na niejasnych zasadach*, „Rzeczpospolita”, 7.08.2020, <https://www.rp.pl/VAT/308079961-Kary-za-bledy-w-JPK-na-niejasnych-zasadach.html> (dostęp: 16.01.2021).

17 M. Palian, *Biura rachunkowe nie są gotowe na nowy JPK*, „Rzeczpospolita”, 28.10.2020, nr 253(11799), s. 3–4.

18 G. Tomala, *Nowy JPK budzi wątpliwości*, „Rzeczpospolita”, 10.08.2020, nr 186(11732), s. 1–2.

Wszystkie wymienione powyżej następstwa implementacji nowego JPK_VAT z deklaracją przekładają się na wzrost kosztów dla przedsiębiorstwa. Dodatkowe nakłady pracy, czasochłonność, reorganizacja pracy, szkolenia oraz potencjalne zagrożenia sankcjami karnymi lub finansowymi podmiot gospodarczy odczuje bezpośrednio poprzez wzrost ceny usług księgowych¹⁹ bądź zetknie się z kosztem utraconych korzyści. Oznacza to, iż pracownicy tracą czas na procedury wynikające z nowych obowiązków, a mogliby go spożytkować na właściwe działania na rzecz firmy.

Oprócz mierzalnych konsekwencji nowego rozwiązania istnieją też te o charakterze psychologicznym. Wdrożenie nowej deklaracji może wywołać stres u osób obciążonych nowymi obowiązkami, a to z kolei przełoży się nawet na wypalenie zawodowe. Ponadto relacje międzyludzkie między podatnikiem a służbami finansowo-księgowymi mogą zostać zachwiane w przypadku wystąpienia sankcji. Zgodnie z art. 109 ust. 3h ustawy o podatku od towarów i usług sankcje dotyczą podatników, jednakże mają oni możliwość przerzucenia odpowiedzialności zgodnie z zasadami regresu na osoby wykonujące usługi księgowe²⁰. Sytuacja ta dotyczy głównie biur rachunkowych, które jako podmiot zewnętrzny będą ponosić odpowiedzialność z tytułu nienależytego wykonania umowy, wynikającą z Kodeksu cywilnego²¹.

5. Analiza konsekwencji wynikających z implementacji nowego narzędzia

Modyfikacja formy pliku JPK_VAT z deklaracją stanowi kolejny krok ku przyszłości polskiej e-administracji. W tabeli 1 przedstawiono zestawienie pozytywnych i negatywnych aspektów omawianej zmiany.

Z zaprezentowanego zestawienia wynika, że wprowadzone narzędzie niesie ze sobą dodatkowe nakłady pracy dla służb finansowo-księgowych i wymusza zmianę organizacji pracy, szczególnie w początkowej fazie zapoznawania się służb z nowym narzędziem – jest to spowodowane pewnego rodzaju chaosem informacyjnym wynikającym z niejasności prawo-interpretacyjnych. Wpływa to bezpośrednio na koszt świadczonych przez księgowych usług oraz na relacje księgowych z klientami – przedsiębiorcami. W szerszej perspektywie takie rozwiązanie z założenia prowadzi do zmniejszenia obciążenia sprawozdawczego poprzez redukcję dublujących się raportowanych danych. Dzięki temu podatnicy oszczędzają czas na generowa-

19 A. Tarka, *Firmy czeka podwyżka cen za usługi rachunkowe*, „Rzeczpospolita”, 24.09.2020, <https://www.rp.pl/VAT/309249924-JPKVAT-firmy-czeka-podwyzka-cen-za-uslugi-rachunkowe.html> (dostęp: 16.01.2021).

20 M. Palian, *Biura rachunkowe...*, s. 4.

21 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r., poz. 1740) – art. 471.

niu podpisów elektronicznych i dokumentów potwierdzających odbiór, a urzędnicy na wyszukiwaniu nieprawidłowości i wykonywaniu czynności kontrolnych. Z perspektywy podatnika negatywnym aspektem są nakładane przez organ kontrolujący sankcje, lecz dla Krajowej Administracji Skarbowej jest to doskonała szansa na zasilenie budżetu państwa.

Tabela 1. Szanse i zagrożenia wynikające z wprowadzenia JPK_VAT z deklaracją

Szanse JPK_VAT z deklaracją	Zagrożenia JPK_VAT z deklaracją
Zmniejszenie obciążenia sprawozdawczego	Dodatkowy nakład pracy dla służb finansowo-księgowych
Oszczędność czasu dzięki redukcji obowiązków administracyjnych	Wymuszona zmiana organizacji pracy
Automatyzacja w namierzaniu nieprawidłowości	Sankcje
Skrócenie czasu wykonywania czynności kontrolnych	Niejasności prawno-interpretacyjne
Szansa na skontrolowanie większej liczby podatników	Wzrost kosztów w ujęciu wartościowym oraz kosztów utraconych korzyści
Większa szansa samodzielnego wychwycenia nieprawidłowości przez podatnika	Ryzyko wystąpienia stresu oraz wypalenia zawodowego, a także pogorszenia się relacji księgowy – przedsiębiorca

Źródło: opracowanie własne.

6. Podsumowanie

W niniejszym artykule zaprezentowano analizę nowego narzędzia Ministerstwa Finansów wraz z jego zaletami, a także konsekwencjami oraz zagrożeniami wynikającymi z jego wprowadzenia. Nowy JPK_VAT z deklaracją ma wspomagać funkcję fiskalną państwa oraz niwelować lukę VAT, jednakże choć to narzędzie i poprzednie rozwiązania spełniają swoją funkcję, nadal obarczają one istotnie podatnika. Udostępniane rozwiązania wspomagające oraz ułatwiające wprowadzenie nowego JPK_VAT z deklaracją przez Ministerstwo Finansów nie są na tyle zaawansowane, by zrekomensować dodatkowe obowiązki i ciężar spoczywający na przedsiębiorcy, ale pozytywnie wpływają na stan budżetu państwa.

Bibliografia

- Ciechoński T., *Nowy JPK_VAT trzeba wysłać do 25 listopada. Jedni wypełnią go w całości, inni tylko w części*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 14.11.2020, https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/1496141,nowy-jpk-vat-2020-termin-jpk_v7m-jpk_v7k.html (dostęp: 16.01.2021).
- Fornalik J., Ziętek J., *Rewolucja technologiczna w podatkach*, „Krytyka Prawa” 2019, t. 11, nr 2, s. 62–74.
- Hoza B., Żabka A., *IT Tools Used to Reduce the VAT Loophole- JPK_VAT, STIR, Split Payment Mechanism*, „Scientific Journal of Bielsko-Biala School of Finance and Law” 2018, nr 3, s. 26–30.
- Jańczak K., *Jak wysłać JPK? – bezpieczeństwo Jednolitych Plików Kontrolnych*, 29.10.2020, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-jak-wysylac-jpk-bezpieczenstwo-jednolitych-plikow-kontrolnych> (dostęp: 15.01.2021).
- Ministerstwo Finansów, *JPK_VAT z deklaracją*, <https://www.podatki.gov.pl/jednolity-plik-kontrolny/jpk-vat-z-deklaracja/jpk-vat-z-deklaracja-info/> (dostęp: 14.01.2021).
- Ministerstwo Finansów, *Nowy JPK_VAT z deklaracją dla wszystkich przedsiębiorców*, 30.09.2020, <https://www.gov.pl/web/finanse/nowy-jpkvat-z-deklaracja-dla-wszystkich-przedsiębiorców> (dostęp: 16.01.2021).
- Mroziuk M., Zalewski Ł., *Nowy JPK_VAT: Trzeba będzie przeszkolić niemal każdego pracownika*, „Tygodnik Gazeta Prawna”, 7–9.02.2020, nr 6(204), s. 2–5.
- Musiał M., *Nowy JPK_VAT to więcej pracy dla księgowych*, 30.11.2020, <https://ksiegowosc.infor.pl/wiadomosci/5135293,Nowy-JPK-VAT-to-wiecej-pracy-dla-ksiegowych.html> (dostęp: 16.01.2021).
- Nowy plik JPK_VAT od rozliczenia za październik 2020 r.*, „Poradnik VAT”, 10.11.2020, nr 21(525), s. 4.
- Nowy JPK_VAT – wybrane zagadnienia*, „Biuletyn Informacyjny dla Służb Ekonomiczno-Finansowych”, 10.11.2020, nr 32(1075), s. 32.
- Nowy JPK_VAT z deklaracją i ewidencją*, „Poradnik Gazety Prawnej. Podatki” nr 6, Infor PL SA, Warszawa 2020.
- Palian M., *Biura rachunkowe nie są gotowe na nowy JPK*, „Rzeczpospolita”, 28.10.2020, nr 253(11799), s. 3–4.
- Pogroszewska M., *Kary za błędy w JPK na niejasnych zasadach*, „Rzeczpospolita”, 7.08.2020, <https://www.rp.pl/VAT/308079961-Kary-za-bledy-w-JPK-na-niejasnych-zasadach.html> (dostęp: 16.01.2021).
- Tarka A., *Firmy czeka podwyżka cen za usługi rachunkowe*, „Rzeczpospolita”, 24.09.2020, <https://www.rp.pl/VAT/309249924-JPKVAT-firmy-czeka-podwyzka-cen-za-uslugi-rachunkowe.html> (dostęp: 16.01.2021).
- Tomala G., *Nowy JPK budzi wątpliwości*, „Rzeczpospolita”, 10.08.2020, nr 186(11732), s. 1–2.
- Transakcje zagraniczne w nowej strukturze JPK_VAT*, „Poradnik VAT”, 10.08.2020, nr 15 (519), s. 36.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r., poz. 1740).
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2004 r. Nr 54, poz. 535 z późn. zm.).
- Wakulik A., *Nowy JPK 2020 r. – co się zmieniło w sprawozdawczości w VAT?*, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-nowy-jpk-co-sie-zmieni-i-jak-sie-przygotowac> (dostęp: 16.01.2021).
- Wnukowski M., Łasowska K., *Jakie rozwiązania cyfrowe można wykorzystywać w kontakcie z urzędami i firmami?*, „Personel i Zarządzanie” 2020, nr 7–8, s. 114–117.
- Wojtasik P., *Firmy mają problemy z nowym JPK*, „Rzeczpospolita”, 12.10.2020, nr 240(11786), <https://www.rp.pl/VAT/310129902-Firmy-maja-problemy-z-nowym-JPK.html> (dostęp: 16.01.2021).

Alicja Piotrowska, Jagoda Rozmiarek

Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości KONTO

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Katedra Rachunkowości i Rewizji Finansowej

al. Niepodległości 10, 61- 875, Poznań

JPK_VAT 2020 – nowa struktura, czyli nowe wyzwanie dla księgowych XXI wieku

1. Wprowadzenie

Wiek XXI to czas innowacji, cyfryzacji, wprowadzania nowych rozwiązań technologicznych w sferze rachunkowości oraz podatków, a także czas, w którym prawo zmienia się bardzo szybko. Obecnie zawód księgowy nie jest kojarzony wyłącznie z rachunkowością. Księgowy XXI wieku powinien nie tylko poprawnie księgować operacje gospodarcze, ale także znać się na informatyce, potrafić analizować raporty i zestawienia, śledzić na bieżąco zmiany w podatkach, umieć interpretować przepisy prawne i władać minimum dwoma językami. Dzisiejszy księgowy jest zatem po części informatykiem, analitykiem, doradcą podatkowym, prawnikiem, tłumaczem, finansistą itd. Co to oznacza dla samej profesji? Z pewnością staje się ona coraz ciekawsza i coraz bardziej intrygująca, ale mnogość sfer, jakich dotyka, wiąże się również z większą liczbą wyzwań, jakim musi sprostać. Wyzwaniem, któremu poświęcony został ten artykuł, jest nowy JPK_VAT, który zaczął obowiązywać od 1 października 2020 roku. Nowa struktura miała stać się uproszczeniem dla przedsiębiorców, ale czy faktycznie tak się stało?

2. Nowa struktura JPK_VAT

Każdy podatnik, czyli osoba prawna, jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej oraz osoba fizyczna wykonująca samodzielnie działalność gospodarczą, bez względu na jej cel i rezultat¹, zarejestrowany jako czynny podatnik podatku od towarów i usług, jest zobowiązany do składania deklaracji VAT oraz prowadzenia ewidencji VAT, tj. rejestru zakupu oraz rejestru sprzedaży VAT. Dotychczas obowiązek ten dotyczył składania odrębnie deklaracji VAT-7 (bądź VAT-7K) oraz informacji o prowadzonej ewidencji w formie JPK_VAT. Nowa struktura ma na celu uproszczenie

¹ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2004 r. Nr 54, poz. 535 – dalej: ustawa o podatku od towarów i usług).

obowiązków sprawozdawczych, ponieważ przesyłany ma być tylko jeden dokument elektroniczny w formie JPK_V7M dla podatników, którzy rozliczają się miesięcznie, lub JPK_V7K dla podatników, którzy rozliczają się kwartalnie². Od tej pory JPK_VAT będzie składał się z dwóch części: ewidencyjnej oraz deklaracyjnej.

Struktura schematu głównego dla JPK_V7M i JPK_V7K składa się z dwóch elementów obowiązkowych: „Nagłówek” oraz „Podmiot1”, a także dwóch elementów opcjonalnych: „Deklaracja” oraz „Ewidencja”, które uzupełnia się w przypadku wystąpienia wymaganych danych³.

Tabela 1. Opis struktury schematu głównego dla JPK_V7M i JPK_V7K

Nazwa pola	Co zawiera dane pole?
Nagłówek	Między innymi kod formularza, wariant formularza, cel złożenia, urząd skarbowy, okres, za jaki składany jest plik
Podmiot1	Dane podmiotu, tj. NIP, nazwę lub imię i nazwisko podatnika wraz z datą urodzenia, e-mail, telefon
Deklaracja	Dane niezbędne do obliczenia wysokości podatku do zapłaty lub zwrotu, pouczenia podatnika
Ewidencja	Dane pozwalające na prawidłowe rozliczenie podatku należnego i naliczonego

Źródło: opracowanie własne.

Część ewidencyjna nowej struktury JPK_VAT zawiera szczegółowe informacje dotyczące zakupu i sprzedaży w danym okresie, między innymi wysokości podstawy opodatkowania, wartości sprzedaży bez podatku oraz wysokość podatku należnego, w podziale na stawki podatku oraz sprzedaż zwolnioną od podatku, która wynika z prowadzonej ewidencji sprzedaży⁴. Ponadto w części ewidencyjnej należy określić odpowiednie kody GTU, procedury podatkowe (np. MPP) oraz typ dokumentu wykazanego w ewidencji, między innymi w przypadku dokumentów wewnętrznych lub faktur do paragonu. Natomiast część deklaracyjna zawiera wszystkie informacje, które wcześniej były wykazywane w deklaracji VAT-7 lub VAT-7K.

Dodatkowo w nowym JPK_V7 istnieje możliwość wypełnienia informacji podsumowującej o obrocie krajowym (VAT-27), wniosku o zwrot podatku VAT (VAT-ZZ), zawiadomienia o skorygowaniu podstawy opodatkowania oraz kwoty podatku należnego (VAT-ZD), wniosku o przyspieszenie terminu zwrotu podatku VAT (VAT-ZT) i innych⁵.

2 JPK_VAT z deklaracją. Broszura informacyjna dot. struktury JPK_VAT z deklaracją, Warszawa, czerwiec 2020, <https://www.podatki.gov.pl/media/6169/broszura-informacyjna-jpk-vat-z-deklaracja.pdf> (dostęp: 6.01.2021).

3 Tamże.

4 Nowa struktura JPK VAT 2020 to nowe zasady ewidencjonowania!, 29.10.2020, <https://poradnikprzedsiebiorcy.pl/nowa-struktura-jpk-vat-2020-to-nowe-zasady-ewidencjonowania> (dostęp: 6.01.2021).

5 JPK_V7 – nowy JPK_VAT od października 2020 r., <https://jpk.info.pl/jpk-v7/> (dostęp: 6.01.2021).

3. Kody GTU

Nowym elementem w JPK_V7M oraz JPK_V7M są kody GTU, czyli obowiązkowe oznaczenia towarów i usług prezentowane w pliku za pomocą trzynastu grup symboli w zakresie podatku należnego. Obowiązek oznaczania towarów i usług w JPK_V7 spoczywa na sprzedawcach, kody te nie muszą być jednak umieszczane na fakturach sprzedaży.

Tabela 2. Klasyfikacja kodów GTU

Symbol kodu	Opis towaru lub usługi, której dotyczy kod
GTU_01	Dostawa napojów alkoholowych – alkoholu etylowego, piwa, wina, napojów fermentowanych i wyrobów pośrednich, w rozumieniu przepisów o podatku akcyzowym
GTU_02	Dostawa towarów, o których mowa w art. 103 ust. 5aa ustawy o podatku od towarów i usług, tj. benzyn lotniczych, benzyn silnikowych, gazu płynnego (LPG), olejów napędowych, olejów opałowych, różnego rodzaju paliw, również biopaliw ciekłych
GTU_03	Dostawa oleju opałowego w rozumieniu przepisów Ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz.U. z 2009 r. Nr 3, poz. 11 – dalej: ustawa o podatku akcyzowym) oraz olejów smarowych, pozostałych olejów o określonych kodach CN oraz smarów plastycznych, olejów smarowych, preparatów smarowych o określonych kodach CN
GTU_04	Dostawa wyrobów tytoniowych, suszu tytoniowego, płynu do papierosów elektronicznych i wyrobów nowatorskich, w rozumieniu przepisów ustawy o podatku akcyzowym
GTU_05	Dostawa odpadów – wyłącznie określonych w poz. 79–91 załącznika nr 15 do ustawy o podatku od towarów i usług; są to między innymi: odpady szklane, odpady z papieru i tektury, odpady z tworzyw sztucznych, niebezpieczne odpady zawierające metal, surowce wtórne ze szkła, surowce wtórne z tworzyw sztucznych, surowce wtórne z gumy
GTU_06	Dostawa urządzeń elektronicznych oraz części i materiałów do nich, wyłącznie określonych w poz. 7–9, 59–63, 65, 66, 69 i 94–96 załącznika nr 15 do ustawy o podatku od towarów i usług; są to między innymi: tusz kreslarski, procesory, komputery, dyski twarde, telefony komórkowe, aparaty fotograficzne cyfrowe i kamery cyfrowe
GTU_07	Dostawa pojazdów oraz części samochodowych o kodach wyłącznie CN 8701–8708 oraz CN 8708 10
GTU_08	Dostawa metali szlachetnych oraz nieszlachetnych – wyłącznie określonych w poz. 1–3 załącznika nr 12 do ustawy o podatku od towarów i usług oraz w poz. 12–25, 33–40, 45, 46, 56 i 78 załącznika nr 15 do ustawy o podatku od towarów i usług
GTU_09	Dostawa leków oraz wyrobów medycznych – produktów leczniczych, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, objętych obowiązkiem zgłoszenia zgodnie z Ustawą z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2001 r. Nr 126, poz. 1381)
GTU_10	Dostawa budynków, budowli i gruntów
GTU_11	Świadczenie usług w zakresie przenoszenia uprawnień do emisji gazów cieplarnianych
GTU_12	Świadczenie usług o charakterze niematerialnym – wyłącznie: doradczych, księgowych, prawnych, zarządczych, szkoleniowych, marketingowych, firm centralnych (<i>head offices</i>), reklamowych, badania rynku i opinii publicznej, w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych
GTU_13	Świadczenie usług transportowych i gospodarki magazynowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Finansów, Inwestycji i Rozwoju z dnia 15 października 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych zawartych w deklaracjach podatkowych i w ewidencji w zakresie podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2019 r., poz. 1988).

Wspomniane oznaczenia należy podawać zarówno przy transakcjach opodatkowanych (również stawką 0%), jak i zwolnionych, dla których miejsce opodatkowania nie znajduje się na terytorium kraju oraz opodatkowanych u nabywcy⁶.

Kodów GTU nie należy stosować w przypadku⁷:

- zbiorczych informacji o sprzedaży ewidencjonowanej przy użyciu kasy rejestrującej;
- zbiorczych informacji o sprzedaży nieudokumentowanej fakturami;
- sprzedaży nieobjętej obowiązkiem prowadzenia ewidencji sprzedaży przy użyciu kasy rejestrującej;
- transakcji skutkujących pojawieniem się podatku należnego, na przykład WNT czy import usług.

4. Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród osób zajmujących się księgowością, zrzeszonych w grupach na portalu internetowym Facebook

Największą rolę w przygotowywaniu nowego JPK_V7 odgrywają księgowi. To im powierza się odpowiednie ewidencjonowanie zachodzących w jednostce operacji gospodarczych i przygotowywanie wymaganych dokumentów oraz plików do celów podatkowych. To przede wszystkim oni muszą mierzyć się z kolejnymi zmianami wprowadzonymi przez Ministerstwo Finansów w zakresie prawa podatkowego. Autorki niniejszego artykułu, dzięki badaniu przeprowadzonemu za pośrednictwem grup zrzeszających księgowych na portalu Facebook, uzyskały odpowiedzi na kilka ważnych pytań dotyczących zagadnień związanych z JPK_V7. W celu lepszego zaznajomienia się z tym, jak osoby pracujące w obszarze księgowości poradziły sobie z wprowadzeniem nowej struktury JPK_VAT, wykorzystano metodę CAWI (*Computer Assisted Web Interview*), która polega na przeprowadzeniu wywiadu przy użyciu strony WWW⁸. Jej wielkim atutem jest możliwość uzyskania odpowiedzi na zadawane pytania na szeroką skalę, w sposób sprawny i stosunkowo prosty.

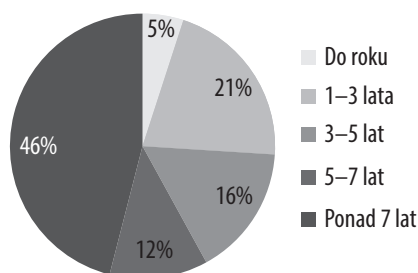
Badanie przeprowadzono w formie ankiety on-line w dniach 9–10 stycznia 2021 roku. Dostęp do niej można było uzyskać poprzez link <https://forms.gle/1Ps pBPzoP4ArEiFV6>. Grupę respondentów stanowiło sto osób, z czego zaledwie dwóch ankietowanych to osoby płci męskiej. Tak mała ich liczba wskazuje, jak bardzo zdominowany przez kobiety jest zawód księgowego.

6 GTU – Obowiązkowe oznaczenie towaru i usług w JPK_V7, <https://jpk.info.pl/jpk-v7/gtu-oznaczenie-grupowanie-towaru-uslug-plik-jpk-v7m-jpkv7k/> (dostęp: 6.01.2021).

7 JPK_VAT z deklaracją. Broszura informacyjna...

8 Pollster, CAWI, <https://instytut-pollster.pl/cawi> (dostęp: 7.01.2021).

Niemal połowę badanych stanowiły osoby ze stosunkowo długim stażem pracy w obszarze księgowości – ponad 7 lat. Należy także zauważyć liczną grupę osób dopiero na początku kariery w księgowości, zajmujących się tą dziedziną od roku do 3 lat – 21%. Pozostali ankietowani to osoby pracujące w dziale księgowości od 3 do 5 lat – 16%, 12% stanowiły osoby z doświadczeniem w zawodzie od 5 do 7 lat, a staż pracy zaledwie 5% respondentów nie przekraczał roku. Tak zróżnicowana grupa ankietowanych pozwala na uzyskanie odpowiedzi od osób o różnym doświadczeniu w pracy w obszarze księgowości, co daje możliwość przekrojowego spojrzenia na zagadnienia nowej struktury JPK (wykres 1).

Wykres 1. Staż pracy ankietowanych

Źródło: opracowanie własne.

Ankieta umożliwiła również sprawdzenie, jaki procent badanych miało zorganizowane szkolenie przez firmę, w której pracują. Niepokojący jest fakt, że niemal połowa respondentów nie mogła liczyć na wsparcie firmy i samodzielnie poszukiwała informacji na temat nowego JPK. Tylko 39% ankietowanych miało okazję skorzystać ze szkolenia organizowanego przez pracodawcę, a 13% badanych zaznaczyło, to oni są pracodawcami. Wyniki dość jasno pokazują, że aby należycie wykonywać swoje obowiązki, wielu księgowych musiało samodzielnie zaznajamiać się ze zmianami wprowadzonymi w prawie podatkowym. Warto zauważyć, że zmiany te wiążą się również ze wzrostem odpowiedzialności podmiotów składających JPK_V7, ponieważ obecnie kary wynoszą 500 zł za każdy niepoprawiony w odpowiednim terminie w przesłanej ewidencji błąd, który „[...] uniemożliwia przeprowadzenie weryfikacji prawidłowości transakcji”⁹ lub od kilkuset złotych do kilku milionów złotych kary w przypadku, gdy jednostka „[...] nie przesyła księgi właściwemu organowi podatkowemu albo przesyła ją nierzetelną”¹⁰.

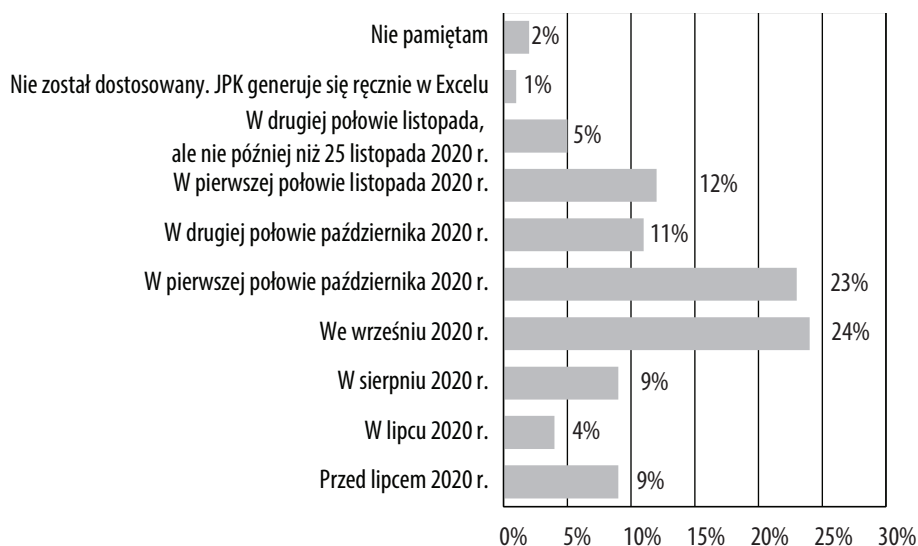
W dalszej części badania respondenci zostali zapytani o to, jak szybko w ich firmie dostosowano program księgowy do nowych regulacji prawnych (wykres 2). Od-

9 Ustawa o podatku od towarów i usług – art. 3h.

10 Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 1999 r. Nr 83, poz. 930) – art. 61a.

powiedzi na to pytanie były różne, jednak największa grupa badanych wskazała okres września i października 2020 roku. W samym październiku aż 34% ankietowanych miało w swojej firmie zaktualizowany program księgowy, z czego 23% wskazało pierwszą połowę października. Z kolei we wrześniu już prawie co piąty respondent mógł korzystać z nowych funkcjonalności programu, natomiast 17% badanych miało taką możliwość dopiero w listopadzie. Wprowadzenie zmian do programu księgowego w innych miesiącach wystąpiło u mniej niż 10% ankietowanych.

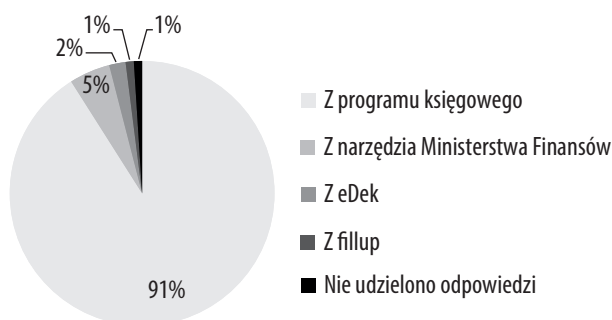
Tak późna aktualizacja programów księgowych mogła znacznie utrudnić wcześniejsze, spokojne zaznajomienie się z wprowadzonymi zmianami technicznymi dotyczącymi nowego sposobu generowania pliku JPK_V7. Najbardziej niepokojące było wprowadzenie aktualizacji w niektórych firmach dopiero w listopadzie, ponieważ księgowi mogli mieć wtedy problem z księgowaniem faktur z października, których ewidencja na cele VAT-owskie zaczęła wymagać bardziej szczegółowych informacji dotyczących niektórych transakcji.

Wykres 2. Okres dostosowania programu księgowego do nowych regulacji prawnych

Źródło: opracowanie własne.

Dodatkowo ankieta umożliwiła uzyskanie odpowiedzi na pytanie, z jakiego narzędzia korzysta się do wysyłania ostatecznych wersji JPK_V7 (wykres 3). W przeważającej części, bo aż u 91% badanych, taką funkcjonalność zapewniał program księgowy używany w pracy, natomiast pojedyncze osoby korzystały również z takich narzędzi, jak eDek, fillup i tych udostępnianych przez Ministerstwo Finansów. Pozytywnie można tutaj ocenić udostępnienie przez większość producentów programów księgowych wysyłki z nich nowej struktury JPK_VAT.

Wykres 3. Program służący do wysyłki JPK_V7

Źródło: opracowanie własne.

W kontekście JPK_V7 dużo mówi się o konieczności poprawnego oznaczania przedmiotu i rodzaju transakcji oraz typu dokumentów, w związku z tym ankietowani zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi na pytanie, jak oceniają trudność wykonywania tych czynności. Zapytano ich również o to, z jaką łatwością przychodzi im generowanie korekt JPK_VAT zarówno dla okresów sprzed października 2020 roku, jak i tych w nowej strukturze. Ostatnie pytanie dotyczyło sprawdzania poprawności wygenerowanego JPK_V7 zapisywanego w formacie XML.

Zdecydowanie największą trudność ponad połowie ankietowanych sprawiało poprawne oznaczanie transakcji kodem GTU. Ustawodawca nałożył na księgowych oraz podatników zdecydowanie większą odpowiedzialność za poprawność wykonania JPK_V7, wprowadzając dla wybranych transakcji konieczność oznaczania ich odpowiednim symbolem GTU. Dla 39% badanych była to czynność trudna, a dla 12% bardzo trudna. Z kolei 21% badanych ciężko było określić trudność jej wykonania, dla 21% było to zadanie łatwe, a dla 7% bardzo łatwe.

Respondenci zwracali również uwagę na problematyczność poprawnego oznaczania procedur transakcji. Dla 11% badanych była to czynność bardzo trudna, a dla 29% trudna. Blisko co piątemu ankietowanemu ciężko było stwierdzić poziom trudności, natomiast dla 31% była to czynność łatwa, a 8% respondentów nie miało z nią najmniejszego problemu. Wyniki te wskazują, że kolejny obowiązek narzucony przez ustawodawcę na osoby odpowiedzialne za przygotowanie JPK_V7 w praktyce nie jest łatwy do poprawnego wykonania.

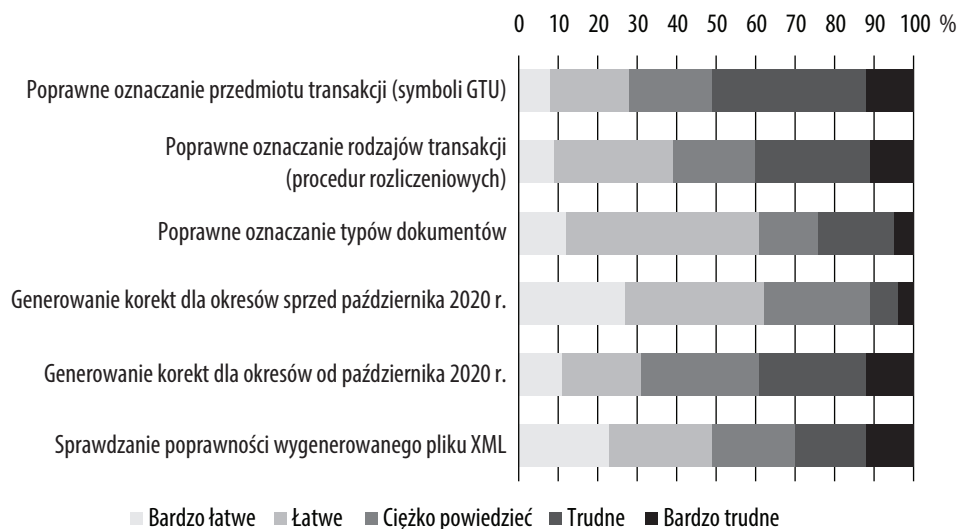
Jednym z prostszych zadań wykonywanych przez księgowych, związanych z nowymi wymogami, jakie od 1 października 2020 roku obowiązują czynnych podatników VAT, jest odpowiednie oznaczanie typów dokumentów. Jedynie 5% ankietowanych uznało je za bardzo trudne, 18% za trudne, 16% nie oceniło trudności tego zadania, niemal połowa stwierdziła, że jest to zadanie łatwe do wykonania, a 12% określiło je nawet jako bardzo łatwe. Wprowadzenie tej zmiany nie przysporzyło księ-

gowym wielu problemów, z kolei jej wartość informacyjna być może okaże się istotna z perspektywy urzędów, które analizują przysyłane Jednolite Pliki Kontrolne.

O ile do przygotowania korekt poprzednich wersji JPK_VAT księgowi się już przyzwyczaili, a programy księgowe prawdopodobnie nadal umożliwiają ich wykonywanie w podobny sposób jak przed ich aktualizacją, co może sugerować małą liczebność grupy wskazującej na trudność tego procesu, o tyle generowanie korekt dla JPK_V7 od października nie jest już takie proste. Dla 12% ankietowanych był to proces bardzo trudny, dla 27% trudny, a niemal jedna trzecia badanych nie potrafiła określić problematyczności. Co piąty ankietowany uznał to zadanie za łatwe do wykonania, natomiast 11% określiło je jako bardzo łatwe. Dla porównania generowanie korekt za okresy poprzednie dla 4% badanych było bardzo trudne, dla 7% trudne, dla 36% łatwe, dla nieco ponad jednej czwartej księgowych bardzo łatwe, a 26% nie określiło trudności tego zadania. Tak odmienne wyniki w przypadku określenia poziomu trudności generowania korekt poprzedniej i obecnej wersji JPK mogą wynikać z trudności w poprawnym dostosowaniu programów księgowych przez ich producentów. Powodem mogą być także względy praktyczne, ponieważ dla korekt części ewidencyjnej JPK_V7 należy dodatkowo przygotowywać czynny żal. Jednolite Pliki Kontrolne ze względu na format XML charakteryzują się małą czytelnością, jeśli nie są otwierane za pomocą programów, które ułatwiają odczyt zawartych w nich danych. Jednak większość księgowych dobrze radzi sobie ze sprawdzaniem poprawności takich plików. Blisko połowa ankietowanych uznała ten proces za bardzo łatwy lub łatwy, prawie co czwarty badany miał problem w określeniu trudności, natomiast 18% określiło, że jest to zadanie trudne, a 12%, że bardzo trudne (wykres 4).

Na koniec zapytano ankietowanych o to, jakie największe trudności napotykają w związku z wprowadzeniem JPK_V7. Otwarty charakter tego pytania pozwolił uzyskać informacje o różnorodnych problematycznych obszarach. Jednak zdecydowanie najczęściej pojawiająca się odpowiedź dotyczyła problematyczności poprawnego wskazania kodu GTU w JPK_V7. Respondenci zaznaczyli, że przepisy nie są wystarczająco precyzyjne i brakuje konkretnych informacji na temat tego, co powinno zaliczać się do poszczególnych grup towarów i usług. Dodatkowo głównie w biurach rachunkowych napotymano problem braku informacji o kodach GTU od ich klientów bądź były one przez nich błędnie określane z powodu niezrozumienia przepisów. Warto zauważyć, że to przedsiębiorcy najlepiej znają specyfikę swojej branży i działalności, więc aby księgowi mogli rzetelnie wykonywać obowiązki, potrzebują odpowiednich informacji od swoich klientów czy pracodawców. Aż 30 badanych osób sygnalizowało problem związany z poprawnym wskazaniem kodu GTU, natomiast 13 odniosło się do problemu określenia wszystkich oznaczeń, jakie ustawodawca nakazał stosować wraz z wprowadzeniem nowej struktury JPK. Wśród innych oznaczeń duży problem sprawiało poprawne zidentyfikowanie

podmiotów powiązanych czy też mechanizmu podzielonej płatności. Ankietowani informowali, że dostawcy wskazują tę procedurę na fakturze, kiedy niekoniecznie powinna być ona wskazana w JPK_V7, więc księgowi dodatkowo są zobowiązani do weryfikacji, czy taki mechanizm jest ustawowo narzucony do stosowania, czy nie.

Wykres 4. Trudność wykonania czynności związanych z przygotowaniem JPK na cele podatku od towarów i usług

Źródło: opracowanie własne.

Wśród księgowych, w tym również u jedenastu ankietowanych, duże poruszenie wzbudziła konieczność pisania czynnego żalu przy składaniu korekty części ewidencyjnej, ponieważ to dodatkowo wydłuża czas ich pracy przy przygotowywaniu JPK_V7, a nie do końca widzą oni zasadność wprowadzenia zmian w przepisach nakładających w tym przypadku taki obowiązek.

Inne często wskazywane problemy dotyczyły niedoskonałości wprowadzonych aktualizacji w niektórych programach księgowych, które uniemożliwiają wykonanie danych czynności, czy też większej czasochłonności zarówno procesu przygotowania JPK_V7, jak i jego późniejszego sprawdzania, które siedmiu badanych sprawiło szczególną trudność.

Przeprowadzone badanie umożliwiło poznanie najbardziej problematycznych obszarów związanych z wprowadzeniem nowej struktury JPK_VAT, które w praktyce napotykają osoby pracujące w księgowości. Ponadto pokazało ono, z jak wieloma wyzwaniami współcześni księgowi muszą mierzyć się w swojej codziennej pracy, nawet już przy samym raportowaniu transakcji na cele podatku od towarów i usług.

5. Podsumowanie

Przepisy, które weszły w życie 1 października 2020 roku, wprowadziły pewną rewolucję dla czynnych podatników VAT. Ministerstwo wspominało o uproszczeniu, jakie ich wejście wprowadzi, związanym z brakiem konieczności osobnego wysyłania deklaracji i pliku JPK, w praktyce jednak zmiany te przyniosły znacznie większe trudności niż ułatwienia osobom odpowiedzialnym za rozliczanie podatników. Dodatkowo wydłużyły one czas, jaki księgowi muszą poświęcać na jego przygotowywanie ze względu na dodatkowe oznaczenia, które muszą najpierw odpowiednio określić, a następnie w poprawny sposób ewidencjonować w programach księgowych. Obecnie coraz więcej informacji podatnicy zobowiązani są ujawniać urzędowi skarbowym, co – wraz z wprowadzeniem specjalnie określonej struktury wysyłanych plików – może przyczynić się do szybszego i łatwiejszego wykrywania w nich ewentualnych błędów. Wszystko to sprawia, że w dzisiejszych czasach coraz bardziej zwiększa się odpowiedzialność księgowego, a wraz z nią powinien wzrastać szacunek do pracy, jaką on wykonuje.

Bibliografia

- GTU – Obowiązkowe oznaczenie towaru i usług w JPK_V7*, <https://jpk.info.pl/jpk-v7/gtu-oznaczenie-grupowanie-towaru-uslug-plik-jpk-v7m-jpkv7k/> (dostęp: 6.01.2021).
- JPK_V7 – nowy JPK_VAT od października 2020 r.*, <https://jpk.info.pl/jpk-v7/> (dostęp: 6.01.2021).
- JPK_VAT z deklaracją. Broszura informacyjna dot. struktury JPK_VAT z deklaracją*, Warszawa, czerwiec 2020, <https://www.podatki.gov.pl/media/6169/broszura-informacyjna-jpk-vat-z-deklaracja.pdf> (dostęp: 6.01.2021).
- Nowa struktura JPK VAT 2020 to nowe zasady ewidencjonowania!*, 29.10.2020, <https://poradnikprzedsiebiorcy.pl/-nowa-struktura-jpk-vat-2020-to-nowe-zasady-ewidencjonowania> (dostęp: 6.01.2021).
- Pollster, CAWI, <https://instytut-pollster.pl/cawi> (dostęp: 7.01.2021).
- Rozporządzenie Ministra Finansów, Inwestycji i Rozwoju z dnia 15 października 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych zawartych w deklaracjach podatkowych i w ewidencji w zakresie podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2019 r., poz. 1988).
- Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 1999 r. Nr 83, poz. 930).
- Ustawa z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2001 r. Nr 126, poz. 1381).
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2004 r. Nr 54, poz. 535).
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz.U. z 2009 r. Nr 3, poz. 11).

Monika Kowalska, Aleksandra Kwiatkowska

Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości KONTO

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Instytut Rachunkowości i Zarządzania Finansami,
Katedra Rachunkowości i Rewizji Finansowej, al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań

CIT estoński. Czy nowy model opodatkowania osób prawnych ma szansę powodzenia w polskich realiach?

1. Wprowadzenie

Estoński model podatku dochodowego od osób prawnych (*Corporate Income Tax* – CIT) to zapowiadana od dawna nowość w polskim prawie podatkowym, która ma promować inwestycje i rozwój firm. Nowe przepisy mogą okazać się interesującą alternatywą dla obowiązującego prawa, głównie za sprawą możliwości odroczenia zapłaty podatku do chwili wypłaty zysku ze spółki, braku odrębnej rachunkowości podatkowej i ograniczonych obowiązków podatkowych. Wkrótce będzie można się przekonać, czy estońska idea opodatkowania przedsiębiorstw sprawdzi się również w polskich realiach.

2. Charakterystyka i konstrukcja CIT w Estonii

Obowiązujące w Estonii przepisy regulujące zasady poboru CIT są rozwiązaniem pionierskim w skali świata. Ich wprowadzenie przyniosło wiele pozytywnych skutków, przyczyniając się do rozwoju estońskich przedsiębiorstw oraz wzrostu atrakcyjności tego kraju dla inwestorów. Warto więc na początku przyjrzeć się bliżej, jak dokładnie wyglądają te regulacje oraz jakie korzyści przyniosły estońskiej gospodarce.

Reforma CIT w Estonii w 2000 roku spowodowała odejście od tradycyjnego modelu CIT, polegającego na opodatkowaniu dochodów w chwili ich powstania. Zastąpiono to systemem umożliwiającym zapłatę podatku dochodowego w momencie dystrybucji zysków (wypłaty środków z firmy z przeznaczeniem ich na cele niezwiązane z działalnością operacyjną). To rozwiązanie miało skłonić przedsiębiorców do zatrzymania wypracowanego w ciągu roku zysku i przeznaczania go na inwestycje w rozwój przedsiębiorstwa oraz tworzenia nowych miejsc pracy. Ustawodawca miał także na uwadze uproszczenie systemu podatkowego, który obniżyłby koszty prze-

strzegania przepisów po stronie firm i administracji oraz dodatkowo przyczyniłby się do zmniejszenia transferu zysków do rajów podatkowych¹.

Istotą tego systemu jest nałożenie podatku dopiero w chwili konsumpcji zysków przez udziałowców. Przez pojęcie konsumpcji zysków należy rozumieć przede wszystkim wypłatę dywidendy, ale również inne ekonomicznie równoważne dywidendzie wypłaty w formie pieniężnej i niepieniężnej. Do transferów, które także podlegają opodatkowaniu, zalicza się²:

- ukryte dystrybucje zysku, na przykład w postaci pożyczek pozornych;
- koszty reprezentacji;
- darowizny;
- inne wydatki niezwiązane z działalnością podstawową, na przykład kary, grzywny, transakcje niewłaściwie udokumentowane lub zawarte na zasadach nierynkowych.

Omawiany model opodatkowania obejmuje wszystkich estońskich rezydentów, również tych, którzy prowadzą działalność gospodarczą w formie zakładów podmiotów zagranicznych. Wielkość przedsiębiorstwa także nie ma znaczenia – z danej formy opodatkowania mogą skorzystać zarówno małe, jak i duże podmioty. Również organizacje pozarządowe (*non-governmental organizations* – NGOsy) są zobowiązane do zapłaty podatku od kosztów niezwiązanych z podstawową działalnością. Istnieją różnice w klasyfikacji kosztów, jako tych niedotyczących uzyskania dochodu, ponieważ NGOsy mają inny cel niż podmioty nastawione na osiągnięcie zysku. W przypadku tych podmiotów nie ma dystrybucji zysków, ale mimo to wydatki niezwiązane z działalnością będą podlegały opodatkowaniu³.

Zaletą estońskiego systemu opodatkowania osób prawnych jest jego prostota. W Estonii podatnik nie ma obowiązku prowadzenia odrębnej ewidencji podatkowej, a rozliczenia są stosunkowo nieskomplikowane. Jeśli w danym miesiącu nie powstało zobowiązanie podatkowe związane z dystrybucją zysku, nie dokonuje się żadnych rozliczeń z organami skarbowymi. W przeciwnym wypadku należy złożyć zeznanie podatkowe oraz zapłacić należny podatek do dziesiątego dnia następnego miesiąca. Podatnik nie musi zatem ustalać wysokości przychodów, kosztów i dochodu podatkowego. Nie ma możliwości wykorzystania amortyzacji do celów podatkowych czy rozliczania strat w czasie przyszłym. Większość zdarzeń powodujących obowiązek podatkowy jest widoczna w zapisach ksiąg rachunkowych. Dlatego też podmioty ko-

1 J. Sarnowski, A. Łożykowski, P. Domaszczyńska, *Estoński CIT dla Polski*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2020, s. 37.

2 Tamże, s. 38.

3 D. Jegorov, A. Leszczyłowska, A. Łożykowski, *Estoński CIT – lekcje dla Polski*, CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych – Fundacja Naukowa, Warszawa 2020, s. 8.

rzystające z tej formy opodatkowania powinny zasadniczo prowadzić pełną rachunkowość⁴.

W Estonii istnieją dwie stawki CIT i wynoszą one 20% i 14%. Pierwsza z nich dotyczy podmiotów, które dzięki decyzji o bieżącym przeznaczaniu zysków na inwestycje w rozwój firmy korzystają z możliwości odroczenia zapłaty podatku. Obowiązek zapłaty 20% podatku powstaje dopiero w momencie wyprowadzenia zysku poza przedsiębiorstwo.

Obniżoną stawkę ustawodawca przewidział dla podmiotów zainteresowanych regularną dystrybucją dywidendy. Miało to poprawić konkurencyjność Estonii wśród sąsiadujących krajów, w których w momencie wprowadzania omawianej reformy stosowano stawki CIT na poziomie 15%. Rozwiązanie okazało się korzystną alternatywą i znalazło wielu zwolenników⁵.

Przedsiębiorstwa mają różne cele i potrzeby, które zmieniają się w czasie. Dzięki odpowiedniej polityce podatkowej, wspierającej zarówno firmy reinwestujące wypracowane zyski, jak i te, dla których korzystniejsze jest regularne wypłacanie dywidend, Estonia stała się państwem przyjaznym dla przedsiębiorców i atrakcyjnym dla inwestorów.

3. Gospodarka Estonii po reformie CIT

Od wprowadzenia zmian w systemie opodatkowania osób prawnych w Estonii minęło już ponad dwadzieścia lat. W tym czasie wystąpiły istotne dla gospodarki tego kraju zdarzenia, takie jak dołączenie do Unii Europejskiej czy światowy kryzys finansowy, przypadający na lata 2007–2009. Dało to możliwość przetestowania tego modelu CIT w różnych warunkach koniunktury oraz obserwacji wpływu reformy na funkcjonowanie firm. Jako zaletę tego rozwiązania można wymienić poprawę stanu estońskich przedsiębiorstw, widoczną we wskaźnikach ekonomicznych:

- wzrost udziału zysków zatrzymanych w stosunku do aktywów ogółem, co łączy się z poprawą płynności bieżącej przedsiębiorstw;
- zmniejszenie zadłużenia przedsiębiorstw dzięki większej możliwości finansowania się kapitałem własnym;
- poprawa zdolności kredytowej, szczególnie zauważalna wśród małych i średnich podmiotów;
- znaczący wzrost stopy inwestycji.

4 Tamże, s. 35.

5 Tamże, s. 7–8.

Innym pozytywnym aspektem zastosowania tego modelu CIT jest uszczelnienie systemu podatkowego. Rezygnacja z bieżącego poboru podatku przyczyniła się do mniejszego zainteresowania agresywną optymalizacją podatkową. Wpłynęło to również na poprawę jakości sprawozdań finansowych przedsiębiorstw. Wzrosła także tolerancja na obciążenia fiskalne nakładane na spółki⁶.

Na przestrzeni lat Estonia stała się liderem światowych rankingów jakości systemu podatkowego. W rankingu Paying Taxes 2020 przeprowadzonym przez firmę PwC Estonia zajęła dwunaste miejsce na 189 badanych państwach⁷, a w zestawieniu International Tax Competitiveness Index 2020 uplasowała się na drugiej z 36 pozycji⁸. W innym badaniu – Doing Business 2020 – wśród wysoko rozwiniętych krajów Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) Estonia zajęła dwunaste miejsce w kategorii łatwości rozliczenia podatku oraz czternaste miejsce pod względem łatwości rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej⁹. Tak dobre oceny systemu podatkowego kraju podnoszą jego konkurencyjność, przyciągają nowych inwestorów oraz przyczyniają się do rozwoju gospodarki.

4. CIT estoński w Polsce – zasady ogólne

Zgodnie z Ustawą z dnia 28 listopada 2020 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 1406, 1492 i 1565) 1 stycznia 2021 roku zaczęły obowiązywać regulacje dotyczące sposobu opodatkowania podatkiem dochodowym.

Celem ustawy jest wprowadzenie rozwiązań wzorujących się na estońskim systemie podatkowym. W polskich przepisach estoński CIT określany jest jako ryczałt od dochodów spółek kapitałowych. Ma on stanowić alternatywę dla tradycyjnego CIT. Główne założenie ustawy to odroczenie momentu poboru podatku do wypłaty zysku z przedsiębiorstwa¹⁰.

6 J. Sarnowski, A. Łożykowski, P. Domaszczyńska, *Estoński CIT...*, s. 42–47.

7 PwC, *Overall ranking and data tables*, <https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/publications/paying-taxes-2020/overall-ranking-and-data-tables.html> (dostęp: 6.01.2021).

8 D. Bunn, E. Asen, *International Tax Competitiveness Index 2020*, 14.10.2020, <https://taxfoundation.org/publications/international-tax-competitiveness-index/> (dostęp: 6.01.2021).

9 *Economy Profile of Estonia. Doing Business 2020*, <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/e/estonia/EST.pdf> (dostęp: 6.01.2021).

10 Forbes, *Podatek dochodowy po estońsku, czyli jasno i prosto*, 23.11.2019, <https://www.forbes.pl/prawo-i-podatki/estonski-cit-jak-estonia-pobiera-podatek-dochodowy-od-firm/bzp3rvn> (dostęp: 6.01.2021).

Podatnicy będą rozliczać się według nowego systemu w okresie czterech kolejnych lat podatkowych (zbieżnych z rokiem obrotowym w rozumieniu Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591). Jeżeli po czterech latach podatnik nadal będzie spełniał wyznaczone warunki, okres zastosowania przedłuży się automatycznie na kolejne cztery lata. W innym przypadku podmiot może powrócić do tradycyjnego systemu¹¹.

Wyróżnia się dwa warianty korzystania z systemu estońskiego. W pierwszym wszystkie zyski są przeznaczane na inwestycje i wszystkie zmniejszają podatek (zwiększają koszty uzyskania przychodu). Natomiast w drugim rozwiązaniu podatnik może założyć tzw. fundusz specjalny, w którym do kosztów uzyskania przychodów zalicza odpisy części zysków.

Warto również dodać, że reforma zdejmuje z przedsiębiorców wiele zobowiązań sprawozdawczych. Polskie przedsiębiorstwo poświęca na rozliczenie podatku CIT średnio 59 godzin rocznie (w Estonii szacuje się to na około 5 godzin rocznie). Ustawa wdrażająca estoński CIT przyczyni się do wzrostu polskiej pozycji w rankingach konkurencyjności systemów podatkowych¹².

Tabela 1. Polska i Estonia w rankingu Paying Taxes 2020

Państwo	Estonia	Polska
Miejsce w rankingu	12	77
Wynik dogodności w płaceniu podatków	89,9	76,4
TTCR – Całkowite obciążenie podatkowe i składkowe (w proc.)	47,8	40,8
W tym TTCR Profit – obciążenie związane z podatkiem dochodowym (w proc.)	7,7	14,5
Czas poświęcony na rozliczenie CIT (w godzinach)	5	59

Źródło: opracowanie własne na podstawie rankingu Paying Taxes 2020 World Bank Group, PwC (2020 r.) – PwC, *Overall ranking and data tables*, <https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/publications/paying-taxes-2020/overall-ranking-and-data-tables.html> (dostęp: 6.01.2021).

5. Warunki wejścia do systemu estońskiego w Polsce

Głównym celem reformy ustawy o podatku dochodowym w Polsce jest pobudzenie rozwoju mniejszych, dopiero rozwijających się przedsiębiorstw, które mają utrudniony dostęp do finansowania. Szczególnie ważne jest to w okresie pandemii, kiedy brakuje poczucia bezpieczeństwa oraz stabilności.

11 J. Sarnowski, A. Łożykowski, P. Domaszczyńska, *Estoński CIT...*, s. 12.

12 Tamże, s. 10, 40.

W celu zachęcenia do skorzystania z estońskiego modelu opodatkowania oraz szybkiego rozwoju przedsiębiorstwa opracowano korzystne stawki podatkowe. Po wejściu ustawy w życie obowiązek podatkowy powstanie dopiero w momencie dystrybucji zysku. Nominalna stawka CIT w przypadku „większego podatnika” wynosi 25%, a obniżona 20%, natomiast w przypadku „małego podatnika” kształtuje się ona odpowiednio na poziomie 15% i 10%¹³.

Obniżone stopy procentowe mają zastosowanie przy wyższych nakładach inwestycyjnych, w momencie wyjścia z systemu. Ich celem jest zachęcenie firmy do jeszcze szybszego rozwoju. Aby skorzystać ze stawki „na wyjściu”, należy spełnić następujące warunki:

- wzrost inwestycji o 50% w każdym dwuletnim okresie lub o 110% w każdym czteroletnim okresie;
- kontynuacja warunków korzystania z estońskiego CIT, tzn. nieprzerwanie czteroletniego procesu akceleracji wzrostu firmy.

Estoński CIT jest skierowany do sektora małych i średnich przedsiębiorców (MŚP), których przychody nie przekraczają 50 mln zł. Wiąże się to z tym, że w przypadku polskich przedsiębiorstw próg przychodowy został spełniony przez około 97% spółek kapitałowych (Ministerstwo Finansów, 2020 r.)¹⁴.

Tabela 2. Stopy opodatkowania w Polsce przed i po wprowadzeniu ustawy (w proc.)

Wyszczególnienie	Obecnie		Dotychczas
	Obniżone stawki przy wyższych nakładach inwestycyjnych (mające zastosowanie na wyjściu z systemu)	Stawki podstawowe	
„Mali podatnicy”	20	25	26,29
Pozostali	25	30	34,39

Źródło: opracowanie własne.

Udziałowcami/akcjonariuszami spółek mogą być tylko osoby fizyczne (także nie-rezydenci).

Spółki objęte estońskim CIT mają obowiązek zatrudnienia co najmniej trzech pracowników (nie wlicza się w to udziałowców/akcjonariuszy). Warto dodać, że ten warunek nie musi być spełniony w pierwszym roku rozpoczęcia działalności i w dwóch następujących po nim latach podatkowych. Jest to możliwe, gdy zostanie spełniony warunek systematycznego wzrostu zatrudnienia – coroczny przyrost minimum

13 R. Fudali, *Estoński CIT: realna alternatywa czy możliwość tylko dla nielicznych?*, <https://home.kpmg/pl/pl/home/insights/2020/09/citpoint-estonski-cit-realna-alternatywa-czy-mozliwosc-tylko-dla-nielicznych.html> (dostęp: 6.01.2021).

14 J. Sarnowski, A. Łożykowski, P. Domaszczyńska, *Estoński CIT...*, s. 71.

o jednego pracownika, począwszy od drugiego roku podatkowego, aż do osiągnięcia nakazanego poziomu trzech pracowników.

Tabela 3. Porównanie tradycyjnego modelu opodatkowania osób prawnych z ryczałtem od dochodów spółek kapitałowych

Cecha	Model tradycyjny	Ryczałt od dochodów spółek kapitałowych
Moment powstania obowiązku podatkowego	W chwili uzyskania dochodu	W chwili dystrybucji zysków na rzecz wspólników
Okres rozliczeniowy	Nie rzadziej niż raz w roku	Opodatkowanie obejmuje okres czterech lat podatkowych, z możliwością przedłużenia na kolejne cztery okresy
Podmiot opodatkowania	Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka akcyjna, inne osoby prawne, takie jak fundacje, stowarzyszenia, spółdzielnie	Spółki kapitałowe spełniające łącznie warunki określone w ustawie ^a
Stopy opodatkowania na podstawie wysokości nakładów inwestycyjnych	Niezależne od nakładów inwestycyjnych	Obniżone przy zwiększonych nakładach inwestycyjnych
Stosowanie ulg i preferencji przy rozliczaniu	Możliwe odliczanie ulg i darowizn (np. ulga na złe długi, ulga B+R)	Brak możliwości korzystania z ulg podatkowych
Ewidencja podatkowa	Obowiązek prowadzenia ewidencji podatkowej, w tym rozliczania kosztów uzyskania przychodów, amortyzacji czy ulg podatkowych	Brak konieczności prowadzenia ewidencji podatkowej

^a Ustawa z dnia 28 listopada 2020 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 1406, 1492 i 1565) – art. 28j.

Źródło: opracowanie własne.

Dodatkowo, aby skorzystać z estońskiego modelu opodatkowania, przychody danej spółki muszą opierać się w większości na przychodach z działalności operacyjnej. Mniej niż połowa przychodów pochodzi z tzw. dochodów pasywnych (np. dywidendy, odsetki, należności licencyjne czy realizacja praw z instrumentów finansowych). Ponadto wymagane jest inwestowanie w środki trwałe – wydatki na firmowe środki trwałe powinny wzrosnąć przynajmniej o 15% w dwuletnim okresie (nie mniej niż 20 tys. zł) lub o 33% w czteroletnim okresie (dolny limit to 50 tys. zł)¹⁵.

15 J. Sarnowski, A. Łożykowski, P. Domaszczyńska, *Estoński CIT...*, s. 70–80.

6. Kontrowersje

Reforma CIT w Polsce ma wielu zwolenników, jednak budzi pewne kontrowersje. Polskie rozwiązanie wzorowane na estońskim zostało przewidziane wyłącznie dla spółek kapitałowych, które muszą spełnić wiele wymagań. Warunki „wejścia” są skomplikowane i często trudne do osiągnięcia. Z reformy CIT nie mogą skorzystać spółdzielnie, spółki komandytowe oraz spółki komandytowo-akcyjne. Sposobem na zastosowanie estońskiego CIT jest przekształcenie się w spółkę kapitałową. Warto wspomnieć, że w Polsce aż w 85,75% firm biznes prowadzony jest w formie jednoosobowej działalności gospodarczej. Skład procentowy spółek kapitałowych jest niewielki¹⁶.

Istotną kwestią jest również problem podwójnego opodatkowania. Do tej pory w Polsce spółka płaciła CIT od wygenerowanego dochodu, natomiast resztę wypłacała w formie dywidendy, od której pobierany był podatek dochodowy od osób fizycznych (*Personal Income Tax* – PIT). W modelu estońskim dywidenda nie jest opodatkowana podatkiem PIT ze względu na to, że wcześniej została objęta podatkiem CIT. W przypadku Polski zachowano PIT i łącznie z CIT opodatkowanie wynosi 30% i 25% w przypadku „małych podatników”. Na takie rozwiązanie zdecydowano się ze względu na zbyt wysokie obciążenie budżetu państwa. Szacuje się, że ustawa o estońskim CIT zmniejszy w 2021 roku wpływy o około 5,6 mld zł¹⁷.

7. Podsumowanie

Polska stoi przed dużym wyzwaniem przeciwdziałania kryzysowi wywołanemu pandemią COVID-19. Czy w odbudowie gospodarki pomoże wprowadzenie ustawy o estońskim CIT?

Nowe rozwiązanie ma przyczynić się do poprawy płynności przedsiębiorstw, powiększenia kapitału własnego i wzrostu inwestycji. Polska może stać się atrakcyjnym miejscem do rozwijania biznesu nie tylko dla polskich przedsiębiorców, ale także dla obcokrajowców. Trzeba mieć nadzieję, że estoński CIT, poprzez liczne warunki wejścia, nie okaże się jedynie ciekawostką dla nielicznych, lecz stanie się realną alternatywą dla ogółu podatników.

16 J. Frączyk (oprac.), „*Estoński CIT*” przegłosowany przez Sejm. Żadna poprawka nie zyskała większości, 28.10.2020, <https://businessinsider.com.pl/firmy/podatki/estonski-cit-przeglosowany-przez-sejm-zadna-poprawka-nie-zyskala-wiekszosci/zzfc6ls> (dostęp: 6.01.2021).

17 K. Janoś, *Estoński CIT nie taki estoński. W polskiej wersji podatek naliczony zostanie dwa razy*, 29.09.2020, <https://www.money.pl/gospodarka/estonski-cit-nie-taki-estonski-w-polskiej-wersji-podat-ek-naliczony-zostanie-dwa-razy-6559214755273600a.html> (dostęp: 6.01.2021).

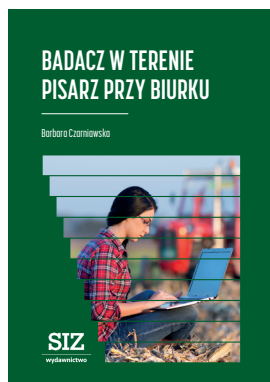
Bibliografia

- Bunn D., Asen E., *International Tax Competitiveness Index 2020*, 14.10.2020, <https://taxfoundation.org/publications/international-tax-competitiveness-index/> (dostęp: 6.01.2021).
- Economy Profile of Estonia. Doing Business 2020*, <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doing-business/country/e/estonia/EST.pdf> (dostęp: 6.01.2021).
- Forbes, *Podatek dochodowy po estońsku, czyli jasno i prosto*, 23.11.2019, <https://www.forbes.pl/prawo-i-podatki/estonski-cit-jak-estonia-pobiera-podatek-dochodowy-od-firm/bzp3rvn> (dostęp: 6.01.2021).
- Frączyk J. (oprac.), „*Estoński CIT*” przegłosowany przez Sejm. *Żadna poprawka nie zyskała większości*, 28.10.2020, <https://businessinsider.com.pl/firmy/podatki/estonski-cit-przeglosowany-przez-sejm-zadna-poprawka-nie-zyskala-wiekszosci/zzfc6ls> (dostęp: 6.01.2021).
- Fudali R., *Estoński CIT: realna alternatywa czy możliwość tylko dla nielicznych?*, <https://home.kpmg/pl/pl/home/insights/2020/09/citpoint-estonski-cit-realna-alternatywa-czy-mozliwosc-tylko-dla-nielicznych.html> (dostęp: 6.01.2021).
- Janoś K., *Estoński CIT nie taki estoński. W polskiej wersji podatek naliczony zostanie dwa razy*, 29.09.2020, <https://www.money.pl/gospodarka/estonski-cit-nie-taki-estonski-w-polskiej-wersji-podatek-naliczony-zostanie-dwa-razy-6559214755273600a.html> (dostęp: 6.01.2021).
- Jegorov D., Leszczyłowska A., Łożykowski A., *Estoński CIT – lekcje dla Polski*, CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych – Fundacja Naukowa, Warszawa 2020.
- PWC, *Overall ranking and data tables*, <https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/publications/paying-taxes-2020/overall-ranking-and-data-tables.html> (dostęp: 6.01.2021).
- Sarnowski J., Łożykowski A., Domaszczyńska P., *Estoński CIT dla Polski*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2020.
- Ustawa z dnia 28 listopada 2020 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 1406, 1492 i 1565).

SIZ

wydawnictwo

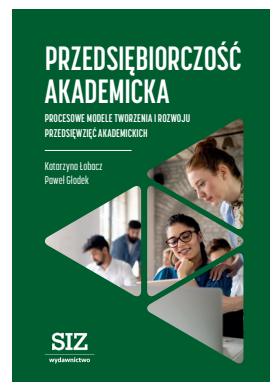
poleca

Badacz w terenie
pisarz przy biurku
Barbara Czarniawska

Podstawy zarządzania
Tomasz Czapla

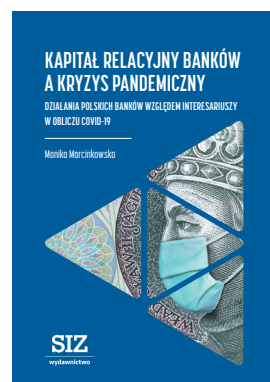
Przedsiębiorczość
akademicka
Katarzyna Łobacz,
Paweł Głodek

Innowacje i zarządzanie
Ewa Krok,
Jakub Swacha

Współczesne problemy
zarządzania przedsiębiorstwem
Tomasz Czapla,
Ewa Walińska

Kapitał relacyjny banków
a kryzys pandemiczny
Monika Marcinkowska

Szukaj na: www.wydawnictwo-siz.pl/katalog

Niniejsze opracowanie powstało jako publikacja pokonferencyjna po X Ogólnopolskiej Konferencji Studenckich Kół Naukowych Rachunkowości „Rachunkowość wobec wyzwań XXI wieku”, która odbyła się w formie zdalnej w dniach 24–25 marca 2021 w Łodzi. Organizatorem konferencji było Studenckie Koło Naukowe Rachunkowości SIGMA działające przy Katedrze Rachunkowości na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego. W toku obrad konferencyjnych studenci próbowali zidentyfikować i ocenić szczegółowe problemy, z którymi musi zmierzyć się rachunkowość XXI wieku. Poświęcona temu publikacja została podzielona na cztery części: Różne oblicza rachunkowości, Rachunkowość – zmiany, wiedza, zawód, Informacje niefinansowe a rachunkowość oraz Podatki w rachunkowości.

Wszystkie zagadnienia poruszane w niniejszym opracowaniu są ważne i ciekawe. Pokazują dokąd zmierza współczesna rachunkowość i starają się dać odpowiedź na pytanie, czy rachunkowość sprosta wyzwaniom, które przynosi dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość gospodarcza?

Opiekun
Studenckiego Koła Naukowego Rachunkowości SIGMA
Dr hab. Ewa Śniezek, prof. UŁ

Wydawnictwo SIZ
ul. Matejki 22/26 pok. 112
90-237 Łódź
tel.: 42 635 47 91
e-mail: biuro@wydawnictwo-siz.pl

SIZ
wydawnictwo